



ВІКТОР ЮЩЕНКО: «ПРО УКРАЇНСЬКУ ПОЛІТИЧНУ КУХНЮ, ДЕ ЗАМОВЛЯЮТЬСЯ ВБИВСТВА»

З ПЕРШИХ УСТ

Шановна президіє! Шановні народні депутати!*

Я щасливий бути сьогодні в залі, і дозволю висловитися з приводу речей, які стосуються і вашої долі.

Два останні тижні ряд українських політиків, журналістів розповідали, що треба їсти і що треба пити, щоб у цій країні вижити й не вмерти.

Оскільки в цих випадках мова йде про мою честь, і я задіяний у цих історіях, я просив би вашої уваги на кілька хвилин. Деякі речі мені говорити некоректно, тому що вони стосуються мене, але я буду посилатись на них виключно для того, щоб апелювати до фактів.

Подивіться на моє обличчя, прислухайтеся до моєї дикції — це одна сота тої проблеми, яка в мене була. Подивіться добре, щоб із вами цього не сталося. Бо це не проблема кулінарії, це не проблема їжі, як хтось пробує це трактувати.

Не поспішайте, шановні друзі, судити. Я хочу спитати кожного з 450 депутатів, які є в цьому залі: за останні 10 чи 20 років ви мене п'яним коли-небудь бачили? Підійміть руки.

Я звертаюсь до журналістів "Інтера", так званого національного каналу "УТ-1", "1+1", "дудариків" інших каналів: ви в моєму житті бачили ситуацію, коли я не контролював себе? Якщо у вас є факти, — пустіть сьогодні по телебаченню. Але фактів немає, і тому я вам хочу заперечити: я не є гурман східної кухні, західної кухні, я їм той самий борщ, картоплю з салом, що й ви, що й 47 мільйонів людей. І те, що зі мною сталося, — це не проблема їжі і не проблема режиму харчування, це проблема політичного режиму в цій країні.

Жаль, що немає Сан Саніча в цьому залі, — я хотів йому сказати, що Ви, Сан Санічу, можете їсти сало з картоплею, як Ви любляєте, але запам'ятайте: як тільки ви станете реальним опонентом цього режиму, я підкреслюю — реальним, якщо Вас тільки заберуть із підтанцювок Медведчука, картопляна дієта Вам не допоможе. Я говорю це з болем.

Шановний Степане Богдановичу Гавриш! Ви переживаєте зараз складні політичні часи. Бо лопається те, заради чого поставлене було на кін Ваше ім'я, лопається так звана президентська більшість. Я хочу сказати — як тільки Ви станете неугоди цій владі й станете маленькою загрозою, Вас викинуть як непотрібний папірець, і Ваша рибна дієта вам не допоможе.

Я звертаюсь до хлопців з Адміністрації Президента, які радять кожен шматочок сала запивати ста грамами горілки. Хлопці, не дивлячись на те, що ви в тому таборі, але той табір живе за такими принципами і за такою мораллю, що вас викинуть, як викинули Хорошковського,



Волкова й десятки інших. І сто грамів за кожним шматочком сала вам не допоможуть.

І мова, друзі, йде сьогодні не про кухню буквально — мова йде про українську політичну кухню, де замовляються вбивства, і тільки стоїть питання: яким чином?

Говорячи про вбивства, я хотів би сказати з великим задоволенням, хто є вбивцею в цій країні. Але перед цим маленька історія. Ви пригадуєте, як у цьому залі в 1998 році ще ходив Валдим Петрович Гетьман, живий? Хто його вбив? Президент Кучма заявляв, що це справа його честі, що Генпрокурор дасть відповідь на питання, хто його вбив, проходить час — відповіді немає. В 1999 році тут ходив В'ячеслав Чорновіл, — хто його вбив КамАЗом? Ми начебто не знаємо... І в 2000 році на тому балконі сидів Гонгадзе, вів політичний репортаж, — хто йому відрізав голову? Та, начебто не знаємо. Хоча один прокурор говорив, що вбивця вже знайдений, другий сказав, що його прізвище починається на "К", тільки не мав сміливості сказати ще декілька букв. Два з половиною роки тому в цьому залі Олег Олексенко ходив, — хто його отруїв? Чотири тижні тому серед нас ще був живий Алік Асманов, який за сім з половиною гривень, останню позичку в своєму житті, купив літр бензину і спалив себе. Хто його вбив? П'яниця, голова районної адміністрації, який представляє СДПУ(о) чи пихатий голова колгоспу? Хто його вбив?!

Не питаєте, хто наступний. Наступним буде кожен із нас. І коли стоїть питання, як доля обійшла мене, — просто не та доза, не той час, і мої ангели тоді не спали. Оце мені допомогло втриматися за цей світ.

І давайте зробимо два уроки. Урок номер один. Я би дуже хотів, друзі, щоб ми отримали відповідь правову, хто це зробив і хто цей убивця. Але ви добре знаєте,

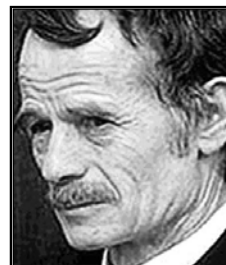
хто цей убивця. Убивця — це влада. І ніколи нинішній Генеральний прокурор не дасть відповіді про те, хто вбив Гонгадзе, хто вбив Гетьмана, хто зробив замах на багатьох інших. І тому я був дуже здивований, коли дізнався, що Президент Кучма розпорядився відкрити кримінальну справу за фактом отруєння мене. Я не вірю цьому Генеральному прокурору. До чого вони домовилися? Ви задаєте питання — ті, на які не збирається відповідати.

Нам треба зробити політичний урок. А політичний урок, шановні друзі, полягає в тому, що... Леонід Макарович Кравчук пропонує стати на коліна перед українським народом. Кому треба стати, Леоніде Макарови-

чу? І треба довго стояти, щоб кожен із 47 мільйонів вибачив. Але я пропоную інше. Звертаюсь до вас, мої дорогі народні депутати. Зробіть маленький подвиг, зараз, сьогодні, із цієї секунди. Хоча б на один сантиметр шодня вставайте з колін. Як встає аграрна фракція, як встає частина хлопців із НДП, як встає фракція "Центр". Вас тут набагато більше — здорових і відповідальних людей. Зробіть цей маленький подвиг заради України — і ви побачите демократичну країну з вільною і заможною людиною. Я просив би вас: не забудьте цього другого уроку, щоб він вас не догнав.

Я дякую за увагу і вдячний за вашу прихильність.

Сьогодні в номері:



Курултай: кого хочеш вибирай

стор. 3



Сестра не обдурить

стор. 5



Правда про "Залізну сотню"

стор. 7



Не спи, моє серце, не спи!

стор. 9



Музика Богдани Фільц

стор. 15

ПЕРЕДПЛАТА-2005

Дорогі співвітчизники!

Просвітяни незалежної України!

Розпочалася передплата всеукраїнського просвітянського культурологічного тижневика "Слово Просвіти" на 2005 рік.

Щочетверга ми стукаємося у ваші серця, шукаючи співрозмовників для відвертого й щирого діалогу про наболіле, акумулюючи думки і сподівання, якими живе українська інтелігенція, всі, кому не чужі проблеми національної історії, мови, культури.

Нині ми на порозі великого вибору. Якою буде Україна в наступному році? Якими будемо ми, просвітяни, в обороні віри, України, в будівничому пориві їх утвердження в незалежній демократичній державі?

Про все, що нам дороге і рідне, про нашу материзну і майбуття наших дітей, про скарги національного духу й повсяк-

денну працю на терновому полі рідної культури ми, журналісти "Слова Просвіти", вболіваємо разом із вами, наші дорогі читачі.

Отож — духу не угашаймо, будьмо разом!

Знайте, що подальша доля просвітянського тижневика — у Ваших руках, наше існування — це ваш вибір, ваша активна участь у передплаті.

Передплатити "Слово Просвіти" самі та заігуйте зробити це ваших однодумців.

Передплатний індекс — 30617.

Передплату приймають усі відділення зв'язку "Укрпошти". Сторінка в "Каталозі" — 125-та.

Вартість передплати разом із поштовими витратами:

на рік — 37 грн. 86 коп.;

на півроку — 19 грн. 18 коп.;

на місяць — 3 грн. 41 коп.

* Виступ на ранковому засіданні Верховної Ради 21 вересня 2004 року.







ПАМ'ЯТІ МАТЕРІ

Танула, сивіла, горбилася моя старенька няня поступово. І висохла до своїх 85 років — самі кісточки. Забувала, що було півгодини тому, але дитинство пригадувала з такими подробицями, аж не вірилося, що з віком можна відтворити так чітко і ясно.

— Згадай що-небудь зі свого дитинства, — кажу мамі, знаючи наперед, що це їй приємно.

— Ось скоро піду від вас. Уже в сні приходять мати і кличе до себе. А це — кінець...

— Не говори дурниць. Тобі наворожили жити довго...

— А мої роки хіба малі? А пам'ятаю багато, навіть вісімнадцятий рік, хоча мала всього лише п'ять. Нічого не розуміла, що творилося, а ніби зараз усе бачу. На день тричі могла мінятися влада: якісь зелені, червоні чи білі... То тепер я вже знаю, що до чого.

Одного разу в село влетів загін червоних, постріляли трохи для годиться вгору, бо їй стріляти ні в кого було. Їхній командир чомусь став на постій у нашій хаті. А надвечір звернувся до батька, Ліварія: “У нас є кобила жеребна із царських конюшень. Відгуляла з жеребцем арабської крові. Якщо народиться жеребчик і буде схожим на батька, то ти ж бачиш, яка красуня у яблукх його мати. Нам теж важко з нею розлучитися, але їй скоро родити, і жаль гробити таку кобилицю. А за неї дай нам свиню побільшу — на харчі”.

Селянину такий обмін був на руку, бо кінь — то транспорт, робітник, годувальник і найкращий товариш. А тут — ще й з приплодом... Мама Анастасія (твоя бабуся) годувала свиней сама. Догодовувала до того, що вони ходили не могли. Ото найбільшого кабана червоноармійці прямо в сажу й застрелили. Потім обсмалили під хатою, ледве її не спалили...

Через деякий час кобила Люська привела жеребчика. Весь чорний, як жук, біла зірочка на лобі, ніби хто намалював. А на точені ніжки неначе хтось одяг білі шарпетки. Тендітне, струнке, пустотливе — улюблене дитятко в сім'ї. Мама Настунька годувала, купала, чесала й заплітала в гриву Ваські стрічки. Весь

ВІД РЕДАКЦІЇ. На адресу “Слова Просвіти” надходить багато листів із розповідями про наше минуле. Події, які відбувалися п'ятдесят, сімдесят років тому, приховують коріння теперішніх бід і негараздів, що не може не турбувати наших читачів. Своїми оповіданнями вони проводять паралелі між минулим і сучасним, примушують замислитися й робити певні висновки.



фото Т. Карпінської

ДОЛЯ ЇЇ ПОКОЛІННЯ

час із стригунцем розмовляла, пестила, ніби з лялькою бавилася. Він розумів її з півслова. Батька, коли підріс, до себе не підпускав...

Коли Васька змужнів, до нього господарі почали водити кобил, навіть із Тирасполя, Кишинєва, для поліпшення породи візних коней. Це нині “мерседеси”, “форди”, “лади” катають господарів, а тоді в селі найбільше цінувався добрий кінь. Отже, гроші на харчі Васька заробляв сам, ще й господарям дещо лишалося. Одного разу до батька звернувся кум Максим:

— Куме Ліварію, дай Ваську відвезти твого хрещеника до церкви вінчатися.

— Ти ж знаєш, Максиме, що я цього зробити не можу. Звертайся до Настуньки. Як запряже, хай поїдуть молоді вінчатися. Ти ж знаєш, що його ще не запрягали. Краще не ризикувати молодими...

— Шкодуєш своєму похреснику жеребця до церкви? — образився кум.

— Я тобі сказав, що — ні, але звертайся до куми, — і відійшов,

теж ображений несправедливим звинуваченням.

Не знаю, як мати вмовила Ваську, але запрягла в “бедку”. Десь через годину до двору підлетів розлючений жеребець лише з двома голоблями й почав бити у хвіртку передніми ногами. Нареченого й наречену він загубив ще по дорозі до церкви. Відтоді більше ніхто не просив його на виїзд.

У 1929 році в нашому селі почали примусово створювати колгоспи. І довелося віддати Ваську. Мати плакала, журився батько, а ми, троє дітей, голосили, як за покійником...

Ти ж знаєш, наше село Чорна було великим, можливим. Через навколишні величезні чорні ліси, які тоді переходили в Кодри, певно, й отримало назву Чорна. На все село було чотири бідняки — з таким чорноземом!.. Земля у них лежала перелогом і поросла бур'янами, лише дітей мали багато. Коли прийшла радянська влада, двоє стали головами сільрад, а двоє, згодом, — головами колгоспів. Отаким ледацюгом було довірено зібрати людей для колективного господарювання.

За наказом голови колгоспу нашого Ваську вихолостили й примусили возити воду колгоспникам. Іду бувало, назустріч понівеченій тварині, а він підніме опущену голову, погляне — і сльози в очах. Жалісно заірже... Хіба міг кінь зрозуміти більшовицьку політику?..

На нашу голову ще й голод готувався зарані, бо в 1932 році ходили по хатах холуї-активісти й шукали, чи не сховане де збіжжя. Зайшли й у нашу хату. Я лежала вагітна. Десь через місяць мала родити Марійку. Замість пір'я у наволочці була пшениця. Хотіли перевірити і її, та жінки заступилися. Але ота наволочка з пшеницею не вберегла від смерті.

Вони йшли у голоднім. Вайкові ще знайшлися дошки на труну, а інших припорпали, як собак. Нищилося величезне й гарне українське село...

Коли бачу, що діється нині в Україні, розумію: правлять нею нападки й послідовники колишніх Васьчиних голів колгоспів...

Дуже мене мати просила, щоб не балотувався у мери міста, бо за правду ж уб'ють.

Мером мене не обрали, бо не було грошей, а матір утратив. Земля тобі пером, мамо, царство небесне! Каторжною працею ти заробила його. Пам'ятала розруху чужої революції, голодувала у двадцятих, утратила батьків і доньку в 1933-му. Тягла непосильну колгоспну лямку, пережила війну, потім знову голодувала в 1946—1947 роках, уже на Дніпропетровщині. І померла напівситою при розрусі. Така Доля всього її покоління.

Над усе в житті мама цінувала дітей, хліб і мир...

Борис ДРАЙМ-ВОЗНЯК,
член райради “Просвіти”,
м. Ананіїв Одеської обл.

РЕФЛЕКСІЯ

А ЧИ КОЖНОМУ?

Чи це судилося? Чи це дарунок долі — такий, здавалося, непримітний зовні, але дуже споріднений з усім, що було навколо? І хто йому скаже, чи це була його доля? А він, постоявши, подумавши, пороздивлявшись, пішов далі. Доля ж лишилася там. А щось незнайоме, непомітне для зору, пішло вслід за ним. І тепер воно звалось його долею, його новою долею.

...Осінь закрутила листям. Сонце майже і не гріло. Хмарами закутане, мов дитя у ковдру, — небо далі стояло над землею, над будинками, містами і лісами, спорожнілими полями й чагарниками... Дощ лив ще з ночі, тарабанячи по підвіконню.

— Дош, — тихо почувлося з-під ковдри.

У кімнаті ще було темно, лише за вікном з'являлися проблиски світла. Було чути каркання ворон, яким уже не спалося спозарання. Серед темної квартири почувлися кроки. Було зрозуміло, що хтось швидко одягався. Далі двері відчинилися і з гуркотом зачинилися.

Він ішов пустими вуличками; усі ще спали; лише іноді де-не-де хтось мимо нього проходив.

Юнак усе йшов і йшов, не знаючи куди, — кудись би йти, аби далі від проблем, далі від життя, далі від світу. Він не знав, що його тягнуло, і куди саме, теж не знав. Просто була потреба втекти від буденності, забути своє ім'я, свої бажання, знайомих, рідних.

Вітер свистів, розгулював так, що й дерева голі позосталися; все листя на землі лежало: де лежало, а де вгору знімалося.

Що це за сила, що змушує людину встати вранці та без ніякої на те причини піти в невідомому напрямку без відчуття страху?

Він відчув, що щось усередині, щось таке сильне його тягнуло туди... Куди саме? Чи він знав? Що він міг знати у свої двадцять років? Знав, звідки діти беруться, знав, що світ не стоїть на трьох китах, але те, що він тримається ні на чому, для нього теж було дивним. Уранці — університет, опісля — гуртожиток, увечері — веселощі. А далі що? Що ж далі? Невже це і є життя? Невже це те, заради чого варто жити? А може, десь там, за отим будинком, чекає його справжнє життя? Але коли він не знає його на вигляд, то чи зуміє його впізнати? Як його зустріне.

З неба почав іти сніг, — такий білий, такий ніжний... Такий, такий неймовірний, наче це не сніг ішов, а щось від Бога, якесь його звістка. Ні, це падала Божа любов, вона була кожному дана. А чи кожному?

● **Євдокія КАСЮК,**
м. Калущ Івано-Франківської обл.

ОБУРЕННЯ

КРИТИКУВАТИ — НЕ РОБИТИ

У грудні на радіо “Культура” прозвучала передача, у якій брав участь Василь Васильович Яременко. На превеликий жаль у мене не працював телефон, тому я не зміг адекватно відреагувати на “закиди” п. Яременка в передачі про “Просвіту” та про роль Бориса Грінченка. Що мене до глибини душі обурило, — це такі собі “критичні зауваження” на адресу мого майже земляка Павла Михайловича Мовчана, що, мовляв, теперішня “Просвіта” в ніяке порівняння не йде з “Просвітою” часів Б. Грінченка, — заполітизована, працює на “особи” під вибори. Де ж ті, мовляв, хати-читальні, скільки їх відкрила по селах України нинішня “Просвіта” і т. д.

Критикувати завжди легше, аніж щось робити, знаю про це з власного досвіду. Ось наш просвітянський осередок у с. Ходосіївка (4 особи). Вони — що, працюють за якісь матеріальні блага? Ні. Але 70 грн. на Тарасову церкву перерахували, у місцевій школі про голодомор розповідали, про історію нашого села, про нашу Ходосіївську сотню в Київському полку...

У виступі п. Яременка прозвучало, що треба йти до школи... Товариство “Просвіта” не “ячейка “КПСС”, а творча організація, де кожен працює в міру своїх сил і здібностей.

Я вважаю, що п. В. Яременко свою справу зробив: своїм виступом на радіо кинув тінь на діяльність нинішньої “Просвіти”.

Шановний пане Яременко, коли Ви патріот України, — долучайтесь, впрягайтесь у “ярмо” і нумо плуга “перти” разом. Але якщо — так собі, — то тоді: “Знай швець своє шевство, а в кравецтво не мішайся”.

● **Микола МОТОРНИЙ,**
с. Ходосіївка Київської обл.

ОТАКЕ ЖИТТЯ

Це було на зіткненні двох половин двадцятого століття. Тоді жебраки часто ходили по хатах. Це був найрізніший люд, на кожним щось одягоподібне, а в холодний час і взувачка не до описання. На мотузку через плече висіла торба, у кожного свого розміру і форми, без примітних кольорів. Однак ці люди ніколи не викликали цікавості: при зустрічі хотілося понурити голову та беззастовно пройти.

У селі тоді, та й тепер, роль захожого людини малопріємна, а надто — жебрака. На це були причини: ніхто із жителів не відав, кого несе із незвістей доріг і на які вчинки хто здатний. Хоч то були особи переважно занепащених долі, але траплялись і такі, хто не хотів трудити рук.

Жебрали по-різному. Хтось, ступивши на поріг, заводив жалібної пісні, хтось казав слова релігійного змісту, інший без передмов благанно просив грошей або їсти. А були й такі, що, увійшовши в хату, оглядали речі та дрібне начиння. Через таких прохачів і інших запідозрювали в недоброму.

Хоча по селах люди мешкали убого та годувалися погано, але майже всі давали відвідувачам: хто шматок коржа, хто кілька картоплин чи щось похватне під рукою. З прохачів ніхто не гребував ні дарами, ні почастунком. Та були й такі хазяї, що перед самим носом гостя спритно засували двері або твердили, що в них немає чого дати, інші ж раїли взятися до роботи.

ОРИГІНАЛ НЕПОВАЖНОГО ЧИНУ

Інтенсивність такого делікатного промислу була неоднакова: найбільше ходило жебраків навесні й під осінь.

Настав благодатний час. Сонце рано розтопило й випарило вологу. Почався “літній” період весни, коли скидали важкий одяг і ходили босими. Коло стін і на узбіччях вулиць уже стриміла коротка зелень, на деревах набрякала чорна брость.

У ці дні в селі замаячила неординарна постать жебрака. Він був одягнений у щось темне і всепогодне. У руці, як личило, мав дебелий костур од собак. Молодий, із вольовим обличчям і пронизливим поглядом. У ньому не помічали якихось вад чи дрібного каліцтва. Прибулець заявив про себе голосно й оригінально, показавши самотутній “стиль” роботи.

Зайшовши на подвір'я чи відчинивши двері в хату, він гучно виголошував слова — відомі й незнані, чергуючи їх зі звуками, ненаявними в жодній фонетичі. Потім кульмінував голосом, огненно електризував очима, різко уривав мову — і просив. Темпом і формою його вступна частина нагадувала лозунги на мітингах. Як і речники облуди, він обходив логіку та брутально тис на емоції. Від такої вистави малі діти плакали й ховалися під спідницю матері, а жінка злякано торопіла й давала гостю що завгодно, аби швидше йшов геть.

Про цього жебрака казали, що він “самошедший”, себто, божевільний, — у це слово вкладали чимало лиховісних значень. Для нас, хлопчаків, цей блукач таїв щось неохопне нашими знаннями й розумом, ми вчували в ньому небезпеку. Коли бачили його стрімке простування назустріч, заздалегідь звертали вбік, готові зробити пробіжку до безпечного місця. Правда, не чути було, щоб він когось ударив чи навіть погрожував, однак його боялися всі, крім чоловіків і дорослих хлопців. Хтось жартома назвав його Іваном Грозним.

...Легічний вечір ухорив у тишу ніч. Наближалося небо, і чітко означилися знайомі сузір'я. У рахманній темені тайвся спокій і тонке бриніння комарів. Це був відпочинковий час, коли і спати рано ще, і вже не видно працювати надворі. Ми вийшли на головну вулицю. Під тином на довгій лаві сиділи жінки й чоловіки, дехто з хлопців і дівчат, а з боків тулилася дівтора. Точилися розмови, жарти, десь дівочий голос притишено заводив пісню. Ми присіли на лівому фланзі навпочіпки й дослухалися, що говорять старші.

Уже затяглося допізна. Жінки й дядьки пішли додому. Зосталася молодь і дехто з хлопчаків. Ось іде дорогою якась людина. Не швидко й не повільно. Так, мовби тиняється без цілі. Постає наближалася. Усі примов-

кли, вгомонилися навіть безтурботні жартуни. У людини, що надходила, відчувалося щось незвичне. І тут ми впізнали — Іван Грозний.

Один із хлопців, гарний і кременезий, на ім'я Степан, якого ми любили, бо інколи нас захищав, владним голосом озвався:

— А йди сюди!

Жебрак мовчки підійшов. Ми принишкли, були готові встати й піти, та дуже хотілося почути, що буде виголошувати прибулець. Він мовчав.

— Чого ти придурюєшся? — суворо запитав його Степан.

— Дак хто ж мені дасть, — протяг таким жалібним тоном жебрак, що аж торкнуло нас. У цих словах вчувався відчай нещасної людини.

Степан запросив гостя сісти поруч. Той покійно сів. Між ними зав'язався діалог, нормальний і толковий. Нас ввічливо попросено йти додому.

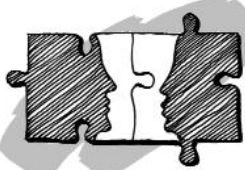
Оце так Іван Грозний! Ми безмовно брели вузькою вуличкою. Мене сповняло непросте почуття — подив, тиха радість і... розчарування. Десь бринів візерунок знайомої пісні. Пісня то обривалася, то знов виплиувала кольорові лінії у просторі.

Після того пам'ятного вечора ми Івана Грозного не бачили.

● **Микола КЛОЧКО,**
м. Чернівці



Музика Олександра Білаша ЛЕЛЕЧЕНЬКИ З далекого краю Лелеки летіли, Та в одного лелеченьки Крилонька зомліли. Висушила силу Чужина проклята, Візьміть мене, лелеченьки, На свої крилята. Ніч накрила очі Мені молодому, Несіть мене, лелеченьки, Мертвого додому. 1964	Горе рабам, горе рабам! Ой, Боже, мій Боже, що сталося з нами — Обернені в попіл городи і храми. Полягли кістками воїни святії, Я їду в неволю з арканом на шії. Горе рабам, горе рабам! Земле моя рідна, я за тебе гину, Щоб живі здобули волю й батьківщину. Дайте перед смертю ще на світ поглянуть, Щоб могла я вздріти, як раби повстануть! 1967	Моя душа над снігом стала, Неначе яблуня в плодах. 1977	Музика Олександра Білаша РОЗПЛЕЛИСЬ, РОЗСИПАЛИСЬ, РОЗПАЛИСЬ... Розплелись, розсипались, розпались, Наче коси вересневі дні. Ми з тобою ще не накупались, А вже грає осінь у вікні. Віднесла вода ласкаві зорі, Що все літо кликали в ріку, З птицями на білій крутогорі Горобину пробуєм гірку. Може б, нам полинути у вирій — За літами молодості вслід. Тільки крила в позолоті щирій Важко піднімати на політ. Я тобі зимові дні сріблясті Заплету в сивіючу косу; Тільки зорі, викупані в щасті, З моря я назад не принесу. 1977	Музика Олександра Білаша КАЛИНА Над білими крутими берегами, Де зимова ятриться далина, Калина йде глибокими снігами, Заметами до мене йде вона. Червона хустка збилася на плечі, І руки простяглися догори; Між нами неба сині глибонечі, Безднями сполохані вітри. Вона проб'ється через поле княже, Через доріг залізну течію. Вона прийде і світ мені зав'яже, І в кетяги сховає кров мою. 1985	Музика Володимира Губи МАТИ ЯСНОЗОРА* На світанку чути голос дзвону, Плаче Русь, як жалібна вдова. Від Карпат до голубого Дону, Тужать трави, квилять дерева??. Встань із лится, встань з трави, Встань з крутого звора! Хоругва до хоругви, Прапор до прапо??ра! Гей! Гей! Кров у землю поклади, Щоб звелася з гора Мати яснозора! Городи зруйновані ордою, Честь пробита, правда — на ланці. Воїни, готуйте вірну зброю, Блискавки підгоструйте в руці! Ще заграє мова солов'їна, Сонце затремтить, як джерело. Встане наша мати Україна, Вмиє сонцем зболене чоло. 1986	Музика Миколи Литвина ПІСНЯ Йде на човні з братами Кий По дніпровому океані; Там правий берег золотий, А лівий — в голубім тумані. На правім березі — шосе, На лівім — нитка магістралі, Але і там, і там на все Спадає пилога печалі. На правім березі — міста, На лівім — чорні верболози, Але і там, і там, як мста, Палають під серцями сльози. На правім березі — руда, На лівім — далечінь полинна, Але і там, і там — біда, Жахна чорнобильська пухлина. Душа поламана, як скло, І видно кров на дні крізь воду. І, спершись на важке весло, Ридає князь, засновник роду.	Музика Олександра Білаша ВОЖДІВ БАГАТО — РЯДОВИХ НЕМА Вождів багато — рядових нема. О, Україно, це твоя страма, Твоє прокляття гірше, як тюрма — Вождів багато — слуг твоїх нема. Ніхто не хоче викидати гній Зі стаєнь тих, де панував Авгій, Та хочуть всі, щоб в упряжі тугій Служив їм кінь, лискучий, наче змій. Ніхто не хоче вимити вікна В житлі, де згусла темінь навісна, Та хочуть всі, щоб сяяла весна В незрячій хаті скорбній, мов труна. Це рабство з нас виходить! Скільки ж літ Ми будемо ще дивувати світ, Себе самі вбиваючи взаміт Дурні пани — раби навиворіт? 4.X.1992	Музика Лук'яна Варзарука ПРИСЯГА Чи ти галичанин, чи ти волиняк, Чи син гайдамацького степу, На шапку візьми Володимирів знак, А в серце — Сірка та Мазепу. Україна, як мати, одна, Нахились до її знамена, Сонця й неба вдихни, Поклянись, присягни, Що помреш, як накаже вона. Від Сяну до Дону простори твої, Де сплять у могилах батькове; На їхніх тілах ще горять нагаї, Ржавіють московські закови. Чи ти чорноморець, чи ти полішук, Чи син закарпатського краю, Ти зброю готуй, щоб ніколи канчук Твоїї Вітчизни не краяв! Лютий 1993	Музика Олександра Білаша НЕ ТУЖІТЬ Гомін по долині, Де гвардійці йдуть; Грає рідна зброя, Сяє вольна путь. Гей, там хлопці, мамо, Смаглі, наче мідь. Як піду до війська, Не тужіть. Не тужіть за мною, Не роняйте сліз. На козацькім полі Я вродився й зріс. Кличуть мене, мамо, Голоси століть. Як піду до війська, Не тужіть. Встала Україна, Вільна від заков — Мого роду воля, Мого роду кров. До прийому, мамо, Поблагословіть, Як піду до війська, Не тужіть. 29.I.1994	Музика Олександра Білаша НЕ СПИ, МОЄ СЕРЦЕ!* Не спи, моє серце, не спи, Побудьмо до ранку в дозорі, Допоки козацькі степи Не встануть, як хвилі на морі. Ще буде на спочив пора, Як ніч непробудна і тиха, Ще нам заспіває гора Говерла і рідна Пивиха. Пожди, моє серце, пожди, Допоки не встане руїна, Допоки кайданів сліди Не скине з душі Україна! 6.III.2003
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	--



ВУЛИЧНЕ СВЯТО

Київську публіку, яка здійснює церемоніальне дефіле вихідного дня “по Кресту” (вибачте — по Хрещатику) з пляшкою пива, нічим “не прошибеш” і не здивуєш. Проте є способи розворушити найзатятіших адептів столичного пофігізму. Ось, розгинаючи густий натовп, по центру вулиці рухається дивна процесія молодих людей, “вдягнутих” у прямокутні картонні коробки, пофарбовані найхімернішою сумішшю кольорів. Їхню ходу супроводжують “перкусіоністи” із пет-пляшками, “зарядженими” гречаними крупами. Ось процесія, зробивши коло, зупиняється на розі Прорізної та Хрещатика, звідки й стартувала. Люди вилзли з коробок і заходилися далі їх розмальовувати, заохочуючи до цього перехожих. А тут іще й дітлахи вовтузяться біля якихось вуликоподібних конструкцій, старанно прикрашаючи їх яскравими барвами. Ну, все зрозуміло тепер: це конкурс графіті. А людя, тим часом, прибуває — кому не хочеться стати “народним художником”? Комуś дістається фарба, а комуś і папірчик, складений утрое, — буклет називається. На червоному тлі у жовтому колі — рука дебела така із піднятим догори великим пальцем: во! І напис під нею: “Знаю!” Нарешті все стало зрозуміло — вибори. Так, за кого агітуємо, хто дозволив? Розгортаємо бумаженцію — аж ось і відповідь. Цитую: “...що голосувати на виборах — важливо і необхідно; як свідомо і зважено вибрати Президента; як захистити свій голос від зловживань і маніпуляцій”. Це вже щось. Справді, такого ще не бачили. “Ми працюємо на себе і своє майбутнє. **“ЗНАЮ!”** — це громадянська ініціатива, а не політична кампанія. Вона не підтримує і не агітує за жодного з кандидатів у Президенти України”. Це все добре. А з чим же вони збираються боротися? “Проти зневіри, апатії та тиску. Проти фальсифікації виборів і неврахування наших голосів”. Ну, це вже, знаєте, того... “ето всьо придумал Черчіль в восемнадцатом году...” Втручання у наші внутрішні інтереси! Справді, втручання... **активне** (причому) **втручання українських громадян у долю власної країни**, — так і написано. А коробки ті, розмальовані, — то, виявляється, ніякий не шпигунський перископ у степах України, а модель Міста майбутнього, в якому кожен має почуватися господарем. Але місто (державу) таке, насамперед, слід створити в своїй уяві, і посприяти його втіленню хоч дрібкою реальних зусиль. Так, зокрема, вважає **Влад Троїцький**, керівник **Центру сучасного мистецтва “ДАХ”**, — він долучився до режисури описаного дійства на Хрещатику. Він вважає: “Будь-яку рекламну кампанію або соціально спрямовану акцію варто робити у форматі свята. В Україні, на жаль, залиша-



ПО ХРЕЩАТИКУ ДРАКОНА ВОДИЛИ

ються міцно забутими традиції міського вуличного свята. В Європі такі поняття, як вуличний театр, карнавал, повсюдно розвиваються”.

Катерина Ботанова, речниця ініціативи “ЗНАЮ”, повідомила:

— Цей перформенс є алегорією: розфарбовування коробок — дуже проста річ, але поки ти не візьмеш до рук спреї і не спробуєш, то так ніколи й не дізнаєшся, як це насправді робиться. Тобто, поки людина не почне щось робити сама, за неї все вирішать інші, а вона півжиття простойть у куточку, залишаючись безсилним спостерігачем.

М. С. — Чому ця ініціатива виникла саме цьогоріч, а не п'ять років тому й не на минулих парламентських виборах?

К. Б. — Досвід парламентських виборів—2002 засвідчив, що на детальні запитання соціологів — яким повинен бути бюлетень для голосування, як діяти, коли, прийшовши до дільниці, ви побачили, що проти вашого прізвища вже стоїть підпис, і т. д. — більшість людей, які вважають, що добре обізнані зі своїми виборчими правами, не знали як відповісти. В свою чергу, за даними Центру Разумкова, частка таких громадян становить лише 58 % від загальної кількості громадян України, наділених правом голосу. Тому питання на кшталт: а що я насправді знаю, що робити у випадку порушення моїх прав — виявилися дуже важливими.

Унікальність “ЗНАЮ!”, як ініціативи освітньої, полягає в тому, що свій месидж вона буде доводити не лекціями чи іншими нудними заходами, а в формі хеппенінгу, гри. Тому нашіми партнерами і став центр “ДАХ”.

Суть же цієї акції, що нині відбувається — не в трансляції якогось дуже конкретного месиджу, а в тому, аби залишити в людях запитання. Ми заявляємо, що ми працюємо, діє безкоштовна гаряча лінія (8-800-50-22-500), і коли вас щось зацікавило, або ви хочете стати волонтером (ми дуже потребуємо волонтерів), — будь ласка!

Поки я спілкувався зі ЗНАЮчими й відповідальними ініціаторами, у веселому розфарбованому місті сталася разюча зміна. На його майдані з'явився величезний паперовий дракон і, киваючи навсербіч дерев'яною головою, пішов гуляти по Хрещатику під акомпанемент пластикових пляшок, металевих відер і задержуватих вигуків. Проте на герць зі змієм так ніхто й не вийшов. Поспостерігавши деякий час здивовано за чудернацькою конструкцією, що її несли люди в не менш чудернацьких паперових обладунках, київський натовп знову міцно стулив свої лави. Проте він іще не підозрює, що в його надрах уже зачалися запитання, на які поки немає відповіді.

Микола СКИБА
Фото автора

ЗВУКОВА ДОРІЖКА

НЕБЕЗПЕЧНИЙ ВІРУС

Я вчуся толерувати російську попсу. Я вчуся її ігнорувати. Але наразі не можу ні толерувати, ні ігнорувати.

Раніше в мене боліла голова після “походу” на базар. Раз на тиждень. Примітивні звуки та слова накидалися з усіх боків, проникали до вух, мозку і змушували втікати. Зрештою — пігулка анальгін у трохи сну. Можна чекати ще тиждень.

Зараз — складніше. Місто переживає епідемію. Добровільно. Тішитися, що хворе. Йому, здається, добре. Це — як алкоголь, чи наркотик. Хворі — злі. Не хочуть бути самотніми. Не хочуть збагнути, що хтось не отримує задоволення від хіт-ефемівського нежиття. Катастрофічно зростає кількість інфікованих. Коли я почала впізнавати акорди окремих хітів, — зрозуміла, що також хвора. Проте ще намагаюся якось боротися. Наприклад, ходжу пішки, бо більшість водіїв маршруток належать до клану злих хворих. Мабуть, грипу їм замало. Пасажири кашляють і паралельно запам'ятовують щось там про “мусі-пусі”. Це відволікає від проблем. Крім того, під таку музику зручно сваритися, штовхатися. Це вам не класика. Ввічливість тут зайва. Така музика робить нас особливими, обраними. Це розуміють бабці й дідуся з посвідченнями, що тихо стоять то на одній нозі, то на другій. Це розуміють молодики із заплющеними очима і з обличчями, на яких — зосереджене прагнення насолоди. Хітові пасажири, хітові маршрутки. Якщо вам не подобається, можна купити авто або ходити пішки. Можна придбати плеєр.

Складніше з кафешками. Хіба відкривати свою. Виникає думка, що хіт-ефем фінансує барменів чи власників. Деякі з цих закладів перетворилися на справжні лепрозорії. Можна втішатися, що за сусіднім столиком вас не чують. Але і за вашим — також. А коли хтось із обслуговуючого персоналу дочекається улюбленої композиції, краще помовчати. Ви не почуєте свого голосу. Навіть, якщо попросити, щоб вас пригощали тихішою музикою. Навіть, якщо ваші прохання будуть вислухані. По-перше, треба докричатися. По-друге, це лише до наступної улюбленої кимось композиції. По-третє, бажаного результату, мабуть, не буде, а щось не вельми приємне для вас, напевне, почуєте.

Правда, можна пити каву вдома. Можна замовити весь зал. Можна напиться й не чути музики. Найефективніший і найдешевший — перший варіант.

Колись мій викладач сказав, що все має право на існування, крім відвертого атеїзму та войовничого фанатизму. Думаю, хіт-ефемівська епідемія належить до останнього.

Я — не агресивна людина. Я не заперечую права на існування російської попси. Хоч іноді хочеться ламати всі ті приймачі, з яких виливають відрами цілковитий несмак і непотріб. Адже це вже, як у приказці: “Пусту свиню під стіл, а вона на стіл вилізе”. За якийсь тиждень людей позбавили вибору. Чи, може, люди самі себе позбавили вибору? Наші паркани й стовпи протестували проти Розенбаума. Маленька група тихенько погаласувала під театром, щоб не надто заважати Алегровій. Чому ж тепер усі мовчать? Невже настільки заслухалися? Невже настільки звикли?

М. К.

ДИВОВИЖІ

ЯЛТА ЗАГОВОРІЛА НА ЕСПЕРАНТО

У курортній столиці Криму почався дев'ятиденний X Міжнародний фестиваль есперанто-пісні “Velura Sezono-2004”. “Оksamитовий сезон-2004” після 16-річної перерви відродили в Ялті активісти організації міжнародної дружби, які сприяють популяризації та розповсюдженню в усьому світі штучно створеної ще в 1887 році мови міжнародного спілкування — есперанто.

Есперантисти України, Росії, Білорусі, Болгарії, Литви, Латвії, США, Франції, Угорщини та багатьох інших країн заповнили бібліотеки, школи, клуби й концертні майданчики міста, включно з Центром органної музики “Лівадія”, де проходять численні концерти бардів багатьох клубів авторської пісні й почесного гостя фестивалю французького співака Жана-Марка ле Клерка. Насичена програма й показових уроків есперанто — мови, яку можна вивчити дуже швидко, варто лише запам'ятати всього 16 правил вживання зрозумілих кожному без перекладу міжнародних слів. Охочих вивчити універсальну мову людства в Ялті нині хоч відбавляй — усі акції фестивалю безплатні.

Віктор ХОМЕНКО,
Крим



Я живу у вашому місті. Я повторюю ваші помилки. Я повторюю ваші подвиги. Я повторюю ваші кроки. Не хочу повторювати. Все це — мимоволі.

Це місто навколо мене вже кілька років. Залишається чужим. Залишаюся чужою.

У мені немає ні селофобії, ні селофілії. Є багато звичок, принципів, інстинктів. Є кров'яну і амбіцію поляків. Є виліці монголів і відчуття польоту. Є дерева — цілий ліс. Це більше,

ВЛАСНІСТЬ

ніж ваш парк. Зрештою — чому ваш? Я не вмію ділитися чи співіснувати. Можу лише завойовувати, приручати, володіти. Звизвати гнізда серед гілок ваших багатоповіхків. Коли є гніздо, будинок стає моїм. Власність. Ви — також моя власність. Місто — моя власність.

Це місто не хоче усвідомити, що належить мені. Годую його всім, що маю. Я маю багато. Сміх, сльози, кров, сні, почуття. Але дикі звірі — невдячні. Воно гарчить, сичить, показує ікла, виринає все моє з рук, з очей, із душі. Втікає.

Наївне місто. Думає, що може прожити без мене, запричастившись мною. Дурне місто. Не вміє дякувати, цілувати руки, мешти, сліди на асфальті та бетоні сходів. Місто ілюзій. Місто маразмів. Місто мрій і поспіху. Місто буднів і фальшивих свят.

Я знаю — для того, щоб приручити, треба полюбити. Я

вчуся любити ваше, ні, своє місто. Торкаюся долонями до бруднуватої озерної води, кидаю крихти хліба його голубам і лебедям, посміхаюся його дітям. Своїм. Я вже майже люблю ці сірі стовпи, поцятковані клептиками оголошень. Ці покреслені крейдю паркани та обдертих бомжів під ними. Я навіть трохи люблю відсутність гарячої води й наявність сумнівного тепла.

Йому мало моєї любові. Вічно голодне місто. З'їдає запах ранкової кави, тепло нічного подиху в плече коханого, звуки поцілунків, шелестіння обіймів. Байдуке місто. Ігнорує сум і меланхолію, радість і задоволення. Ревниве місто. Варто десь поїхати, як починає готувати неприємні сюрпризи.

Це місто не вміє любити. Воно не має своєї думки. Відколи? Чому? Чекає, поки хтось полюбить його мешканців, а вже потім звертає увагу. Відвертається

РЕФЛЕКСІЇ

від тих, кого розлюбили. Четвертє тих, кого зненавиділи.

Тендітне місто. Ніжне місто. Закомплексоване. Як равлик-павлик. Бойться висунути ріжки.

Хворе місто. Зализує свої руні й смітники. Сором'язливо прикриває мотлохом місця вкрадених кришок каналізаційних люків.

Боягузливе. Запобігливе. Рагугльське. Інтелігентне. Емоційне.

Порване. Голе. Вульгарне, як макіяж повії. Горде. Терпляче. Гірке. Прохолодне. Нудотне.

Я люблю його на світанку, коли воно, чисте і замерзле, закутується в мій шалик і додвляється моїм снім. Я люблю його вночі, коли воно самотньо прикурює від їжакуватих зірок і страждає від відсутності коліскових. Люблю сидіти з ним тихо на потертій лавочці, поклавши поряд дві самотності — його і мою. А може, лише мою — велику. Адже тоді це місто — моє. Як ніколи. Приручене.

Марія КРИШТОПА



ЕКОЛОГІЯ

Чому саме Хортиця? І при чому тут совість нації? — запитає нас дуже принциповий читач, якому завжди трохи не вистачає терпіння й обізнаності. Та саме йому й адресовано книгу, про яку ведемо нині мову, — дає вона вкрай необхідні знання про Хортицю і навчає козацького терпіння й січової наполегливості у виснажливій боротьбі за історичну пам'ять етносу. Костянтин Сушко на власному досвіді переконався, що тільки тоді, коли кожне покоління українців покладе собі за мету відвойовувати в непам'яті правдиві знання про знакові для нації міста, місцевості, урочища, ми збагнемо й правдиву історію рідного краю. Зрозуміємо, задля чого прийшли у світ саме на цій землі.

Час показав, і роман потверджує сказане досить ясно, що Хортиці тут належить особливе місце. І справа навіть не в тому, що наявні археологічні факти, виявлені й досліджені визначним вітчизняним істориком Олександром Бодянським, переносять історію козацтва принаймні на тисячу літ у глибини нашої пам'яті — V ст. н. е. Таких місцин в Україні, слава Богу, не бракує. Але з Хортицею, на щастя наше, Матінка Природа розпорядилася так, що рослинний і тваринний світ її, незважаючи на останні десятиріччя суцільного брутального нищення, й досі перебуває в дивовижній гармонії, котрої в Європі навіть по заповідниках не знайдеш.

ЯК УРЯТУВАТИ

Особливо цікаві в цьому сенсі самотні степові краєвиди острова... Щодо плавнів, як запевняє Костянтин Сушко, то вони взагалі унікальні, бо ніде більше в Україні степова зона не збереглася в такій реліктовій недоторканності. Саме тому давно пора зацікавити світову громадськість нашим островом як фактурою для **біосферного заповідника** — тільки цей статус, під егідою ЮНЕСКО, спроможний, певною мірою, зарадити долі Національної Святині.

Два роки тому розпочав komponувати свій роман осягнення Костянтин Сушко, та за ці роки чорні хмари захланності над Хортицею згустилися ще більше. І головне — усі ж ніби стараються заради людей, але, виявляється, задля того, щоб місто почувалося комфортніше, реліктова скарбничка природи серед плину Славути мусить умерти, шезнути, стати звичайною приміською зоною.

Прониклива, сповідальна відвертість автора, котрий докладно розповідає про пекельні ланцюги бід, що переслідують Хортицю ще з царських часів і стали особливо нестерпними після того, як острів спромігся на перший статус історичного заповідни-

ка в 1958 році, хвилює з перших сторінок цього своєрідного роману. Адже автор не просто демонструє нам певні епізоди з життя духовного й біологічного життя острова — кожна картина, змальована тут, спочатку мала відбутися наяву, себто відбитися в серці талановитого оповідача. Спершу в ролі звичайного журналіста, далі — завідувача відділу та головного редактора Костянтин Сушко доскіпливо відстежує етапи “колективного згвалтування” Святині. Моторошні це картини. Достеменні, відтворені в плинні газетярських буднів, узяті з натури й віднайдені в архівних сутінках, вони вражають неприкритістю фактів. Тут “радянська дійсність” підводиться на повен зріст, адже не кожен із читачів нині тямить, що ніякого народовладдя (т. зв. “радянської влади”) на цій землі ніколи й не було, що народ виховувався в лешах партноменклатури, котра завжди дбала тільки про власне нутро (Недарма ж після надання Хортиці статусу заповідника земля острова так і не була передана в заповідне володіння).

Особливо зворушують авторські “Діалоги з Власним Сумлінням” — бачиш не тільки оповідача з усіма його клопотами й сумнівами, а

щось набагато більше... Урешті-решт більшовицька діалектика перемагає — автора звільняють із посади головного редактора газети “Запорозька Січ”, позбавляючи можливості особисто, безпосередньо впливати на перебіг подій, що зав'язуються навколо Хортиці мертвим вузлом...

...Ну, не можуть теперішні запоріжці вижити, щоб не потанцювати на кістках пращу-

рів! А що вже тоді сказати про національні ідеали?! Аби народ навчився бачити в них істинне благо для нації, потрібно, щоб його провідники дбали про спільне добро відразу після виборів, а не шосили греблі “під себе”. Та ще, звичайно, для нашого ж таки народу, мусимо визнати: вкрай важливо було, щоб Костянтин Сушко став професійним письменником. Адже тільки з допомогою широкого слова

зможе він переконати своїх читачів, що будівництво мосту — через Хортицю! — або спорудження дуже потрібного побутового об'єкту на самій Хортиці — вона ж бо давно обжита — це добро тимчасове, тільки на сьогодні. А от спромогтися зберегти її для прийдешніх поколінь, як і для науки майбутнього, бо далеко не всі таємниці острова вдалося розкрити — це неабияке благо для всієї нації, для всього слов'янства. Зрештою, для того, щоб українці нарешті усвідомили себе великою і прекрасною часткою людства.

Віктор ГРАБОВСЬКИЙ

НОВА СЕРІЯ

З'явилася свіжа нагода поділитися своїми враженнями від серії “Християнські філософи”, вже знайомі тим, хто давно дошукуються Істини, однак за недавніх часів його пізнавальні спромоги були до такої міри обмежені, що доводиться лише дивуватися.

У пострадянський час зняття ідеологічних заборон і табу, розкріпачення розуму й переосмислення багатьох істин, які донедавна видавалися безсумнівними, закономірним є зростання інтересу до філософської літератури. Тим-то окремим видавництвам, зважаючи на нові виклики часу, вдалося заповнити цю прогалину (донедавна її заповнював хіба що фаховий московський журнал) і задовольнити певні читацькі запити на книжки, про які ще не так давно доводилося хіба що чути. Здебільшого це російськомовні переклади. Добрий виняток становить безперечний лідер на ринку перекладної літератури видавництво імені Соломії Павличко “Основи”, яке напрацювало гарні традиції співпраці з українськими перекладачами.

Так само плідно працює Благодійна організація “Центр практичної філософії” (президент А. Толстоухов), видавництво якої “ПАРАПАН” видає цікаві твори українських філософів — переважно це наукові академічного профільного інституту філософії, — подавши за кілька останніх років книжкову панораму пошуків та здобутків вітчизняних фахівців у цій галузі.

Здавалося б, уже важко знайти нішу в кон'юктурі книжкового ринку щодо цієї тематики видань. Однак працівників Університетського видавництва “Пульсари” ця обставина спонукала до розважливих пошуковості. Так з'явилась ідея серії “Християнські філософи”, яка на початках засновувалась як спільна з видавничим домом “KM Academia”.

“Найперше, йшлося про оприлюднення вітчизняної філософської спадщини, — розповідає директор Університетського видавництва

“Пульсари” Лариса Копань, — водночас вирішили не обмежуватися лише своїми питомими, українськими іменами. Адже наш підхід до формування серії полягає в доборі праць тих мислителів, які в розробці своїх інтелектуальних ідей виходили з християнського вчення, сповідували гуманістичні засади, ідеї справедливості, любові, поваги до особистості”.

Прикметно, що започаткувала серію унікальна книжка: “Памфіл Юркевич. З рукописної спадщини” (упорядкування, переклад українською та коментарі Марини Ткачук). Унікальна тим, що донедавна про “Філософію серця” видатного українського мислителя П. Юркевича

писами П. Юркевича навіоє, радше, образ невтомного трудівника науки”, який навіть в останні, найтрагічніші, роки свого життя працював до знемоги. Детальна розповідь текстолога про рукописне багатство П. Юркевича дало поживу й спонуку до подальшої праці багатьох дослідників: “Знайо́мство з рукописами П. Юркевича ще раз переконує в тому, наскільки мало вивчена його спадщина, яким іще довгим та важким є шлях до глибин його творчості”.

Наступним приємним сюрпризом для шанувальників філософської думки стала книжка з цієї серії Габрієля Марселя “Homo viator”. Прологомени до метафізики надії (переклад

«ХРИСТІЯНСЬКІ ФІЛОСОФИ» — МАНДРІВНИКАМИ В ПОШУКАХ ІСТИНИ

Щойно з'явилася книжка Іньаса Леппа (зовсім нове для України ім'я!) “Християнська філософія екзистенції”, яка так суттєво доповнює і С. Кіркеґора, і Ж.-П. Сартра, й А. Камю, інших філософів, уже відомих вітчизняному читачеві в українських перекладах.

(1826—1874) можна було дізнатися лише із закордонного видання “Нарисів з історії філософії на Україні” Д. Чижевського, окремих розвідок про українського “кордоцентриста”, опублікованих у вітчизняній періодиці та збірниках. Так, у Німеччині 1992 року Роланд Піч опублікував німецькомовний щоденник П. Юркевича за 1858—1863 рр., а в Києві останнім часом був опублікований лише текст “Історія філософії права. Вступ” і частина рукопису “Психологія та психіатрія”.

Дослідниця Марина Ткачук у вступній статті “Памфіл Юркевич і його рукописна спадщина”, простежуючи окремі віхи його життя й творчості, зробила спробу окреслити місце цього вченого у вітчизняній філософії, на фактах заперечуючи залишену нам сентенцію В. Соловйова про те, що Юркевич, мовляв, працював лише з прямого обов'язку, поборюючи в собі “природню лень”: “знайо́мство з руко-

із французької Віктора Шовкуна, наукова редакція В. Ляха, 1999). Тим, хто цікавиться історією екзистенціалізму, це ім'я відоме саме тим, що Г. Марсель стояв біля витоків французького екзистенціалізму, своєю працею “Екзистенція і об'єктивність” (1925) на два роки випередивши працю М. Гайдеґґера “Буття і Час”.

Габріель Марсель, відкидаючи верховенство раціонального пізнання, зосереджував свою увагу на таких конкретних чуттєвих проявах людського буття, як “надія”, “вірність”, “любов”, “благодать”, “смерть” (беру в лапки, оскільки це — терміни-екзистенціали), шукаючи в них як буденний, так і глибинний, трансцендентний сенс, що й різнить його з такими співвітчизниками, як Ж.-П. Сартр та А. Камю. Адже, на думку Г. Марселя, саме трансцендентні виміри екзистенції допомагають людині подолати відчуття абсурдності існування.

Неабияку користь шанувальникам філософської думки принесло й видання книжки Поля Рікера “Історія та істина” (переклад із французької Віктора Шовкуна, наукова редакція та передмова Тетяни Голиченко, 2001).

Есеї, що їх Поль Рікер включив до цього видання (а має воно дві частини: “Істина в пізнанні історії” та “Істина в історичній діяльності”), становлять певну цілісність, яку сам автор тлумачить як “мимовільну” співзвучність. Критичні та теологічні перспективи у викладі Поля Рікера дають уявлення про об'єктивність та суб'єктивність в історії, історію філософії та соціологію пізнання, християнство і розуміння історії на різних рівнях буття, образ Бога в контексті людської епопеї тощо.

“Разом із самою філософією ХХ сторіччя Поль Рікер перетинав різні суспільно-політичні епохи, стикався з характерними для нашої сучасності кризовими ситуаціями, поринав у пов'язані між собою, але різні за суттю філософські проблеми, методи й стилі філософування, філософські мови й термінології. У цьому розумінні його філософський доробок звучить як могутній орган, що витворює потужну та гармонійну симфонію звуків завдяки натисканню на різні регістри та опрацюванню окремих мелодійних ліній”, — підсумовує авторка передмови Т. Голиченко, називаючи тими регістрами три потужні філософські традиції: французька рефлексивна філософія, німецька філософія феноменологія та екзистенціалізм, герменевтика, онтологія тощо) та аналітична

англо-саксонська філософія.

І нарешті, — Іньас Лепп із його “Християнською філософією екзистенції”, датованою 1953 роком (переклад Віталія Ляха, Ольги Маршутенко, Університетське видавництво “Пульсари”, 2004), якої мені так бракувало, коли я працювала над проблемою екзистенціалізму в творчості Валерія Шевчука.

Іньас Лепп був професором психології та завідувачем Інституту психоаналізу в Парижі, автор багатьох книжок із психології, філософії, соціології та релігії, а також низки романів. Автор спростовує як думку деяких психологів, що християнська віра є симптомом неврозу, зокрема комплексу Едіпа, так і думку інших, нібито атеїзм — нормальний і природний невротичний відступ від християнського світогляду, намагаючись об'єктивно пояснити психологічні процеси, які керують в обох випадках. Заявивши себе “лише скромним шукачем вічної правди”, Іньас Лепп наголошує, що екзистенціальна традиція християнської думки має таке ж глибоке коріння, як і раціональна традиція, і вдається до досить прозорих тлумачень засадничих понять екзистенціалізму в його християнському переломленні.

Варто ще додати, що серія “Християнські філософи” (директор серії — Максим Маурітссон) має своє досить вдале “обличчя” (художнє оформлення та макет Н. М'яковської та В. Соловйова).

Тож ці ошатні томики поповнюють книгозбірні найвибагливіших книгоманів, як і випущений цим же видавництвом пречудовий том бібліографічного словника “Філософська думка в Україні” (редактор-упорядник М. Ткачук, відповідальний редактор В. Горський, 2002), що налічує понад 150 імен українських мислителів Х—ХХ ст. від Івана Вишенського і Памви Беринди до Лесі Українки й Дмитра Донцова, суттєво заповнюючи прогалину в царині філософської культури.

Людмила ТАРНАШИНСЬКА



НОТАТКИ НА БЕРЕГАХ КНИГИ

Згадалося: то були золоті часи... Ще не почалися літературно-поетичні погроми (а вже готувалися!), ще моє покоління не виключили з університету, не склали “чорних маланчуківських списків” (хоча вже складалися!) — кого на двадцять кращих років одірвати од літератури, ще все було одвертим, ширим і наївним, і далі таки згадалося (і не забудеться ніколи!), як у за-тишній оселі подружжя Дроздів збиралася поетична юнь, пила каву, пахучу й міцну, читалися вірші, говорилося, вірилося у справді справжнє і, може, велике літературне майбутнє.

Згадалася Ірина Жиленко, господиня дому, завжди усмінена зі своїм уже тоді наддивовиж зрілим поетичним словом, безамбітно шира й відверта, зі своїм тихим і м’яким словом, і саме з її власного голосу, і саме її вірші набували красивого звучання, саме з її інтонаційної поезії чулася якась ніжно-во-рохобитська доброта, уже тоді магія її поезослова мала свої яскравооформлені контури справжньої поетичної особистості, вона ні під кого чи когось не писала, вона писала сама від себе, сама під себе і, може, навіть часто й сама собі. І так було.

Та час невблагно йшов. Багато хто з її ровесників ставали лауреатами, дипломатами, дисидентами...

Вона жила поезією в поезії і в собі. І так, мабуть, завжди повинно бути, бо ж то є земнонебесна доля справжнього митця. Та невблагно миналися роки й дати, кому на медалі, премії, хрести...

А Ірина Жиленко мало друкувалася, про неї мало згадували, а то й — забували, її не втискували ні в які “обойми”, на-

прямки, течії, школи... Вона наче була сама по собі (бо воно й справді так було), одірвана од усіх презентацій, пишномовства, улесливості й хвальби.

Але ж: вона писала й творила свій власний поезосвіт, свою поетичну долю. І ось нещодавно видавництво “Фоліо” видало найновішу книгу Ірини Жиленко “Цвітіння сивини”. Скажу одверто: дивовижно-міцної, ніжної і щемкої напруги ся кни-

Японський поет Ісікава Такубоку, до якого в своїй книзі звертається й Ірина Жиленко, сказав і про радість, і про розквіт, і про призахідне сонце людського життя.

“Весною — квіти, зозуля — влітку, ясен-місяць — восени”.

Ірина Жиленко по-своєму, широконочо каже про це:

Небо все сиріше, я старіша.

Може, вже

й не треба отаких.

ПОЕТИЧНА ТАЇНА ІРИНИ ЖИЛЕНКО



*Та стоять за мною
в черзі вірші —
лиш встигай записувати їх.
Як вони бажать жити!
Допишу я вірші, тайкома
передам Останньому:
скажи там,
хай ніхто вже черги
не займа...*

І раптом як продовження вищевомовленого, щемко, ніжно-сокровенно, сповідно-одверто виговорює, майже пошепки каже:

*Я трішки, зовсім
трішечки, загаяюсь,
бо ж таки зрідні озимині.
Ще, ще живу...
І ніжно усміхаюсь
до сонця, що заходить
у мені.*

Ірина Жиленко в цьому передосінньому часі чується вільно і широко, не підфарбовуює його, не трагізує, не возвеличує, вона забарометровує ту неминучу імпульсивність, навіть аж надмірну прозорість свого навколишнього життєвого чуття:

*Останній соловейко сонця
востаннє тенькнув —
і ніде...*

*Як важко говорити з красою
німою мовою людей.*

Колись у Вінграновського “сивина сіяла”, бо то ще була ранньо-молодеча метафоризація часу та чутливий вимір себе у ньому, “Цвітіння сивини” в Ірини Жиленко — чисто-жива реалія, од якої нікуди не дітись, і вона не вертає себе в пробуто-відбуті літа, у неї все дорого-нинішньо визвучує якоюсь особливою ореольністю, тою осаяністю, притишеною обережністю нікому не віддати самовласний вияв отої душевної святості, якою наповнений, налитий тільки ти, бо ж:

*Даремно питати у квіту
про зиму.*

Яка там зима!

Душа його віддана літу.

А літа зимою нема.

*Розквітлася квітка —
квітне.*

Їй любо синить чи жовтіть.

І стільки у літечка літа!

І стільки життя у житті.

Поетеса чітко та об’ємно відчуває і тепло, і холод, і жорстокість, і невигадану самотність, і, що найголовніше: справжність, прекрасність і трагічність життя, й не просто однознаково-свого, а нашого, кожного із нас, бо ж тільки безбоязно-вільний митець може мовити безболісно та широко:

Але ж лампа горить!

І Разманінов бренька.

Говори, говори,

моя Музо старенька.

Говори самотою,

поки тихі дощі

Не приб’ють наді мною

сиру землю вночі.

Органічне поєднання в поезії Ірини Жиленко ліричного й одверто-надривно-сповідально-припечаленого начала причаровують нас при прочитанні кожного вірша із книги “Цвітіння сивини”. Вона пише, як пише тільки вона.

Бо просто інакше писати не вміє. Не хоче. Не може.

● **Михайло САЧЕНКО**

НОВОДРУКИ З РЕГІОНІВ

Прийми мої слова, коханий краю!

Вони всякчасно квітнуть на вустах.

У цих рядках автор — не тільки поет, а й музикант, який силою всього свого таланту кохає рідний край:

Я дивлюся на роздолля

І радію, і сміюсь.

України світла доле,

Я до тебе пригорнусь.

І ця любов не тільки в ліричних творах, а й у досить різких, у яких біль і гнів за те паскудство в людській подобі, яке паразитує сьогодні на народній сльозі, мозолеві й отруєній вірі:

Торгуй, греби, країну продавай,

У офісі собі нарошуй сало,

Хоч пий коньяк, їж з медом коровай,

Усе тобі здаватиметься — мало.

Багато віршів про кохання: високе, юнацьке, шалене і п’янке, і те, що озивається у серці через десятки літ.

Якщо від спеки будуть сохнути губи,

І до землі давимиме біда,

Якщо неждано ти мене розлюбиш,

Й тоді тебе нікому не віддам.

Книгу “Моя дорога” хочеться читати й перечитувати: і тоді, коли серце напоєне п’янкими весняними почуттями, й тоді, коли воно ніяк не вирине з чорних хвиль печалі.

Але, на жаль, аж надто малий тираж книги робить її недоступною для широкого читання, адже “Моя дорога” видана власним коштом автора. І це вже нонсенс, коли таке духовне багатство залишиться у кількох десятках екземплярів.

● **Валентина МАСТЕРОВА,**
Чернігівська обл.

«І моя дорога, як ріка, Що із серця мамі витіка»

Саме цими рядками, вірніше, піснею “Моя дорога”, у якій є такі рядки, починається книга Петра Григоровича Зуба “Моя дорога”. Книга — несподівана за своїм змістом, адже тут не тільки пісні й вірші, а й чудова проза. Завжди радію, коли у світ виходять твори, написані людьми від мистецтва: музикантами, акторами чи художниками. Бо, хто, крім самого актора, може так тонко й точно передати світ акторського життя, хто, крім музиканта, чутливо опише світ мелодії, світ пісні. “...І злилися два голоси в одну пісню, в два звукові шнурочки, і заглянуло людське щастя в єдине, осяяне сонцем, вікно, обняло двох рідних людей, матір і сина, теплыми руками, і вже ніхто, і ніщо не могло зупинити той український спів, обороти пісенну велич і правду...” Це прелюдія “Музички” — дивовижний твір за своєю ширістю і тим щемливим відчуттям беззахисності селянського хлопчика-напівситоти, що навчається в музичному училищі, в якого “вурки” на вокзалі розбивають доміру. І весь час, коли Павло йде засніженою дорогою додому, обмерзлий, голодний, весь той час у читача душа тельнює в тривозі: хоч би ж дійшов, — така велика емоційна сила цього твору. Але коли студент-музикант, обпечений морозом, зігрівається материнською любов’ю, то герой іншого твору Славко Безвіконний — обпечений вогнем Чорнобиля. Його трагедія — трагедія десятків і тисяч українців, нації. Трагедія не тільки сьогодення, а й

дня прийдешнього, трагедія, що не відступає ні в часі, ні на відстані. І скільки болю в оцих рядках:

— Шо, дядьку, косите

В рідній сторонці?

— Стронцій та цезій,

Цезій та стронцій...

— Нащо здалася

Вам та кошовиця?

— Треба ж поїсти,

Та й треба й написься...

А скільки тихого суму відчуваєш разом із героїною оповідання “Хочу жити”!.. І ось той сум змінюється радісним відчуттям перемоги життя над смертю. За силою майстерності цей твір можна порівняти з творчістю Григора Тютюнника. І це не перебільшення, а навпаки — жаль, що так мало вийшло прозових творів із-під пера Петра Зуба, бо у творчості цього чудового митця переважила поезія і пісня.

Ти чула, як ранками дихали сосни

То важко, то сумно, то млосно?

Ти чула, як солодко танула крига —

Остання сторінка зимової книги?

Тема любові до матері звучить у багатьох віршах і піснях автора.

Часто-густо понині,

Наче сон промайне:

Мати в білій хустині

Виглядає мене.

Такою ж провідною темою є і любов до рідного краю:

Співає скрипка. Я в душі співаю,

Бриною струною й вітром на дровах,

НЕБАЙДУЖІСТЬ

ЩО ДРУКУЄМО?

Запитання, винесене мною в заголовок, скоріше, риторичне, бо хто сьогодні не знає, як у нашому суспільстві живеться книзі, особливо — українській!

І все ж один аспект, а саме книготоргівлю, хотілося б зачепити. Скажімо, спеціалізований книжковий магазин у центрі міста, що до недавня розміщувався навпроти кінотеатру, зник. РАЕСівський клуб дозволяв “ГАМА”, що доброю духовною аурую принадажував небайдужих людей і був чи не єдиною віддушиною в задущилий пелені міщанського чаду, — теж, напевне, приглянувся якомусь скоробагатьку (чи, може, й закритий для того), і теж невдовзі перетвориться у ще одну забігайлівку, яких і так достобіса, і там культивуватимуться зовсім інші цінності. Головне ж — гєндель, правда ж?.. А то ж із тою культурою лише морока, чи не так?..

Задля справедливості слід зазначити, що декілька книжкових кіосків, у тому числі й біля прохідної РАЕС, та невеличкий, скоріше, відділ канцелярських товарів, маємо у колишньому просторому господарському магазині. Але це все дрібнооптові, НЕСПЕЦІАЛІЗОВАНІ торгові заклади, а тому вибір книг там украй збіднений, випадковий і хаотичний. Уже не кажу про тематику, бо з того, що є, — нічого вартісного не відбереш. До того ж, у всіх тих точках — далеко не найкраще навіть з того, що видається зараз.

Я далекий від закликів до повернення тотальної цензури (це ми вже проходили!), та, зрештою, має ж бути хоч якась “сито”, перепона бодай на відверто аморальні речі, а то ж, вибачайте, деяку продукцію з лотків гідко брати до рук. Я розумію, що гроші для деякого сьогодні основне — і все ж... Нам не страшно, в якому суспільстві житимуть наші діти? Наші місцеві спонсори, які, на щастя, інколи з’являються, бодай цікавляться, якою рівня продукцію вони фінансують? Звичайно, то їхні гроші і їхнє право, на що їх тратити. Але чи важко передзвонити до обласного відділення Спілки письменників України, його книговидавництва “АЗАЛІЯ” (бо ж, певне, і в них подібна ситуація) і перепитати у професійних літераторів, чи варто це робити? Бо читач із часом візьме та й засвоїть, що ота масова сірятина, яка сьогодні переважає, і є справжня культура, а воно ж далеко не так!

Доходить до смішного: вже ті, хто енергійніший та має доступ до грошей, так-сяк зліпивши до купи два-три слова і надрукувавши їх у місцевій газетці, вважають, що досягли вершини красного письменства, самочинно величають себе письменниками та беруться впливати на творчі процеси. Даруйте, але чи не кожен із нас на дачі — таке життя — працює з вилами чи граблями, однак агрономом себе не називає, хіба поділиться досвідом, як виростити більшу чи меншу капустину або ще якийсь овоч. То звідки оце присвоювання не зовсім заслужених мистецьких імен?

Я цілком розумію творчу “сверблячку” початківців: їм хочеться якнайскоріше побачити своє ім’я надрукованим, та ще й на товстій книжковій обкладинці. Але ж ви, шановні спонсори, знаєте справжню ціну грошам, то чому сприяєте і пов’язуєте себе з сумнівною славою не досить високого рівня? Так-так: за звичай, ваші імена вписують у зміст титульних сторінок, і добре, коли вони далі сімейного оточення не підуть. А якщо потраплять на очі знавцеві, — що подумає він про цьому і про ваш інтелектуальний рівень?..

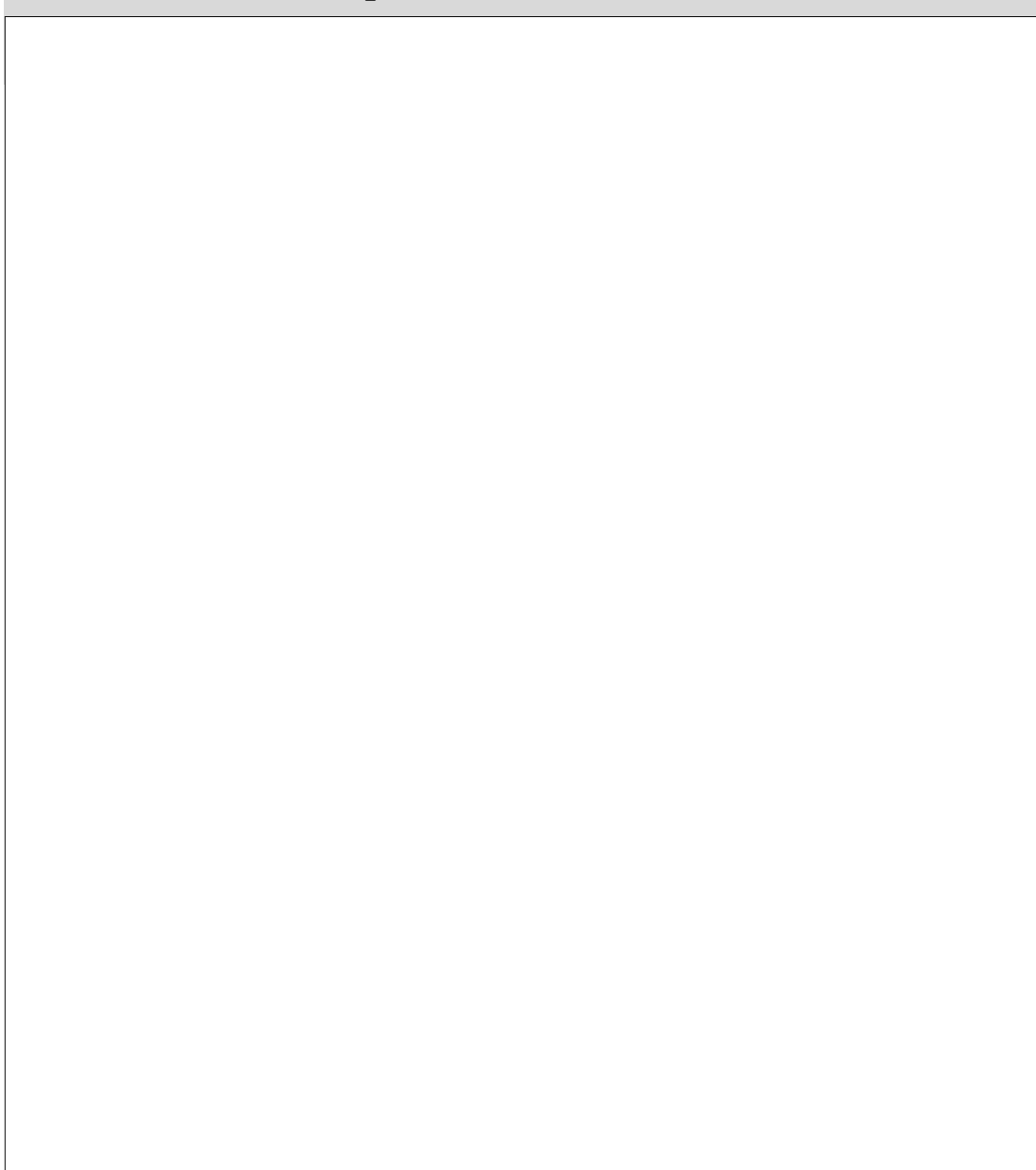
Признайтеся, що за великим рахунком, ви вже інколи й не пам’ятаєте, про що писалось у книзі, видання якої щойно оплатили. Та то не ваша провина, а ще один зайвий доказ того, що ви “відкрили дорогу в світ” іще одному зразку низькопробного чтива, несмаку, посередності, графоманства. Бо гарна книга — не забувається. Чи не так?

Не закликаю відмовлятися допомагати, бо це потрібно робити, чи тим, хто відчує в собі творче горіння, — не писати. Пишіть! Але дайте написаному трішки відлежати. Повірте, через рік-два ви зовсім іншими очима поглянете на своє дітище. Спокійніше, самокритичніше — або вдосконалите написане, або ж ви користуєте його хіба для сімейного альбому.

● **Іван СИДОРЧИК,**
м. Кузнецовськ Рівненської обл.



СОНЦЕ В ЗЕНІТІ





ГІПОТЕЗА

У другій половині XX ст., разом із розвитком електронно-обчислювальної техніки й виникненням інформатики, багатомовна Європа потребувала фахових мов, що мають на меті недвозначну комунікацію у спеціальних царинах. І тоді, на основі теорії знака (семіології) Фердинанда де Соссюра, розвинулися науки семіотика й термінологія.

Соссюр вважав, що методом лінгвістики або мовної діяльності може бути лише жива (усна) мова, а не писемність і не літературна мова. Лінгвістика мусить займатися мовою на рівні звуків і добрий лінгвіст, відповідно, повинен мати кращий за інших слух, а надто, — чутливість до слова або чуття мови. *“Узагальнене дослідження мовної діяльності безперервно живиться всілякими спостереженнями, які слід чинити на чітко визначеному матеріалі з даної мови”,* — писав Соссюр.

Некоректно вважати давню українську мову такою, якою вона є сьогодні, бо в ній, як і в кожній іншій мові, відбуваються зміни (аглютинації, метатези, фонетичні зміни тощо). Фонологічне впорядкування Соссюра обґрунтовує тезу про те, що фонетичні зміни в кожній мові відбуваються за природними, притаманними їй законами послідовно в часі протягом сторіч. Скажімо, фонетичні зміни звука *с* у німецькій та українській мовах різні:

русичі — ружичі — лужичі (в німецькій мові)*;
прасувати — прашувати, шкіра — шкіра, дуси — души (в українській мові).

Отже, з’ясовано й доведено, що мовлення людини є системою акустичних знаків чи одиниць, яка зображує людську думку — систему, переважно, суспільних понять. “Язик — лише тінь, що ніби годинниковий дзвіночок дзвенить у повітрі, а сама пружина — се думка” (Г. Сковорода). Також відомо, що система — це поєднання окремих одиниць за певним принципом, тобто, **якщо нам відомі мовні одиниці, які зображують певні поняття, і принцип зв’язків між ними, то можна спробувати побудувати систему мовлення.**

Намагаючись звести в єдину систему прамову з її індоєвропейськими мовами-нащадками, Соссюр дійшов висновку про існування елементарної мовної одиниці як частини *синтагми* (синтагмою лінгвісти називають безперервне поєднання мовних одиниць у часі). У своїх пошуках він іноді зупинявся й на окремому складі, але визнати остаточно склад такою одиницею не наважився, бо європейськими мовами не вчили читати по складах. В Україні всі знають, що діти в школі навчаються читати по складах, тоді як німецькі діти, наприклад, завжди вчилися читати по звуках, тобто, прочитавши окрему літеру, додають позначуваний нею звук до попереднього. Не було в нього й відомостей про вживання складів як самостійних мовних одиниць зі своїм власним значенням у живих індоєвропейських мовах.

Між тим, і нині побутують архаїчні односкладові українські вислови:

МОВА ТРИПІЛЛЯ

Відновленням давніх мов займалися європейські лінгвісти XIX століття, коли різномовні нації прагнули пізнати власне коріння й водночас з’ясувати спільне минуле європейського континенту. Була відновлена давньогерманська мова, щоправда, не без допомоги писемних пам’яток. На доказ існування єдиної прамови на території Європи, сподіваючись відновити її, видатний швейцарський лінгвіст Фердинанд де Соссюр опублікував “Пам’ятку про первісну систему голосних в індоєвропейських мовах”. Із тією ж метою його попередники (Бопп, Угтні, інші граматики) а також сучасники-опоненти (младограмматики) зібрали багато матеріалу з індоєвропейської порівняльної граматики, і розбіжності між ними полягали у виборі концепції та методу реконструкції цієї прамови. Перша й друга світові війни не дали здійснитися цим намірам.

Еталоном порівняння для компаративістів (прихильників порівняльно-історичного методу в лінгвістиці) була одна з 14 індійських мов — книжна мова санскрит, що нею написана “Рігведа”, і тому виникла назва “індоєвропейські мови”. З погляду на відомі в той час писемні пам’ятки, граматики класифікували ці мови й дали назви мовним сім’ям: романська, германська, слов’янська тощо. Нині, згідно з Міжнародним стандартом ISO 639, є живі 12 слов’янських мов: білоруська, болгарська, македонська, польська, російська, сербська, сербо-хорватська, словацька, словенська, українська, хорватська, чеська.

1) “зробив на во!”, “вигляд — во!”, піднімаючи догори великий палець (*во* — збільшення);

2) “га !?” (*га* — вражати);

3) “ти ба!?” (*ба* — обраний, вирізнений);

4) Українська дитина, показуючи на незнайомі речі, повсякчас повторює: “*див!*?”.

Крім того, в українській живій мові має місце скорочення слів до одного відкритого складу:

— займенник *бозна-що* утворився зі складів *бо* (Бог) + *зна* (знає) + *що*;

— “не *хо* — не *тре*” (не хочеш — не треба);

— “*Мо*, пройде” (може, пройде);

— “*гля!*” (глянь!).

На відміну від усіх інших мов слов’янської групи, українська мова зберегла найбільше слів із відкритими складами на *о* (первісне південноєвропейське *о*, за Соссюром): *коло, молоко, воло, болото, долото, золото, доно, готово, молоді, солоно*; кличний відмінок: *водо, горо, жоно, дорого, мово, толоко*...

Отже, я прийняла склад як елементарну мовну одиницю синтагми праукраїнської мови. Принцип зв’язків між складами відкрився завдяки такому феномену в українській мові, як *утворення пари слів для позначення двох близьких понять при переставлянні*

складів по синтагматичному колу двоскладового слова. Подібно до *метатези* (переставлення звуків усередині слова), я назвала це явище *метасилаботеза*.

Виявилось, що в нашій мові збереглося багато двоскладових слів, які утворюють зазначену пару, коли одне з них безперервно повторювати: *коли—лико, плете—тепле, в коло—ловко, ватри—трива, вуси—сиву, лоби—біло*.

Вишукуючи близькі за звучанням складу у парних словах, я назбирала близько 200 пар і, де тільки можна, зробила склади відкритими, аби вони були придатні для з’єднання у систему. З тією ж метою якомога більше залучила до складів звук *и* — “панівний голосний” в українській мові, за висловом Білецького-Носенка.

Зрештою, я виділила близько 70 складів, і, об’єднавши в систему, вони дозволили мені прочитати зрозумілі, але зовсім не передбачувані словосполучення: *ві-ра-ю-па-ди-во-ло-со-жа-ри-ми-да-ві, сто-жа-ри-ми-сто*. Це сталося в квітні 1995 року — я потрапила в слід!

Подальше відновлення мови було вже справою техніки, терпіння й заглиблення в праукраїнський чи пражіночій світогляд.

Давніх людей в організоване тривке суспільство об’єд-

нувала, насамперед, спільна релігія, що визначала спосіб мислення окремої людини, її мовлення, а відтак і мову всього суспільства. Навчання або передача наступним поколінням основ релігії, а головне, визначеного нею життєвого порядку в суспільстві чинилося через їхній запис або *графічне зображення*, бо воно стійкіше за акустичне, хоча й не так точно передає думку. Втім, як акустичні, так і графічні знаки — то лише код для передавання думки.

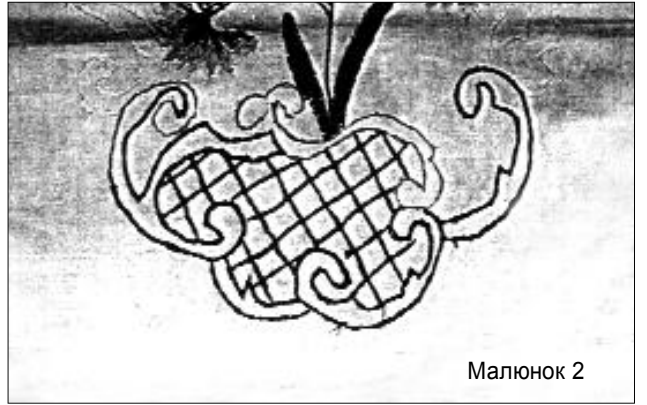
Отже, є словник праукраїнської мови, що налічує близько 2000 слів, утворених порядком “по колу” (мовна синтагма починається з того ж складу, яким і закінчується) складами, кожний із яких зображує два поняття, залежно від свого місця у синтагмі.

Праукраїнці свої *слова/назви* складали з двох коротших слів, наприклад: *гобириву* (кошик на ремені) = *гоби* (гриби) + *риву* (рву), *симициони* (тиждень) = *сими*(сім) + *дони* (днів). Якщо останній склад першого слова збігався з першим складом другого слова, один із них опускався: *биризи* (берези) = *бири* (бери) + *ризи* (ріж), *стожари* (пожежники) = *стожа* (стережуть) + *жари* (жарини), *товурини* (тварини) = *тову* (плаває) + *ву* + *рини* (річка).

Слід додати кілька слів щодо *вузира-козира* — системи ідеографічної праукраїнської писемності. Для неї наші прашури використали карту зоряного неба в ділянці скупчення *Плеяда/Волосожари*, — що входить до сузір’я Тільця. Певна зірка позначає певний склад, зв’язки між ними є коло або спіраль “безконечника”. Завдяки сталому розташуванню зірок стосовно одна одної, ідеограми (мал. 1), отримані після з’єднання, завжди однакові для однієї й тієї ж синтагми.

Те, що мені вдалося прочитати, разом із численними текстами праукраїнською мовою, я виклала в книжці “Праукраїнська цивілізація” (К.: Б-ка тижневика “Слово”, 1999).

Саме з *вузира-козира* я дізналася, що його вишивали обрані особи на рушниках. Тому слід шукати серед узорів на вишиваних рушниках найменше спотворену його копію. Що така існує, мене переконують багато вже знайдених фрагментів і контурів цього узору (мал. 2), лінгвістичний та етнографічний матеріал. То буде, так би мови-



Малюнок 2

ти, матеріальне підтвердження праукраїнського Письма.

Це Письмо детально розписує духове й матеріальне життя людей в умовах тогочасного клімату й ландшафту. Клімат був м’який — вологий і теплий, літня година стояла 200 днів, по левадах разом із калиною, бузком росли лимони і смоква.

Наші прашури жили в умовах великої води (*воловоди*). Річки були природними шляхами, по них плавали човнами (*лодоко*) й вітрильниками (*толодо*), а вздовж їхніх берегів люди будували свої *мисто*. Великі річки *Надив і Дузава* вели до Північного моря (*мори Нидо*), а *Дуриу, Дунав, Дусни і Дупир* — до Південного (*мори Зидо*).

Навесні в місті починали будувати корабель із мореного дерева, він мав рубку (*будуси*), стерно (*сториниси*), соснову шоглу (*ристони*), бушприт (*бурипусто*), сині вітрила й мотузи з липового лика, весла тощо. На носі корабля — різьблене з дубової кори зображення відунки-діви *Нико*. Крім стернового й матросів, на корабель разом із мірками меду чи зерна сідав чумак (*чимики*), щоби повернутись додому з сіллю чи кожухами зі шкури білого оленя.

Земної суші, придатної для життя, було обмаль. Підземні води стояли дуже високо і, якщо першим козирем братів (праукраїнці називали себе *брити*) був вулик, другим — вузир-козир, то третім — *вудо*, що означає здатність відчутти воду під землею. Завданням для таких удатних старих дідів було знайти сухе (*сихо*) життєдайне (*жизи дову*) місце для будівництва будинку.

Після того, як сивурис помережить рисами таке місце, будівельники (*сториси*) довго порають, спустошують і вирівнюють будівельний майданчик. Горби зрізають і слідом випаляють зрізані місця, а западини засипають риб’ячими хвостами та перами (*жистори*). Рибу ловили щодня для їжі кілька разів, так що водонепроникні жистори були завжди під рукою.

На вирівняній місцині сториси починають будувати фундамент будинку (*толоко*).

Це — надзвичайно плоска і тверда поверхня з глиняного розчину, що входить до складу будівельних матеріалів та засобів і (*сториви*), зроблених власноруч сторисами. Вони готують *білоко* — розчин білої глини у коров’ячому молоці й заливають ним горизонтальну (*ринидо*) поверхню толока. За ватерпас слугує багато мисок, повних молока, наставлених у різних місцях поверхні. Толоко будують дуже твердим, а для цього треба лити якомога більше молока:

Кодо: толоко дото,
(Пам’ятай: фундамент твердий,)

коли дого ливу молоко.

(якщо довго лити молоко.)

Колово молоко тоци,
(Молока з корови наточи)
коли толоко,
(під час толоки).

У межах газетної статті на цьому можна й зупинитися, бо саме **толоко дає право ідентифікувати матеріальну культуру праукраїнського суспільства, яку описує реконструйована графічна система, з археологічною культурою під назвою трипільська.**

Разом із специфічними гончарними виробами так звані *майданчики* із твердої глини, що їх знаходять археологи на розкопах поселень, є ніби візитною карткою “трипільської” культури. Дарма, що класифікація археологічних знахідок за “культурами” є дуже умовна. У випадку з “трипільською” вона спрацювала на істину, бо це є справді окрема релігія — релігія матріархату, і відповідно, певна культура в історії української нації.

Археологія не може знайти продовження “трипільської” матеріальної культури в житті автохтонного населення України, тому що сталися дві невідворотні зміни:

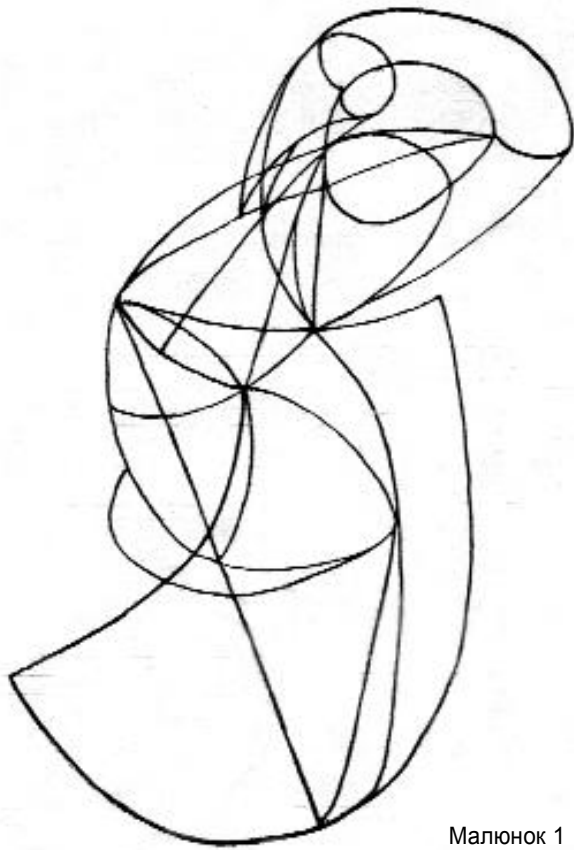
А. Через природну катастрофу докорінно змінився ландшафт, унаслідок чого зникли водні шляхи сполучення, відкрився сухопутний доступним сусідам, стали рідкісними або пропали головні матеріали — дерево, кістка, мушлі.

Люди залишили поселення, що опинилися високо над водою чи далеко від води, й оселилися ближче до неї. Відпала потреба будувати оселі на плоскому фундаменті — “майданчику”, що вимагав багато праці, часу й молока. Оселі стали бідніші через брак матеріалів, зате доступ до копалин спричинив розвиток металургії.

Б. Змінилася єдина на значній території матріархальна релігія й організація суспільства. Тож археологи й не знаходять у пізніших поселеннях на території України “трипільської” кераміки — сакральних речей матріархальної Церкви, тобто **суспільних** оберегів. Народ продовжує собі жити і зберігає стару релігію у вигляді нематеріальних переказів та обрядів, а також **особистих** оберегів. Українські гончарі й досі виготовляють “трипільські” керамічні баранці та волки у вигляді куманців чи прикрас, так само, як і керамічне намисто.

● **Надія ДЕНИСЮК**

* За Соссюром, сонанти *л і р* — взаємно замінювані; *лужи* — етнос на сході Німеччини.

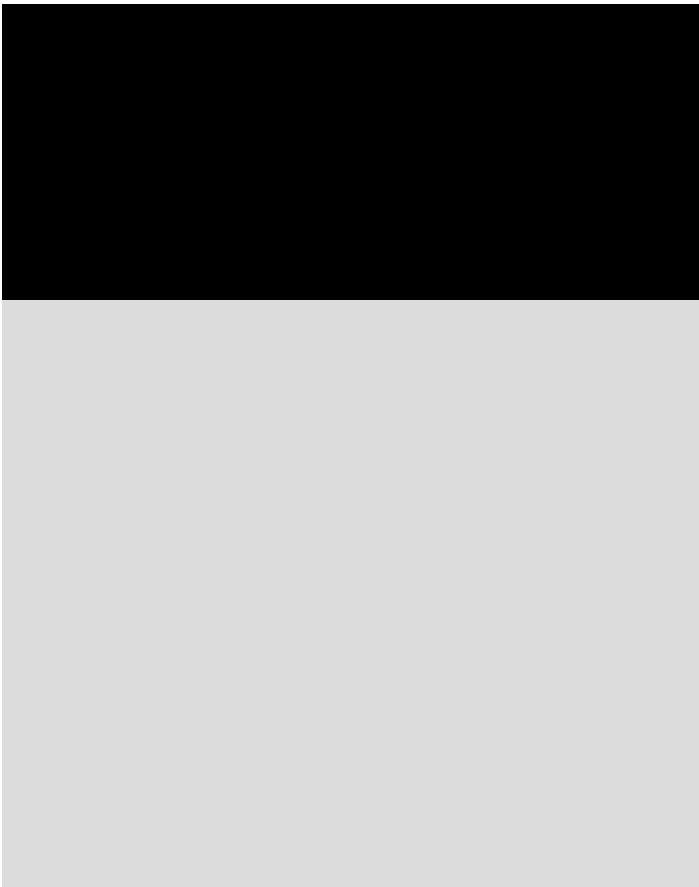


Малюнок 1



ЛЮДИ БЕЗ ПРАВ

НЕ МІСЦЕВА ПРОБЛЕМА



БІБЛІЯ — СУЧАСНОЮ УКРАЇНСЬКОЮ

ПОДІЯ



ЕКОЛОГІЯ

Зненацька замислившись над тим, як урятувати совість нації, автор цього роману-осягнення небавом збагнув, що мусить розпочинати з порятунку власного сумління. Професійний газетяр Костянтин Сушко міг розраховувати лише на шире, безкомпромісне своє слово — єдину господню зброю в боротьбі з цинізмом, захланністю та бездуховністю. Так народжувалися його книги-воїни, споряджені автором у світ на священну війну за понівечену, згвалтовану пам'ять української нації. Так народилася й ця, видана сьогодні Запорізьким видавництвом “Поліграф”, названа просто й зухвало — “Я вибираю Хортицю” (Шоправда, потрібно б “Я обираю...”). Та Сушко щойно лиш опановує рідну мову, як і багато хто з його земляків).

Чому саме Хортиця? І при чому тут совість нації? — запитає нас дуже принциповий читач, якому завжди трохи не вистачає терпіння й обізнаності. Та саме йому й адресовано книгу, про яку ведемо нині мову, — дає вона вкрай необхідні знання про Хортицю і навчає козацького терпіння й січової наполегливості у виснажливій боротьбі за історичну пам'ять етносу. Костянтин Сушко на власному досвіді переконався, що тільки тоді, коли кожне покоління українців покладе собі за мету відвойовувати в непам'яті правдиві знання про знакові для нації

ЯК УРЯТУВАТИ

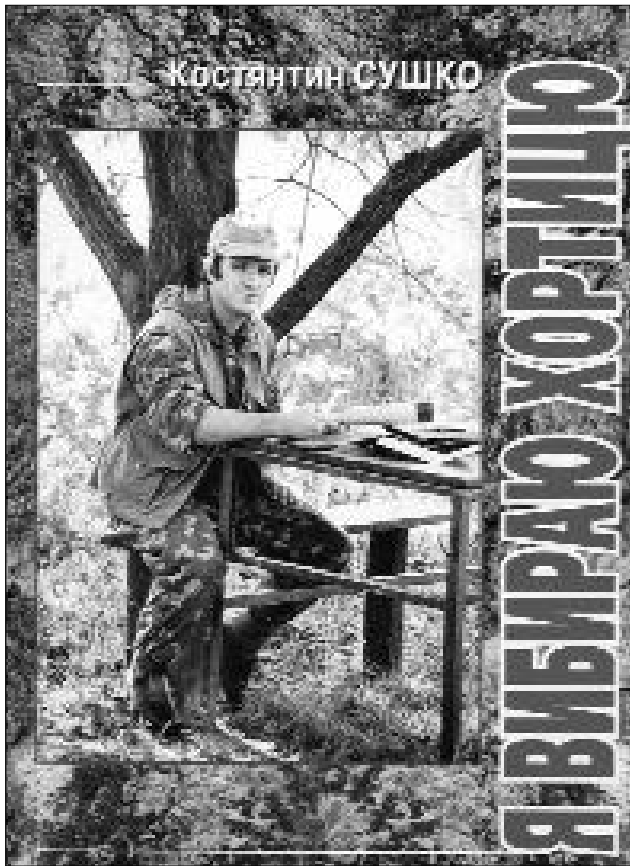
міста, місцевості, урочища, ми збагнемо й правдиву історію рідного краю. Зрозуміємо, задля чого прийшли у світ саме на цій землі.

Час показав, і роман потверджує сказане досить ясно, що Хортиці тут належить особливе місце. І справа навіть не в тому, що наявні археологічні факти, виявлені й досліджені визначним вітчизняним істориком Олександром Бодяньським, переносять історію козацтва принаймні на тисячу літ у глибини нашої пам'яті — V ст. н. е. Таких місцин в Україні, слава Богу, не бракує. Але з Хортицею, на щастя наше, Матінка Природа розпорядилася так, що рослинний і тваринний світ її, незважаючи на останні десятиріччя суцільного брутального нищення, й досі перебуває в дивовижній гармонії, котрої в Європі навіть по заповідниках не знайдеш. Особливо цікаві в цьому сенсі самотні степові краєвиди острова... Шодо плавнів, як запевняє Костянтин Сушко, то вони взагалі унікальні, бо ніде більше в Україні степова зона не збереглася в такій реліктовій недоторканності. Саме тому давно пора зацікавити світову громадськість нашим островом як фактурою для біосферного заповід-

ника — тільки цей статус, під егідою ЮНЕСКО, спроможний, певною мірою, зарпатити долі Національної Святині.

Два роки тому розпочав komponувати свій роман-осягнення Костянтин Сушко, та за ці роки чорні хмари захланності над Хортицею згустилися ще більше. І головне — усі ж ніби стараються заради людей, але, виявляється, задля того, щоб місто почувалося комфортніше, реліктова скарбниця природи серед плину Славути мусить умерти, шезнути, стати звичайною приміською зоною.

Прониклива, сповідальна відвертість автора, котрий докладно розповідає про пекельні ланцюги бід, що переслідують Хортицю ще з царських часів і стали особливо нестерпними після того, як острів спромігся на перший статус історичного заповідника в 1958 році, хвилює з перших сторінок цього своєрідного роману. Адже автор не просто демонструє нам певні епізоди з життя духовного й біологічного життя острова — кожна картина, замальована тут, спочатку мала відбутися наяву, себто відбитися в серці талановитого оповідача. Спершу в ролі звичайного журналіста, далі — завідувача відділу та го-



лового редактора Костянтин Сушко доскіпливо відстежує етапи “колективного згвалтування” Святині. Моторошні це картини. Достеменні, відтворені в плінні газетярських буднів, узяті з натури й віднайдені в архівних сутінках, вони вражають неприкритістю фактів. Тут “радянська дійсність” підводиться на повен зріст, адже не кожен із читачів нині тямить, що ніякого народоовладдя (т. зв. “радянської влади”) на цій землі ніколи й не було,

що народ виховувався в лещатах партноменклатури, котра завжди дбала тільки про власне нутро (Недарма ж після надання Хортиці статусу заповідника земля острова так і не була передана в заповідне володіння!).

Особливо зворушують авторські “Діалоги з Власним Сумлінням” — бачиш не тільки оповідача з усіма його клопотами й сумнівами, а

щось набагато більше... Урешті-решт більшовицька діалектика перемагає — автора звільняють із посади головного редактора газети “Запорозька Січ”, позбавляючи можливості особисто, безпосередньо впливати на перебіг подій, що зав'язуються навколо Хортиці мертвим вузлом...

...Ну, не можуть теперішні запоріжці вижити, щоб не потанцювати на кістках пращурів! А що вже тоді сказати про національні ідеали?! Аби народ навчився бачити в них істинне благо для нації, потрібно, щоб його провідники дбали про спільне добро відразу після виборів, а не щосили гребли “під себе”. Та ще, звичайно, для нашого ж таки народу, мусимо визнати: вкрай важливо було, щоб Костянтин Сушко став професійним письменником. Адже тільки з допомогою широкого слова зможе він переконати своїх читачів, що будівництво мосту — через Хортицю! — або спорудження дуже потрібного побутового об'єкту на самій Хортиці — вона ж бо давно обжита — це добро тимчасове, тільки на сьогодні. А от спромогтися зберегти її для прийдешніх поколінь, як і для науки майбутнього, бо далеко не всі тасмниці острова вдалося розкрити — це неабияке благо для всієї нації, для всього слов'янства. Зрештою, для того, щоб українці нарешті усвідомили себе великою і прекрасною часткою людства.

• **Віктор ГРАБОВСЬКИЙ**

НОВА СЕРІЯ

З'явилася свіжа нагода поділитися своїми враженнями від серії “Християнські філософи”, вже знайомої тим, хто давно дошукується Істини, однак за недавніх часів його пізнавальні спромоги були до такої міри обмежені, що доводиться лише дивуватися.

У пострадянський час зняття ідеологічних заборон і табу, розкріпачення розуму й переосмислення багатьох істин, які донедавна видавалися безсумнівними, закономірним є зростання інтересу до філософської літератури. Тим-то окремим видавництвам, зважаючи на нові виклики часу, вдалося заповнити цю прогалину (донедавна її заповнював хіба що фаховий московський журнал) і задовольнити певні читацькі запити на книжки, про які ще не так давно доводилося хіба що чути. Здебільшого це російськомовні переклади. Добрий виняток становить безперечний лідер на ринку перекладної літератури видавництво імені Соломії Павличко “Основи”, яке напружувало гарні традиції співпраці з українськими перекладачами.

Так само плідно працює Благодійна організація “Центр практичної філософії” (президент А. Толстоухов), видавництво якої “ПАРАПАН” видає цікаві твори українських філософів — переважно це науковці академічного профільного інституту філософії, — подавши за кілька останніх років книжкову панораму пошуків та здобутків вітчизняних фахівців у цій галузі.

Здавалося б, уже важко знайти нішу в кон'юктурі книжкового ринку щодо цієї тематики видань. Однак працівників Університетського видавництва “Пульсари” ця обставина спонукала до розважливої пошуковості. Так з'явилась ідея серії “Християнські філософи”, яка на початках засновувалась як спільна з видавничим домом “KM Academia”.

Найперше, йшлося про оприлюднення вітчизняної філософської спадщини, — розповідає директор Університетського видавництва

“Пульсари” Лариса Копань, — водночас вирішили не обмежуватися лише своїми питомими, українськими іменами. Адже наш підхід до формування серії полягає в доборі праць тих мислителів, які в розробці своїх інтелектуальних ідей виходили з християнського вчення, сповідували гуманістичні засади, ідеї справедливості, любові, поваги до особистості”.

Прикметно, що започаткувала серію унікальна книжка: “Памфіл Юркевич. З рукописної спадщини” (упорядкування, переклад українською та коментарі Марини Ткачук). Унікальна тим, що донедавна про “Філософію серця” видатного українського мислителя П. Юркевича

писами П. Юркевича навіює, радше, образ невтомного трудівника науки”, який навіть в останні, найтрагічніші, роки свого життя працював до знемоги. Детальна розповідь текстолога про рукописне багатство П. Юркевича дало поживу й спонуку до подальшої праці багатьох дослідників: “Знайомство з рукописами П. Юркевича ще раз переконує в тому, наскільки мало вивчена його спадщина, яким іще довгим та важким є шлях до глибин його творчості”.

Наступним приємним сюрпризом для шанувальників філософської думки стала книжка з цієї серії Габрієля Марселя “Homo viator”. Прологомени до метафізики надії (переклад

Неабияку користь шанувальникам філософської думки принесло й видання книжки Поля Рікера “Історія та істина” (переклад із французької Віктора Шовкуна, наукова редакція та передмова Тетяни Голиченко, 2001).

Есеї, що їх Поль Рікер включив до цього видання (а має воно дві частини: “Істина в пізнанні історії” та “Істина в історичній діяльності”), становлять певну цілісність, яку сам автор тлумачить як “мимовільну” співзвучність. Критичні та теологічні перспективи у викладі Поля Рікера дають уявлення про об'єктивність та суб'єктивність в історії, історію філософії та соціологію пізнання, християнство і розуміння історії на різних рівнях буття, образ Бога в контексті людської епопеї тощо.

Разом із самою філософією ХХ сторіччя Поль Рікер перетинав різні суспільно-політичні епохи, стикався з характерними для нашої сучасності кризовими ситуаціями, поринав у пов'язані між собою, але різні за суттю філософські проблеми, методи й стилі філософування, філософські мови й термінології. У цьому розумінні його філософський доробок звучить як могутній орган, що витворює потужну та гармонійну симфонію звуків завдяки натисканню на різні регістри та опрацьованню окремих мелодійних ліній, — підсумовує авторка передмови Т. Голиченко, називаючи тими регістрами три потужні філософські традиції: французька рефлексивна філософія, німецька філософія (феноменологія та екзистенціалізм, герменевтика, онтологія тощо) та аналітична

англо-саксонська філософія.

І нарешті, — Іняс Лепп із його “Християнською філософією екзистенції”, датованою 1953 роком (переклад Віталія Ляха, Ольги Маршутенко, Університетське видавництво “Пульсари”, 2004), якої мені так бракувало, коли я працювала над проблемами екзистенціалізму в творчості Валерія Шевчука.

Іняс Лепп був професором психології та завідувачем Інституту психоаналізу в Парижі, автор багатьох книжок із психології, філософії, соціології та релігії, а також низки романів. Автор спростовує як думку деяких психологів, що християнська віра є симптомом неврозу, зокрема комплексу Едіпа, так і думку інших, нібито атеїзм — нормальний і природний невротичний відступ від християнського світогляду, намагаючись об'єктивно пояснити психологічні процеси, які керують в обох випадках. Заявивши себе “лише скромним шукачем вічної правди”, Іняс Лепп наголошує, що екзистенціальна традиція християнської думки має таке ж глибоке коріння, як і раціональна традиція, і вдається до досить прозорих тлумачень засадничих понять екзистенціалізму в його християнському переломленні.

Варто ще додати, що серія “Християнські філософи” (директор серії — Максим Маурітссон) має своє досить вдале “обличчя” (художнє оформлення та макет Н. М'яковської та В. Соловйова).

Тож ці ошатні томики поповнюють книгозбірні найвибагливіших книгоманів, як і випущений цим же видавництвом пречудовий том бібліографічного словника “Філософська думка в Україні” (редактор-упорядник М. Ткачук, відповідальний редактор В. Горський, 2002), що налічує понад 150 імен українських мислителів Х—ХХ ст. від Івана Вишенського і Памви Беринди до Лесі Українки й Дмитра Донцова, суттєво заповнюючи прогалину в царині філософської культури.

• **Людмила ТАРНАШИНСЬКА**

«ХРИСТИЯНСЬКІ ФІЛОСОФИ» — МАНДРІВНИКАМИ В ПОШУКАХ ІСТИНИ

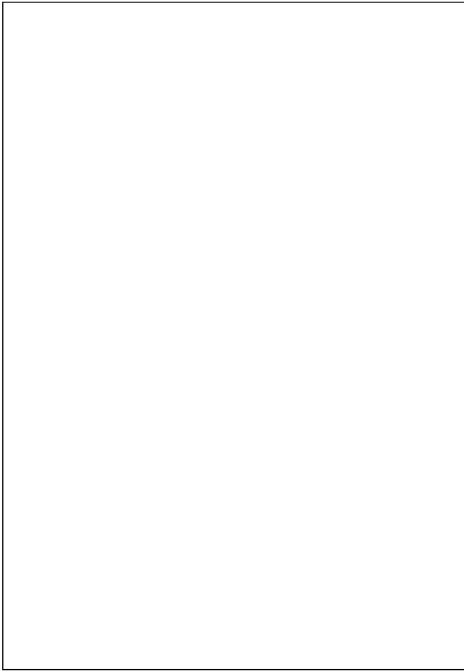
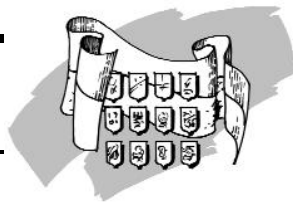
Щойно з'явилася книжка Іняса Леппа (зовсім нове для України ім'я!) “Християнська філософія екзистенції”, яка так суттєво доповнює і С. Кіркегора, і Ж.-П. Сартра, й А. Камю, інших філософів, уже відомих вітчизняному читачеві в українських перекладах.

(1826—1874) можна було дізнатися лише із закордонного видання “Нарисів з історії філософії на Україні” Д. Чижевського, окремих розвідок про українського “кордоцентриста”, опублікованих у вітчизняній періодиці та збірниках. Так, у Німеччині 1992 року Роланд Піч опублікував німецькомовний щоденник П. Юркевича за 1858—1863 рр., а в Києві останнім часом був опублікований лише текст “Історія філософії права. Вступ” і частина рукопису “Психологія та психіатрія”.

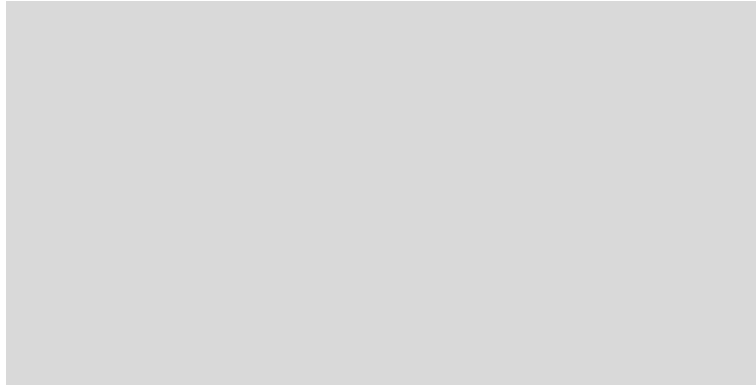
Дослідниця Марина Ткачук у вступній статті “Памфіл Юркевич і його рукописна спадщина”, простежуючи окремі віхи його життя й творчості, зробила спробу окреслити місце цього вченого у вітчизняній філософії, на фактах заперечуючи залишену нам сентенцію В. Соловйова про те, що Юркевич, мовляв, працював лише з прямого обов'язку, приборюючи в собі “природню лень”: “знайомство з руко-

із французької Віктора Шовкуна, наукова редакція В. Ляха, 1999). Тим, хто цікавиться історією екзистенціалізму, це ім'я відоме саме тим, що Г. Марсель стояв біля витоків французького екзистенціалізму, своєю працею “Екзистенція і об'єктивність” (1925) на два роки випередивши працю М. Гайдеггера “Буття і Час”.

Габріель Марсель, відкидаючи верховенство раціонального пізнання, зосереджував свою увагу на таких конкретних чуттєвих проявах людського буття, як “надія”, “вірність”, “любов”, “благодать”, “смерть” (беру в лапки, оскільки це — терміни-екзистенціали), шукаючи в них як буденний, так і глибинний, трансцендентний сенс, що й різнить його з такими співвітчизниками, як Ж.-П. Сартр та А. Камю. Адже, на думку Г. Марселя, саме трансцендентні виміри екзистенції допомагають людині подолати відчуття абсурдності існування.



Троянда успіху





Троянда успіху

За крутим поворотом дорога, випрочувавшись із тугих обіймів садків, шугнула до ближнього за оселями яворового переліска і разом зі сходовим передгір'ям стала видимо танути, поринала в сизува-то-вершкову серпанкову млу. Четверо очей уперто впилися в далину, буцім пильнували крайшлях, очікували на чиюсь там з'яву.

— Не буде вже татка — пізно, — зронила мати. — Підемо додому.

— Коли ж він повернеться? — ледве не схлипнуло дівча.

— Хіба знаю, доню... У цій країні таких, як тато, не люблять.

— Чому?

Підхопила ураз мати свою "чому-ку", зацілувала, скриваючи зложнілі очі. Тихо завела, йдучи, доньчину улюблену співанку про яворок, що схилився над потічок, мов місток. Семирічна Богданка дзвінко підхопила мотив, який неподавно явився їй під час фортепіанних вправ. Музика заповонила дитячу уяву, почування і, коли повернулися додому, дівчинка мерщій припала до піаніно. У музикуванні витворювалася дитячою безпосередністю нехитра звукова сув'язь, що зрештою зажебоніла ручаєм невеликої п'єски. Вирішили з мамою докінчити і записати коротенький експромт ближчими днями.

Не судилося. Невдовзі тієї "визвольної" осені всю родину, матір із трьома доньками, було вислано в далекий від рідного Яворова Казахстан. Услід за репресованим батьком — націоналістом. Невдовзі й сирітство геть затьмарило дитячі дні. Одразу по замиренні 1945-го Богдані з сестрами довелося вже без родителів торувати власну життєву стежку — до храму своєї музики...

Ця повідана якось моєю доброю знайомою Богданою Михайлівною Фільц сторінка її дитинства зримо ожила в моїй уяві того дня, коли композиторка звістила (за нашим звичаєм) про очікувану радіопередачу, присвячену своїй творчості, і я не пропустив нагоди насолодитися чарівною музикою. Надто припав до душі фортепіанний концерт, у якому чулося щось таке безпосереднє, незаймане, нібито відлуння дитинних тривог і сподівань.

— Мені пощастило на талановитих і напрочуд уважних учителів. Як у сфері музикознавчій, так і виконавській, — зізнавалася при зустрічі Б. М. Фільц у відповідь на шире моє захоплення її творами. — Ще в шкільні й студентські та аспірантські роки на формування моїх естетичних смаків, фахових нави-

чок і, зрештою, власного композиторського стилю винятковий вплив мали такі витворювачі національних засад у музичному мистецтві, як Василь Барвінський, Микола Колесса, Левко Ревуцький, Кос-Анатольський. А постать Станіслава Людкевича була зі мною, відколи пам'ятаю себе, бо він віддавна й часто навідував у справах Яворів, гостював у нащій родині. Згодом вивіряв мене при вступі до музичної школи, керував дипломною роботою в консерваторії та рецензував мою кандидатську дисертацію. Далі постійно цікавився моєю творчістю, давав поради зокрема, на уявлення власного стилю й національного колориту композицій.

— Більшість ваших творів, відомих в Україні по світу, адресована дітям.

Із радістю прочитав, — зізнався, — про видання іще трьох збірок хороших композицій Богдани Фільц, теж для малечі й молодечі, з чим широко вітаю! А цікаво, чи хтось із наставників-учителів, про яких щойно згадували, — той же Людкевич, — помічав найяскравішу грань, нахил обдарування своєї учениці? Були якісь поради саме щодо творів для дітей?



Видатні вчителі — в серці на все життя

— Спілкувалися на різні теми й на означену вами, звісно, також, — висвітлювала материнська ласкавість в очах української Мадонни при згадці про тих, кому віддані сповна її талант і любов. — Присвячували цьому жанрові навіть окремі заняття. Спрямування розмови у класі іноді залежало від зацікавленості, запитань студентів. А поради? Їх сенс у музик, як і у вас, поетів, зазвичай зводиться до крилатого вже вислову...

— Писати для дітей, як для дорослих, тільки ще краще?

— Так-так. До цього й прагнулося, — погодилася Богдана Михайлівна та завела вліво голосу красивим сопрано свій "сюрприз" із нагоди свята — новий солоспів для дітей, яким заслужався б і школярник, і дорослий, як я тоді.

Чи багато чи мало днів збігло, як ми бачилися, не спам'ятаю (то в лікарні був, з тим у нагальну роботу над книжкою з головою поринув), а якось дізнався з газети про встановлення моєї знайомій-композиторці, поряд з іншими митцями України, довічної стипендії. За телефонував, широко поздоровив із такої нагоди.

— Маю для вас також новину, — відгукнулася Богдана Михайлівна. — На концерті столичного хор-фесту виконуватимуть наші з вами романси. Когось із друзів, можливо, запросите. На жаль, мені навряд чи вдасться побути. Мушу терміново скласти реферат для виголошення в Польщі на авторитетному форумі.

Ущерть виповнені творчою працею, музикознавчою та громадською діяльністю дні, місяці, роки

Богдани Фільц, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата премії імені М. Лисенка, кандидата мистецтвознавства. Не розлучається вона з обраною музою навіть у дорозі. Музичні образи, навіяні подорожними враженнями, стали окрасою творів, що надовго ввійшли до репертуару багатьох оркестрів, вокальних гуртів, ансамблів. Поміж постійних виконавців значного добробу композиторки для дітей — такі, зокрема, колективи юних обдару-

ниці найкращих національних надбань у цьому жанрі. Знайомлюся з концертними програмами престижного фестивалю хор-фесту "Золотоверхий Київ" і раз по раз спинаюся на імені Богдани Фільц, її "Молитвах до Діви Марії", "Достойно є" та інших, переважно духовних, композицій, без яких, очевидно, не обходиться жодне помітне мистецьке дійство.

— Я не раз бачила й чула, з яким захопленням виконують тво-

Львівщині, відки щойно повернулася, виконували чимало моїх досить розлогіх речей. Насамперед, із ряду "Музичних споминів", які присвятила своїм видатним учителям. Напрочуд тепло сприймали слухачі. Надто втішила незвичайна цікавість молоді до епічних тем.

Мимохідь зауважила композиторка про "дещо не вельми втішне", та, поглянувши в годинник, зазбиралася йти. Я побажав приємних відвідин храму. А мову про "дещо" з негараздів (яких нікому з

ЯВОРОВИЙ МІСТОК ДО ХРАМУ



Були колись ми молодими... Серед колег-композиторів



ри Богдани Михайлівни юні, — широко тішилася колега композиторки Ірина Сікорська. — До кожної новинки майстрині діти припадають, як до живої криниці.

Так живодайно зветься одна зі збірок Б. М. Фільц. Наскрізь поетична, принадлива, як сама назва. До неї звертаються учнівські й професійні вокальні гурти, церковні хори.

— Домовилася із знайомими піти до собору на літургію, — озвався з телефону якимось поплудні добре знайомий голос. — Проте маю ще час. Хочу попутно навідати, а заодно заберу обіцяну вашу книжку.

— Не забули, начеб, і про мене, — ствердно відповіла гостя, вже завітавши, коли я поцікавився, чи почують у храмі щось із її творів. — Звучатимуть, гадаю, невеликі хори — вони регентам до вподоби. От на

вань, як "Дзвіночок", "Дударик", "Щедрик", Великий дитячий хор національного телебачення й радіо.

— З малечею у мене велика дружба, — не крилася Богдана Михайлівна. — Відгукуюся на кожне прохання, замовлення колективів навчальних та дошкільних закладів, з якими віддавна співпрацюю. Багато написала саме для них. Склалася і, слава Богу, нарешті видана збірка моїх композицій духовного спрямування "Світе тихий" на тексти з "Літургії". Сподіваюся, цей дарунок дітям утішний і на часі.

Віра осяває душу, веде людину до високої мети. Святі почуття віри, надії, любові зігрівали миттєве ество й давали насагу впродовж складних років життя, з їх болючими випробуваннями й непоправними втратами. Як поранніх літ у рідному Яворі, схиливши голову перед образами Богородиці та її Сина, всякчас очищалися духом від усього випадкового, наносного. Немов дихання, цілковито органічною потребою стало для композиторки написання проникливих духовних творів, що ввійшли до скарб-



У родинному колі

вільної емігрантки Соломії", портрети своєї небоги, рідні Фільців. Не все збереглося в роки поневірянь. Втіхою — кожна знахідка, жаль — безуспішний пошук. Для митця так у всьому... Настійливий цільний натурі Б. Фільц, якою знають її колеги, давні друзі, властиво усіма фібрами душі сповна віддаватися будь-якій облюбованій справі: чи то реалізація творчого задуму, наукова розвідка чи загальнокорисна культурницька акція або звичайна людська доброчинність.

Найповажніші в музичному мистецтві сучасники, як от М. Колесса, зауважували у творчій постаті Богдани Фільц, зокрема, риси надзвичайної самовідданості та подвижництва, настійливого вибудовування свого особного мосту до храму національної духовності.

Подвижники-одномудці всіляко підтримували добромисні починання композиторки: сприяли здійсненню задуму щодо створення нею серії "Музичних споминів" та публіцистично-наукових нарисів про видатних митців України; знайшла прибічників також ідея облаштування унікального осередку музичної культури, для чого міг би послугувати спадковий будинок Фільців у Яворі, в якому гостювали й переймалися думками про вільну Україну визначні митці, але за лихих літ сталини будинок був одібраний у репресованої родини, занедбаний випадковими мешканцями. З думкою про нащадків ретельно вишукувала та оберігала подвижниця мистецькі реліквії, виношувала надію на осередок музичного просвітництва. "Чи не спіткнулося якесь сподівання?.. Що так осмутило заповзяту галичанку?" — снувалися здогади і, як підказувало передчуття, були не далекі від істини.

— Довгорічне моє змагання за відновлення права реабілітованої на спадковий батьківський будинок у Яворі, як не прикро, скінчилося безуспішно, — сказала насамкінець розповіді про "дещо невтішне" Богдана Михайлівна, тихо додала. — А так би хотілося вірити, що зрештою буде належно пошановано всіх — загиблих і живих, — кому випало боротися за волю України. Це ж потрібно, насамперед, для нащадків! Колись воно все облаштується-таки, як мріялось...

Осміхнулася. І схилилася над партитурою. Не своєю. Я попросив глянути нову пісню знайомого молодого композитора. Гостя стиха наспівувала мелодію, і враз, ніби спіткнувшись на кострубатості, спиналася, щось правила, дописувала. Знову відтворювала мотив. Урешті підвела одухотворений погляд, допитливо дивилася в очі, мов у душу.

— Так, здається, звучить. Хіба ні? — переймалася чужим, як власним. Є ж у нас такі люди! Слава Богу.

Олександр МАЛАНДІЙ



МІСЦЕ, ДЕ ЗБУВАЮТЬСЯ БАЖАННЯ



Загальний вигляд Кам'яної Могили

Коли розчиняються грані між фантастикою та реальністю, а неймовірне стає доступним навіть на дотик, комфортабельний автобус, який відправляється від мідноголового храму на Південному залізничному вокзалі столиці, ще не нагадає ні пророчих романів братів Стругацьких, ні знаменитого “Сталкера” Андрія Тарковського. Хоча ці екскурсії до Кам'яної Могили під Мелітополем відбуваються щомісяця, а іноді навіть частіше, і збирають, як правило, аудиторію підготовлену, цілеспрямовану.

Серед солідних учених-археологів немає одностайної думки про походження цього дивовижного явища — дванадцятиметрового (заввишки) нагромадження камінних брил поблизу річки Молочної, оспіваної ще в стародавніх епосах. Але кожна наукова версія по-своєму цікава й переконлива. Скажімо, академік Ю. Шилов вважає, що колись із дна Сарматського моря, що існувало в нинішньому Приазов'ї, відбулося виверження гейзера і під впливом дуже високої температури придонні породи сплавилась у брили черепашнику. А от звідки виникла справжня мальовнича бібліотека на камінних брилах, який її правдивий вік, у наукових суперечках фахівців одностайна думка ще не сформувалася. Малюнки прадавніх людей на камені — петрогліфи Кам'яної Могили — аналогічні тим, які збирають сотні тисяч туристів у печери Франції і Тибету, які відкриті археологами в Міжріччі.

Один із найвідоміших у світі шумерологів Ю. Кифішин (напівгрек, напівукраїнець за походженням), який провів три десятиліття у Ленінській бібліотеці Москви і вивчив за той час усі відомі клинописні мови (а їх сім), написав навіть книгу про Кам'яну Могили, і цей грубезний том продається на майдані Незалежності прямо на розкладках біля Головної. А розкрив переважно більшість прочитаних нині петрогліфів історик-подвижник Б. Михайлов, який протягом трьох десятиліть живе там, де тепер державний заповідник. Ю. Кифішин переклав зрозумілою нам мовою цілу поетичну главу, де більш детально розгорнуто епізод, описаний у пізніших списках епосу. І це, на його думку, свідчить про те, що петрогліфи Кам'яної Могили зберігають фрагменти первісного варіанта літературного пам'ятника.

В угорському популярному дослідженні історії Давнього Сходу Домокош Варга пише про шумерів: “Ми не знаємо навіть і того, звідки вони прийшли: суходолом чи морем (...). А в епосі про бога Енкі гово-

риться, що Енкі — прашур усіх ремісників та орачів — прибув із моря, з боку “сіяння”. Інші сліди швидше вказують на те, що якийсь народ, що мешкав на суходолі, насмілювався зійти з недалеких іранських гір і оселитися на рівнинах уздовж рік.

Якщо ґрунтувати судження на основі мови, то шумери (хай прибули вони на кораблях або прийшли суходолом) не були ані семітами, ані еламитами, до племен яких належали тодішні мешканці цієї місцевості (Міжріччя). Не були вони й народом індоєвропейського походження. Поки що походження їхнє сховане густим туманом. Цей туман не розвіявся навіть тоді, коли ми дізналися, що шумери відмінювали свої слова подібно до того, як це роблять угро-фінські й тюркські народи, а також японці (всі вони з'явилися на історичній арені на тисячоліття пізніше). Подібним чином, але не так само”.

Але епос про Гільгамеша — одного з шумерських царів — став відомим людству з клинописів на глиняних табличках. Тут же, поблизу Мелітополя, історію викарбувано на камені. Отже, вона — давніша.

І спеціально поновлене в пам'яті, і те, що вплигло з підсвідомості, коли рано вранці автобус привіз на це дивовижне місце, здається, уже не роз'єднаєш. Нагромаджені брили валять своєю спокійною врівноваженою красою. Відчуття сили і спокою посилюється, коли під-



“Капсула”

ходиш ближче й шукаєш “свій” камінь. Один із “сталкерів”, хто водить сюди екскурсії киян та іноземних гостей, Віктор Уманець, нагадає, що тут, де зберігся кількатисячолітньої давності вівтар і жертвник, наші сучасники медитують, аби пізнати потаємне в собі. Адже в кожній людині криється весь навколишній Всесвіт. Один відомий індус сідав прямо на жертвний камінь, щоб здобути нові езотеричні знання. Нам здається це неповагою, але важко втриматися, щоб не спробувати й собі почути голос прадавніх каменів. Безперечно, досі зберігся отой благодатний “ко-

ридор”, який поєднує землю та небо. Бо далеко не дикуни справляли тут ритуали релігійного дійства. Тут не було кривавих жертв, інакше не відчували б ми цієї благодатної тиші, яка вабить залишитися наодинці з Усевишнім. Присутність вищої охоронної сили все-таки не заважає босоніж перевірити, як саме виграють цілющі мелодії ці брили на верхівці гори. Мені пощастило ближче до північного боку ступити на камінь, який м'яко гармонізує діяльність підшлункової залози. От би тут пролікувати діабетиків. Але почалася спільна медитація. Віктор Уманець запропонував кожному знайти зручне для нього місце ближче до центру гори і зосередитися. Ми вже знали, що камінь Пізнання розташований не тут, а обіч гори. Але кожному відкривалося неповторне саме на вівтарі, навколо жертвника. Звісно, це — не могила (в значенні “поховання”). Від грецького слова “мегаре”, тобто “святинище”, хтось із неуважних наших предків трансформував в оце “могила”. І при повній свідомості, тільки на екрані заплучених повік, перегорнулися мені давні писмена й орнаменти, їхні окремі фрагменти видалися чимось знайомим, але баченим не в цьому житті, а піднятим із банків далекої пам'яті.

Адже в кожному з нас згорнуто в дивовижну спіраль історію всього людства. Ці побачені мною картини свідчать про мій невисокий духовний рівень. Адже духовидцем одразу дається чисте знання. Чомусь згадався “Епос про Гільгамеша”, друкований багато років тому у “Всесвіті” часів Дмитра Павличка.

Гільгамеш був на дві третини — бог, на одну — людина. Він вирушав у мандрівку по кедрі, які не росли в Шумерському царстві, а тут, у Приазовському степу. Невідомо звідки взялися оці камені (чи не привезені вони так само з далекої мандрівки?). Просто за аналогією згадалося. А вже потім — скульптурні портрети велеоких, із виразними носами, чоловіків і жінок. Дуже емоційні портрети. Відома ціла група скульптур, де зосереджено, піднявши погляд до неба, шумери тримають у руках жертвні посудини. Можливо, то в передсмертній молитві готуються вони зустріти небесну батьківщину, а невеликі посудини в руках містили сонну для переходу в потойбіччя отруту. Можливо, тому й занепадо славне царство у Межиріччі, що зі смертю людини йшли за нею друзі, слуги, рідні. Можливо, безрез цей звичай один із останніх царів — Гільгамеш — шукав засіб безсмертя.

Ще до ассирійців і вавилонян жили в Південній Месопотамії шумери — народ високої культури. Вони прокладали канали, будували захисні стіни навколо своїх міст, знали садівництво й зрошення полів, будували колісніці й кораблі.

Запрягали волів і віслюків, створили, відповідно, знаряддя праці й високохудожні ювелірні вироби. Звід законів царя Хамурапі вважається першою в світі писемною конституцією. Шумери творили музику й скульптуру, знали математику, астрономію, медицину, мали календар і навіть... варили пиво.

І ось документальні зображення на Кам'яній Могили в Запорізькій області переконливо свідчать, що саме звідси походить народ, названий шумерами. Туристи завзято оглядають усі щілини — грот чаклуна і грот русалки, але гострим бо-

пронизує дикість інших наших сучасників: імена, дати, непристойності вже дику рукою нанесені поверх кількатисячолітніх петрогліфів. Але незбориме бажання торкнутися правди нашою рукою на думку розгребти пісок у маленькій печері, й на вологому камені таки справді відкрилися предковічні викарбувані малюнки. Я поклікала помилуватися тих, хто був тут уже не вперше, вони відзняли на відео відкриті зображення, потім знову загорнула пісок, щоб уберегти від сучасних вандалів.

Дивовижно, але бите скло впереміж із недопалками нікого не поранило, наче живий пісок пом'якшував наші кроки. І вже не про високі матерії думалось, а хотілося зробити православний суботник і повизбирувати, повигрібати сучасну нечисть.

Кажуть, збираються обіч Кам'яної Могили сучасні язичники і правлять свої обряди. Що ж, людині, яка здатна здобути вищу освіту, іноді хочеться повернутися в дитсадок або навіть ясла. Сучасна наука намагається нам, хомам невірному, пояснити те, про що мовчали серед нагопу жреців і що оповідав своїм найближчим учням Ісус Христос. Сильне молитовне устремління зберегло-



Петрогліфи Кам'яної могили

ся на цьому місці досі у вигляді благодатної енергії, яку не може не відчувати кожен, хто приходить сюди. В одному зі склепів є дивної форми капсула, схожа на двигун сучасного літака на крилі. Здається, вона неземного походження. З нею люблять фотографуватися туристи. І мимоволі розвінчуєш у серці теорію Дарвіна та вірши у неземне походження людства. Або ж у те, що представники попередньої високої цивілізації, кого називали земляни богами, зберегли й передали нащадкам знання на цих надійних колись каменях. І брали вони в дружини собі земних жінок — і т. д., як оповідає Біблія.

Отже, якщо припустити, що саме звідси, де зберігається їхня бібліотека, пішли у Міжріччя шумери, чи не спробувати нам з'ясувати — скільки ж років цьому святинищу? Який вік цього пам'ятника свідомої культури? Більшість матеріальних знахідок шумерів археологи датують третім тисячоліттям до нашої ери. Якщо вони у нинішньому Приазов'ї на своїй прабатьківщині залишили оцей величезний священний пагорб — із вівтарем та бібліотекою, то знаменитий шумерський “список царів” може привести до первісної дати утворення культури в приазовських степах. У тому списку наведено, що цар Енмелуанна правив 43200 років, Алалгар — 36 тисяч років, Думузі та його послідовники — по 2888, 21000, 18600 років. Після потопа богоподібні царі помирали в молодшому віці. Цар Етана, правитель міста Кіш, який першим об'єднав свою країну в Міжріччі, правив уже тільки 1560 років, а найближчий до нас Гільгамеш, який шукав траву безсмертя, — тільки 126 років.

Подальші розкопки археологів на Близькому Сході підтвердили реальне існування тих царів. Яким чи-

ном Гільгамеш на третину, а не на чверть чи напівбог? Як породичалися земляни часів палеоліту з тими, хто знав астрономію, землеробство й поезію?

То чи не є справді Кам'яна Могила правічним пам'ятником людства, а цей сильний і лагідний енергетичний стовп — пуповиною, що з'єднує Землю з тонким світом?

Неподалік від заповідника, де святинище презирається з недобудованим, гарної архітектури готелем і музеєм, що його почали зводити завдяки коштам, виділеним Київською міськдержадміністрацією, є ще одне незбагненне місце. У черешневих та абрикосових садах, що нині вже є приватною власністю, — аномальна зона, котру вивчали під час Другої світової війни вчені гітлерівської Німеччини. Під артобстрілом і бомбардуванням нашої авіації продовжували вони бурити шурфи, але не судилося їм розгадати загадку цієї землі. По війні дослідження підземних силових полів продовжували наші вчені. Коли земля піддалась і пройшли буром звичайний пісок там, де, здавалося, багатометрова гранітна скеля криється в землі, не придумали нічого кращого, як налити в отвір бензину й підпалити. Кажуть, землетрус показав численні, мов коріння, розгалужені підземні коридори, а коли все вшухло, великі площі стали неродючими. Як не намагалися виростити хоч якусь городину — марно. Усе це — поряд із садом. Ті ж піротехніки і всі, хто був причетний до безглуздя, скоро загинули. Постраждали і їхні сім'ї. А до приватного саду за домовленістю пускають екскурсантів, щоб відчували мирне дихання південної землі. Пускають тих, хто настроєний позитивно. Адже ці місця мають здатність виявляти приховані в людині вади. Ми в

тому також переконалися. А тому третє після Кам'яної Могили місце поїздки — село з дивною назвою Терпіння, а в ньому — цілющі джерела поблизу місця, де за радянських часів знищили православну церкву. Три різні джерела збігаються до однієї купальні. Богородичне, Пантелеймона Цілителя і ще один струмок, який, як запевняють місцеві жителі, лікує печінку, нирки й органи травлення, — утворюють крижану купіль (принаймні так здалося в літню спеку). Трохи оддалік — джерело Миколи Чудотворця, що лікує кістки, особливо ноги. Вода в ньому солона, на відміну від цих трьох. Благодатна вода знімає з людини негативну інформацію, тонке тіло (аура) очищається і відновлюється, стає цілісним, тобто зцілюється.

І не полишає, однак, думка, чому так милостиво дається нам відчувати на собі вищу опіку, тверезо побачити рівень морального розвитку нашого суспільства і порівняти з тими жреціями, які багато тисячоліть тому своїми молитвами тримали зв'язок із першоджерелом енергії і залишили його нам, оберігаючи вже з тонкого світу. І думається: як просто влаштований світ — виконуй заповіді й живи щасливо!

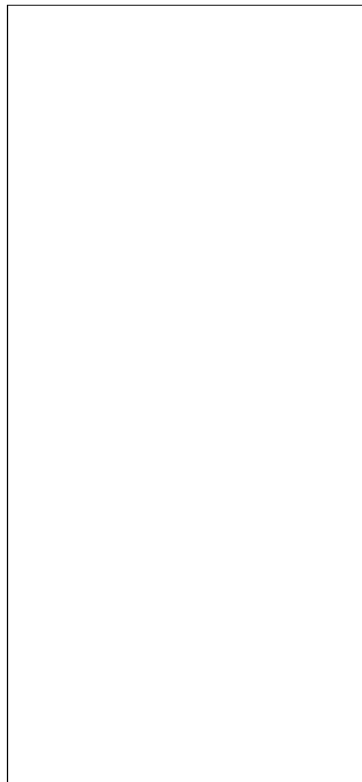
Кажуть, на Кам'яній Могили виконуються всі бажання. Але ж відомо не тільки зі “Сталкера”, що виконуються бажання істинні, потаємні, підсвідомі. А хто з нас настільки праведник, щоб побажати, врешті, високого щастя нашої багатостраждальній землі?

Іздять на Кам'яну Могили під Мелітополь і депутати, й кандидати в Президенти. Чиє бажання справдиться — після виборів покаже час.

● Ганна КОЗАЧЕНКО

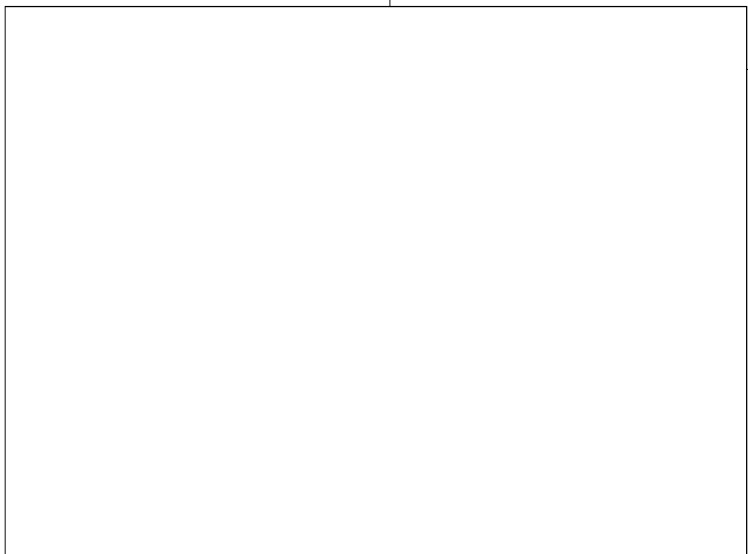
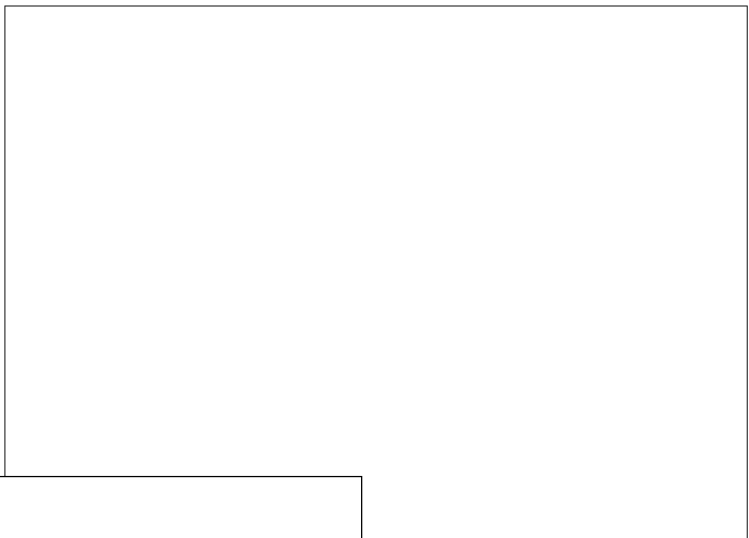
«ГИЙ! ДАВНО БУЛИ МУЦНІ ЛЮДЕ: ЄДЕН ПОНЮС БИ ДВА ВЕРБЛЮДИ...»

У славному місті Ужгород відбувся фестиваль гумору та сатири. Місце зустрічі гостей та учасників — “Деца у нота-ря” — етнографічний ресторан Павла Чучки. Цього разу там зустрілися “словоблуди” з різних регіонів карпатської України. Фестиваль, організований господарем цього неординарного ресторану, так і називався “Карпатський словоблуд”. Решта — в матеріалі нашого спецкора Уляни Глібчук.



ВІДКРИТО ДУХОВНИЙ ЦЕНТР

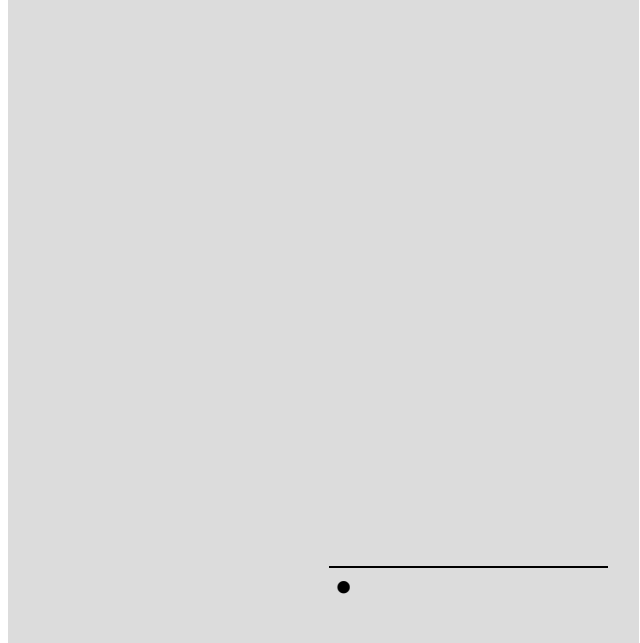
СВЯТО

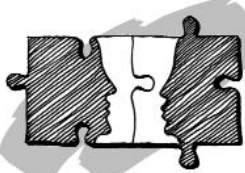


ПАМ'ЯТНИК ПИСЕМНОСТІ

ВШАНУВАННЯ

«ЛЕСИНА ОСІНЬ»





Лісок — мальовниче селище на околиці Полтави, де живуть, переважно, ті, хто пов'язав свою долю із залізницею або з тепловозоремонтним заводом, локомотивним депо, чи й просто — із землею, бо ж тут можна й садочок біля хати посадити, і живність у сарайчику завести. Одного суботнього дня на зустріч із тутешніми мешканцями прийшов журналіст Василь Неїжмак — довірена особа кандидата у президенти Віктора Ющенка. Доки підходили люди, один із мешканців сказав:

— А ото хата, де живе сестра Ющенко з чоловіком.

Невеликий ошатний будиночок привабливавав тим, що все круг нього чепурилося й усміхалося привітно. Відчувалася рука господаря й невтомність господині. А ось і самі вони підійшли. Знайомимося: Антоніна Степанівна Ліхоліп, у дівоцтві Ярова, та Юрій Григорович.

— Я народилася в тому ж селі, що й Віктор Ющенко, у Хоружівці Сумської області, — розповідає Антоніна Степанівна. — Віктор мені — брат по матері. Варвара Тимофіївна мені — тітка. І хоч ми не рідні брат і сестра з Віктором, але стосунки у нас, як у рідних. Невісточка наша Катя завжди каже: “Ві нам як рідні”.

— Як Ви опинилися в Полтаві?

— Після закінчення школи вступила до Полтавського електротехнічного технікуму. За корінного полтавця вийшла заміж. Нині я на пенсії. 17 років пропрацювала в універмазі. Мали квартиру на Подолі, продали, й на ті кошти облаштували садибу свекрів тут, у Ліску.

— Що, на Ваш погляд, головне у характері Віктора Ющенка?

— Мій брат — справжня українська людина. Добрий, порядний, високоосвічений, трудяга великий, як і його батьки. Немає в нього тої спесивості начальницької, яку бачим у його антиподів. На якій би посаді Віктор не працював, як тільки яку справу нову починав — до матері по благословення їхав (батько 12 років як помер).

Коли Віктор Андрійович був головою Нацбанку, поїхала я до нього у справі. Дивлюся, — у нього в кабінеті портрет батька й матері. Потім, як до слова прийшлося, питаю його: “Вітю, хто допоміг тобі сягнути таких висот, що ти головний фінансист України, батько української гривні, нас від такої страшної інфляції порятував, а державу — від банкрутства?” А він і каже: “Оті батьки, які у мене над столом, і оті ангели, які на небі...”

— Кажуть, Віктор Андрійович, незважаючи на свою зайнятість, багато допомагав і допомагає людям, що потрапили в біду...

— Так. Він не раз опікувався дітьми з Хоружівки та навколишніх сіл, які гарно вчилися, а не мали коштів, щоб платити за навчання у вузі. Багато до нього людей приїжджало зі своїми болями. Іде на роботу — стоять, його ждуть. Він охороні каже: “Це зі мною”. Веде всіх до приймальні, саджає, і хоч день неприємний, а поміж усіма нагальними справами, розмовами з Президентом, міністрами — і відвідувачів одного за одним приймає.

Якось наша районна газета надрукувала фото: сидить дідусь біля хати під соломою — інвалід війни, у якого померли дружина і діти, — і плаче. Тут якраз прийшов до Хоружівки Віктор. Тьотя Варя йому ту газету й показала. Він аж на лиці змінився. “Не переживайте, — каже, — допоможемо”. Побув у мамі, поїхав, а газету забув. Схпився, як від'їхав кілометрів 90. І що ж — повернувся назад, узяв газету... Через два тижні районка вмістила інше фото: хата перекрита, у дворі — ціла гора нарубаних дров, і дідусь з орденами сидить та світом милується. У нас у селі є чоловік, якого в останні дні війни забрали на фронт, і при штурмі Берліна йому відірвало обидві ноги. Пам'ятаю, мама моя розказувала, що молодь усього села якийсь час біля нього чергувала, щоб він не повисівся, бо яке ж то горе страшне — у такому молодому віці залишитися без ні! Потрібна була йому машина інвалідська. У все він у районі перший на черзі та й перший... А машини нема та й нема... Дізнався про те Віктор — через два дні де й машина взялася в районі.

Не цурається він ні людей простих, серед яких виростав, ні сільської праці. У них у роду всі пасічникували — і він ту справу знає. Якось ми прийшли до них (брат уже банкіром був), дивимося — чоботи одягнув і в поросяти вичищає.

Знає Віктор, що людям болять, і вмє лікувати причини того болю. Скільки до нього прем'єрів було, а тільки він зумів переломити ситуацію і почати платити грошима, а не бартером пенсії та зарплати, ліквідував величезні борги.

— Антоніно Степанівно, що Ви скажете про дружину Вашого брата?

— Розкажу, як уперше ми з чоловіком її побачили. Приїхали з Юрою в Хоружівку, пішли провідати Варвару Тимофіївну. Заходимо в двір, бачимо: на городі якась жінка сапає. Тьотя Варя гукає: “Катю, йди сюди, прийшла родина!” Познайомилися. Чоловік мій і каже: “Жаль, не було в мене фотоапарата, зняти б, як “американка” боса поле город”. Було ще тільки 5 травня, ми ще самі на землю босими не ступали, а їй вона отакою теплою здавалася, рідна земля.

Що я вам скажу... Катя — це така людина, з якою раз поспілкуєшся — і не забудеш її ніколи. З її приходом у родину у Варвари Тимофіївни з'явилася донька. Бо в неї два сини, а хлопці, як би вони її не любили, все одно не добачат усього, що мамі треба. А Катя жіночим оком усе запримітить. То чайник якийсь їй везе, то ще щось. У Віктора

хай за отією пеленою Святої Покрови залишаться всі твої вороги. І ти переможеш на виборах”. І він переміг!

Ця ікона справді особлива, вона нас тричі спасала. Ми з чоловіком потрапили були в страшну аварію — і залишилися живі. Мати Божа прикрила своїм омофором і сина, коли його, військового, ударили і він чотири доби був у реанімації. А дім старшого сина якось пограбували до нитки — і відразу викрили цілу банду, яка вчинила цю та інші крадіжки.

Я вірю: Мати Божа допоможе Вікторові, захистить від підступів недобрих людей. Серце кров'ю обливається, коли чуєш повідомлення то про КамАЗ на трасі, то про стеження за родиною. Бога не бояться. Не думають, як то 85-річній матері таке слухати. Тьотя Варя зараз у лікарні в Києві — після “пригоди” на херсонській трасі. Дай Боже їй видужати й побачити синову перемогу!

...Дивовижно світле враження залишилося від спілкування із сестрою Віктора Ющенка, так само, як і від розмови з її чоловіком Юрієм Григоровичем Ліхоліпом. Випускник Харківського політехнічного, він усе трудове життя пропрацював на залізничному транспорті, пройшов сходишками кар'єри від

СЕСТРА ВІКТОРА ЮЩЕНКА: «МАТИ БОЖА ЙОМУ ДОПОМОЖЕ. А ВІН ВРЯТУЄ УКРАЇНУ»



Антоніна Ліхоліп розмовляє з однодумцями

зовсім змінилося життя. Лад панує в сім'ї, і старші діти — Андрій, Ліна — тут знаходять тепло й затишок.

А яка гарна українська мова у Каті! Це людина, віддана Україні. От справді, ті, що Україну на якийсь час були втратили, про неї більше думають, ніж ми. Так буває. І дуже прикро слухати, як нечесні кандидати та журналісти докоряють Каті, що вона жила в Америці. А чим вона завинила? Що гітлерівці її батька Чумаченка і матір у Німеччину вивезли? Що батько там тяжко захворів? Що мати його доглядала і не могла покинути?

— Що б Ви сказали тим “чорнопіарщикам”, які пустилися берега в брехні?

— Мені запам'яталися слова Віктора, які він сказав з парламентської трибуни, коли більшість відправляла його, найуспішнішого прем'єра, у відставку: “Я відповідаю за себе і свою команду”. Нехай кожен із тих 26 кандидатів відповідає за себе. А Бог усе бачить.

Я переконана, що кращого Президента, як Віктор Ющенко, Україні сьогодні не знайти. Не тому, що він мій брат, а тому, що в його особі поєдналися і фахові знання, управлінські навички, політичний досвід, і високі людські якості. Ми за нього молимося.

На минулих парламентських виборах, коли Віктор приїжджав до Полтави й виступав у Краєзнавчому музеї, ми подарували йому наш родинний оберіг — ікону Святої Покрови. Я йому тоді сказала: “Вітю, я від тебе трохи старша, дарую тобі ікону, яку треба зберігати в родині. Вона у нас від прабабусі. Але тобі вона зараз потрібніша, ніж нам. І

майстра до головного інженера депо. Останні роки працював в інспекції з якості обслуговування пасажирів на вокзалах і в поїздах, звідки мусив піти “за власним бажанням”. Усе почалося з портрета Ющенка в його кабінеті. Спочатку харківська начальниця забрала його, попросивши нібито для своєї доньки, котра дуже любить Віктора Андрійовича. Поставив новий. Натякнули, що з такими політичними вподобаннями краще піти. А що немає такого закону, аби виганяти на пенсію ветеранів, то зайшли з іншого боку — скоротити посаду у відділі. Поруч працювали жінки передпенсійного віку, і він не міг допустити, щоб хтось із них постраждав. Пішов на пенсію. Добре, що вдома діла вистачало. Любить Юрій Григорович домашнє господарство. Тримать курей, нутрій. Рибалка затятий (як, до речі, й Андрій Андрійович Ющенко, з яким вони зустріли з вудками не один світанок. Був батько Віктора чудовим оповідачем, дотепною, енергійною, відважною людиною — недаремно ж 7 разів тікав із фашистських концтаборів!).

Про вибори Юрій Григорович говорить так:

— Це рубіж, коли вирішується, яким буде наше життя. Я хочу, щоб перемогу отримав той кандидат, який відкриє Україні нові перспективи. Я вірю у Віктора Ющенка. Це той Президент, який зробить життя нашого народу кращим.

...А тим часом почалася зустріч із довіреною особою. Василь Неїжмак розповів про програму Віктора Ющенка “Десять кроків

назустріч людям”. Почався діалог, який засвідчив, що, незважаючи на справді геббельсівську пропаганду у провладних ЗМІ, виборці досить точно відчують болючі точки, невіршені проблеми й чудово знають, хто винуватець наших сьогоднішніх негараздів.

— Як планує Віктор Ющенко діяти, щоб запрацювала економіка, щоб нам не перед виборами давали по 30 гривень, а щоб це було за рахунок відрахувань від роботи наших підприємств? Стратегічні галузі слід залишити в руках держави, інакше я йому не заздрю. Не буде ж він кланятися: “Ти, Пінчук, виділиш на пенсію, а ти, П'янчук, на зарплату”.

Довірена особа Василь Неїжмак сказав, що війни з автоматами за приватизовані підприємства не буде, але треба перевірити законність приватизації об'єктів, особливо проданих останнім часом, як “Криворіжсталь”. У державній власності мають залишатися Обленерго й інші високорентабельні підприємства.

Один дідусь, щоправда, уперто не погоджувався з тим, що можна обійтися без автоматів. І казав, що “запотребляться” навіть “орудія”. Він не вірив, що можна добитися справедливості в наших судах.

— У програмі Віктора Ющенка записано: звільнити суддів, які заплямували себе корупцією та замовними рішеннями, — пояснив Василь Неїжмак.

— А що з чиновниками, які беруть хабарі?

— Казнокради й хабарники будуть звільнені з органів державної влади, а натомисть Ющенко призначить чесних і порядних людей.

— Ми його виберем. Але тільки він злодіям дихалку перекриє, як вони його приберуть...

— Вони б його прибрали, та бояться. Вас бояться, народу.

— А що програма Ющенка передбачає для молоді?

— По-перше, за п'ять років буде створено 5 млн. робочих місць. На перший погляд, це фантастика. Але вже за час короткого перебування Ющенка на посту прем'єра було створено 740 тисяч робочих місць. Отже, це реально.

По-друге, молодь матиме якісну освіту. Зарплата вчителів буде не нижчою, ніж середня по промисловості, і вони зможуть професійно робити свою справу. Буде покінчено з корупцією у вузах. Не так, як нині: плати за вступ, а потім ще плати викладачам за кожну оцінку.

У 10 разів збільшиться допомога матері при народженні дитини. Нині вона просто смішна. Кредити на житло стануть доступними для кожної молодої сім'ї, а не так, як зараз. Буде збережено мережу дитсадків. Ви знаєте, що їх сьогодні скуповують містечкові олігархи.

— Нехай же Віктор Андрійович, як приїде до влади, вплине на чиновників і депутатів, щоб тримали міцний зв'язок із виборцями. Я цього не прочитав у жодній програмі. А ви подивіться, скільки у нас депутатів — і райради, і міськради, і облради, а хоч би один коли прийшов до нас у Лісок...

Тут загугла вся громада. Згадали, як посилали гінця до депутата Приходька, пропонували виступити в червоному куточку. Не допросилися. А так хотіли йому про оту дорогу в страшних виборах сказати.

Щоправда, саме цієї суботи депутат Приходько в Ліску з'явився. Мабуть, “начальство” прислало на розвідку: що ж там робить опозиція. Але з'явитися перед ясні очі виборців народний обранець не захотів.

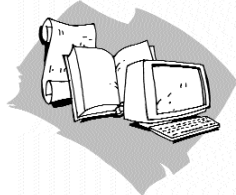
От тобі й тісний зв'язок із народом, про який так бідкався дідусь!

...Із цих діалогів у селищі Лісок чітко викристалізовувалася головна відмінність кандидата у Президенти Віктора Ющенка від тих людей, які нині при владі, мають кримінальне минуле, пов'язані з криміналом сьогодні і, власне, самі творять цей кримінал. У нього є фахові знання й людський стрижень, є совість і відповідальність перед Україною. А в його опонентів від влади є лише цинізм. Цинізм визискувачів власного народу.

Але час безсоромних минає. Нас від них захистить Божа Мати своїм омофором. Захистять справжні лицарі, яких ще трохи залишилося на нашій землі.

•

Ганна ДЕНИСКО,
журналістка



Світова та українська громадськість у цьому році відзначає 120-річчя з дня народження одного з найвідоміших синів свого народу — професора Київського університету ім. Святого Володимира Івана Огієнка (Митрополита Іларіона). Він — людина всебічного обдарування, безмежної відданості національній ідеї — усі сили і знання присвятив справі розбудови Української держави. Був у 1917 році членом Ради Міністрів Освіти України. Розуміючи, що за тих конкретно-історичних умов церква має стати ґрунтовною підвалиною життя українського суспільства, активно бореться за відновлення Української Православної Церкви.

У буремні часи Директорії професор І. Огієнко був призначений міністром освіти України, потім — міністром віросповідань.

Після вимушеного полишення України Симоном Петлюрою всю повноту влади було передано Іванові Огієнку, який доклав усіх можливих зусиль, щоб порятувати справу Української держави. Після перемоги більшовицької ідеї в Україні він емігрував на чужину.

Громадсько-політична діяльність Івана Огієнка — багатогранна. У пам'яті народу Митрополит Іларіон лишився як визначний оборонець Православної віри і Церкви, істинний провідник свого народу і борець за його ідеали, Мислитель, філософ і патріот.

З нагоди його ювілею Міністерством освіти України, Київським університетом ім. Тараса Шевченка, Українським гуманітарним ліцеєм Київського університету імені Тараса Шевченка була організована науково-практична конференція “Актуальні проблеми науково-педагогічної спадщини Івана Огієнка — митрополита Іларіона”.

Девізом конференції стали слова нашого славетного земляка: “Національна освіта — головна основа нашого світогляду” та “Люди стають великими тільки тоді, коли народ прагне їх мати”.

Своєрідним вступом до великої розмови стала виставка наукових праць Івана Огієнка з архіву Алли Марушкевич — правнучки вченого.

Наших сучасників цікавить широта його наукових, духовних та громадських інтересів, а також важливі завдання розвитку освіти, виховання, яким надавав особливого значення в розвитку української нації. Тому під час конференції і обговорювалися ті найосновніші проблеми, які ставив письменник у педагогіці; вони не лише обговорювалися, а й спрямовувалися в нашу сучасність.

Найосновніші з них — *“Іван Огієнко в освітньому просторі України”* (Галина Сазоненко — директор ліцею, кандидат педагогічних наук, заслужений учитель України); *“Іван Огієнко і розвиток науки”* (Володимир Євтух, декан факультету соціології і психології КНУ імені Тараса Шевченка, член-кореспондент НАН України); *“Актуальні проблеми науково-педагогічної спадщини Івана Огієнка”* (Алла Марушкевич, доцент кафедри соціальної роботи й педагогіки КНУ ім. Тараса Шевченка); *“Постать Івана Огієнка в реформуванні вищої педагогічної освіти”* (Наталія Дем'яненко, професор кафедри соціальної роботи і педаго-



СЛУЖИТИ НАРОДОВІ — ТО СЛУЖИТИ БОГОВІ

гіки КНУ ім. Тараса Шевченка); *“Іван Огієнко й українознавство”* (Петро Кононенко, директор Інституту українознавства Міністерства освіти й науки України, доктор філософських наук, професор).

Науково-практична конференція не лише сприяла актуалізації спадщини І. Огієнка, але й, що найголовніше, підняла цілий ряд суттєвих проблем, які залишаються болючими в Україні на початку XXI століття.

Чи мають українці свою культуру, історію? У чому багатство, своєрідність і унікальність нашої культури? Де корені української літературної мови, писемності? Чи маємо ми право на самостійний розвиток української освіти, науки, держави? Яким чином досягнути благополуччя і гармонії в суспільстві? Яка місія людини на цій грішній, але прекрасній землі?

Саме ці питання цікавили Огієнка, їх ставить кожна свідомо людина й сьогодні.

Уся діяльність І. Огієнка була покладена на вітар служіння власному народові заради відродження української нації, на захист і утвердження рідної мови, культури, держави. Сам Іван Огієнко так окреслив своє життєве кредо, якому залишався вірним до кінця: “І перша моя ідеологія, яку подиктувало мені живе життя, була: праця — то ціль нашого життя! І цій ідеології я не зраджував усе своє життя”. Дуже рано я пересвідчився, як український народ глибоко вірить у Бога, глибоко шанує Церкву, і повсякчасно пов'язує працю з Богом. І в мене рано зродилася всежиттєва Правда: Служити народові — то служити Богові!.. Працюю самовіддано в родині, в громаді, в державі, і матимеш щастя повне!” Чи не ці слова мають стати

дороговказом кожному, хто бажає робити благо і прагне добробуту, щастя і миру. Чи не забуваємо ми, що саме праця є тією рушійною силою, що рухає світом, примножує життя суспільства і держави?

Кожен із доповідачів конференції відзначав вагомих науковий слід діяльності Івана Огієнка у різноманітних галузях українознавчих досліджень.

Лариса Паламар, професор кафедри української мови КНУ ім. Тараса Шевченка, озайомила присутніх із поглядами Івана Огієнка щодо витоків української літературної мови. Питання розвитку й становлення української мови хвилювали Івана Огієнка найбільше, оскільки: “Без добре вивченої рідної мови немає всенародної свідомості, без такої свідомості немає нації, а без свідо-

КОНФЕРЕНЦІЯ

мої нації — немає державності”. Саме тому питання значення, ролі й місця української мови у наш час є хвилюючими й суттєвими, оскільки несвідома частина наших громадян ще й досі не розуміє провокаційних дискусій на теми двомовності й другої державної мови.

Іван Огієнко, перебуваючи за межами Батьківщини, не забував про вагу і значення збереження і примноження рідної мови. Тому вийшла у світ його дидактична праця “Наука про рідномовні обов'язки”, яка стала своєрідним рідномовним катехізисом, заповітом митрополита Іларіона свідомим нащадкам, надією на воскресіння і зміцнення українського слова у галузі науки, освіти, публіцистики, церкви, громадського й політичного життя.

Досить болісно усвідомлювати, що “найголовніші мовні заповіді свідомого громадянина”, на які наголошував Іван Огієнко, перебуваючи в українській громаді у Вінніпезі, не втратили своєї ваги й актуальності у житті України на тринадцятому році незалежності, бо, на жаль, рідномовна політика у нашій державі не просто повільно і кволо впроваджується у життя, але й гальмується владними й керівними колами.

Не залишився байдужим Іван Огієнко й до питань формування особистості українця, морального вдосконалення людини, ролі вчителя і родинного виховання у плебанні підрастаючого покоління.

“Здавна українці славилися як гарні педагоги”, — зазначав Іван Огієнко. Українська земля народила й дала світові таких педагогів, як К. Ушинський, Г. Ващенко, В. Сухомлинський, С. Русова. Професор

І. Огієнко усвідомлював виключно вагоме значення учителя як основної фігури в школі, організатора і керівника навчального процесу. Вчений мав досвід педагогічної роботи, й тому вважав, що виховання, навчання й підготовка до майбутнього життя національно свідомих громадян залежить від рівня освіченості та педагогічної майстерності вчителя. Митрополит Іларіон наголошував, що “тільки в рідномовному оточенні людина розвивається повно і стає повновартісною”.

За короткий період діяльності УНР І. Огієнко зумів написати і видати близько тридцяти підручників, посібників, словників, таблиць для вивчення всіма категоріями населення української мови.

Саме на долю Огієнка, як міністра освіти уряду Директорії УНР, випало щастя остаточно завершити роботу з унормування українського правопису, а найголовніше — прийняття Закону про державну українську мову.

З ініціативи і за сприяння Митрополита Іларіона побачили світ підручники “Рідне писання” (1918 р.), “Українська граматики” (1921 р.), “Бог і світ. Читанка для молоді недільних та українських шкіл та для родин” (1964 р.).

Все своє складне життя, опинившись у вимушеній еміграції, незважаючи на замовчування його праць і таланту, Іван Огієнко залишався вірним сином України, широко відданим патріотом свого народу, високодуховною особистістю, людиною, що завжди керувалася християнськими ідеалами і національними святинями, яким жертвно і віддано служила до останку свого життя.

Приємно, що в українських колах є люди, які дбають про повернення спадщини Івана Огієнка в Україну, створено фундацію його імені у м. Києві (А. Фігус-Ралько, М. Тимошик).

Хотілося б висловити подяку Аллі Марушкевич — кандидату педагогічних наук, правнучці Івана Огієнка — за ініціативу вшанування славетного Українця, а також Галині Сазоненко — директору Українського гуманітарного ліцею, кандидатів педагогічних наук, яка гостинно приймала учасників конференції.

Ім'я Івана Огієнка повертається на Батьківщину, набувають ваги й нового звучання його ідеї та погляди, ширшає коло прихильників і дослідників наукової спадщини, а мрії митрополита Іларіона хоча й поволі, та все ж поступово стають реальностями.

Прийми, земляче, наш низький уклін

За копінку і титанічну працю,

За те, що крізь роки, крізь океан

Ти завше дбав про майбуття своєї нації.

За те, що вірив, мріяв і моливсь

За день воскреслий нашої країни,

Бо в стомлених, задумливих очах

Світлють завше зорі Батьківщини.

**О. ГРИЩЕНКО,
І. ГОЛОВАЙ,**

• викладачі Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

СТУДІЇ

СИЛА НАЦІЇ — В СИЛІ ЇЇ КУЛЬТУРИ

Зараз, коли Україна наближається до “підліткового віку”, все більшого розмаху набуває популяризація всього українського. Кажуть, що майбутнє народжується з минулого і сучасного, а батьками його є не народ, а все ж таки впливові особистості. Якщо заглибитися в історію, то можна переконатися, що минуле нашої держави скеровували такі люди, як Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Богдан Хмельницький, Петро Могила, Михайло Грушевський, Іван Огієнко...

Мабуть, важко відшукати в цьому світі людину, яка б уміло поєднала в собі хист ученого, громадського, церковного та культурного діяча. Іван Огієнко був саме таким. У своєму житті він зумів бути водночас мовознавцем, перекладачем, літературознавцем, редактором, поетом, видавцем, ректором, міністром, православним митрополитом, істориком української церкви. І навіть важко визначити, в якій із названих сфер діяльності І. Огієнко залишив найпомітніший

слід. Але одне можна сказати беззаперечно: він чесно і сповна служив українській справі, до останніх днів свого довгого та важкого життя не полишав подвижницької діяльності на ниві відродження нації, в захисті, а згодом — в утвердженні та розвитку рідної мови й культури в цілому. Його творчу й наукову спадщину становлять близько 2000 праць із різних галузей знань. Серед них — “Історія української культури”, “Український стилістичний словник”, “Історія українського друкарства”, двотомник “Українська церква”, “Історія української літературної мови”, “Дохристиянські вірування українського народу” тощо. До речі, крім власних творів, Іван Огієнко залишив Україні багатющий скарб: наукові та богословські праці, рукописи, особистий архів, де зібрано величезний матеріал з історії української церкви, культури, еміграції. У його колекції — 60 стародруків XVI—XVII ст. (переважно українських, авс-

трійських), Біблія 1581 року, рукописи XVI—XVII ст., церковні книги, оригінальні ікони та декори XVIII століття.

Як тільки не величали професора Івана Огієнка захоплені його надприродною працевитістю учасники Всеукраїнської конференції, що була присвячена 120-річчю з його Дня народження: “людина праці та обов'язку”, “невтомний працівник українського Ренесансу”, “ініціатор розквіту рідної культури”, “будівничий української автокефальної церкви”... Вразив проблемно-тематичний спектр дослідницьких інтересів, що піднімалися на обговорення. Серед них: вклад Огієнка в лінгвістику у українознавство, у вивчення християнських вірувань, науку, літературу, але найбільша увага приділялася педагогічній спадщині та родинному вихованню. Учений вважав, що пріоритетом у системі шкільної освіти має бути національний компонент. Саме на цьому

наголосив у своїй доповіді Петро Петрович Кононенко. У завдання, які діти виконують на уроках чи вдома, бажано включати матеріали про Україну, її природні багатства та національних героїв, уривки з творів вітчизняних авторів. Поряд із самосвідомістю та духовністю в учнів має формуватися й національна свідомість.

В Українському гуманітарному ліцеї, на базі якого проходила конференція, панувала атмосфера затишку й щирості. Академічні доповіді делегатів (серед яких — представники Київського Національного університету імені Тараса Шевченка — декан факультету соціології та психології Б. Б. Євтух, професор Л. М. Паламар, студентка Ольга Ягупова, учениця УГЛ Поліна Юбченко, а також — заступник державного секретаря Г. А. Науменко, ректор Українського університету в Москві В. С. Кітця та інші) супроводжувалися творчими номерами учнів, батьків та педаго-

гів ліцею.

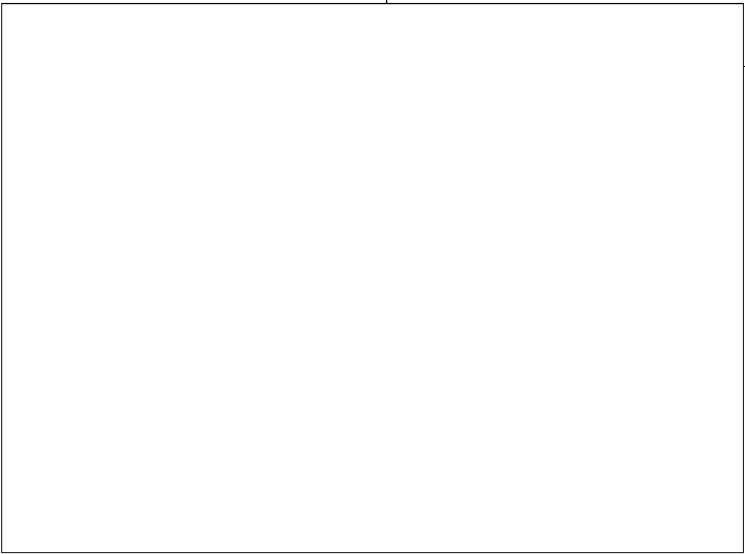
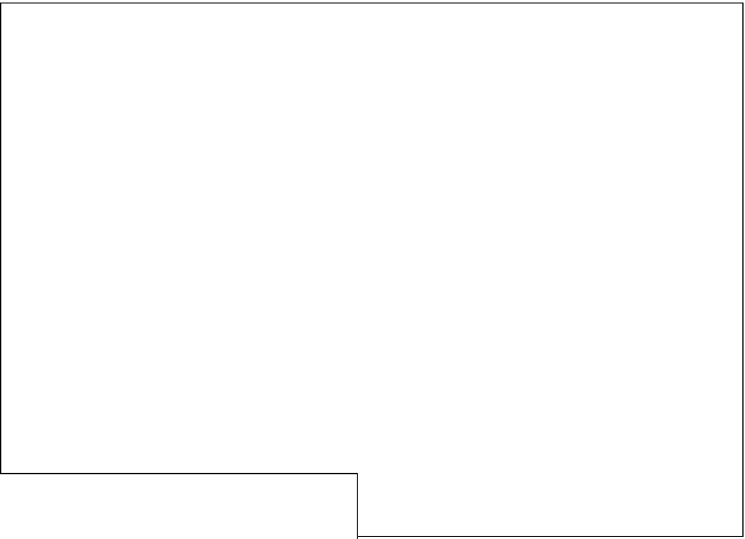
Маємо надію, що конференція, присвячена видатній постаті Івана Огієнка, надовго запам'ятається її учасникам та глядачам. А тим, хто там не побував, ми пропонуємо основні національні заповіді, що ними вчений користувався усе життя: “мова — то серце народу, гине мова — гине й народ”; “хто цурається рідної мови, той у саме серце ранив свій народ”; “народ, що не створив собі соборної літератури, не може зватися свідомою нацією”; “стан літературної мови — то ступінь культурного розвитку народу”.

**Світлана КОБЯКОВА,
Дарина ПІОТРОВСЬКА,**
— учениці Українського гуманітарного ліцею Київського Національного університету імені Тараса Шевченка



ВІДКРИТО ДУХОВНИЙ ЦЕНТР

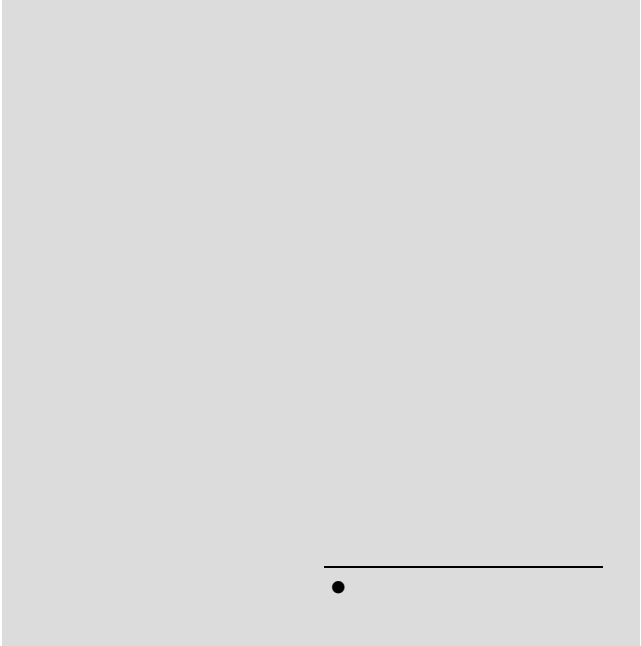
СВЯТО



ПАМ'ЯТНИК ПИСЕМНОСТІ

ВШАНУВАННЯ

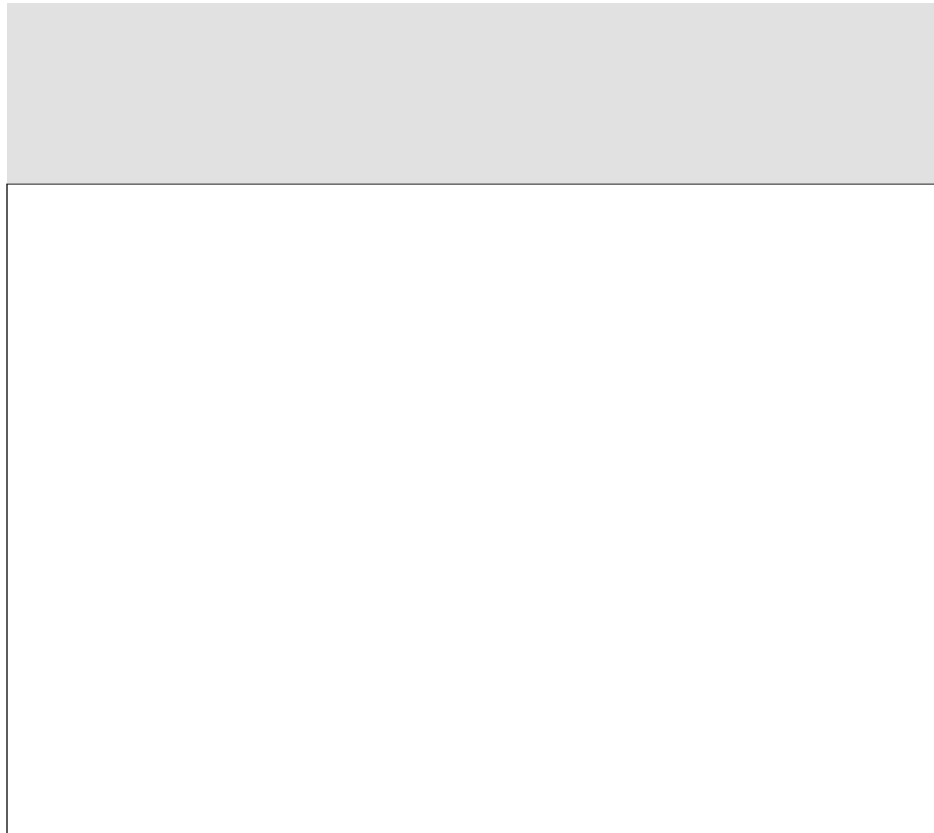
«ЛЕСИНА ОСІНЬ»





ПОГЛЯД

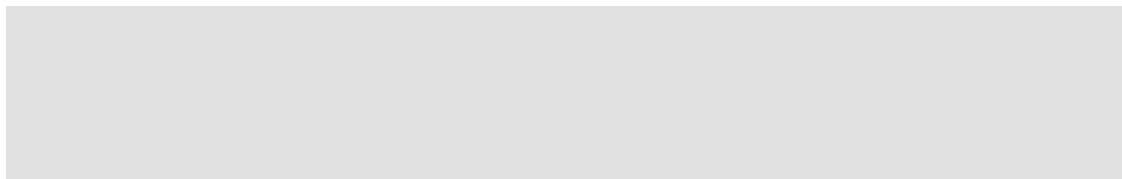
ЗАВІДУВАЧ — НА ПІВСТАВКИ...



•

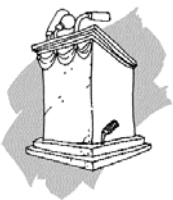
МІНІСТЕРСТВО —
ЗАВЖДИ В КУРСІ ПОДІЙ

ОФІЦІЙНО



•





ПЕРЕГОНИ

ДУМКИ ВГОЛОС

РЕГІОНИ

ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК



ЮВІЛЯР

Виставка лозоплетіння “А тая лозина, як світлая днина” заслуженого майстра народної творчості України, колекціонера буковинських старожитностей, знавця етнографії та побуту, Івана Назаровича Снігура відкрилася у Чернівецькому художньому музеї.

Крім авторських робіт автора, була представлена зібрана ним колекція “Чернівці й чернівчани у фотографіях і документах до 40-х років XX століття”. На відкритті виставки та з нагоди 75-річного ювілею митця були присутні представники обласної та міської влади, діячі культури, громадських організацій, зарубіжні гості. Мер міста М. Федорук подякував Івану Назаровичу за плідну працю, за збереження буковинських традицій та значний внесок у розвиток культури на Буковині.

Привітати ювіляра прийшли заслужені артисти України Оксана Савчук та Іван Кавацук, народний артист України Павло Дворський, письменниця Тамара Севернюк, голова Кіцманської районної держадміністрації Олександр Фишук. Особливо зворушливими були вітання земляків із рідного Іванові Снігура села Грозовиці, які подарували йому великий кошик білих троянд.

На заході був присутній генеральний консул Румунії в Чернівцях Ромео Сандулеску. Гість, привітавши ювіляра, зазначив, що “Іван Снігур — людина поважна,

ФІЛОСОФІЯ ЛОЗИ ІВАНА СНІГУ-



“Ангел”

особа незвичайна й талановита”, і що українці вміють поцінувати справжнє мистецтво та історію.

Ювіляр був розчулений до сліз і зізнався, що вся його праця присвячена відродженню українських та буковинських традицій,

його мистецтво — це відгомін віків та власні почуття.

Надзвичайне враження на всіх справили плетені з лози сонця, в яких переплітаються ще язичницькі мотиви вічності життя й життєвороту та християнські мотиви віри. Особливо вони



“Млин”

присутні у лозових писанках та крашанках. Особливо уваги потребують глиняні горщики, одягнені в пишні полотна з лози. Варто зазначити, що Іван Снігур займається не лише лозоплетінням, але й керамікою та коренепластиком. Кожен вит-

вір вражає своєю оригінальністю, він існує на межі фантазії та реальності, минулого й майбутнього; у ньому зосереджена творча енергія митця та народні мотиви.

Найбільше часу потрібно, аби відчувати всю багатогранність та глибину Снігу-

рового “Ангела”. Саме так уже встигли назвати критики майже двометровий витвір художника. Крилатий ангел в українському віночку з квітів тримає в руках ключ, що символізує надію та прагнення кожного знайти ключ до щастя, творчості, внутрішньої рівноваги.

Про фанатичний труд Івана Снігура, як етнографа, свідчить зібрана ним колекція “Чернівці й чернівчани у фотографіях і документах до 40-х років XX століття”, яка переносить відвідувача в ті часи, коли в Чернівцях двірники володіли п'ятьма мовами. Тут були представлені десятки австрійських афіш, почесних грамот та державних документів. Чи не найбільшою цінністю є старовинні картини (зокрема автопортрет Софії Кохановської) та фотографії (родина О. Поповича, Чернівецького товариства українців поч. XX ст., українського театального гуртка товариства “Руська бесіда” в Чернівцях, товариства “Січ” та ін.). На вітринах виблискували австрійські срібні гроші — номіналом дві кро-ни, які в обігу не були, а тільки служили нагородою за літературну діяльність. Такими цінними матеріалами, які зібрав Іван Снігур, не може похвалитися ні краєзнавчий музей, ні місцевий архів.

● **Леся ВОРОНЮК,**
виpusкниця Чернівецької гімназії № 1

ПОСТАТІ

Молодечий романтизм, устремління до досконалості вабили їх один в одному. Через рік Марія закінчує Єлисаветградську гімназію і вступає до Московської консерваторії. Її лірико-драматичне сопрано вдосконалює відомий педагог — італієць Умберто Мазетті. А Федір, з яким вони поборалися в 1915 році, знайомить її з українською культурою, залучивши її до виступів у музично-драматичному товаристві “Кобзар”. Тут із палкими промовами виступав Симон Петлюра, українці вшановували знамениту Марію Заньковецьку.

Після закінчення інституту в 1917 році Федір Коломийченко працює в Москві в обласному військово-промисловому комітеті й видає українськомовний журнал “Шлях” — вісник літератури, мистецтва та громадсько-політичного життя. У першому номері, який вийшов у березні на 88 сторінках, редакція зробила програмну заяву: “Останні революційні дні дали небувале вчуття волі і відкрили широкі краєвиди політичного самовизначення та вільного життєбудівництва задля України. І ці обставини вона мусить повно й усякими способами використати. Вітаючи український нарід з відкритою можливістю вільного життєбудівництва, журнал “Шлях” вважає прямою метою кожного українця — єднання і напружену працю. Ніколи в історії не було так повно поставленим перед українським народом вічне питання: бути чи не бути”.

У своєму журналі редактор веде рубрику економічну та політичну. “Лише добре поставлена економіка України зможе надати українському народові вагу в рядах інших країн цілого світу, — стверджує він. — Без розумно поставленого економічного діла України не може бути й речі ані про світлу українську школу, ані про краще українське мистецтво, ані про широке політичне життя на Україні”.

У списку співробітників нового журналу — П. Богацький, М. Жук, Г. Журба, О. Кобилянська, А. Кримський, І. Липа, М. Рильський, М. Сріблянський, Г. Чупринка, М. Шаповал. Редакційним відділом “Шляху” в Києві завідує Микола Вороний.

У своїх подальших випусках щомісячний розвиває свою програмну заяву. Публікую-

чи кращі літературні твори того часу, українські й зарубіжні, аналізуючи культурно-мистецьке, економічне й політичне життя, він переконує нас у тому, що елементи нашої культурно-мистецької відсталості не є елементами нашого національного обличчя.

У липні 1917 року політична ситуація в Україні дозволяє видавати журнал саме тут. Завершує освіту в консерваторії Марія Шекун-Коломийченко. Подружжя переїздить до Києва. 3 серпня редакція і контора журналу “Шлях” перенесені з Москви до Києва за адресою: вулиця Мар-Благовіщенська, 123, п. 20. Об'єднаний 5—6 номер виходить у друкарні “Дніпро” на Костельній, 9.

Як і в Москві, “Шлях” — орган незалежної думки.

“Перший Універсал Центральної Української Ради — краса народної душі й сер-

РОЗСТРІЛЯНІ ЗА ЛЮБОВ

Вони познайомилися 4 серпня 1911 року. Дочка військового лікаря Федора Шекуна гостювала в батькових родичів у Ніжині. А студент Московського комерційного інституту Федір Коломийченко проводив канікули разом із родиною.

Другий Універсал чорним тавром наліг на людський дух... революція була не наша, не українська. Другий Універсал кинув український народ під кермо московського народу”, — читаємо в 5—6 номері. Так вважає Федір Коломийченко. У цей час він обирається членом Української Центральної Ради, працює економістом Міністерства торгівлі й промисловості, секретарем Міністерства праці.

Редактор-видавець оперативно, ґрунтовно й жваво відгукується на події політичного життя. Ось його думки про жовтень 1917 р.: “Люде, що на наших очах ішли разом з українським пролетаріатом і котрі при нас же стали біля певної влади, у значній кількості думають, що настав час бути їм генералами. Гадають, що болотом з-під шин генеральського автомобіля можна буде бруднити піших людей і надалі. Так можуть гадати виключно ті, що бажають побіди над демократією”.

У січні 1918 року “Шлях” прагне глибше

виявити творчий дух української нації. У редакторському вступі читаємо: “Політика може бути хіба що засобом до утвердження вищих цінностей, а ні в якому разі не керівником глибокою думкою людей... Нам потрібно, аби дух вільного народу мав би свободний доступ до найвищих шаблів культури всього людства. І тому на незалежність України ми дивимось, як на один із факторів нашого прагнення, як на один із шаблів до нашої мети, як на одну з форм утворів незалежної думки”.

Такому прагненню відповідає і зміст видання. Тут панує романтизм М. Рильського, М. Вороного, М. Філянського, цікаві переклади з перських поетів (А. Кримського), поезії у прозі Катюля Мандеса (М. Вороного). Вільно виявляють себе Христина Алчевська, О. Кобилянська, Г. Хоткевич,

О. Олесь, В. Самійленко і В. Поліщук. Це були нові українські інтелектуали, розкуті й не затиснуті певною традиційною нормою, які сприймали мистецтво як особливий специфічний спосіб і знання реальності, а не як додаток до ідеології.

У січні 1919 року вийшов останній номер журналу. Поки що невідомі причини цієї події. Але зі свідчень Марії Шекун-Коломийченко й самого Федора, знаємо, що в 1919 році вони разом гастролюють із концертами в Галичині, потім — в Італії. Зі вступним словом про стан української музики перед концертами виступає Федір Коломийченко. Він знаходить місце і час, щоб укотре показати велич української нації. У відповідь — схвальні відгуки тих, хто познайомився зі справжньою українською культурою через творчість композиторів М. Лисенка, Д. Січинського, П. Сениці, Я. Степового, О. Нижанківського, Л. Ревуцького, К. Стеценка.

Через Польщу й Галичину в 1920 році

вони повертаються в Київ і тут дізнаються, що їх розшукувало ЧК. Федір Коломийченко прибирає прізвище Жук і переховується на квартирі М. К. Заньковецької по вулиці Великий Васильківській, 121.

У 1929 році він — уповноважений Радянської філармонії, яка організовує гастролі співачки по Закавказзю й Середній Азії.

Це була остання щаслива подружня гастроль. 2 листопада 1930 року Федора Коломийченка засудили у справі “СВУ”. Для братів світла і сонця почалася кривава дорога до посмертної слави. Федір Коломийченко повернувся із заслання через три роки, але їхній шлюб із Марією більше не склався.

Марію Шекун-Коломийченко заарештували 23 вересня 1937 року за те, що вона в 1920 році нібито нелегально перейшла кордон із Польщі в Радянську Росію з метою шпигунської діяльності. Через два місяці допитів її примусили підписати зізнання про те, що вона збирала розвідувальні дані колишньому чоловікові Федору Коломийченку. На цій підставі у Брянську заарештовують Федора, котрий не може повірити у зізнання Марії.

Уславлену співачку, оспівану схвальними рецензіями у радянській пресі та звільнену від податків за художню цінність її виступів, розстріляли 3 березня 1938 року. У 1956 році, на запит Юрія Коломийченка про долю батьків, Генеральною прокураторою СРСР М. Ф. Шекун-Коломийченко була реабілітована. Про Федора Коломийченка сини нічого не повідомили. Він теж був розстріляний у 1938 році.

20 березня 1954 року об'єднання українських письменників у США “Слово” надіслало телеграму на адресу Другого всесоюзного з'їзду письменників, у якій відзначалося: “1930 року друкувалися 259 українських письменників. Після 1938 року друкувались тільки 36. Просимо в'яснити в МГБ, де і чому зникли з української літератури 223 письменники?”

До списку знищених інтелігентів треба додати й ім'я Федора Євдокимовича Коломийченка, як до болю необхідну ланку у вивченні рідної культури.

● **Надія ОНИЩЕНКО,**
м. Ніжин



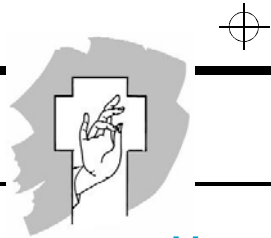
ПОСТАТЬ

•

ЗАДЗЕРКАЛЛЯ

•





ШЕВЧЕНКІАНА

Творчість та біографія Шевченка вивчені на сьогодні досить ґрунтовно. Але що далі йде час, то стає все більше зрозумілим: чимало інтерпретацій творів і фактів життя Великого Кобзаря якраз від часу й залежали — від його поточних переваг і актуальностей, від його політичних і естетичних установок.

Та феномен Шевченка в тому й полягає, що він подібний до незбагненого, особливої сили тарана, що пробиває на своєму шляху мури різних ідеологій і рине далі, — ми ж, за цим тараном слідуючи, впізнаємо достеменніше не тільки наше минуле й сьогодення, але й прозираємо за завісу майбутнього. Бачимо: спинити національного пророка, апостола, месію важко, неможливо — дух нації простує до свого подальшого, вищого самоствердження.

Куди ж він, Шевченків шлях? До спасіння України та українців, до преображення світу й панування в ньому Добра, Справедливості, Вселюдського Братерства.

...У ранньому дитинстві ще не свідомий себе Тарас — чи не за керівною волею згори, як почати було в нього й потім, — ходив шукати залізних стовпів, що підпирають небо. Чимало, як для своїх тодішніх літ, він подолав верст, але стовпів так і не дістався. Лише опісля розгадає він символічний сенс свого малечого поривання до розгадки світобудови, передовсім, її духовно-моральних, психологічних основ, — зрозуміє, що небо над грішною землею тримають люди-праведники й однією з таких підпор покликаний бути він.

*Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою,* — скаже Шевченко через десятиліття у сповідальній розмові зі своєю музою, зі своєю долею, зі своїм зем-

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРОРОК

ним і трансцендентним, горішнім призначенням.

Він не схематизував, не “збіднював” цього призначення, вибудовуючи його візію, скажімо, лише за євангельськими заповідями, а тим більше — за церковними догматами. З одного боку, його геній не вмівся в будь-яких схемах, а з іншого, — розуміння духовних начал, Абсолюту, Блага, святості людського життя у нього мало широку соціо- й націоцентричну основу, набувало повсякчас змісту активного діяння, хай із можливими помилками та малопередбачуваними наслідками, але обов’язково революційного, перетворюючого діяння — передовсім, у суспільній площині, у вивільненні величезної упослідженої маси людей із кріпацтва, у розвої українського в українцеві, в утвердженні милосердя до кожного стражденного та обікраденого злочинним владним режимом, якої б національності така людина не була, до якого б соціального прошарку не належала.

Цікавими й промовистими в цьому сенсі були стосунки Шевченка та княжни Варвари Репніної, яка під його впливом відчувала потяг до літературної творчості й залишила нам першу повість про життя Шевченка, в якій — теж уперше, ще коли поетові було тільки тридцять років, — назвала його геніальним.

Поряд зі становим та іншими бар’єрами, у стосунках із Репніною не могла не бентежити Шевченка відчуття, сказати б, рафінованість, якщо не вузькість її світогляду, а ще більше — намагання цей світогляд нав’язати йому, що в разі успіху, зрештою, звело б геній поета до салонної вишуканості, до творчості в башті зі слонової кістки, до мистец-

тва заради мистецтва. Порятунку, який пропонувала княжна Шевченкові своїми релігійними настановами й моралізуванням, міг стати для нього, таким чином, мистецькою, духовною, суспільною пасткою.

Відчуття цієї небезпеки, мабуть, не в останню чергу змусувало Шевченка утримувати свої мимовільні поривання до щедро обдарованої красою, розумом і високими душевними чеснотами княжни.

Однак, судячи ще з листа від 19 березня 1848 року, княжна, глибоко співчуваючи конфірмованому, тобто покараному самим царем, а не судом, поетові, ні на кого й ні на що не нарікаючи, смиренно приймає все, що сталося з її другом, і навіть те, що могло б статися: “...я завжди молюся за Вас; я бажаю Вам багато добра, кращого. Прошу Бога, аби він дозволив мені побачити Вас ще раз у моєму житті; однак скоряюся його волі й від усього серця прохаю його, щоб він згадав Вас у царстві своєму! Там все буде ясным, святым, блаженным! О, спрямуйте туди очі душі Вашої...”

Для кожного, хто поважає і любить Шевченка, ці слова можуть здатися певним відступництвом Репніної від того, кому вона була “віддана душею”, як вона підписує лист, але справді релігійна людина, справжній християнин іде завжди тісним шляхом, не культивує свого “Я” і в кінцевому підсумку заперечує в собі все земне. Світлосяйним, ні на мить не зануреним у бруд поточного земного життя воліла бачити Репніна й Шевченка. Хто знає, якою була до неї вища благодать при її житті та по її смерті, але Шев-

ченко, не ставши молільником-анахоретом, залишився вірним кривній сув’язі з реальними випробами та болями українців, і тим чи не повторив найвужчий із вузьких шляхів — шлях Христа?

І чи не цього вимагав Христос, говорячи своїм учням: покинь усе своє й ходи за мною? Шевченко послідував за Христом, узявши на плечі весь земний світ. Тому наш національний геній і є живою вірою України, її любов’ю, її надією на порятунок.

Не тільки слюзами розпачу та болі омивався зір Шевченка, а й слюзами недосяжного для безлічі інших духовного просвітлення, тієї доброти й любові, якими він променився до кожного ближнього і якими підкоряв чи не будь-кого. Однак шлях після від’їзду з Яготина, після оглядин, образно кажучи, тієї правди, якою жили тамтешні дворяни, — як і скрізь, вочевидь, в імперії, — виявився шляхом аж ніяк не “одруження” з цією правдою, не ув’язнення нею і не самозречення, а навпаки — розривом із нею та утвердженням у собі генія народного, “мужицького” поета, борця за людську гідність і честь, проти царської та поміщицької сваволі, проти рабства.

Уже за кілька місяців після повернення з України в Петербург Шевченко пише одну з найнепримиренніших щодо царів та їхніх “золотом облитих блюдолизів” поем — “Сон”. Це в поемі “Сон” Шевченко на всю силу свого голосу звинувачує тих, хто перетворив Україну на Розриту Могилу, хто забрав її дітей, помосковщив, понімецив їх, перетворив на таких же, як і “старший брат”, захребетників та кровопивць.

А ще через шість років, коли перебуватиме вже в солдатчині, на

засланні — і не в останню чергу через свій провидницький “Сон”, — Шевченко, мовби продовжуючи свою безперервну полеміку з людьми привілейованими, які “правильно” мислять і почуваються в цій божевільній, в цьому театрі абсурду, напише, нехтуючи заборонами писати будь-які твори, а тим більше такі:

*Якби ви знали, панічі,
Де люди плачуть, живучи,
То ви б елегій не творили
Та марне Бога не хвалили,
На наші слюзи смійолись.*

Не кожен із братчиків-кирило-мефодіївців, що відбули різні терміни й види покарання, залишився справді нерозкайним перед своїми катами, гонителями, наглядачами. А в Шевченка антисамодержавна, антиімперська, антикріпосницька лінія в творчості тільки посилювалася, набуваючи біблійної всеосаяжності змісту й водночас афористичності висловлювань. Прочитавши, наприклад, один раз:

*О люди! люди небораки!
Нащо здалися вам царі?
Нащо здалися вам псарі?*

Ви ж таки люди, не собаки! — цих рядків уже не забудеш ніколи.

Називаючи Шевченка послом Господнім на землі, національним пророком, П. Куліш із захватом, подивом, шануванням і схилянням перед волею й провидінням небес, які дали Україні такого світоча, засвідчив для всіх наступних поколінь: “...саяво духу його було чимось надприродним”. Люди це бачили й розуміли за життя Т. Г. Шевченка, тим більше бачимо це ми, відчуваємо з відстані багатьох десятиліть, і скільки не триватиме історія, постать Кобзаря буде ставати все праведнішою і вищою, його дума, його пісня не загинуть.

• **Олексій КОВАЛЕВСЬКИЙ,**
м. Харків

ПОЖЕРТВИ
НА ТАРАСОВУ
ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39—52
за 2003 р., ч. 2—9, 11—14,
16—18, 20—2, 28, 30, 32,
34, 37 за 2004 р.

Барчукова О. А., Косаренко В. В., м. Київ	2000,00
Безмаль В. В. та Безмаль О. А., смет. Шишаки Полтавської обл.	30,00
Береза З. В., м. Підволочиськ Тернопільської обл.	184,00
Бистрецька ЗОШ І-ІІ ст. Верховинського р-ну Івано-Франківської обл.	75,00
Бондаренко В. І., м. Первомайськ	20,00
Вітенко В. Г., м. Ужгород	100,00
Галадський В. Л., м. Дніпропетровськ	25,00
Ганкевич О. М., м. Київ	50,00
Грогуль, м. Вишневе	100,00
Данилюк В. О., м. Тростянець Івано-Франківської обл.	10,00
Діденко З. О., м. Хмельницький	150,00
Дядюк Н. М., м. Київ	300,00
Дячук В. А., Лазанська Т., м. Київ	50,00
За дорученням членів районного методичного об’єднання вчителів української мови с. В. Телковичі Володимирецького р-ну Рівненської обл.	(ч/з Пушкарчука А. О.) 275,00
Знайденко М. І., м. Кременчук	

Полтавської обл.	10,00
ЗОШ с. Вікняне Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл.	30,00
ЗОШ с. Лисівці Заліщицького р-ну Тернопільської обл.	30,00
Івано-Франківський осередок воїнів-учасників бойових дій у Чехословаччині	100,00
ІМ-26, НУ “Львівська політехніка”, м. Львів	10,00
Катеринич С. І., м. Муровані-Курилівці	
Вінницької обл.	10,00
Коваль Г. Я., м. Київ	10,00
Коваль М. І., м. Київ	300,00
Козачок І. А.	100,00
Козир В. А., Олексин С. В., Рівненська обл.	7,00
Колектив РДАТ, м. Рівне (ч/з Коровай А. В.)	317,00
Коротько Н. П., м. Алчевськ Луганської обл.	100,00
Косаренко В. В. та Барчукова О. А.	2000,00
Кулиненко А. П., м. Єнакієве Донецької обл.	50,00
Лисенко Ю. М., м. Київ	20,00
Лойченко В. В., м. Ізюм	200,00
Львівський міський осередок крайового товариства “Рідна школа”	55,00
м. Київ, вул. Жукова, 53а (прізвище нерозбірливо)	200,00
Маценко О. В., м. Добротвір Львівської обл.	10,00
Мешканці с. Межиріч Острозького р-ну Рівненської обл. (ч/з Жилук В. М.)	370,26
Мешканці с. Мілієве Вижницького р-ну Чернівецької обл.	(ч/з Швейко М. І.) 235,00
Мусякевич Я. Н., м. Галич Івано-Франківської обл.	200,00

Добровільні пожертви
“На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії
АКБ “Київ”, МФО 320401
ЗКПО 21709106

Овдijenко Т. С., м. Київ	50,00
Осередок “Просвіти” та школа с. Підгір’я Івано-Франківської обл. (ч/з Онкалюка О. Ф.)	516,60
Островська Надія, м. Івано-Франківськ	100,00
Парафіяни Миколаївської церкви м. Дубни	100,00
Працівники навчально- виховного комплексу “Гранд” м. Ужгород (ч/з Майдан А. М.)	205,00
Пищемуха З., м. Київ	100,00
Радивилівська ЗОШ № 2 І-ІІІ ст. № 2, м. Рівне (ч/з Вишневську Р. М.)	25,00
Редакція газети “Буковинське віче”, м. Чернівці (ч/з Китайгородську В. М.)	173,00
Романюк Людмила та Юрій, м. Київ	50,00
Спілка політ’язнів України, м. Львів	141,00
Тюріна Г. О., товариство “Просвіта”, м. Харків	237,00
Фальчевська В. Д., м. Чернігів	15,00
Швачко Б. М., м. Миколаїв	15,00
Юсько Н. П., м. Львів	200,00

МЕШКАНЦІ С. МЕЖИРІЧ
ОСТРОЗЬКОГО Р-НУ
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛ.
(ч/з Жилук В. М.)

Антонюк Ф. Г.	10,00
Анцифірова Г. І.	5,00
Борисюк П. Ф.	5,00
Борисюк С. А.	15,00
Борухівська Н.	5,00
Ващук А. О.	5,00
Гаврилюк Л. Д.	5,00
Грищук П. О.	5,00
Губернюк М. І.	10,00
Датчук Л. П.	5,00
Даценюк В. П.	10,00
Драчук І. М.	10,00
Дубінчук Г. А.	5,00
Жилук В. М.	15,00
Захарчук І. В.	5,00
Зельман Г. В.	20,00
Зорук А. О.	2,00
Качанова О. М.	3,00
Кашин І. А.	5,00
Кирилюк Р. К.	5,00
Кирилюк С. К.	5,00
Кірись С. М.	10,00
Кремінський В. М.	15,00
Кучер В. А.	2,00
Кучерук Р. М.	3,00
Левицький Т. К.	10,00
Левицький М. С.	5,00
Левчук В. М.	5,00
Мазяр О. Р.	5,00
Максимчук Я. М.	20,00
Малеванчук Н. З.	5,00
Марченко І. О.	5,00
Марченко О. Д.	4,00
Марченко П. В.	5,00
Мельничук С. Д.	5,00
Олійник А. П.	5,00
Олійник П. М.	5,00
Павлюх Й. І.	5,00
Паюк В. Г.	5,00
Платонова О. Я.	20,00
Половко Л. П.	3,00
Попчук М. Ф.	3,00
Рудницька Є. А.	1,00
Рудченко М. І.	5,00
Садовський М. С.	2,00
Самолук В. І.	5,00
Самолук П. В.	5,00
Свинарчук Г. М.	5,00
Семенюк А. П.	5,00
Стрілецька В. В.	5,00

Стрілицький І. С.	5,00
Тарковський В. Ф.	5,00
Чухерик Я. І.	5,00
Швець З. А.	4,00
Швець О. С.	10,00
Швець С. С.	5,00
Шерстньов В. В.	2,00
Яцкович В. В.	5,00
ВСЬОГО:	370,26

ПРАЦІВНИКИ НАВЧАЛЬНО-
ВИХОВНОГО КОМПЛЕКСУ
“ГРАНД” М. УЖГОРОД
(ч/з Майдан А. М.)

Андрушек Н. В.	10,00
Васильєва І. М.	10,00
Ващенко В. І.	5,00
Гаврик Н. Л.	10,00
Гарагаль Я. В.	10,00
Гарагонич Г. Д.	10,00
Горшкова М. Ю.	5,00
Дворак Н. М.	10,00
Кіштулінець М. М.	10,00
Козлов А. А.	10,00
Ладомиряк З. Я.	5,00
Майдан А. М.	25,00
Мельничук Л. В.	5,00
Мудранинець М. М.	10,00
Негер М. Д.	5,00
Нікітіна І. В.	5,00
Прибегіна В. В.	10,00
Романіченко К. М.	10,00
Скороходова Т. Є.	10,00
Становихіна К. Й.	10,00
Стегура Т. І.	10,00
Стинич Н. В.	5,00
Тобіях С. Е.	5,00
ВСЬОГО:	205,00

Мешканці с. Мілієве
Вижницького р-ну Чернівецької
обл.
(ч/з Швейко М. І.)

Гаврилюк Д. Н.	10,00
Данилюк Ю. Ю.	20,00
Загул Д. І.	20,00
Ковалюк М. І.	10,00
Корол П. М.	15,00
Швейко І. М.	100,00
Швейко М. І.	50,00
Швейко М. Л.	10,00
ВСЬОГО:	235,00

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 552 758 грн. 45 коп.

Л. Г.: *І все ж, Дмитре Васильовичу, хоча наша розмова відбувається “на бігу” — за кілька годин Ви відбуваєте до Львова, — спробуємо зупинитись і озирнутись: як оцінюєте тринадцять останніх років громадського політичного життя в Україні, його нинішній пербіг?*

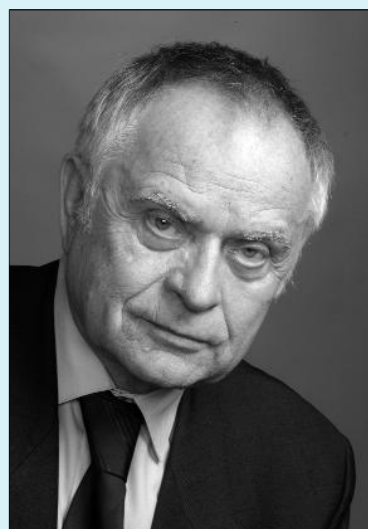
Д. П.: На самому початку нашого політичного буття в самостійній Україні дав про себе знати давній наш феномен: неприязнь і незгода між князями, між гетьманами, між будівничими УНР, між вождями угруповань ОУН. Я стояв на колінах (у прямому розумінні) перед В. Чорноволом та Л. Лук’яненком, бажаючи їх поступитися місцем один одному або — ще краще — взагалі не йти на перші президентські вибори. Якби ми були зберегли єдність демократичних сил 1991 року, то розвинулися б за кілька років у потужну організацію, якій було б легко усунути від влади колишніх комуністичних партократів.

Пройшов час, демократичні сили ослабли через втрату своїх лідерів та розколи, керовані спецслужбами, але несподівано для України з’явився новий і сильний провідник. Ми повинні бути владні владі та комуністам, які скинули Віктора Ющенка з посади Прем’єра, бо з колишнього фінансиста й першого міністра, який почав керувати урядом із позиції національних та соціальних інтересів народу, виріс провідник нації.

Об’єднання патріотичних, демократичних і, взагалі, інтелектуальних сил народу навколо поста-ті Віктора Ющенка — закономірний, рятівний у плані подолання бідності та духовного знекровлення народу процес. Президентська виборча кампанія тільки підсилює об’єднання нації навколо однієї особи. Це унікальне об’єднання в нашій новій історії. Його значення сягає далеко далі — за межі президентських виборів, воно мінятиме на користь народу саму суть проблем, що їх вирішуватиме наша держава у майбутньому.

Отже, найважливіше, що сталося в Україні за часи незалежності: це — вихід на історичну сцену єдиного лідера нашого народу, що вже сьогодні має набагато більший вплив на народну сві-

ДМИТРО ПАВЛИЧКО: «ЛЮБОВНЕ ПОЧУТТЯ ЗДАТНЕ ТВОРИТИ ЛЮДИНУ З ВІРОЮ



27 вересня 2004 року в Київській національній опері, напередодні 75-річчя Дмитра Васильовича ПАВЛИЧКА — видатного поета, публіциста, перекладача, кіносценариста, відомого громадського і політичного діяча відбудеться ювілейний літературно-мистецький вечір. До його проведення долучилися Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка, Національна спілка письменників, Українська народна партія, Міністерство культури.

Але мотором цього вечора, звичайно ж, буде сам Дмитро Васильович ПАВЛИЧКО.

Редакція “Слова Просвіти” звернулася до ювіляра з проханням відповісти на три запитання — не казкові, а насуцні, бо наш ювіляр — у постійному русі, в роботі, в поїздах по Україні, у вирі десятків справ і задумах нових проєктів, і справедливо вважає, що всі, кому він цікавий, відповіди почують у його віршах, у книзі “Українська національна ідея”, в прямому спілкуванні на зустрічах із ним, урешті — на ювілейному вечорі.

домість, ніж влада. Це початок нової доби, коли все, що потай виношується корумпованими владними структурами як погибель незалежності, буде зметене народом, що устами Віктора Ющенка вимагає законності, демократії, справедливості і правди.

Л. Г.: *За кількістю написаного і виданого Вас можна назвати людиною-бібліотекою. Що запропонуєте читачам у нинішньому році?*

Д. П.: 2004 року я видав чотири книжки. Це — “Українська національна ідея”, “Сонети”, “Пам’ять” і “Мала антологія російської поезії”. У першій — зібрані мої політичні виступи, інтерв’ю та інші матеріали, присвячені назагал одній темі, а саме боротьбі за проголошення, а далі й за формування та зміцнення української незалежної держави. Назву книжці дала моя лекція, прочитана в Києво-Могилянській академії 1 вересня 2002 року під таким же заголовком: “Українська національна ідея”. Книжка показує, як поступово зміню-

вались обставини, в яких змінювались і мої методи боротьби спочатку за державний статус української мови, а далі — за саму державність української нації.

Друга моя книжка “Сонети” тим цікава, що я наважився поряд зі своїми творами подати в цьому жанрі весь сонетарій Шекспіра, Гвездослава, Янки Купали та майже всі сонети Бодлера у своєму перекладі. Коли я глянув на цю книжку, то відчув утому, не повірив, що мені це вдалося створити й видати.

Третя моя книжка “Пам’ять”, це — поезії, написані за останні два—три роки. Тут переважає громадянська лірика, розмова із внутрішніми й зовнішніми ворогами України, але не в прокльонах, а в болісних роздумах і загляданнях у темні й криваві закутини нашої історії.

А щодо “Малої антології російської поезії”, яка має ще назву “Ода вольності”, то це — мої переклади шанованих мною російських поетів від Пушкіна до Вознесенського. Я приятелював з Ар-

сенієм Тарковським, і тому його твори домінують у тій книжці. Ні, не лише тому, а й тому, що він — теж із найбільших російських поетів ХХ століття. Пушкін—Блок—Тарковський — це та лінія, яка показує велич російської поезії, в якій здавна існував конфлікт між критичним та патріотичним ставленням до своєї вітчизни.

Л. Г.: *І все ж, — що переважає: любов чи ненависть? Яке воно на смак — яблуко пізнання? Ви завжди мали гострі відчуття...*

Д. П.: Так, я починав із любові й ненависті і, хоч переконався, що ненависть не треба виховувати, навпаки, її треба приглушувати в людині, знаю, що нерідко ненавистю стає поранена любов, і тоді й вона буде благодатною і творчою силою. Згадайте Лесю Українку: “Бо тільки той ненависті не знає, хто цілий вік нікого не любив”.

“Золоте ябко” — книжка моєї інтимної сповіді, яка має своє продовження у новій збірці “Погоня”, на жаль, іще не виданій. Кажу це для того, щоб ніхто не думав, що,

будучи в досить солідному віці, я втратив пам’ять про смак “яблука пізнання і любові”. Навпаки, чим старшим ставав я, тим більше тягнувся до того спокусливого плоду, тим глибше розумів і відчував його смак. У моїй любовній ліриці є щось із моїх споминів, але там більше — з тих переживань, що їх викликає дійсність, являючи образи все більш захоплюючі, ніж ті постаті, що приходять як згадка.

Я можу тільки одне стверджувати: туга за жіночим ідеалом не покидає мене, а той ідеал я здатний бачити в уяві, яка має свої власні, незалежні від мого розуму вимоги і критерії. Справжнє кохання неможливе без любові, яка завжди є станом духовного й морального росту людини. Для мене є гідкими сучасні проповіді голої еротичності, всюдозволеності, яка притаманна зв’язному світові. На жаль, ці проповіді вторглися до нашої літератури. Дехто думав здобути велику славу, описуючи свою ставату ненаситність і хворобливу зневагу до моральної чистоти. Та нічого славного з цього не вийшло й ніколи не вийде.

Любовне почуття здатне творити людину з вірою в своє безсмертя. Дивитися така людина здатна за межі свого тимчасового перебування на землі, бо контакт із іншою людиною, яку ти кохаєш, не має смертності, він перебуває в сфері духу.

Багатьма жінками я захоплювався, але зовсім не для того, щоб володіти ними, а щоб відчувати духовну близькість із їхньою принадливістю та героїчною жертвенністю. Мене вражала жіноча краса, але ще більше вражала й манти ніжності, яку я відчував маленьким біля своєї матері.

А взагалі, я більше сказав на тему вашого запитання у своїх віршах. Мої прозові відповіді видаються мені неточними, неповними, може, навіть нещирими. Та ось недавно я бачив серед білого дня на Майдані Незалежності молодесеньких дівчину й хлопця, які, не звертаючи жодної уваги на навколишній натовп, обнімалися й мліли від поцілунків. Я пройшов біля них, мені було соромно за них, але я їм заздрило...

Розпитувала
Любов ГОЛОТА

ЛЕЛЕЧЕНЬКИ

З далекого краю
Лелеки летіли,
Та в одного лелеченьки
Крилонька зомліли.

Висушила силу
Чужина проклата,
Візьміть мене, лелеченьки,
На свої крилята.

Ніч накрила очі
Мені молодому,
Несіть мене, лелеченьки,
Мертвого додому.

1964

ДОЛИНОЮ ТУМАН ТЕЧЕ

Долиною туман тече,
Не чути плеску хвилі його.
Припав я брату на плече
Край лісу яворового.

Мене задужали вітри,
Ослабли корені мої.
Зосталися два, а може, три
Листочки яворові.

Від холоду не чую ніг,
Кінчається життя моє,
І налітає тихо сніг
На серце яворове.

УЛЮБЛЕНІ ПІСНІ ВІД ДМИТРА ПАВЛИЧКА ТА ОЛЕКСАНДРА БІЛАША

А брат мій каже, — не журись,
Не впадемо ніколи ми!
Підпалим небеса колись
Вогнями яворовими!

1965

ДВА КОЛЬОРИ

Як я малим збирався навесні
Піти у світ незаними шляхами,
Сорочку мати вишила мені
Червоними і чорними
нитками.

Два кольори мої, два кольори,
Оба на полотні, в моїй душі оба,
Два кольори мої, два кольори:
Червоне — то любов, а чорне —
то журба.

Мене водило в безвісті життя,
Та я вертався на свої пороги,
Переплелись, як мамине шиття,
Мої сумні і радісні дороги.

Мені війнула в очі сивина,
Та я нічого не везу додому —

Лиш згорточок старого полотна
І вишите моє життя на ньому.

1965

ЯВІР І ЯВОРИНА

Я стужився, мила, за тобою,
З туги обернувся мимохить
В явора, що, палений журбою,
Сам-один між буками стоїть.

Грає листя на веснянім сонці,
А в душі — печаль, як небеса.
Він росте й співає явороніці,
І згоряє від сльози роса.

Сніг летить колючий,
ніби трина,
Йде зима й бескидами гуде.
Яворові сниться яворина
Та її кохання молоде.

Він не знає, що надійдуть люди,
Зміряють його на поруби,
Розігнуть йому печальні груди,
Скрипку зроблять
із його журби.

1977

ДЗВЕНИТЬ У ЗОРЯХ НЕБО ЧИСТЕ

Дзвенить у зорях небо чисте,
Палає синім льодом шлях,
Неначе дерево безлисте,
Стоїть моя душа в полях.

Як надійшла щаслива доля,
Збудила весняну снагу,
Моя душа, немов тополя,
Зазеленіла на снігу.

Як надійшла любов
справдешня,
Хлюпнула пригорщу тепла,
Моя душа, немов черешня,
Понад снігами зацвіла.

Як надійшла і засіяла
Та дружба, що живе в літах,
Моя душа над снігом стала,
Неначе яблуня в плодах.

1977

РОЗПЛЕЛИСЬ, РОЗСИПАЛИСЬ, РОЗПАЛИСЬ...

Розплелись, розсипались,
розпались,
Наче коси, вересневі дні.
Ми з тобою ще не накупались,
А вже грає осінь у вікні.

Віднесла вода ласкаві зорі,
Що все літо кликали в ріку,
З птицями на білій крутогорі
Горобину пробуєм гірку.

Може б, нам полинати
у вирій —
За літами молодості велід.
Тільки крила в позолоті ширії
Важко піднімати на політ.

Я тобі зимові дні сріблясті
Заплету в сивіючу косу;
Тільки зорі, викупані в щасті,
З моря я назад не принесу.

1977

НЕ СПИ, МОЄ СЕРЦЕ!

Не спи, моє серце, не спи,
Побудьмо до ранку в дозорі,
Допоки козацькі степи
Не встануть, як хвилі на морі.

Ще буде на спочив пора,
Як ніч непробудна і тиха,
Ще нам заспіває гора
Говерла і рідна Пивиха.

Пожди, моє серце, пожди,
Допоки не встане руїна,
Допоки кайданів сліди
Не скине з душі Україна!

6.III.2003



ЛИЦАРІ СЛОВА

Традиційне свято, започатковане сином поета, Богданом Рильським, Голосіївська осінь — “троїсте”: НСПУ, ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка та колектив меморіального будинку-музею Максима Рильського умувилися про спільне відзначення ювілейної, 35-ої Голосіївської осені. Тривожно було, тепер можу зізнатися, організаторам, а щонайперш, директорці Музею пані Валентині Дзюб, і мені, бо я зустрівся на радіо з пані директоркою, й ми кликали шанувальників на гостину до пенатів Максима Рильського... Прийдуть гості чи обмежимося врученням премії імені славетного господаря садиби у вузькому колі?

Небіж поета, пан Роман, неквапливо розставляв у дворі стільці, не помічаючи нашого хвилювання. Спокійно чекала гостей, умиваючись на теплому вереснево-м осонні, кицька. І гості не забарилися! Валентина Дзюб привітала киян і в багатолюдному саду стало тихо: звучить у записі голос Максима Рильського — вірш, присвячений рідній нашій мові... Директорка запросила головувати поета Петра Осадчука, і він представив чоловічого журі премії в галузі літературного перекладу — поета, академіка Академії педагогічних наук Дмитра Білоуса. Імена ж цьогорічних лауреатів оприлюднила ще раніше “Літературна Україна” — це поети-перекладачі Світлана Жолоб, Віктор Кочевський, Борислав

ОСІНЬ ЧАРІВНОЇ ПОЕЗІЇ

Кияни люблять цю затишну садибу на кордоні з Голосіївським лісом — принаймні ж так угіддя називалися, коли поет-академік Максим Рильський своїми руками посадив тут сад. Нині ліс став лише парком, а кілька колись маленьких ялиночок біля меморіального будинку-музею поета, тепер уже велетні, сплвівши вічнозелені руки-віти, прислухаються: це ж і про їхню молодість говорять друзі, згадуючи славетного Майстра, талантові якого ми зобов'язані не лише скарбами національної поезії, як оригінальної, так і перекладеної з мов багатьох народів світу, а й появою в саду української поетики нових зірок, нових відважних лицарів слова, які в крутому протистоянні тоталітаризмові підняли небесно-пшеничний наш двоколір і наближали перемогу Незалежності...

Степанюк. Зміг прибути лише останній, і він поділився з гостями свята тонкощами своєї роботи над перекладами киргизької поезії. А уславлений майстер перекладів із різних мов Дмитро Білоус розповів про епізоди своєї багатющої перекладацької практики, нагадав, що однією з вимог Максима Рильського було — перекладайте лише з оригіналу, а не з підрядника, зробленого кимось! Саме так і працював пан Борислав — адже він учився в місті Фрунзе, і киргизьку знає. Диплом і медаль поетові Б. Степанюку вручає Голова НСПУ Володимир Яворівський, звернувшись із теплим словом привітання до лауреата й гостей. Присутній панотець Петро Бойко промовив слова

благословення. Привітала зі святом поетеса Ніна Гнатюк. Прекрасно прочитав вірші заслужений артист Борис Лобода.

Виступили молоді поетеси Остролуцька, Мудрак, звучали їхні власні твори та поезія Максима Рильського. Знайшлася в одного з гостей невеличка збірка поезій, на честь якої й назва свята, — з неї, з “Голосіївської осені”, ровесниці саду, прочитано строфи Максима Рильського... Надзвичайно піднесеним, пристрасним словом доторкнувся до пам'яті свого вчителя і старшого друга знаний поет і громадський діяч Дмитро Павличко. Цікаві сторінки літопису нашого красного письменства розгорнув він! Ось одна із них. Молодим поетом



приніс він на рецензію Максимові Рильському свою збірку сонетів. У рецензії академік радить молодому авторові не друкувати один із гострих сонетів, у якому Д. Павличко таврує тирана Торквемаду. Адже сказано там (зауважмо — після смерті кремлівського диктатора): “Тиран помер, але стоїть тюрма”... Прагнення рецензента вберегти молоду долю в часи нової тиранії зрозуміле. Не послушався, і сонет надруковано, Головліт прогледів аналогію між соціалізмом та іспанською інквізицією. На товариському застіллі після з'їзду письменників України Максим Рильський підняв тост за Дмитра Павличка і по-

хвалив за те, що той не послушався... Тепер, коли гострі поетичні рядки подибуємо в добірках навіть мало-відомих авторів на шпальтах преси, не часто читач задумується, що було б за це в епоху розвиненого репресивного -ізму... Дмитро Павличко прочитав присвячений Максимові Рильському вірш із нової книжки, щойно випущеної у світ у Львові. А закінчуючи виступ, нагадав, що в кожному з нас є майбутній президент, бо від нашого вибору залежить доля України...

У саду пролунали пісні на вірші Максима Рильського у виконанні дитячого гурту “Кобзарська бурса” під орудою Лесі Чепурної, а також виступив від “Молодої Просвіти” її голова, бандурист Віталій Мороз. Станіслав Зінчук, привітавши присутніх, передав Музеєві нову книгу творів Олексі Ющенка, який, на жаль, прибути не зміг. Скористався люб'язним дозволом ведучого, до-тепного й елегантного “афористичного” П. Осадчука автор цих рядків, привітав гостей своїм віршем — “Відкиньте сумні! Маківка гори, Що носить дивну назву — Літня Снека, іще під нами. Ще зима далека, Ще цідять спрагу липи й явори. Медвяний час! Що буде в листопаді, Не знає світ — чи пісня, чи сльоза. Але сьогодні свічі сосон раді, Що стала ближча неба бірюза”...

Нагороджених і гостей свята привітав заступник міністра культури і мистецтв України Олександр Музиченко.

• Борис СПИСАРЕНКО

НЕЗАБУТНІ

Нещодавно виповнилося 80 років від народження видатної української художниці, яскравої представниці руху шістдесятників Софії Петрівни Караффи-Корбут. Народилася вона у Львові. Її народження передувало історії романтичного кохання її матері Марії-Терези та Дмитра Караффи-Корбута, графа за походженням. Вони зустрілися на початку 20-х років минулого століття, коли з титулом графа жити в радянській державі було небезпечно, тому вирішили виїхати за кордон. Але Марію, яка вже була вагітна, через кордон не пропустили. Таким чином, виїхати вдалося лише батькові. Мати мала приїхати до нього згодом, але це їй не вдалося. На перешкоді стали різні політичні устрої держав, де вони опинилися. Навіть зв'язок між ними був втрачений.

Лише в 1968 році, коли на книжковій виставці в Канаді презентувався “Кобзар” Шевченка в художньому оформленні Софії Караффи-Корбут, який зайняв перше місце, її батько відчув, що це робота доньки. Він дізнався адресу, написав до Львова 92 листи, узяв квиток на літак, приїхав в аеропорт — і... помер. Не витримало серце.

Тим часом дівчина росла з мамою, яка повністю присвятила себе вихованню єдиної дитини. Закінчила Львівське училище декоративного й прикладного мистецтва, далі Інститут (тепер — Академія мистецтв) за спеціальністю — графіка. На жаль, графічний факультет незабаром було ліквідовано, закінчувати освіту довелося на відділі кераміки. Деякий час змушена була в цій галузі й працювати, хоча душа належала графіці.

У кінці 50-х років художниця, назавжди полишивши кераміку, повертається до станкової та книжкової графіки. Гуашшю виконує кілька ілюстрацій до українських народних казок, а в 1959 році створює свою першу роботу в техніці кольорової ліногравюри — “Яворівщина”. Це була спроба відновити кольоровий естамп, започаткований в Україні видатною майстринею графічного мистецтва Оленою Кульчицькою. Використання авторкою кількох кольорів наближало цей вид мистецтва до малярства, стирало грань між графікою й живописом. Софія відмовляється від подальшого експериментування в цій галузі й робить кілька творів у техніці монотипії, але й монотипія не припала їй до душі. Вона віддає перевагу

КАРІАТИДА 60-их РОКІВ



Софія Караффа-Корбут. Ілюстрації до “Лісової пісні” Лесі Українки

ліногравюрі, яку наприкінці життя замінюють туш і перо.

Графічний талант художниці заяскравив у 60-тих роках, коли вона почала створювати гравюри на шевченківську тематику. Коли її станкові гравюри на мотиви поезії Шевченка з'явилися на виставках, то вражали не тільки новаторським трактуванням відомих образів, але й незвичними (як для графічних творів) форматами.

Видатною подією в мистецькому житті України став вихід у 1967 році “Кобзаря” з ілюстраціями Караффи-Корбут. Особливість графічної Шевченкіани художниці в тому, що у її творах знайшов відгук націо-



нально-культурний і суспільно-політичний рух опору шістдесятих років. Твір “Чума” перегукується з одним із найжахливіших періодів в історії України — голодомором 1932—1933 років. Образи сильних фізично й духовно героїв, вольових у житті й боротьбі, незламних у неволі (“Максим Залізник”, “Іван Підкова”, “Гамалія”, “Байда”) стали лейтмотивом її творчості тих років. Поруч народжувалися композиції, пройняті глибокою ліричністю, передачею ніжної материнсько-го почуття (“Затихло все”).

Про життєвий та творчий шлях визначної мисткині розповів відомий політв'язень, громадський діяч, науковець Богдан Горинь

на відкритті виставки, яка відбулася минулої п'ятниці в Будинку художника. Виставка організована працівниками Музею шістдесятиництва та Національною спілкою художників України.

Виступаючи на презентації, відомий політв'язень, громадський діяч, лікар за фахом Микола Плахотнюк підкреслив, що картини Софії мають надзвичайно сильну енергетику — коли їх розвішували, раптом відчувалася присутність самої художниці.

Мисткиня Людмила Семикіна назвала Караффу-Корбут “каріатидою 60-х років”, яка збирала в собі інтелект минулих часів і мужньою, енергійною графічною лінією поспішала виконати свою місію в мистецтві. Мистецтвознавець Дмитро Степовик розповів про той період, коли він працював у газеті “Молодь України”. Тоді в рубриці “Молоді голоси” друкували талановитих шістдесятників Дмитра Павличка, Івана Драча, а ілюстрували їхні вірші Софіїніми малюнками. “Ми думали, що це чоловік, — адже в малюнках відчувалася глибока монументальна суворість, яка переносила до епохи бароко”.

Художниця Лариса Іванова сказала, що їй надзвичайно пощастило: Софія була її доброю товаришкою, однодумцем. Вона була в побуті зовсім іншою, ніж у мистецтві, — доброю, лагідною, ніжною, красивою. А ілюстрації до книги Івана Франка “Іван Вишенський” пані Лариса вважає вершиною творчості Караффи-Корбут (ця її праця ще належно не осмислена й не поцінована).

За життя художниця не мала нагород і уваги уряду. Останнє десятиліття будувала свій духовний пам'ятник. В ілюстраціях до творів Лесі Українки, зокрема “Лісової пісні”, досягла синтезу двох мистецтв і створила собі пам'ятник, паралельний до геніального твору Лесі. Долі видатних жінок мають багато спільного.

За два роки до смерті Лесі Українка створила свою лебедину “Лісову пісню”.

За два роки до смерті Караффа-Корбут її проілюструвала, створивши свою безсмертну симфонію.

Ілюстрована мисткинею “Лісова пісня” вийшла в 2000 році, поема Франка “Іван Вишенський” — в 2001-му, але вона цих видань уже не побачила.

Померла художниця 29 листопада 1996 року.

• Надія КИР'ЯН





Ці роздуми — результат багаторічних наукових пошуків у царині франкознавства. До їх висловлювання спонукало не тільки наближення ювілею Івана Франка, але й щорічні наукові франкознавчі конференції, окремі публікації та ювілейні торжества, на яких звучить оцінка творчості Великого Каменяря. Багато хто намагається звузити творчість Івана Франка до рівня мікроаналізу, часто припасовуючи її до власного світогляду, який не виходить за межі провінційності. Треба визнати, що до таких провінційно-галицьких трактувань українського генія долучилися філологи, які зробили творчість мислителя власною монополією, нехтуючи те, що він був, насамперед, ученим-енциклопедистом і мислителем планетарного обшару, в центрі якого були людина, нація, цивілізація.

У студентських і наукових аудиторіях Львівського національного університету імені Івана Франка, Українського вільного університету (Мюнхен, Німеччина), Національного університету “Києво-Могилянська академія” та інших я запитував: “Назвіть постать, яка б жила в часи Івана Франка, а будь-якій країні й залишила по собі настільки глибоку та всебічну творчу спадщину”. Навіть це запитання досі ніхто не відповів. Можливо, її знає хтось із читачів цих рядків?

Іван Франко — це, безперечно, геній, що проявив себе в різних напрямках і галузях. Це дає підставу назвати його всебічним генієм. Тим паче, що, наприклад, у США всебічними геніями називають учених одного фаху — наприклад, економістів. Діапазон зацікавлень Івана Франка був надзвичайно широким, і в кожній його ланці він був блискуче геніальним, що підтверджують принаймні його праці з наукознавства й економіки — галузі, на яких я знаюся краще, ніж на інших.

В умовах сучасної екологічної кризи, пошуків знання та механізмів забезпечення органічного розвитку людини й природи наукознавчі погляди Івана Франка мають глобальне значення як для науки, так і для практичної діяльності. З наукознавчою методологією Івана Франка тісно пов’язане його трактування діалектичного методу. У праці “Соціалізм і соціал-демократизм” (1897 р.) Іван Франко писав: “Наука, ота велика наука природознавства зі своїми поглядами про еволюцію, трансформізм і мистичний матеріалізм, постала і розвинулася по індуктивному методу, і всі великі робітники на полі науки відкидали діалектичний метод, а то й виразно осуджували його... Хто хоч трохи знає історію розвою сучасної науки, мусить знати, що всі великі вчені відкидали діалектичний метод”.

Сучасні українські економісти часто хизуються тим, що у своїх дослідженнях спираються на діалектичний метод, не підозрюючи, наскільки дрібними вони є, порівняно з наукознавчою могутністю Івана Франка. Український учений зняв із п’єдестала діалектичний метод, який, до речі, в “Капіталі” К. Маркса зведено до діалектичної метафізики, за вдалими визначенням Михайла Туган-Барановського. Іван Франко все це глибоко розумів, бо вивчав “Капітал” К. Маркса в оригіналі.

Володіючи енциклопедичними знаннями, Іван Франко мав еволюційні погляди на розвиток природи і суспільства. Він також зазнав світоглядної еволюції, що видно з його ставлення до марксистських доктрин та їх методології. Своєрідною вершиною цієї еволюції може бути його праця “Що таке поступ?” (1903 р.), у якій мислитель виклав свої погляди на розвиток суспільних систем, зокрема — проектованої за соціал-демократичними взірцями, які робили акцент на ролі держави, що “мала статися всевладною панєю над життям усіх громадян”.

ПРОРОЧИЙ ПОГЛЯД КАМЕНЯРА

Якби запанувала така держава, то “власна воля і власна думка кожного чоловіка мусила би щезнути, занидіти... Виховання зробилось би мертвою духовною муштрою... Люди виростили б і жили би в такій залежності, під таким доглядом держави, про який тепер у найабсолютніших поліційних державах нема мови. Народна держава стала би величезною народною тюрмою”. Володарі її керівники такої держави мали би, на думку Івана Франка, у своїх руках “таку велику владу над життям і долею мільйонів своїх товаришів, якої ніколи не мали найбільшій деспоти”.

Той, хто читає ці рядки, не може не вважати їхнього автора пророком. А той, хто засумнівався в їх правдивості, нехай ознайомиться з українськими голодоморами, репресіями і депортаціями тоталітарної доби, протягом якої здійснювала антинародні злочини командно-адміністративна держава. Іван Франко попереджав український та інші народи чітко й аргументовано, що, коли запанує така держава, то вона стане всенародною в’язницею. Так і сталося. Ще ніколи не було знищено стільки українців, як у часи імперії зла. Це знищення було



своєрідним жертвопринесенням за національне безпам’ятство, від якого так застерігав своїх побратимів І. Франко.

Свого часу Іван Франко висловив знамениту думку про те, що економічні проблеми в умовах державної незалежності будуть в Україні ще складнішими, ніж у колоніальний період.

Підтверджувати геніальність Івана Франка можна багатьма прикладами. І до цієї аргументації, очевидно, долучаться дослідники, які вивчають окремі аспекти франкознавства. Цю думку досі в Україні не усвідомлено в повному обсязі. Тоді як Іван Франко мав цілковиту рацію: у період поневолення економікою править колонізатор. А в умовах державності про складний процес економічного розвитку доводиться турбуватися самим.

Однією зі складових творчої спадщини Великого Каменяря є обґрунтування української соборності в усіх її вимірах. Іван Франко з позицій цілісності розглядав українську долю й недолю, був противником закамаркового галицького мислення, яке, до речі, розквітає й нині у різних формах. Іван Франко творив і діяв тоді, коли під гас-

лами вселюдських ідеалів, всесвітнього братства пролетарської солідарності тощо молоді народи-нації мали позбутися національної ідентичності на користь сильних цього світу. Це добре розумів Великий Каменяря, який відверто й чесно заявляв, що все, що йде поза межами нації, — це або фарисейство, або байдужість, або спроба поневолення однієї нації в інтересах іншої. Це можна вчитати у знаменитій праці Івана Франка “Поза межами можливого”.

Звертаючись до молодих, Великий Каменяря закликав їх бути, насамперед, українцями, а не русинами, бойками, гуцулами, галичанами і т.д., добре розуміючи, що тільки в соборності українських душ, помислів, дій незалежна Україна можлива, а без того про неї не може бути й мови. Крім того, Іван Франко постійно нагадував, що не в Галичині, а на Подніпров’ї — колицка українського народу.

Нині, коли Українська Держава змушена витримувати різні удари антидержавницьких сил, коли її прагнуть регіоналізувати, протиставити Схід і Захід, поширюються маніакальні погляди про галицьку відокремленість Івана Франка від українського народу. Наталью-доленосне значення тих чи інших ідей вимі-

окремі нації та держави. У цих умовах на сторожі Української Держави та соборності нації перебуває геніальна спадщина Івана Франка.

Проголошена в той час ідея, що в єдності наших сил і в праці наших рук — майбутнє українського народу, — має стати частиною свідомості та діяльності кожного українця, який бажає продовження роду і народу. Це заповіт Івана Франка, який, попри цькування, поневіряння, арешти ніколи не зраджував своєї Батьківщини — України. Його величність за масштабами й геніальна за змістом особистість творилася в тяжких умовах. Адже Іван Франко не був ні університетським професором, ні співробітником науково-дослідної установи. Він у процесі заробітків на утримання себе і сім’ї творив цінності національного і всесвітнього значення. Ось чому “кожен, — говорив Євген Маланюк, — чувши ім’я Франка, здіймає шапку, незалежно від свого місця народження”.

• **Степан ЗЛУПКО**, професор, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, м. Львів



Пересічному українцеві мало що говорить ім’я Юрія Івановича Липи. Звичайно, співаків-однодумців легше запам’ятати, ніж людину справді талановиту. А талант Ю. Липи вражає своєю різнобічністю: поет, письменник, драматург, публіцист, історик, політолог, літературознавець, лікар, лінгвіст, громадсько-політичний діяч.

Людина, сповнена несподіванок. Хлопчина-одесит виростає лікарем УПА; емігрант-петлюрівець повертається до України наприкінці “Великої Вітчизняної”; націоналіст лікує працівників НКВС; поет скептично ставиться до власних віршів; син міністра не має чим прогодувати власних ді-

ЮРІЙ ЛИПА: «...А ТИ — УКРАЇНЕЦЬ»

тей. І ще один парадокс: збережений хрест на могилі “ворога народу” за часів совдепії та майже повне забуття борця за незалежність у сучасній Україні.

Як не прочитувати тут самого Липу: *Порохом Україна взялася, Чорна коло гармати стоїть, (Не говоріте теорій, бо теорія продася, Не говоріте нічого: слова — то вороги!)*

Лише 152 поезії успадкував український читач від Ю. Липи. Ще прозору, сповнену величчя Перших Визвольних Змагань “Світлість” (1925), затінену гнітом окупації та поразки “Суворість” (1931) та спрямовану на назріле пробудження й боротьбу “Віру” (1938). Однак єдиним у трьох збірках залишається характер автора: перед нами цілком сформована особистість. “Графікою” назвав поезії Ю. Липи його побратим Євген Маланюк. Читати ці вірші, справді, важко. Не автологічні вони, як переконують сучасні енциклопедії, а навпаки, наскрізь алегоричні, наповнені символами. Так, немає легкості в Липиної музи — це скоріше вояцькі марші, гуки гармат, гасла ораторів. Навіть інтимна лірика в нього вся “чоловіча”, “груба”, “суха”. Але — і це характерно — правдива.

“Правдо, ти — зброя Нації”, — заявляє поет. А в іншому вірші додає: “Люблю я всіх людей...”

Чи не через цю любов Ю. Липа й став лікарем, створив прекрасні медичні праці “Фітотерапія” (1933) та “Ліки під ногами” (1943), був вірним клятві Гіппократа до смерті.

Але не тільки люблячим та “сухим” був Ю. Липа. Почитайте його драматичні твори, гляньте, як він із боєм іронізує над явищем малоросійства (якого наша нація все ще не хоче позбутися) у “Сні про ярмарок”:

*Любиш, Саво, сало?
Маєш, Саво, сало, —
Іще тобі мало?*

Ці рядки написала та ж людина, що й гордий клич:

Ми — Нація, сузір’я мільйонів!

Дивує Липа-поет своєю особливістю та різнохарактерністю, однак Липа-прозаїк захоплює ще більше. Читаємо історичний роман “Козаки в Московії” (1934) і сповнюємося гордості за рідну державу — культурну, освічену, європейську. Всмоктуємо свідомістю дивні-давні слова (Ю. Липа наповнив роман великою кількістю стародавніх українських форм), знаходимо замовчувані факти історії й мимовільно стаємо прихильниками авторської ідеї про Україну — регіонального лідера Східної Європи. Відкриваємо “Нотатник” (1936—1937) — збірку різнопланових новел, об’єднаних темою Української Національної Революції 1917—1921 рр. — і купасемося в розливах народнописанної мови, шемливо переймаючись долею героїв, пильно слідкуючи за драматичною інтригою оповіді. Прохолоднувши від вражень, не можемо збагнути: одна людина змогла досконало написати абсолютну різнопланову творчість!

Не різні, ні, патріотизм у них спільний: ширший, непідроблений.

Утім, Липа не тільки творив літературу

— він ще й вивчав її. Зокрема дав глибинно філософське порівняння ролі й значення Шевченка та Гоголя для України в праці “Бій за українську літературу” (1935). Крім того, Липа приділяв увагу й проблемам історії, антропології, культури, політики. Ось назви деяких його робіт: “Українські відзнаки”, “Гетьман Іван Мазепа” (1917), “Табори полонених українців” (1918), “Українська доба”, “Українська раса” (1936).

Та фінальним акордом Юрія Липи стало створення безсмертної геополітичної тетралогії — “Призначення України” (1938), “Чорноморська доктрина” (1940), “Росія та її геополітичні можливості” (1940, німецькою мовою) та “Розподіл Росії” (1940). Попри певну одіозність авторської позиції, змушені визнати: думки Юрія Івановича Липи тепер фігурують в усіх українських виданнях із політології, його прогнози справдилися з великою точністю, а публіцистичний стиль згадуваних творів робить ці наукові праці читабельними для широкого загалу. Отакий він, Юрій Липа.

Його не вмістити в енциклопедичну статтю: народився 1900 року в Одесі, в 1929 році закінчив Познанський університет, разом із Маланюком створив у Варшаві літературну групу “Танк”, студіював у Вищій школі політичних наук та у Військовій медичній школі у Варшаві, з 1943 року жив поблизу Львова, загинув у 1944-ому як лікар УПА.

• **Олександр СОРОКІН**, член “Просвіти”, студент НПУ імені М. Драгоманова





Шановні панове Євгене й Дмитре! Скажіть своє слово, що ж стоїть за сучасним поганством-язичництвом?

Серед сповідників так званої РУН Віри побутує думка, що на нас сипляться нещастя звідтоді, як зреклися ми “рідних” язичницьких богів: за цей гріх, за цю зраду, немає нам прощення досі — і не буде ніколи.

Але, по-перше, хіба за язичництва не проливалася безневинна кров людська, хіба тоді не хворіли, не страждали, не вмирали од голоду люди? Чи не умиртвляли їх, приносячи жертви богам? А, по-друге, хіба лише ми, слов’яни, “зрадили” своїх прадавніх богів? Хіба є народ на планеті, котрий би від часу свого національного (чи племінного, чи родового) самоусвідомлення упродовж віків був відданий первісним своїм святинам. Французи? Шведи? Фіни? Англійці, італійці, німці...? Усі вони, як і ми, вийшли з язичництва й нині не збираються до нього повертатися. Бо людина не може вернутися у власне дитинство! То чому ж псевдопророки язичницьких божеств тільки нас, українців, страхають карою “за зраду”? Колись “радянські” прибланти значно пізніше, ніж ми, стали християнами. І нічого, живуть собі нівроку, ліпше, ніж українці! Тож не варто коріння власних бід, власних трагедій (а їх на історичному шляху не бракувало жодному племені!) вбачати у мстивій волі ображених божків!

Релігія, як і побут, звичаї наших предків, звичайно, потребують дослідження, вивчення, але треба бути зовсім наївним, аби брати їх собі за “символ віри”, — це те саме, що користуватися нині добутими в землі кам’яними сокирами й кістяними голками. Чи можливо собі уявити, щоб у Римі в соборі Св. Петра встановили статую Юпітера й заходилися йому молитись?

Чи не здається вам, шановні Євгене та Дмитре, що всілякі

Рун Віри, маги-віри (хоч буцімто національними ідеями керувалися їхні творці й поводири) об’єктивно працюють не тільки дискредитацію християнства, а передусім — на руйнування нашої держави? Адже поза християнством існування України неможливо собі уявити. Як, до речі, і Росії, і Польщі, і Болгарії. Чому, наприклад, сталася революція в Росії? Великою (якщо не визначальною) мірою — саме внаслідок глибокої кризи православ’я, внаслідок поширення

релігіями новітніми, хоч нібито ще в добі язичницькій позиченими. Кажу “нібито язичницькими”, бо що ми нині звідти маємо, який “духовний” досвід? Збудувати нову релігію на голому місці, де залишилися вигадані міфічні імена язичницьких богів? Повести за собою народ, озброєний сатанинською ідеєю заміни Різдва Христового різдвом Дажбожним? І навіщо це робити? Навіщо, коли християнська віра уже протягом двох тисячоліть випробувалася, за-

рей, а Дажбог — слов’янин, ледве не українець? Невже правило церкви, для якої не існує різниці, чи ти еллін чи іудей, не розповсюджується і на засновника тієї Церкви? Невже і Він, Син Того, Хто створив усі нації і раси на землі, також конче має бути зачислений виключно до однієї певної нації? Він перебуває не тільки в нас, а й у душі нашої. Він і над нами, над націями.

Ось бачте, панове, скільки запитань у моєму листі. Ясної відповіді на них чекаю не тільки я, а й тисячі читачів, яких турбує нинішній стан справ у вітчизняному православ’ї. Йдеться не тільки про протистояння церков Київського Патріархату і Московського (це тема окремої розмови). Йдеться про наших дітей та онуків, ще в дошкільному та шкільному віці розтягнених по різних протестантських сектах, по осередках та товариствах РУН-Віри, кришнаїтів, реріхівців. Останні, приміром, організовують наукові конференції, виступають у школах, твердять, що Микола Реріх був істинним християнином, навіть релігійні картини писав, але жодного слова не мовлять об тім, що церква відлучила сім’ю Реріхів од православ’я, як і Олену Блаватську, пропагандистку “власного” теософського вчення. А за що відлучила? Коли? І як, приміром, бути вчителем, коли до школи настирливо напрошуються ось такого штибу пропагандисти. Як бути, коли ті агітатори провозують нас на дискусії, безплідні суперечки об тім, хто старший — Христос чи Крішна? Потрібно ж і нам на щось опиратися в тих “дебатах”, а не відповідати їм на “рівні інстинкту”! Потрібна авторитетна думка фахівця, на яку можна послатися у подібній ситуації. Саме такими фахівцями-християнами, на мою думку, і є Дмитро Степовик та Євген Сверстюк, яким адресований цей лист.

Броніслав ГРИЩУК,
м. Хмельницький

НЕВЖЕ НАЗАД, ДО ЯЗИЧНИЦТВА?

**Відкритий лист
Євгенові Сверстюку та Дмитрові Степовику.**

атеїстичних ідей, що не зазнало в Росії жодного спротиву, внаслідок наступу цинізму, нігілізму, бездуховності в усіх сферах життя інтелігенції. І коли ж почалася ця криза? За Миколи II? За Катерини II з її благоволінням до атеїстів-вольтер’янців? Та ні! Джерела згаданої кризи ще, либонь, у завойовницькій добі звироднілого Петра I. І не можна казати, що в Росії не передбачали революції, не передчували того, що принесе вона на свій нищівний хвилі. Передбачали, передчували, попереджували. Достоевський — своїми “Бесами” та їхніми персонажами — Верховенським, Ставрогіним, Лебядкіним. Тургенев — своїм нігілістом Базаровим. І навіть Горький — своїми “чумазими”, Самгіними. Та хіба дослухався хтось до тих попереджень? Ні, дослухалися до “революційних демократів”. А чи прислухається хтось і нині, скажімо, до українців Євгена Сверстюка, Дмитра Степовика, які, сповідуючи християнську віру, застерігають нас од захоплення

гартувалася, поширилася на всіх континентах? Навіщо міфічний Дажбог, коли маємо істинного Сина Божого? Навіщо нам усі інші боги — східні, південно-східні, далекосхідні, — що заповнили нашу святу землю, ту саму, якою ходив апостол Андрій Первозваний — посланець Христов, закладаючи духовні підвалини, на яких згодом виріс золототерхий Київ, одна з найбільших у світі християнських святинь?

Чому б нам не піти до церкви та не покаятися в гріхах? Чому б з обуренням не відкинути провокаційного постулату про те, що Христос нібито єв-

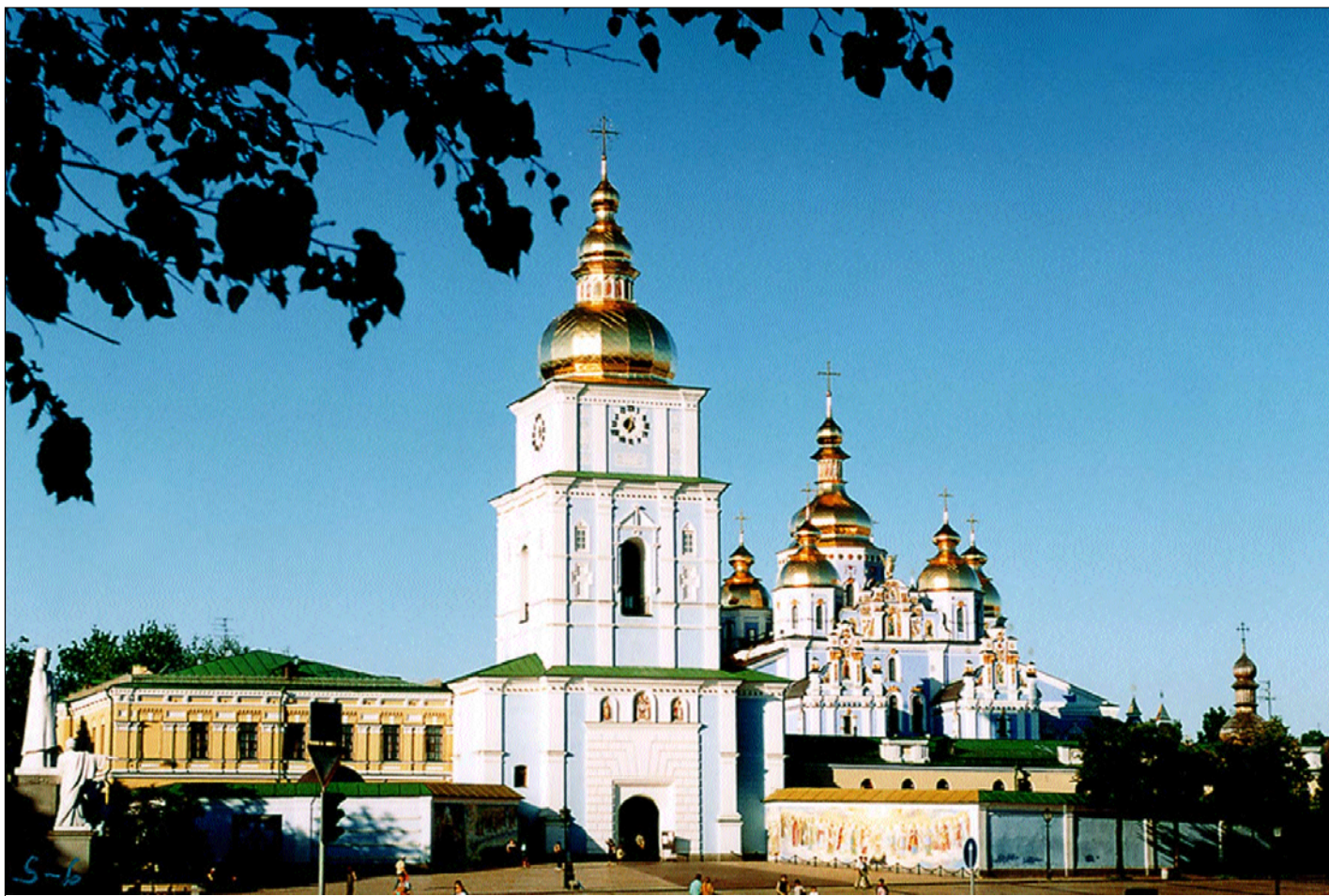
Хоч так звана “рідна українська народна віра” (більше відома під аббревіатурою “РУН Віра”), нібито тому й “рідна”, що мала б виринути в Україні, виникла, проте, не на рідній давно охрещеній землі, а за океаном, в далекій Америці, епіцентрі численних сект. Хтось добре продумав підступ проти українського народу — під виглядом відродження чогось дуже давнього, рідного-рідненького, а насправді небезпечного, покликаноного баламутити суспільство, розколювати його. Ініціатори РУН Віри добре усвідомлювали, що це примітивне хуторянське “вчення” ніколи не переможе в Україні — країні християнського віросповідання, яке за 1000 років довело свою істинність. Але зметували, що під виглядом гасла “Назад, до коренів!” можна внести дестабілізуючий елемент у розхитану комунізмом, атеїзмом, тоталітаризмом, теоретизмом і російським імперіалізмом свідомість українського суспільства.

У прагненні до розколу — аж до всенаціональної сварки на релігійному ґрунті — суть підступної РУН Віри. Це дуже добре відчували українські християни діаспори у США й Канаді. Щойно РУН Віра почала там свою руйнівну роботу — у 60—70-х роках минулого століття, орган Української Православної Церкви у США, журнал “Українське Православне Слово” (ч. 5, 1971 р.), опублікував статтю “Блюзнірство та примітивізм”. (Використавши цей заголовок, я підкреслюю єдність поглядів з колегами з “УПС”). А в тій статті йшлося ось про який обурливий факт: керівники РУН Віри через газету “Свобода” привітали “дорогих посестер і побратимів” цієї віри, утвердженої “учителем Левом Силенком-Орлигором”, — з 1 березня, “українським національним новим роком”. Важко було не розгадати підступність цього привітання: розсварити еміграцію, підлити оливи у вогонь від недавніх суперечок між старо- і новокалендарниками, що вже почав ущуhati. Час для затівання нових розколів у діаспорі був вибраний точно: в Україні, після фальшивого “хрущовської відлиги”, силвився новий тоталітаризм Брежнєва—Суслова—Маланчука; отже “рідні” за океаном теж мусіли внести свою дешицю і посіяти своє зерно розбрату.

В Україні побутує думка, ніби РУН Віра є суто українським явищем, про що говорить її назва. Вважається, що вона є реанімацією дохристиянського багатобожжя, поганських вірувань, які мали місце до офіційного хрещення Київської Русі-України у 988 р. Однак РУН Віра, якою вона постає з товстелезної (у 1428 стор.) “священної книги”, написаної “пророком” Левом Силенком, не виглядає як цілком українське явище. Джерела віри —розраховані на побутування виключно серед українців — вказують на її інтернаціональний еклектичний характер. Тому її на всіх підставах можна віднести до змішаних західно-східних культів і сект. Типові східні стародавні вірування Індуїзму, Кришнаїзму, Буддизму, Зороастризму перемішані тут з єгипетським сонцепоклонінням, елементами Юдаїзму й особливо — з давньою українською поганською мітологією. Ця остання є стрижнем, навколо якого будується вся “богословська” аргументація пана Силенка та його прихильників.

На еклектичний характер РУН Віри вказує і сам Лев Силенко вже в самій назві своєї праці: “Мага Віра. Велике Світло Волі. Співвідношення Віри, Науки, Філософії, Історії”. Отож, секта має передусім магичний характер: культивує поклоніння світлу, тобто сонцю, з’єднує каналами все, що можна і чого не можна з’єднати з ділянок знань, вірувань, фантазій та амбіцій, — типовий шлях, яким ішли культи й секти нового часу.

І ще одна риса з’єднує РУН Віру з культами і сектами — її ненависть до Християнства. З книги Лева Силенка “Мага Віра”, яка вийшла друком 1979 р. при матеріальній допомозі рунвірівців п’яти країн української діаспори (Великої Британії, США, Канади, Австралії, Західної Німеччини), а також з новіших витворів рунвірівців уже в са-





БЛЮЗНІРСТВО ТА ПРИМІТИВІЗМ

мій Україні — “Мудрість української правди”, “Святе Вчення Пророка й Учителя Лева Силенка” (обидві 1996 р.) та інших — можна скласти цілий словник богохульних слів, усіх можливих негативних синонімів, оцінок святих Євангелій, особи Господа нашого Ісуса Христа, Церкви.

Хоч РУН Віра продовжує українську історію рівно на десять тисяч років, проте вона є зовсім новим явищем. Її народження слід віднести до того періоду, коли писався еклектичний “гросбух” Льова Силенка — до 60—70-х рр. XX ст. Цікаво, що в ці два десятиліття “народилася” безліч інших сект — як на Сході, так і на Заході. Простий збіг чи активізація дій ворога Божого і людського?

Професор Іван Огієнко (митрополит Іларіон) у своїй монографії “Дохристиянські вірування українського народу” (Вінніпег, 1965; перевидання — Київ, 1992) слушно вказує, що український народ позбувся багатобожжя і поганства ще у домогольський період (до 1240 р.), але деякі гуманні обряди старої віри ввів і пристосував до нової Християнської релігії, з якою зжився і яку полюбив усією душею. Згадав на монографію Івана Огієнка є відповіддю на Силенкову “біблію”; тому читачеві, який зважився б осилити “Мага Віру”, варто було б одразу прочитати і книгу митрополита Іларіона. Дня нейтралізації. Для контрасту. Для логічного, а не ейфоричного сприйняття української мітології.

І хоч поганство давно вивітрилося з нашої історії, мов дим після пожежі, все ж цілком можливо, що по окремих поліських, подільських, степових чи карпатських закутках головешки поганства дотлили аж до XX ст. А відтак були занесені в місця поселення українців у західних країнах. Таке було й раніше: після прийняття Християнства Римською імперією при Костянтині Великому (313 р.) через кілька десятиліть з’являється імператор Юліан (361—363 рр.), який захопився відновлювати в державі поганство і в історії Візантії та Риму дістав прізвисько “Відступника”.

Лев Силенко розповідає про коріння свого поганства. Коли він ще жив в Україні, до еміграції на Захід, його взяв на цвинтар, де були поховані предки, дід Трохим і там сказав слова: “І отож, внуче мій, написано, що “Бог Ізраїлів Саваоф”, а значить, коли Ізраїлів, то не наш. У нас Дажбог, а ми Його онуки. І так воно на нашій землі завжди бу-

ло і так має бути. Горе, що не всі знають цю благу вість. Не знають та й поклоняються зайшлим богам. А коли б знали, то воскресли б, як ось весною воскресє зерно новим життям. Я печать благословення на чоло твоє поклав, її ні смертю, ні життям стерти не можна. На дні душі вона. А мені мій батько поклав печать благословення. А йому — твої прапрадіди далекі. І тому ми з роду в рід живемо з печаттю віри Дажбогової. Твій батько боїться тобі про це сказати; я сказав і ти благословення моє в душі хорони... Рости мені на радість. А коли мене не стане, ти дітям своїм признайся, що твій дід любив Дажбога і гордився, що коріння життя глибоко живуть у землі рідній, у душі рідній, у небі рідному, у вірі рідній. У кожному колосочку, що ось на ниві цій росте, живе життя моє. Не стидайся, що діда твого язичником називають. Внуче мій, несканна радосте моя, зачарую тебе навіки чарами віри моєї, і слово завжди стоятиме на варті душі твоєї”.

Так що “символ віри” Дажбогової проказав Силенкові його дід Трохим — і зачарував його навіки.

Пан Силенко розповідає про свої подорожі до країн Азії, до біблійних пагорбів Близького Сходу; і скрізь він “знаходив” сліди впливу праукраїнців на доантичні й античні цивілізації — Вавилону, Ассирії, Індії, Тибету. Він провадить ретельні філологічні дослідження, зіставляє слова теперішні й колишні, з мов далеких і близьких. Оперує епохами; час рахує не менше, як тисячоліттями; і чим далі у глиб віків, тим більше знаходить там усякого українства — від мови до археологічної кераміки; а особливо — у вірі, у поклонінні сонцю та “первоматері Лелі та первотатові Ореві”.

Будувати власну “церкву” на засадах суперпатріотизму й ксенофобії — справа невдячна сама собою. А ще більше вона невдячна, коли ґрунтон цієї будови є сумнівні джерела, рукописи та книги, “вилами по воді писані”, бездоказові і не визнані жодною наукою і жодною релігією.

Другий удар, який наносить по Україні РУН Віра, торкається питань культури. Рунвірівська концепція, що Християнство — чужа “жидівська віра”, нав’язана нам, аби загнущати вільних українців у рабство, поширюється на весь культурний процес. Отже, треба викинути геть тисячолітній корпус української християнської літератури,

від “Слова про закон і благодать” митрополита Іларіона (XI ст.) до Франкового “Мойсея” та епічних християнських творів нашого сучасника Василя Барки. Треба відмовитися від неповторної ікономалярської спадщини — від геніального Алімпія Іконописця до генія XX ст. у мистецтві створення ікон Петра Холодного. Зганьбити і зруйнувати храми, в яких втілювалися великий архітектурний талант українців минулих віків. Потоптатися по рукописній і друкованій українській християнській книзі з чудовими мініатюрами і гравюрами... До такого геноциду не додумалися навіть кагановичі й маланчуки.

А що ж взамін?

Взамін — сніп байок, в’язка казок, кошіль вигадок і діжка небилиць про сонце-Дажбога, первотата Оря й первомаму Лелю, про божків, богів і боженят, які живуть у кожній травичці й кожній соломинці, — старі індуїські ведичні ворожбитства, розраховані на темну затуркану масу. Такої, з дозволу сказати, “віри” не прийме навіть Марія Деві Христос зі своїм Кривоноговим!

Годі аналізувати погляди рунвірівців на Бога, викупну жертву, спасіння, вічне життя. Це є цілковита еклектика всього і вся, сіро-буре вариво, не придатне ні для чого. Шкода Лева Силенка, талановитого чоловіка, майстра поетичного слова, який умів творчо думати. Мільйони написаних ним в “Мага Вірі” слів — це пустодзвінне калатання. Тільки гарна літературна мова й образне думання автора можуть привабити читача. А за зміст її — соромно. Соромно за Лева Силенка. Соромно за Україну, що у XX ст. “дістала” від своїх кривих “віру”, до якої не міг додуматися не те що жоден із цивілізованих народів Європи, а й навіть ті, що лише сьогодні стають на поріг цивілізації.

Можна зрозуміти письменників, кінематографів, митців, театралів, які підхоплюють старі легенди й роблять на їх основі сучасні детективи. Але як би ми подивилися на якогось грецького діяча, якби він сьогодні став розгортати пропагандистську кампанію в Греції проти православної віри, щоб знову ввести поклоніння Зевсові, Аполлонові, Артеміді? І якби дав згоду визнати своє відступництво “поверненням до джерел”, а себе “пророком”?

А Лев Силенко не побоювався Бога, не посоромився України й українців... Читаємо в

заголовку книги (зафундованої якимось професором Боеславом Волею і виданої 1996 р. в Києві): “Святе вчення Пророка й Учителя Лева Силенка”. А ось назви параграфів з книги рунвірівців “Мудрість української правди”: “Минуло 1000 літ, і прийшов Він: довгожданий рідний Пророк Силенко”; “Хто такий силенкиянин?”

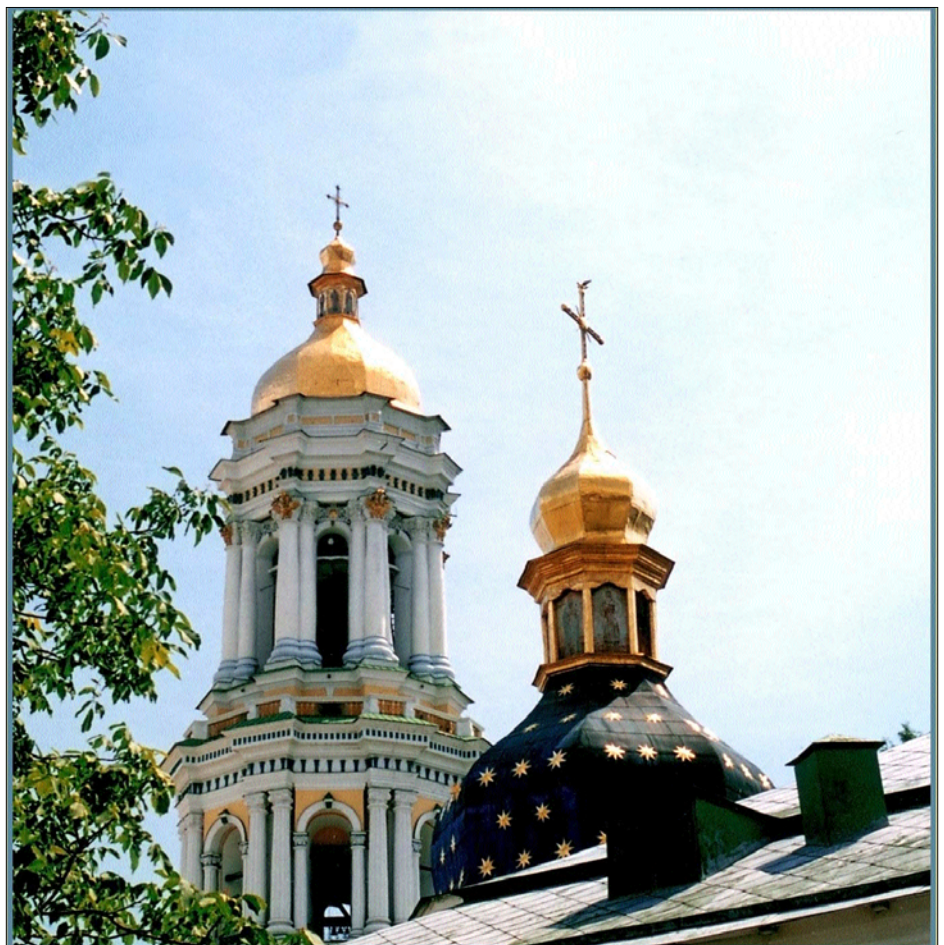
Тримайся, Україно, — маєш нового “святого пророка”! Його титули і навіть займенник “Він” пишуть з великої літери. Такої честі не удостоїлися в богословській літературі ні біблійні пророки, ні євангелісти з апостолами: тільки один Бог.

...Ми, українці, часто жаліємо себе — ніколи ж не були агресорами супроти інших народів, не хотіли чужого, не кривдили доброзичливих прихоськів на нашу землю. Чого ж покарані тяжкою монгольською навалюю в середині ХПІ ст.? Через які гріхи у нас відібрано державність за великих київських князів? Завіщо послано прокляття Переяславської ради 1654 р.? За що терпіли царські кпини від Петра, Катерини, усіх олександрів і микол? Чому — стільки знущань над нами у XX ст.? Не бачимо відповідей на ці запитання і починаємо шукати винних десь збоку. Але немає кари без злочину. Тому краще згадаймо наші внутрішні переступи — від князівських розбратів за Київської Русі — до більшовицького атеїзму і провокаційної рунвірівської реанімації поганства. Тільки з позицій верхоглядства ці явища здаються різними. Насправді ж, це ягідки з одного поля, — на якому впалий з неба Денниця розсіває гріх богоборства.

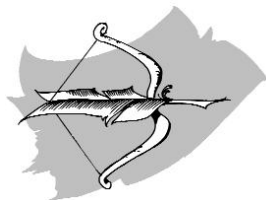
Повернувшись до згадуваної статті “Блюзнірство та примітивізм”. Довівши безглуздість заклику відзначати “новий рік” 1 березня — це ніякий не “український новий рік”, а кельтський, — автор з ініціалами Ю. П. описує, що в кельтів з цією датою були пов’язані убивства — принесення людських жертв. І ставить запитання: “Чи РУН Віра визнає людські жертви та чи практикує їх у наші дні?” Отож, наші одурені “суперпатріоти”, яким диявол підсовує давно померлу ідею “національних богів”, повинні добре подумати, з якою небезпечною духовною цяцкою граються нині.

Дмитро СТЕПОВИК,

доктор богословських наук,
професор Київської Духовної Академії
УПЦ Київського Патріархату







КИЇВ ДИХАЄ СЕРЕДНЬОВІЧ-



“**М**и починаємо шлях до нової Країни Мрій. Починаємо в ту особливу пору, коли київські каштани прозорішають після спекотного літа й стають схожими на вигадливо різьблені Царські врата, навшості до золотавого блиску, крізь які заспокоїливу прохолодою барокових часів долиняє осінь середньовіччя. Це відблиск іншого Києва, який давно став історією, а то й міфом, і в його випромінненні — квінтесенція епохи, коли наше Місто та його мешканці мали вдосталь і гонору, і гречності, вміли проявляти характер і боронити свої права. У тому числі й право на світло”, — такими словами почалися чергові вечорниці в рамках фестивалю “Країна Мрій”, ініційовані лідером гурту “ВВ” Олегом Скрипкою.

Дійство під назвою “Осінь Середньовіччя” показало, що на досягнутому ініці-

ВЕЧОРНИЦІ

атори чергових вечорниць зупинятися не збираються. Цього разу на старовинному Подолі напередодні дня Семена, як і в давні часи, відродилося Свято Свічки, як свято нового церковного та ділового року за старими звичаями, свято оновлення світла. Ініціатори цього унікального для столиці заходу вкотре виправдали сподівання — Гостинний двір на Контрактовій площі ряснів великою кількістю повної оптимізму та енергії молоді, що прийшла сюди в етнічному вбранні. В цю мить виникло усвідомлення вагомості вечорниць, бо вони — чи не єдині — дозволяють у міському середовищі зібрати молодь, позбавлену комплексу меншовартості, не виховану на “совкових” ідеалах, яка може в повен голос заявити про унікальність і неповторність світогляду та культури свого народу. Крім того, вечорниці — це реальна нагода віднайти близьких за переконаннями друзів і, врешті, другу половинку. Адже “чужих” людей на подібних заходах не буває.

Фестиваль “Країна Мрій” (www.krainamriy.com), у рамках якого відбуваються вечорниці, набирає обертів. Це означає, що подібні



дійства відбуватимуться все частіше, і, завдяки своїй популярності, вийдуть за межі фестивалю. Очевидно, що організатори підібрали правильний ключ до душі спраглих до рідної культури українців. Спрага наростає. Чекаємо наступних вечорниць.

● **Богдан ГДАЛЬ**
Фоторепортаж **Ганни ОБОРСЬКОЇ**



ВІТАЄМО!

ПЕРЕМОГА НА ФОРУМІ

Днями завершився черговий Форум видавців, який традиційно проходить у Львові. У Форумі взяло участь понад 500 видавництв. Серед учасників був і Видавничий центр “Просвіта”, який подав на конкурс 5 книжок. Відзнаки отримали 20 книжок. А найголовнішу — Гран-прі — здобула книга поезій Миколи Воробйова “Слуга півонії”, видана у ВЦ “Просвіта”. Редакція щиро вітає переможців — поета Миколу Воробйова та видавничий центр “Просвіта”. Про перебіг подій на Форумі читайте в наступному номері.

Які книги нині найчастіше бачиш у руках любителя літератури? З малою ймовірністю помилитися можна стверджувати, що це твори Пауло Коельо. Його романи надзвичайно популярні, і свідчення тому — ажіотаж навколо них залишається таким самим, як і кілька років тому, коли в російському перекладі з’явилася його найвідоміша книга — “Алхімік”. Зрозуміло, що приїзд мало не класика сучасності став справжньою подією для України. Тим більше, що візит його не зовсім звичайний — адже це не гастролі поп- чи кінозірки, а подорож письменника, якому цікаво пізнати душу країни, в якій він перебуває. На це відведено порівняно небагато часу — близько тижня. Планується, що за цей час бразильський письменник відвідає Київ і Львів (як почесний гість Форуму видавців).

Говорячи про феномен творів Коельо, неможливо оминати увагою його неординарне та бурхливе життя. Історія його духовних пошуків схожа на захоплюючий пригодницький роман. Хоча наполегливий пошук себе, мабуть, і не може бути спокійним. Він цікавився працями Маркса та Енгельса, творчістю Достоевського, чорною магією, медитаціями та йогою. Працював актором, журналістом і писав тексти до рок-пісень. Вживав наркотики, потрапляв до божевільні, куди його відправляли батьки, та до в’язниці через свої переконання. І тільки після того, як Коельо здійснив паломництво (55 днів пішки) до мощів Св. Якова, він почав писати романи. Перший — “Щоденник мага” (1987) якраз був присвячений цьому паломництву. А потім з’явилися й інші 12 книг, які згодом стали всесвітньо відомими. У видавництві “Софія” світ побачило сім його романів.

Як каже сам Коельо, написання кожної книги — це процес самопізнання, як розмова з людиною, яку знаєш найкраще — самим собою. Тому справжньою втіхою для нього стає відчуття, що люди в усьому світі, читаючи його книги, розуміють його душу.

Так само, як книжки письменника мандрують по світу (видані 54 мовами в 140 країнах світу), так і він страшенно любить подорожувати,

адже в ньому ще з часів молодості все ще живе хіппі. Мандрівками, на думку Коельо, ми збагачуємо свій внутрішній світ. Подорожувати — значить бути відкритим для того, чого не очікуєш. Часто люди не помічають, як довкола все постійно трансформується, а отже — вони нічим внутрішньо не збагачуються. Тому ризикований вихід зі звичного світу в невідомий стає дуже важливим досвідом для особистос-

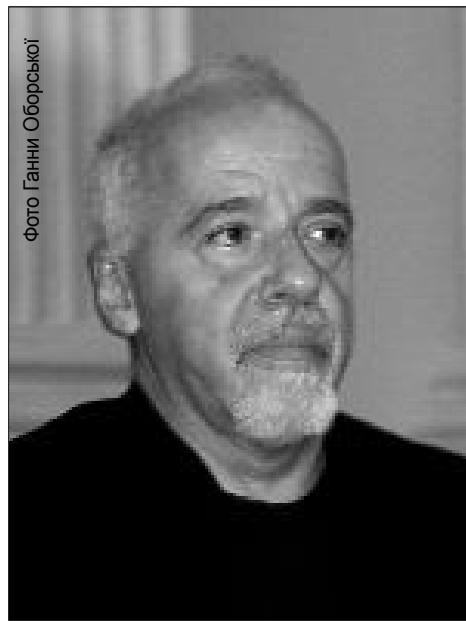


Фото Ганни Оборської

ті. Може тому одним із позитивних моментів популярності письменник вважає саме можливість подорожувати. А мандруючи в різні куточки світу, він усюди відчуває себе як удома, — адже якщо ти здатен приймати й віддавати любов людям, то ніде не будеш відчувати себе чужим.

Добре почувається Коельо і в Україні. На його думку, Київ — одне з найкращих міст у світі. Письменник хотів би ознайомитися з життям і простого українського народу, пізнати його душу. Тому, як він сказав, не дивуйтеся, якщо побачите мене десь у звичайному барі. Взагалі ж, міжнародні видання вже замовили Коельо п’ять статей про Україну. Та, як зізнався письменник, у його душі Україна вже пише свою книгу. А ще

ли ж зустрічаємося з ними в новому “форматі” (а тому вони сприймаються сильніше та яскравіше), відчувається радість впізнання, співзвучності своїм внутрішнім шуканням. Власне, кожен твір Коельо присвячений якійсь одній глобальній темі. Зокрема “Алхімік” — досягнення своєї мети й реалізація мрій, “Диявол і сеньйорита Прим” — співіснування і взаємодія Добра зі Злом, “Одинадцять хвилин” — природа любові та складні пошуки справжнього кохання. У цьому, мабуть, і є таємниця успіху Коельо — він уміє вловити те універсальне, що найбільше хвилює людство, й описати його простою, зрозумілою для всіх мовою, пробує знайти відповіді на непрості питання моральності та гуманізму. Це теж характерна риса творів письменника — гуманізм, безмежна віра в світле начало в людині. Тому світ, який стомився від жорстокості, так захоплено сприймає твори Коельо, які, по суті, є поверненням до витоків, коли всі зачудовано слухали прості та водночас мудрі казки, що добре закінчуються.

Здавалося б, можна відчувати себе цілком щасливим — улюблена літературна праця, світове визнання... Та Коельо каже, що відчуває себе скоріше радісним і задоволеним, аніж щасливим. Бути щасливим — це як відчуття недільного вечора, коли вже зовсім немає чого робити. А невгамовному Коельо є що робити — пише нові твори (хоча якою буде наступна книга, він ще не знає), подорожує різними країнами, зустрічається з відомими людьми, співпрацює з пресою, читає лекції, бере участь у діяльності різноманітних організацій (зокрема він — спеціальний радник програми ЮНЕСКО “Духовна конвергенція й міжкультурний діалог”), читає листи з різних куточків світу (щодня отримує близько 500 послань), опікується безпритульними дітьми та малозабезпеченими літніми людьми. І щодня своїм життям і діяльністю підтверджує тезу, висловлену в знаменитому романі “Алхімік”: “Якщо ти чогось по-справжньому бажаєш, Всесвіт допоможе тобі досягти цього”.

● **Катерина ТАРЧЕВСЬКА**

АЛХІМІК ЛІТЕРАТУРИ

ЖИВА ЛЕГЕНДА

з Україною його єднає день народження, яке він святкує тоді, коли ми — День Незалежності, тобто, 24 серпня. Отож, Коельо було цікаво відвідати державу, з якою він народився в один день. Крім того, він вважає, що ілюстрації до його творів українського художника Владислава Єрка (книги видавництва “Софія”) — найкращі (причому, це думка не тільки Коельо, а й багатьох видавців його книг).

Спробувати пояснити феномен будь-якого популярного явища — невдячна справа. Чому весь світ зачитується романами Коельо? З одного боку, він не пише модних нині детективів або фентезі, з іншого — його твори значно простіші, ніж у інших відомих представників латиноамериканської прози — Борхеса, Кортасара, Маркеса. Але Коельо вдалося віднайти таку формулу, яка зачепила потаємні струни в душах багатьох людей. Напевно, він таки справді алхімік. Хоча сам себе називає пастирем. Його романи, сповнені афористичних висловів, подібні до притч або філософських казок, адже в них письменник намагається знайти відповіді на вічні запитання, пропонує вічні загальнолюдські істини та цінності, які хвилюють представників різних народів і поколінь. Здавалося б, ці істини людству вже давно відомі. Але те, що вже давно відоме, стає звичним і непомітним. Про всі ці найпростіші речі ми ніби знаємо, але повсякчас забуваємо. Ко-

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

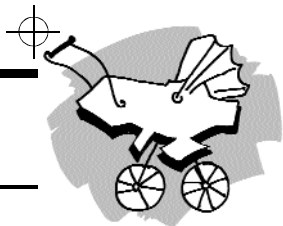
Головний редактор Любош Голота.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редакологія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп’ютерна верстка:
Ірина Шевчук.

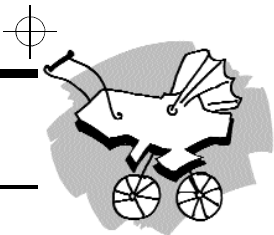
Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovo.prosvita.com.ua>
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлинки не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ СПІЛКИ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ









Між героями Антона Морговського й біблійними Марією та Йосипом — майже два тисячоліття. Стільки народжень і смертей, сходів і заходів, воєн і поцілунків... Змінилися зброя, одяг, система оцінювання себе у світі й світу в собі. Незмінною залишається тема терпіння, але тільки тема. Саме терпіння теж зазнало змін — час стирає межі, змінює форми. Чи лише час? Можна витерпіти все, якщо знаєш навіщо. Це не лише прописна істина. Зрештою — істина не може бути прописною. Біблійний Йосип знав навіщо, знав заради кого, знав істину. Йосип Литвиненко ангелів не бачив. Його попередник молився, коли було дуже важко. Герой Морговського писав: “Як вижити імпотенту”. Ілюзія смирення. Відчай має хребет кицьки й присмак металу: з вікна не викинеш і нічим, окрім крові, не змиєш. Відчай має звички кицьки — завжди повертатися й набридливо лізти на коліна. Кицька живе з тим, хто її годує. Йосип був дбайливим хазяїном. Відчай — хижак. Досить лише раз скуштувати червоного тепла, щоб уже ніколи не забувати й прагнути повторення. Сучка Нера, власні вени, найкращий друг, дружина — чи вистачить, щоб отримати сурогат спокою?

Але — не відчаєм єдиним... Не одним. Двома. І чий глибший — Йосипа чи Марії, — не нам міряти. Якби спільний, якби — визначена мета й накази Всевишнього, як дві тисячі років тому. А тут — вибір, кожному свій. Як співав покійний Володимир Висоцький: “Мені вчора дали свободу. Що я з нею буду робити?!” Що робити, коли сили залишилися лише на злість, коли надія зосередилася в руках ворожбитів-шарлатанів, коли навіть вовком вити не можна, щоб сусідів не розбудити?

В якійсь країні закоханих молодят, чийого люблю не хочуть батьки, приковують одне до одного наручниками на рік. Як правило, після звільнення вони самі розбігаються. Герої Антона Морговського поєднані невидимими путами, та від цього не легше, бо немає жодних сподівань на звільнення. Лежати в одному ліжку — й не дихати, ходити поряд — і мовчати. Тиша не священна — проклята. Вибухівка в останній коробочці порошку наркомана. Вибрати. Вкотре?

Шкода, що ми не пам’ятаємо, що було до нашого народження. Мені чомусь завжди уявлявся великий стіл, де, як на шкільному іспиті, розкидані завдання. Тільки витягнув — забув усе. І здається, що твоя задача найважча. Тобі б сусідову! Чому йому так пощастило? Чому, чорт забирай, щастить усім, окрім тебе? Кожному — своя дилема. Мудрим стаєш лише тоді, коли зрозумієш, що чужий хрест муляє. Щоб не захотіти жити, як Литвиненки, особливої мудрости не треба. Але сніг не вирішує, куди йому падати; вогонь не вибирає, що йому

Кажуть, із будь-якої ситуації є три виходи: піти вперед, повернутися назад і зникнути. Останнє — найлегше, але й найнадійніше. Вихід із безвиході. Абсурдне звучання. Нікчемне значення. Якщо стукати, то обов’язково відчинять. А коли немає дверей?.. Людина завжди має право вибору, проте в мить вибору чомусь не видно жодної альтернативи. Дехто це називає долею, дехто каже, що треба терпіти. Роздавати поради — найпростіше. Але не дай, Господи, самому стати об’єктом порад...

Роман Антона Морговського “Аве, Маріє, аве” — роман про вибір. Не про право вибору, а про сам вибір, який змушена робити людина від часу свого створення. Можливо, тому головні герої роману мають імена відомої біблійної пари — Марії та Йосипа. Ні, письменник не запозичив сюжету, щоб переповісти його в сучасній інтерпретації. Це — лише символ, лише натяк на щось таке, що читач повинен збагнути сам.

ЩЕ РАЗ ПРО ВКРАДЕНЕ ЩАСТЯ

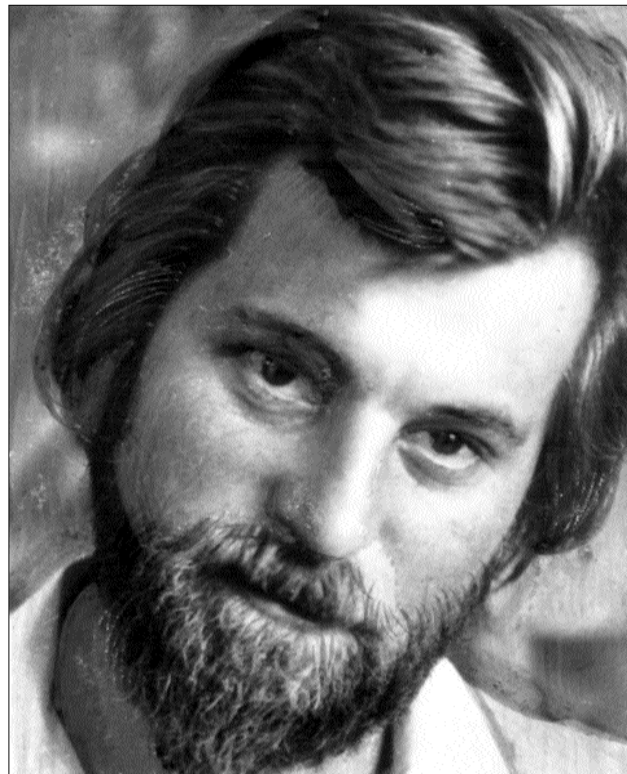


палити... Безрадісність існування Марії та Йосипа особливо яскрава, коли кризь її діри просвічує минуле рожево-воцокле щастя. Народна мудрість гласить: “Бог дає драбинку — вгору і в долину”. Народна мудрість голосить... Якщо — завжди погано, то звикаєш. Мабуть. А так — колами? Ефект йо-йо. Життя, розтягнувшись від надміру радощів, стає порожньою кулькою, подушкою, напханою тирсою.

Роман-пошук, кожний письменник — нишпирка. У цьому випадку Морговський допомагає героєві знайти себе. Знаю, це звучить банально, але саме так воно є. Йосип Литвиненко копірсається в собі, у власних мізках, майбутньому, судинах. На світ витягуються із запилжених ящиків відчуття й спогади. Спогади про відчуття. Відчуття спогадів. Так перебирають старі іграшки, жаліючи віддати котрусь сусідським дітям. Так читають перші записки про побачення після останнього розчарування. Так торкаються чужих речей, залишених у квартирі, під час відсутності хазяїна. Так вибирають одяг для подорожі “на той світ”. Єдине бажання — щоб ніхто не ба-

чив. Може, колись. Потім, коли все буде зробленим, готовим до показу. Життя, поділене на дві купки. Одну з них так хочеться викинути! Але навколо — люди. Вони виканючать ляльку, яка горнула до тебе кожної самотньої ночі. Вони, забувши про існування дзвінка, увійдуть до кімнати, щоб вирішитися на твої сльози. Вони перелижуть твоє право на самотність і встигнуть побачити зношені підшви останніх мештів.

Наче Гобсек перекладаючи свої “скарби”, Литвиненко розуміє все це. Годилося б піти кудись, образитися, стати іншим. Але є в живих звичка — завжди знаходити запитання без відповіді. Таким знаком запитання для Йосипа стала Марія. Вірніше, він сам зробив таємницю з власної дружини. Ревнують, коли відчувають свою меншовартість, неповноцінність. “Як вижити імпотенту?” Справді, як вижити? Як жити? Сім’я здебільшого розвалюється під тягарем взаємних образ. Чи змінює щось той факт, що бруд лився подумки? Навряд. Але повернімося до таємниці. Раптово кохана (ми нулий час) жінка стає скринькою Пандори. Брехня



так звабливо пахне корицею! Йосип шукає не правду, а підтвердження власних здогадок. Так шукають імена рідних у списках померлих. Його Марія повинна бути святою. Попри всі підозри, попри всі випробування. Десь уже було. Чи не — “дружина Цезаря поза підозрою”? Ще одна “істина”: ревнують, коли люблять. Але, якщо занадто... Zuviel ist ungesund. Священне правило людей: не вилазити за рамки, знати міру, визначену більшістю. Свято-татства не пробачають. Інакшій карається вперто й жорстоко навіть її носієм.

Йосип поділив світ на чистих і брудних. Сам він — брудний, Марія й Пахом — чисті. Такі чисті, що аж кортить вимазати власними руками. Надмір чистоти також шкідливий, насамперед, — для оточуючих. Легко дивитися на світло (навіть вигадане), коли любиш. Почуття Йосипа — сорочка бідного. Немає іншої, а цю нікому прати, нічим латати. Видно душу кризь протерті латки. Душа в латках і дірках — кому потрібна? Душа — шматками: де рукав, де комір — не впізнаєш. І сидить хазяїн, і складає душу в єдине ціле, як Кай слово “вічність”. От тільки роман цей — квазіказка з квазіщасливим кінцем. Тому ніхто не допомагає Литвиненку в намаганні реставрувати себе самого. Його Герда занадто досвідчена, щоб витратити час на справи, результат яких може й не принести їй ніякої користі. Та й скаржитися немає сенсу, бо цей досвід Йосип сам вибрав, допоміг здобути. Він приміряв Марію, як кокетка вечірню плаття, а через якийсь час виявилось, що розмір не той. Можна перекоїти, підшити, чимось припишити, вставити клинчики. Але це все — із платтям. А де взяти зайвий шмат розуміння для жінки?

Литвиненкову Марію в шафу не збережеш. Вродлива, колишня, — вона нагадує

героєві про його власну неміч, як ненависний будильник про новий день. Вона дратує, як надто гарячий чай, вабить і відлякує, як дно печери. Розумієш, що не можна, але уява вже малює когось (не тебе), хто випиває твою чашку, нахабно забирає твої скарби.

Кохання — це зв’язок, безліч вузликів, де маленька відстань — прірва. Тут же відстань величезна, тому намагання Йосипа повернутися в минуле ще безнадійніше, ніж заняття героя Андерсена. Не можна повернутися в автомобіль, який вибухнув, у будинок, що згорів, на коня, який шойно скинув тебе. Але завжди хочеться. Ми не знаємо, чого хотілося біблійному Йосипові. Можемо здогадуватися, але не знаємо. Зрештою — ми не знаємо, чого хочеться героям Антона Морговського, бо правда досить хистка. Йосип хоче вірну дружину? Навряд. Інакше не привів би до неї іншого. Справжніх друзів? Теж ні, бо друзям вірять, а вірити Литвиненко не здатний нікому. Марія хоче повернення чоловіка-коханця? Сумнівно. Тьмяні бажання, яких не прочитаєш, не збагнеш навіть на йоту, слухать декораціями для життя Марії та Йосипа Литвиненків. Таку ж роль виконують друзі, випадкові знайомі й навіть рідна дочка. Ось і ще одна відмінність між біблійними персонажами й героями роману “Аве, Маріє, аве”: перші жили заради дитини, останні взагалі забули, що відповідальні ще за когось, окрім себе.

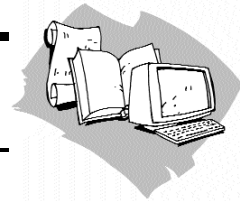
Ми звикли знаходити в літературі “щось про любов”. Ретельно аналізуючи вдалі й не дуже речення, абзаци, насправді чекаємо логічного завершення того, що — між ним і нею. Називайте це ментальністю, прагненням романтики, зрештою — заперечуйте, але факт залишається фактом. Письменник, догоджуючи читачам (і, насамперед, власній често-

любності), змальовує очі, губи, ноги, стегна — все, що може викликати задоволення нашої цікавості. Я не про професіоналів, яких цікавить техніка виконання цього догідливого читива. Не про тих, чий уста складаються в заздрісну або зневажливу посмішку (залежно від прочитаного). Хоча й про них та-кож. Я про покупців. То брехня, що їхній смак потрібно виховувати; ще більша брехня, що це можна зробити. Можна створити імідж і власний фанклуб, привернути увагу, завоювати книжковий ринок і кілька премій, можна пропити ці премії з критиками й отримати схвальні рецензії, догодити всім і тішити себе думкою, що потім іще буде час, щоб віднайти найважливіше й знову стати собою, бо ця розкіш пробачається лише визнанням. Можна не захотіти або не встигнути... То вже інше. Знаєте, мені добре від того, що я прочитала “Аве, Маріє, аве”. Мені (у це важко повірити) добре від того, що я не знайшла тут догідливої любові, взагалі ніякої не знайшла. Мені добре, коли я читаю посередньо написані обурені відгуки на такі книги. Бо це означає, що моя теорія правильна, а ніщо так не тішить еґоїстичну натуру, як підтвердження власних теорій. Бо це означає, що не всі ще звихнулися на прагненні продавати й продаватися, але є такі, яких бісить чиясь непродажність. Так і повинно бути.

Отже, маємо роман не про любов — про нелюбов. Досвід. Майстерність. Гіркота. Ми любимо повертатися до спокою. Таких книг не перечитують, не тримають під подушкою. Вони запам’ятовуються, закарбовуються. Татуаж пам’яті. У читача з’являється синдром легендарної голки, у вушко якої пролазить верблюд. Обуре-не — “спокою!”. А що це дасть? Кому потрібний солодкавий лікер жовтосторінкового щастя? І взагалі, нічого плюватися. Радій, український читачу, — маєш омріяного ідеального героя, який переборов всі труднощі й став щасливим. Чи ти не любиш дзеркал?

Про роман Антона Морговського “Аве, Маріє, аве” напишуть іще багато. Кожний знайде й візьме, що йому потрібно: трагедію Чорнобиля, женофобію, мізантропію автора. Від цього не втечеш. Схоже — автор знав це, інакше не залишив би відчиненими “всі двері й дверцята”. Уважний читач ніколи не зможе сказати, якими насправді були герої роману, бо про це ніде не написано. Вони викликають любов, огиду, жалість, захоплення, співчуття, симпатію, злість, осуд... Не розбіратися навіть тому, хто створив ці образи. Бо, зрештою, хто такий письменник: художник чи рентгенолог? І вже напевно — не суддя. Підійди до чогось значного впритул — і побачиш лише якусь частину. Мозаїка — річ суб’єктивна.

● **Марія КРИШТОПА**



ПАМ'ЯТЬ

15 вересня в Національному педагогічному університеті імені Михайла Драгоманова з ініціативи ректорату й Товариства «Просвіта» відбулися урочисте засідання та концертна програма з нагоди 235-ї річниці від дня народження Івана Котляревського.

Привітальне слово виступили: народний депутат України, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» поет Павло Мовчан; перший проректор НПУ ім. Драгоманова, академік, професор Володимир Бех; професор Інституту журналістики Київського національного

ДРАГОМАНОВЦІ — КОТЛЯРЕВСЬКОМУ

університету імені Т. Шевченка Олександр Пономарів; голова просвітницької та профспілкової організацій НПУ професор Іван Горбачук.

Ушанували пам'ять письменника народні артисти України: Богдан Ступка виконав уривок із «Енеїди», Лариса Кадирова — етюд «Марія Заньковецька та Іван Котляревський».

Виступ секретаря правління ВУТ «Просвіта» Миколи Нестерчука завершив святкову програму.

Коли я зайшла до актової

зали та побачила, що вільних місць немає, — була подивована й приємно вражена активністю студентів, адже вже стало звичним звинувачувати сучасну молодь у байдужості, меркантильності, прагматизмі та бездіяльності... Але ж це люди, які здобувають вищу педагогічну освіту, — звісно ж, повинні цікавитися минулими свого народу. Та й Котляревський — не один із ряду — постать у нашій культурі віхова: пам'ятаємо ж хоча б, якими колами пішла в суспільство енергія духовно-інтелектуального поступу після відкриття в 1903 році пам'ятника Івану Котляревському в Полтаві...

Слова пошани до батька української літератури, проникливі й натхненні виступи відомих акторів торкають серця присутніх. Концертна програма була багатого та розмаїтого. Урочистий голос ведучої — заслуженого працівника, відмінника народної освіти України І. Сулими-Камінської, гучні овації та вигук глядачів, різнобарв'я костюмів виконавців: вишивані квітчасті народні строї та класичне вбрання —



Зразковий дитячий ансамбль «Зернятко»

створювали атмосферу свята. Декламування, сольний та ансамблевий спів, майстерні танцювальні мережки — все було «на рівні».

Сюїту для бандури «Гомін степів» та уривки з поеми «Енеїда» виконали Михайло, Остап і Мирослав Орлюки. Чарівними розси- пами звуків бандури й чистими краплями голосів Аліни Власенко, Ганни Заторної та Ганни Костюк лилася мелодія пісні «Ой червоні чобітки» (тріо бандуристів Інституту мистецтв НПУ ім. Драгоманова). Цей за-

клад представляли на сцені й студентки Олена Білогура, яка видріботила «Танець із віночком», і Тетяна Кисляк — коли співала під фортепіанний супровід концертмейстера Олени Хоружої (її глибокий сильний голос, здавалося, не вміщається в залі). Студенти хореографічного відділення продемонстрували свою майстерність, виконавши композицію «Поза ставом стежечка» (клас і постановка старшого викладача Михайла Заварзіна). Безпечно, запам'ятається гля-

дачам дуєт вокалісток, лауреатів всеукраїнських конкурсів Наталії Грищенко та Оксани Гончаренко (клас доцента Надії Можайкіної та народної артистки Валентини Кочур, концертмейстер Ірина Тарасова). Гармонійно поєднувалися голоси вокального ансамблю «Первоцвіт» (керівник Яна Коваленко, Інститут мистецтв НПУ). А лауреат міжнародних і всеукраїнських конкурсів Зразковий дитячий ансамбль «Зернятко» (худ. керівник — заслужений працівник культури України Раїса Заклецька) своїми хореографічними композиціями таки зігрів серця присутніх. Укотре довели заслуженість звання лауреата багатьох всеукраїнських конкурсів і вокалісти народного ансамблю під керівництвом Валентина та Вікторії Касьянових.

Що казати, просвітняні попрацювали на славу: тільки зачерствіла душа могла не відгукнутися на поклик слова, музики та руху, об'єднаних ідеєю пам'яті.

● **Леся ТКАЧ**
Фото **Ганни ОБОРСЬКОЇ**



Тріо бандуристок Інституту мистецтв НПУ ім.

За ці кілька тижнів демонстраційного життя «Залізна сотня» встигла здобути перше місце на Міжнародному фестивалі кіно, що відбувся в Одесі.

Одним із перших в Україні придбав кінострічку кінотеатр «Чернівці», яким керує великий патріот національної ідеї, подвигник розвитку національного кіномистецтва Василь Кузьмін. З нагоди презентації стрічки він запросив режисера Олесь Янчука, який, знаючи натуру і вподобання п. Кузьміна, не міг відмовити. Перед початком фільму січові пісні виконав хор «Гомін Буковини», що, власне, стало прелюдією до цього глибоко патріотичного твору, який із часу смерті нашого великого кінорежисера І. Миколайчука став уривком із найкращими сценічними роботами нового тисячоліття.

Олесь Янчук розповів, що, прочитавши книгу Ю. Борця, вирішив зняти фільм про воїнів УПА. Про їхнє життя, боротьбу він знає не лише з книг, адже народився на землі, яка дала Україні лицарів духу. Кінозйомки проводилися на Львівщині, в селах, де свого часу діяла сотня Громенка, тому весь етнографічний відеоряд підібраний із абсолютною точністю, дихає часом — минулим і сучасним, адже ті дерев'яні зруби, тарелі, верети, ліжники ще тримають тепло поглядів хлопців, які взяли на свої плечі найтяжчу й найблагороднішу місію — здобувати волю Україні.

Їх було змєня супроти численних ворогів, та мали вони єдину перевагу — волю до волі. Автори фільму дозволено використали у своїй роботі символику, етнографізми, реалізм, але жодним чином не вдавалися до кон'юнктури чи популізму.

Скупі на слова вояки, виокреслені як самодостатні персонажі в діях. Навіть на війні ці люди намагаються жити християнським життям, мають свого священика, святкують Ве-

«ЗАЛІЗНА СОТНЯ»

У кінотеатрі «Чернівці» відбулася прем'єра фільму кінорежисера, заслуженого діяча мистецтв Олесь Янчука «Залізна сотня».

Лише два місяці триває демонстрація фільму в кінотеатрах України, але резонанс уже доволі потужний. Прем'єрний показ відбувся в Сідней (Австралія), у місті, де нині мешкає Юрій Борець — автор книги «УПА у вирі боротьби», на основі якої письменник Василь Портак створив сценарій фільму. Історична розповідь про визвольні змагання сотні Громенка, де Юрій Борець виконував обов'язки булавного УПА на прізвисько «Чумак», — талановито втілена в півторагодинну кінострічку, де авторам удалося сконцентрувати величезний фактичний матеріал — майже 13 років визвольної боротьби, яка точилася в кількох напрямках: із московським НКВД, польськими шовіністами, а також фашистами.

ликдень і Різдво, співають пісень, займаються загартуванням тіла й духу, закохуються і справляють весілля. Їм уділено короткий відрізок життя на рідній землі, за яку вони борються, захищаючи кожен камінь. Жодного разу й жодним чином вони не виказують страху смерті. Залізний вишкіл вигострив ніжну душу українських юнаків до сприйняття самопожертви за волю як до належного (сцена зі знищенням підземного шпиталю).

Фрагментарно, але дуже влучно показано й характери польських вояків — зверхніх, надмірних, хижих. Образи ж простих селян, які переживали трагедію переселень, виписані толерантно, з християнським жалем за непорозуміння, які трапилися в період воєнних баталій між двома сторонами.

Безперечно, різні верстви населення сприймають фільм неоднозначно. Зрозуміло, неадекватна реакція буде з боку тих, хто сам на нашій території входив до складу НКВД і воював із повстанцями, або ж нащадків російських офіцерів, які знають «правду» з уст правілейованих в усі часи та досі заслужених «визволителів».

Однозначну реакцію в масового глядача викликають, як правило, бойовики, порно-трилери та «мильниці», які жодним чином не спонукають ні дума-



ти, ні аналізувати, ні займати позицію.

«Кіно створене, аби розважатися, відпочивати», — закине мені хтось обов'язково. Я доповню: і література, й живопис, і музика також існують для відпочинку, але, перш за все, фізичного. Душа ж і мозок повинні працювати в режимі самоаналізу, вибору істини, краси, досконалості. Інакше людина перетвориться на рухомий механізм, тобто об'єкт, що їсть, спить і справляє свої фізіологічні потреби, й тільки...

Під час короткої зустрічі з режисером фільму «Залізна сотня» Олесем Янчуком журна-

лісти запитали, чи не відчував він ризику несприйняття кінострічки східняками чи іншими незахідними регіонами. Та Олесь відповів, що побував на презентаціях фільму в Херсоні, де після демонстрації навіть місцева влада виявила бажання придбати копію для кінотеатрів області.

— Я не розділяю глядачів на своїх і чужих, — підкреслив режисер, — я ні перед ким не запобігаю.

Історичний відрізок часу визвольної боротьби не потребує коректив із проекцією на нинішню політичну ситуацію. Правда, яка вона є, — мета на-

ПРЕМ'ЄРА

шої творчої групи, і це, на мій погляд, саме той крок до глядача, який викликає найбільше довіри.

Що ж до акторської групи, зайнятої у зйомках, то пан Олесь зауважив, що запросив на знімальний майданчик не тільки відомих і поважних акторів, а й молодих — студентів театального інституту. І молодь показала себе з найкращого боку.

Справді, глядач побачив у титрах прізвища Івана Гаврилюка, Катерини Кістен, Ігоря Пісного, Тараса Постникова, Володимира Горянського, Ірини Бардакової, Георгія Морозюка та багатьох інших із «Залізної сотні», які органічно вжилися в ролі та принесли безперечний успіх українському кіномистецтву.

До фінансової офіри долучилися Івано-Франківська облдержадміністрація та обласна рада, Міністерство культури України. Основний же спонсор фільму — сам Юрій Борець, який водночас є і продюсером фільму.

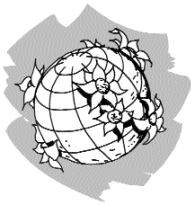
У презентаційній кіноафіші зазначено, що демонстрація фільму відбувається в рамках святкування 110-річчя ювілею О. Довженка.

На часі кіностудія його імені переживає уповільнені реставраційні роботи.

Режисерський та акторський колективи змушені самі шукати собі роботу, шукати інвестиції, працювати в екстремальному режимі.

Наші кінематографісти також належать до залізної сотні митців, які за умов тотальної не уваги до них із боку владних структур намагаються вистояти — морально й фізично — та донести світові правду про Україну.

● **Віра КИТАЙГОРОДСЬКА**



Зустрівся з головою Фондації Миколою МІЩЕНКОМ та попросив його розповісти для нашої газети про діяльність очолюваної ним установи Володимир ПАВЕЛЧАК.

Володимир ПАВЕЛЧАК: *Пане Міщенко, розкажіть, коли була заснована Фондація, та хто був ініціатором її створення?*

Микола МІЩЕНКО: Як Фондація організація зареєстрована у штаті Іллінойс і діє з грудня 2003 року. Ще до того, як була створена Фондація, ця інституція діяла з 1983 року як Комітет із вшанування жертв Голодомору 1932—1933 років, заснований українцями, які лихом пережили. Дуже багато людей були і є членами парафії святого Андрія.

Ідея створення такого Комітету виникла під час проведення зборів коштів для Українського Конгресового Комітету Америки, що на той час гався в той час донести правду про Голодомор 1932—1933 років до свідомості світового співтовариства. Так склалося, що до нас прилучився доктор Джеймс Мейс, який найбільше спричинився до цієї справи й озвучив трагедію українського народу перед представниками вільного світу. Зібрані кошти допомогли американському Конгресу видати друком документи, які свідчили про це лихоліття, й відтоді українці Сполучених Штатів Америки щороку відзначають цю сумну подію і вшановують пам'ять жертв українського Голодомору.

В. П.: Таким чином, Конгрес США, завдяки до настання української Незалежності, став в обороні поневоленого народу. Який резонанс мала ця Книга Пам'яті у світі?

М. М.: Керівником цього проекту був Джеймс Мейс. Він присвятив цій справі дуже багато часу, і саме завдяки йому книга побачила світ. Фактично, він присвятив усе своє життя справі висвітлення правди про Геноцид української нації.

В. П.: Відомо, що Джеймс Мейс за походженням був американським індіанцем, але його сміливо можна назвати найбільшим українцем серед іноземців, які не мають жодних українських коренів.

М. М.: Цілком правильно. У ті часи Джеймс Мейс написав докторську дисертацію про геноцид та Радянський Союз, і тому його призначили керівником цієї програми. На жаль, чинився, та й продовжує чинитися, шалений спротив продовженню цієї справи. В американських університетах, і не тільки там, ще є дуже багато професорів, які вважають трагедію українського народу такою, що не заслуговує уваги. Для деяких із них поняття геноциду й фізичного винищення людей може мати стосунок лише до однієї нації. Змагаючись за правду, доктор Мейс потрапив у "чорний список", його не приймали на викладацьку роботу до університетів, де існували певні сили, які чинили спротив правді про український голодомор та особисто професору Мейсу.

В. П.: Якою була головна мета створення Комітету, а згодом і Фондації українського Голодомору?

М. М.: Ми хочемо привернути увагу людства до цієї проблеми, щоб подібна трагедія ніколи не повторилась із жодним іншим народом. Паралельно з цим ми хочемо підкреслити, що народ винищувався на догоду певним силам, які узурпували владу та поневолили десятки народів на теренах колишнього Радянського Союзу. Тричі на наших землях за час панування ко-

муністів лютував Голод, що забрав, за скромними підрахунками, понад п'ятнадцять мільйонів мирних мешканців. Я вже не кажу про братовбивчі війни, що їх розв'язували комуністичні вожді, про Другу світову війну, на полях битв якої полягли ще десять мільйонів українців. Ми хочемо, щоб світ знав, що таке Геноцид, щоб діти вивчали про це в школах і знали про нього лише з підручників. Тому ми намагаємося, щоб це питання висвітлювалося й у шкільних програмах. Щоб діти знали не лише про єврейський Голокост, але й про Геноцид супроти українського, вірмен-

конгресмени Гайдс та Фролик; відомий борець за Незалежність України, голова Асоціації дослідників Голодоморів в Україні, депутат Верховної Ради Левко Лук'яненко; дослідники цього питання — професори Юрій Шаповал із Києва та Олександр Сидоренко з Арканзаського університету; Президент Фондації кінематографістів "Тризуб" у Голлівуді Петро Борисів. У цьому році ми запрошуємо виступити голову музею Геноциду в Канаді професора Торонтського університету Процюка.

В. П.: Хто фінансово підтримує Фондацію?

М. М.: Найважливішим є те, що ми врешті створили цю Фондацію й зареєстрували її в штаті Іллінойс. Наша найближча мета — добитися впровадження до шкільних учнівських програм Сполучених Штатів Америки викладання теми про Геноцид українського народу поруч з іншими етнічними групами.

В. П.: Тобто, тема Геноциду в американській шкільній програмі існує — залишається лише запровадити до неї рубрику про Геноцид української нації, щоб школярі знали про винищення не лише камбоджійців чи вірмен, але й про масові морду-

ке, що могло б цензурувати його, або ж створять якісь інші перепони в контактах. Тому треба якомога швидше та якомога більше налагоджувати контакти з тими, хто підтримує цю ідею.

В. П.: Серед нової хвилі еміграції, на мою думку, є дуже багато свідомих людей, які залишаються поза багатьма процесами української діаспори не через свою байдужість, а в силу певної непоінформованості. Сподіваюся, що це не остання наша зустріч, і представники Фондації охочіше розповідатимуть про свою діяльність, таким чином заохочуючи до співпраці

ПАМ'ЯТАТИ МИНУЛЕ В ІМ'Я МАЙБУТНЬОГО

19 вересня у Блумінгдейлі (США), при парафії святого Андрія, відбулися сумні урочистості, присвячені пам'яті жертв Голодомору в Україні в 1932—1933 рр.

Ця кровоточива рана ніколи не загоїться, живі муситимуть завжди пам'ятати про злочини комуністичного режиму й, допоки у грудях б'ється серце, боротися з цією антилюдською політичною силою.

Замовчування геноциду українського народу радянською владою зрозуміле. Та навіть у часи найбільшого придушування свободи слова правда про злочини радянської системи, незважаючи на шалений спротив різних політичних сил Заходу, доходила до світової громадськості, й велика заслуга в цьому різноманітних суспільно-громадських організацій. Особливо потужно звучав голос Фондації українського голодомору в США.



ського чи камбоджійського народу. Але при висвітленні цієї проблеми постійно відчуваємо спротив певних сил.

В. П.: Якими проблемами займається Фондація сьогодні?

М. М.: Ми видаємо праці вчених, котрі вивчають питання Геноциду та займаємося їх поширенням. Також нещодавно надрукували сто тисяч листівок про Геноцид українського народу й напередодні президентських виборів розповсюджуємо їх по всій Україні, щоб люди знали про злочини комуністичного режиму та більше не вірили "новим-старим збавителями" України, на кшталт Петра Симоненка чи Наталії Вітренко. Доводиться годинами пробиватися через глухі стіни й темряву несвідомості, коли деякі одурманені комуністичною пропагандою українці голод 1932—1933 років пояснюють лише природним неврожаєм.

В. П.: Традиційно Фондація запрошує на вшанування пам'яті жертв Геноциду відомих політичних діячів чи професорів-науковців, які виголошують промови, присвячені цій темі. Хто з відомих людей виступав у попередні роки перед українською громадою?

М. М.: Ми мали серед головних промовців багато відомих американських діячів та представників української діаспори. Виступали

М. М.: Наша організація живе на пожертви української спільноти. Щорічні датки, які ми збираємо на так званому Голодному обіді, який ми даємо під час вшанування пам'яті жертв Голодомору в Блумінгдейлі, не дають можливості покриття всіх витрат Фондації.

Віднедавна ми стали збирати членські внески з понад двох сотень членів Фондації. Однак цих коштів, звичайно, не вистачає навіть на найнеобхідніше, тому нам допомагають свідомі жертводавці, які підтримують нашу спільну справу. Мушу сказати, що, запрошуючи того чи іншого вченого чи науковця на відзначення сумної річниці, ми оплачуємо його дорожні витрати, тож на існування Фондації потрібні кошти, які б давали можливість займатися дослідницькою діяльністю проблем Голодомору.

В. П.: З якими організаціями Ви співпрацюєте в Україні?

М. М.: В першу чергу — з Товариством "Меморіал", Асоціацією Українських Голодоморів та з Товариством "Просвіта", тобто, з тими організаціями, які найбільше перепрошують проблемами української історії та історичної пам'яті народу.

В. П.: Що вже реалізовано із задуманого, й що планує Фондація зробити в найближчому майбутньому?

М. М.: Найбільша проблема — кадрове питання. Нам україн потрібні молоді сили, які б у майбутньому перебрали на себе функції, пов'язані з існуванням організації.

В. П.: Які труднощі переживає ваша організація, і з чим вони пов'язані?

М. М.: Найбільша проблема — кадрове питання. Нам україн потрібні молоді сили, які б у майбутньому перебрали на себе функції, пов'язані з існуванням організації. Дехто може сказати: навіщо це потрібно взагалі? На мою думку, про це лихоліття нашого народу ми повинні постійно пам'ятати, щоб воно не повторилося в майбутньому. Не мною вигадане прислів'я, що той, хто не знає свого минулого, не матиме майбутнього. Ми просимо всіх свідомих молодих людей, щоб вони прилучалися до нашої спільної справи. Нам потрібні особи, знайомі з комп'ютерами для створення інтернет-сторінки, за допомогою якої ми могли б більше інформувати громадськість у всьому світі про трагічні сторінки української історії, налагодити тісніші стосунки з подібними організаціями країн, що пережили подібні трагедії. Інтернет у цьому випадку, як дар Божий, що дає можливість бути поза всякими просторовими межами, й пов'язує з цілим світом. Поки що. Бо боюся, що скоро або придумують щось та-

блоку. Якщо він переможе, то до багатьох проблем українська влада повернеться лицем і адекватно реагуватиме на волевиявлення народу. Тоді можна буде сподіватися, що вирішення багатьох проблем буде взяте під державний контроль не на словах, а на ділі. Необхідно собі чітко усвідомити, що Геноцид — це злочин без терміну давності, а тому йому немає забуття!

Я вірю, що незабаром до нас приєднаються молоді сили із середовища нової хвилі еміграції і спільними зусиллями ми зможемо багато зробити. Адже це наш спільний громадянський обов'язок, обов'язок кожного свідомого українця — знати свою історію, свої корені, свій родовід і плекати наші національні традиції та культуру.

Трагедія Голодомору зачепила майже кожен другу сім'ю в Україні. Напевно, й у родині головного комуніста Петра Симоненка вона залишила трагічний слід, та тільки він у цьому не хоче зізнаватися, адже його хазяї з-за хутора Михайлівського не велять йому в цьому зізнаватися, бо звикли завжди перекручувати історію на свій копит.

Прикро спостерігати, як у моєму рідному Гадячі біля церкви стоїть кам'яний бовван Ленін і простягнутою рукою вказує на храм. І не візьмеш до тями, чи то він закликає йти молитися до храму, а чи стверджує, як і колись, що релігія — це опіум для народу. Хоча більший опіум, страшніший дурман, як комуністична ідеологія, годі собі й уявити.

В. П.: Чи на Вашу думку, дослідженню українського голодомору приділяється належна увага в Україні?

М. М.: На превеликий жаль, цими питаннями займається досить невелика група вчених-дослідників. А переважна більшість старої номенклатурної гвардії, що колись оспівувала ратні подвиги комуністичної партії, лише вдає, що ця проблема їх цікавить. Дехто з високих чинів в Академії наук не приховує свого ворожого ставлення до питання Геноциду української нації й продовжує стверджувати, що такого факту в історії України не було. Чимало істориків не займаються цією проблемою, бо знають, що це може негативно відбитися на їхній кар'єрі. Господь їм суддя! Коли доктора Джеймса Мейса запитали, чому він, не українець, займається висвітленням питання про Геноцид українського народу, то він відповів: "Мене покликали ваші мертві, щоб я сказав про них слова правди". Ось де приклад найвищої Людяності!

● **Володимир ПАВЕЛЧАК,**
Чикаго, США



* * *
Твердо знає, де чорне, де біле.
Кого — вгору, кого — до ями.
Цього досить, аби дебіли
Захотіли стати вождями.

* * *
На носі вибори, а ніс
Підкаже нам, немов локатор:
Кому — по дрова, кому — в ліс,
Кому — горобчиків лякати
Із саморобної гармати.

* * *
Відомий майстер
Брехотерапії
Нібито діє на користь Росії.
Але, видно, Росія йому —
до фені,
Його Батьківщина —
у власній кишені.

* * *
За вікнами горбиться днина
похмура,
Сонце в хмарах, як в нетрях —
лоша.
А в газеті пише продажна
шкура,
Що в шкурі продажній не
мерзне душа.

* * *
Московською брехнею
зайда Гліб
Заробляє собі в Україні на хліб.
Перед ним брехуни провінційні
поблякли —
Лиш відкрив свого рота оцей
імідж-маклер.

* * *
Довів перед світом
Буш-старший,
Що стрибать з парашутом
не страшно.
“А в нас, — каже Кучма, —
з парашутами скрута,
Доведеться стрибати без
парашута”.

* * *
Старий стукач на межі епох
Оперативно працює за двох,
І тому одержує ставки дві:
Першу — в Києві, другу —
в Москві.

* * *
Телеведучий програми
“Проте”,
Бойовик язикатий зело,
Рішуче і злобно говорить
про те,
Чого в добрих людей не було.

* * *
В нього вдача в дискусії
ураганна,
Він блискуче наслідуює
орангутана:
Перетворює диспут
в суцільний погром
І жбурляє в суперника
власним лайном.

* * *
Асенізатор у ролі поета
Опонента розстрілює
з КАЛОмета
І каже, затятий, як сатана:
— На всіх вас у мене
достатньо лайна!

* * *
Досі кагебівські мудрагелики,
Дозорці режиму незмінні,
Всюди пурхають, як ангелики,
Ще й клянуться у вірності
Україні.

* * *
Використавши політичний
момент,
Совість втопивши в каналізації,
Зводить брехун собі монумент
В туалеті відомої Адміністрації.

* * *
Хто бреше залюбки,
дивак на вид,
Той казочки вигадує прегарні.
А хто за гроші бреше, —
той бандит,
За ним сумують нари
в буцегарні.

* * *
Правом і правдою уповноважені,
Вони одночасно — народ
і держава.

* * *
Але якщо судді наразі
продажні,
То наразі немає ні правди,
ні права.

* * *
Він жив із совістю не в лад,

Тому чинив содомський гріх —
Любив лизать одному зад,
Але випльовував на всіх.

* * *
Обплювавши в людині
все суще й суттєве,
Вхопивши писання святе
до лап,
Мавпа каже, що походить
від Адама і Єви,
А люди тутешні походять
від мавп.

* * *
Телестворіння розсобачене,
Знаком Іуди позначене,
Наговорить всякої всячини
І чорнопсової псячини,
Аби забезпечить вампірному
зброду

* * *
Право хижачьке — пийть кров
із народу.

* * *
Круте мавпування
на телеканалі —
Зомбувальна робота
продажних каналій,
Що до виборів прагнуть
загнати всю націю
В олігархами створену



Петро ОСАДЧУК: САТИРИЧНА ПРОФІЛАКТИКА ВИБОРІВ

* * * каналізацію.

* * *
Лицемір удає, що народу
віддав
Своє серце й парламентські
кращі літа.
А народне добро все життя,
як удав,
Ненаситно ковтав і ковта.

* * *
Всупереч букві новоцарського
указу
Вірний пес залюбки може
здохнуть від сказу,
Коли Юлю не вхопить,
осоружную діву,
А сам себе вкусить
у розпалі гніву.

* * *
Не можна сидіти сумирно
й тихо,
Коли біля хати ступає лихо,
Готове до хати вломитись
давно,
Якщо не у двері, то через вікно.

* * *
Подвійна бухгалтерія в людей
з подвійним дном:
Назовні — прапор волі,
під прапором — дурдом.
Донецьк — ще не столиця,
Росія — закордон,
А пре з телеекрана
на нас Наполеон.

* * *
Дожилася відроджена нація —
Йде на вибори, як на плаху.
Запланована фальсифікація
Множить сили суспільного
страху.

* * *
День можливий і
чорна-пречорна година,
Коли вдома у когось
не буде всіх дома...

Тоді владі залякана
служить людина
Краще, як служить
людина свідома.

* * *
В Одесі відквітли білі акації,
А в Києві сонце з-за хмар —
як з-за ґратів.
Зате в Україні цвітуть піар-акції
Новочасних московських
піратів.

* * *
Сталінський метод себе
не приховує,
З народу зробивши електорат:
Хто голосує, а хто
підраховує, —
І все ближче спланований
результат.

* * *
Не знаю, чи виживе нація,
Не знаю, що завтра буде
зі мною.

* * *
А тим часом нині
фальсифікація —
То наука ведення нечесного
бою.

* * *
Треба знати, що влада
традиційно права,
Тому робить лиш те, що бажає,
І тому, як унтер-офіцерська
вдова,
Ніколи сама себе не карає.

* * *
Пан президент, шанувальник
футболу,
Роль свою грає на грані фолу:
І коли він тверезий, і коли
з перепою,
Не годен ні разу зіграти
головою.

* * *
Мукачівської проби
фальсифікат
Може вчинить волевиявлення
акт.

Петро ОСАДЧУК:

А тоді апелюйте до чорта й
до Бога,
Воля виборців тут ні до чого,
Головне — є мукачівський
результат.

* * *
Іміджмейкери чи, скоріш, —
імідж-маклери,
Що приперлися в Київ
з інших країв іномарками,
Виробляють стратегію,
що волю веде до страти
І примножує наші біди
й національні втрати.

* * *
Коли по суті, то говорить
так-сяк,
А коли в нього мізки
наперекосяк
Схибляться раптом вліво
чи вправо —
Мітингує, за словом летить
рука

* * *
І говорить, як лисий
з броньовика.

* * *
Коли процес іде лише згори,
На виборах зникають різні
кольори:

* * *
Червоні й сині, білі
та блакитні —
Тасують їх жонглери вельми
спритні,
Перемальовують в червоне
небозвід
І роблять з чорного рожевий
світ.

* * *
Товариство безпідставно
гонористе,
Інтригани за ширмою злагоди:
Лівочентристи і
суперцентристи —
З поля одного ягоди!

* * *

Провладні підробки
й проекти примарні,
І брехні, і підкупи,
і фальсифікації
В передвиборній гонці
будуть безкарні,
А критики влади
не матимуть рації.

* * *
Всі будуть — “за”, й годі,
коли всі — “проти”,
Щоб тільки влада
не зазнала втрат, —
Немає в світі
ще бруднішої роботи,
Як та, що мусить дати
чистий результат.

* * *
Голубчики, спадкові молодці,
Вся ваша правда в тлутім
гаманці,
Що є продуктом зиску
й дармівщини,
Допоки кров п’єте з моєї
Батьківщини.

* * *
Дворового комітету президент,
Експерт з проблем мігрантів
і нуклідів,
Бере на карб найменший
прецедент,
Аби сміття списати на сусідів.
Та ще й підкреслює в замітках
до газет,
Що представляє міжнародний
комітет.

* * *
Не треба, не треба!
Не нада, не нада!
Давно нам відома
ця інтербригада,
Правомочна і точна,
мов куля в потилиці,
Що всіх недобитих
піднімає на милиці.

* * *
Іміджмейкерам варто зчинити

Петро ОСАДЧУК:

* * * галас,
Щоб до влади пропхати особу
відому:
— На кожного виборця —
єдиний голос,
— Це вигідно всім,
але шкодить одному.
Маємо винайти спосіб
і вибрати час,
Аби всі голоси спрацювали
на нас!

* * *
Залюблені в долар і євро,
До гривні й рубля неохочі,
Плекають оливкове древо
Вони в українськм саду
І натхненно щодня й щоночі
Поглиблюють корені древні
На радість свою і біду.

* * *
Іміджмейкери дивні секрети
знають,
Які серед смертних непідвладні
нікому, —
В списках до виборів мерці
оживають,
Хоча й не являються до
виборчкому.

* * *
Хай від гніву димлять,
як вулкани, писки
У лідерів гонки. Що мчать
у фінал напрямці,
Але успіх диктують також
сакральні списки,
В яких поряд з живими
грізно стають мерці.

* * *
Останній голос, відданий
Україні,
Не почують ні в пеклі, ні
в небесах.
Коли в бюлетені, що зникнуть
вночі, як тіні,
Виборчком трансформує свій

* * * рабський страх.

* * *
Можна стати романтичним
дурнем,
Як не дбати про своє корито, —
Наказали замінити урни,
То й заміним — буде шито-
крито.

* * *
Наслухавшись “братчиків”
і балакучої братії,
Що йдуть до нового життя
навмання,
Ми відкриємо урну
з прахом демократії
Через ніч підрахунків
наступного дня.

* * *
Результат поєдинку буде
відповідний
Тому, що називається: коту —
під хвіст,
Як суперник один грошовитий
і підлий,
А другий — традиційний собі
гуманіст.

* * *
Хай знає кожен, хто сфальшує
вибори:
Чекає на кожного час
фатальний,
І поки не пізно, хай вечір вибере
І в кодекс заглибиться
кримінальний.

* * *
В час передвиборної боротьби
Сили гримлять владоможні.
А лоби, налітаючи на лоби,
Дзвенять найгучніш,
як порожні.

* * *
Писав доноси в КГБ —
Мене паплюжив і тебе,
А нині прагне довести,
Що то писали я і ти.

* * *
За вікном показує на погоду,
Плоди обіцяє запущений
сад, —
Вийшли ми всі із народу,
Пора повертатись назад.

* * *
Відомих есдеків футбольна
могуть
Історично примарна й хистка:
Вони Україну ведуть
До фінального свистка.

* * *
Комуністи вміють відправити
на плаху,
Вміють довести суспільство
до краху.

* * *
Але не знають механізму,
Як прийти до комунізму.
Звикли мати блат за норму
Для підтримки організму
Й видають свою блатформу
За платформу комунізму.

* * *
Я в сні чомусь літав над
Конотопом,
А далі приземлився у забутому
селі, —
Із вилами на ферму там
Симоненко топав,
Вітренко із контори верталась
на мітлі.

* * *
Дівчата страждають від надміру
форм
І в темряві тужать очима
до стелі,
Та внаслідок курсу відомих
реформ
З’явилося світло в кінці панелі.

* * *
Імітуючи супердемократичні
зміни,
Утверджує влада порядки.
давно усталені:
І якщо уже й Фіма —
Герой України,
То я — “ворог народу”,
як і при Сталіні.

* * *
Куди не ступиш — поле мінне,
Куди не глянь — вчорашній
бруд і порох.

* * *
Хто нині діє проти України,
Той мій найбільший,
особистий ворог.



Костянтин ТИЩЕНКО: «ЛЮДИНУ СТВОРИЛА МОВА»

Київський національний університет імені Тараса Шевченка — це не лише фахові знання та велична історія, яку навіть зі студентів університету мало хто знає. Відзначаємо 170-ліття найпрестижнішого вищого навчального закладу в Україні, але що цілі епохи, традиції, покоління світових науковців-подвижників залишать у свідомості сучасників? Чи пізнає нинішня студентська молодь той дух університету, що запалює уми й серця жертвою любов'ю до науки й світу, до Батьківщини, народу й просто до людського життя?

Професор Костянтин ТИЩЕНКО — один із тих, на кому тримається нинішнє та майбутнє університету. Непохитний авторитет у мовознавстві (як загальному й українському, так і романському, іранському, кельтському, балтійському, фінському, загалом слов'янському, й навіть баскському) — допомагає студентам не лише вивчати мови, але й сформуватися всебічно розвинутими й достойними людьми, пізнати букву й дух університету.

Народившись 30 липня 1941 р. у Глухові Сумської області, Костянтин Миколайович у 1963 р. закінчив відділення романо-германської філології університету, в якому нині викладає. Далі — аспірантура під керівництвом відомого професора А. Білецького й захист 1969 р. кандидатської дисертації «Дієслівна парадигма романських мов: зіставно-типологічне дослідження». Керував діалектологічною експедицією університету на Кавказьке узбережжя Чорного моря (1968 р.), яка збрала 10 томів матеріалів для «Лінгвістичного атласу Середземномор'я». Уперше в Україні почав викладати практичні курси рідкісних європейських мов: валлійської (з 1976 р.), фінської (з 1985 р.), баскської (з 1988 р.). Доктор філологічних наук (із 1992 р.), підвищував кваліфікацію за мов при університетах Кракова, Тегерана, Країни Басків (Іспанія), Куопіо (Фінляндія). Викладач перших в Україні курсів лінгвістики для сходознавців, основ іраністики, основ кельтології. Читав лекції в університетах Кракова, Гранади, Країни Басків. Брав участь у багатьох міжнародних мовознавчих конгресах Європи.

Гордість університету — перший і єдиний у світі Лінгвістичний музей, що знаходиться на четвертому поверсі головного корпусу. Його творець Костянтин Тищенко спеціально для кореспондентів «СП» провів ознайомчу екскурсію в таємничий світ музею та мов.

— Лінгвістичний музей Шевченківського університету відкритий 11 вересня 1992 року за наказом ректора. До того існував у вигляді пересувних експозицій іще протягом 13 років. Таким чином, нашим експозиціям виповнюється 25 років. Пережили спротив різних бюрократичних структур, фінансові проблеми, і в 1999 році нас помітила Американська рада вчених товариств, надавши грант за лідерство в гуманітарних науках. Американці оцінили нашу діяльність так: «Це не лише досягнення в науці, а й створення умов для долучення інших до цих досягнень».

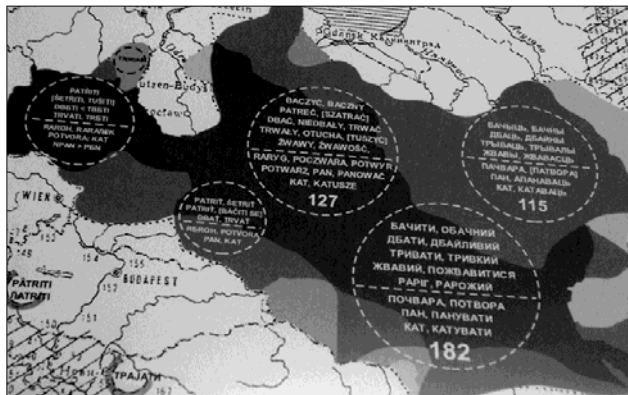
Музей виріс не задля нашого задоволення і «галочки», а з потреб загального

мовознавства — дисципліни, яку я вже 40 років викладаю за дорученням відомого професора Андрія Білецького. Якщо є потік 100—120 студентів, то в атмосфері зацікавленості невелика група перейметься тим, що треба зробити свій внесок у надбання музею. Одиниці студентів навіть побажають вивчати якусь мову — заздалегідь і не передбачиш яку. Рік за роком ми в такий спосіб вивчали мови й формували масив експонатів. Урешті, коли цей масив експонатів перевищив критичну межу, постало питання, де його розмістити стаціонарно. Три роки тому в цьому скромному приміщенні побували 25 послів європейських держав, сидючи на студентських лавах. Відтоді існування стало легшим.

Музей має три зали. У першому — системна експозиція з мовознавства, що складається з п'яти розділів синхронічного мовознавства. Починаємо з глобального підходу до мов світу, а далі масштаб дослідження звужується. Побачите тут систему мов різних народів, сполучену як у перекладі, так і в обміні лексичним і граматичним фондом. Далі — розділ діалектології, обмежений рамками однієї етномови. Бачимо, що в кожній мові є окремі групи та їх групові інтереси. Це групи територіальні, як-от польські в Україні, правобережні, степові. Є соціальні діалекти — робітників, селян, інтелігенції. Навіть за ознакою статі маємо діалекти, бо мовлення в чоловіків не таке, як у жінок.

— **Які ж групові інтереси чоловіків і жінок стосовно мови?**

— Візьмемо англійську. «Good heavens!» («О, небо!») — може сказати тільки жінка. Чоловік, промовивши це, перестав бути чоловіком. Із жіночої мови також російське «батьюшки светі!». Ненормативну лексику більше схильні вживати чоловіки. Є в світі мови, які довели протиставлення чоловіків і жінок до граничних меж, наприклад мова тад-шу в Тибеті, де



Іранські запозичення в слов'янських мовах. Найбільше похідних (182 слова) — в українській, адже скіфі-іранці мали найбільший вплив на нас

особи різних статей спілкуються зовсім інакше. Такі речі відомі також у Карибському басейні. Історично це пояснюється тим, що жінки ведуть давнішу традицію корінних мешканців, а чоловіки — ближчі до мови завойовників цієї території.

Є інші цікаві факти. Коли бретонці під тиском германців відійшли від Британії до французької Бретоні, то знайшли там нащадків аланів. І щоб жінки аланські «не псували мови», вони повідрили їм усі мови. Така була мовна політика й боротьба за те, щоб усі мешканці території говорили кельтською мовою... Взагалі категорич-

но не рекомендовано захоплюватися історією, бо інакше ми позбавляємо себе гегелівської тези про прогрес. Казав професор Поршнев: «Нам немає чим милуватися в історії. Чим глибше, тим страшніше».

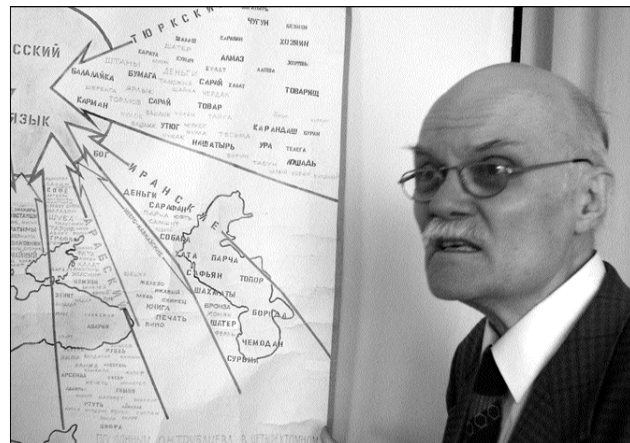
У музеї після діалектології бачимо третій масштаб, ще менший, ніж етнічний і груповий, — це індивідуальний масштаб. Можемо вивчити й пояснити проблеми кожної людини при вивченні іноземних мов, дізнатися, де в корі мозку зосереджені мовні центри. Виявляється, важливо й те, чи ти ліворукий чи праворукий. У кожного ліворукого індивідуально



Кельти, виявляється, не лише екзотика Ірландії, Шотландії і Британії. Пан Тищенко під час експедиції по Житомирщині виявив невідповідність великої концентрації кельтських залишків у назвах річок (Ібр, Уборть, Радоробель) і населених пунктів. У руках професора кельтський список

розташовані мовні центри. Знаємо дивовижні приклади. Той же Луї Пастер, в якого після інсульту відірвало праву сторону тіла. Найбільше відкриття він зробив саме в цей важкий для себе період, тобто активізувалися ті центри, які завжди дримали.

У цьому ж розділі знайдено інформацію про поліглотів і знавців мов. На території України першим відомим поліглотом став Мітрідат VI, володар Пантикапея і Понту (теперішня Керч), який усю засвоїв 25 мов, щоб спілкуватися з підлеглими без бюрократії. Далі — Всеволод Ярославич, він же Андрій, князь Київський, який, крім рідної



Мапа ілюструє дослідження О.Трубачова (опубліковане в 1957р. в журналі «Вопросы языкознания», №5, ст. 67), яке засвідчує, що з 11 тис. гнізд російських слів лише 93 слова питома російські

слов'янської говірки, знав, імовірно, грецьку, латинську, німецьку, полівовську й угорську. Можна згадати й Памву Беринду, Богдана Хмельницького, Пилипа Орлика...

— **Скільки мов знаєте Ви?**

— Я не колекціую їх, а вивчаю для потреб студентів. Це дуже суб'єктивне питання і на нього я не можу відповісти. Достатньо згадати те, що я впродовж тридцяти років викладав по-донкіхотськи італійську — без офіційної підтримки університету. За цей час, не маючи диплома з італійської, сам підготував 1300 знавців італійської мови. І це належно поцінував уряд Італії, нагородивши мене орденом. Я викладаю баскську, валійську — більше ніхто цього не робить.

Власне, до 2001 року про музей говорили і знали тільки за кордоном, а зі святкуванням європейського року мов заговорила про нас і Україна.

Після індивідуального рівня в музеї представлена структура мов, синтетична типологія мов, різні мовні закони. Далі — ще вужчий масштаб дослідження: знаки, морфеми, фонети, слова. Цей рівень можна співставити з мікробіологією, адже мова — функція висококорозвиненого живого організму, і скрізь, де є людина, — є мова.

Є стіна, присвячена історичній проекції всіх рівнів мовознавства. Бачимо, як виникла мова, як уперше в психіці тварини зав'язалися елементарні знаки.

— **Це вже починається дарвінізм?**

— Дарвінізм XIX століття помітний у працях іще античних філософів, і навіть у деяких висловлюваннях Аристотеля. У 70-ті роки XX ст. професор Поршнев (уперше ствердив, що етті — це реліктовий неандерталець) написав працю «О начале человеческого истории (проблемы палеопсихологии)», де довів, що не праця створила людину, адже праця містить компоненти інтелектуальної діяльності й при відсутності бажаної мети не є працею (порівняйте архітектора і бджолу). Академік Дубінін і професор Матюшин довели, що навички праці не передаються за спадковістю і не є рушіями генетичного вдосконалення. Давно треба виникнути жупел XIX століття. Насправді — мова створила людину! Це знав іще Декарт. Мислення — це плід мовлення, а не навпаки. Думка здійснюється в слові. Тому, опинившись за межею комуніка-

ції, дитина залишиться звідом, попри казки про Мауглі. Після того, як сформувалися ті ділянки кори головного мозку, на які могло впасти зерно мовлення, але не впадо, — життєва програма людини вже зовсім інша. Це не вроджений механізм — він запускається в немовляти тільки спілкуванням. Мільйони безбаченків у Росії — це злочин і державна політика, що продукує роботів, десоціалізованих людей.

— **Пане професоре, різні мови — це різне мислення?**

— Серед 2,5 тисяч мов світу можна виділити п'ять структурних пластів мов за особливостями внутрішньої будови. Є мови, де не існує називного відмінка, — у 4-х континентних типах мов, де є тільки загальний і ергативний (передає діяча, наприклад, написаний **письменником** відмінок. Не всі мови дійшли до органічного ладу й устрою, коли з'являються дієслова. Класноособові мови Африки не мають ані дієслів, ані називного відмінка, ані ергативного й інших відмінків, зате єдині мають поділ на класи. Найархаїчніший тип мов — доморфологічні, де немає граматик. Цих мов декілька на узбережжі Гвінейської затоки, в джунглях Південної Америки, в Африці (малінке, мандінго, бамбара). У них дифузна множина слів і, як проблиск, існує категорія присвійності (але не «я», «ти» тощо, а «моє», «твоє»...). Кожному з цих п'ятих типів історичних стадій мов відповідає своє мислення, своя логіка. Аристотелева логіка — в межах номінативної мови, і більшість сучасних мов світу не можуть досягти нашої логіки, а оперують такими поняттями, як «мені здається», «слід було б». Інколи ної розвиненої мови, цілі держави мислять і діють за поняттями найнижчого розвитку — за безособовою, безвідповідальною логікою. Маємо приклад радянської імперії, коли архаїчне мислення верхівки накидалося всій країні.

Підсумовуючи, скажемо, що в музеї висвітлений глобальний підхід до мови, популяційний, організмочентричний (розглядаються спільні риси мов), підхід на рівні гістології та цитології (науки про тканини й клітини), й останній рівень — найдрібніших часточок, на яких тримаються мовні картини світу.

● **Олександр СОЛОНЕЦЬ**
Фоторепортаж
Богдана ГДАЛЯ



Баски в музеї — не терористи, а науковці, спортсмени, письменники... У верхньому правому куті єдина в світі церква-парламент, зліва — символ басків дерево



ПОПРАВКИ

У статті Б. Яценка “Про автентичність “Слова о полку Ігоревім” (“СП”, 2004, № 37) помічені коректорські помилки.

Наприкінці другого абзацу першої колонки слід читати: “...і самого автора “Слова” фактично відносять до містифікаторів”.

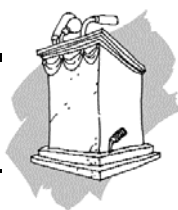
У п'ятому абзаці слід читати: “Адже сіонські мудреці “намагалися утримувати велику *східноєвропейську* державу в руслі “підводного потоку історії”. Далі — за текстом.

У другій колонці в передостанньому рядку другого абзаца слід читати “О. Сулейменов”.

У третій колонці 6—7 рядки зверху треба читати: “...оскільки за спиною Володимира стояв Всеволод Суздальський”.

У третьому абзаці останньої колонки слід читати: “І конфлікт, який виник між новгородцями й *полочанами*...”, і далі — за текстом.

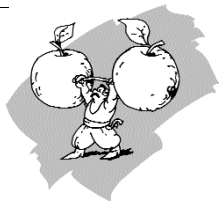
Редакція приносить вибачення авторові та читачам.





•

•





Про скриню згадується в багатьох народних піснях, особливо весільних, бо вона була частиною весільного посагу. Коли дівчина виходила заміж, батьки обов'язково їй давали у віно скриню:

*Приїдь, матінко,
Привези ми скринючку,
А в скринючці хусточки,
Вишиті запасойки.*

Скриня — різьблена чи мальована — була ніби частинкою отчої хати. Молода жінка вивозила її з рідної домівки як спогад про дівочтво, батька-ненюку, дівочу волю. Бо зростала дівчинонька, а з нею росло й добро у скрині, що вочевидь засвідчувало її працьовитість і сумлінність. Пізніше до скрині складалися сорочечки синочків і донечок із щораз ширшими вставками і пазухами на них. Одвічне коло дійства життя...

В Музеї народної архітектури та побуту України, де розгорнута виставка скринь з історико-етнографічного району "Карпати", експонуються два типи традиційних скринь. Одні з них мають пласке віко, а другі виконані у вигляді двосхилого даху. Останні нагадують дерев'яні саркофаги Причорномор'я (IV—III ст. до н. е.), а також гробниці княжих часів Ярослав Мудрого в Софії.

На виставці представлені скрині, що побутували серед населення українських Карпат: гуцулів, бойків, лемків (Івано-Франківська, Закарпатська, Чернігівська області). Основні конструктивні елементи цих скринь складаються з чотирьох досить масивних стовпців, що виконують функцію ніжок. У пази таких стовпців-ніжок горизонтально вкладали дві або три дошки, які утворювали бічні стіни скрині. Зверху скриня закривається віком, що має, як уже мовилося, форму двосхилого даху, складеного також із трьох-чотирьох дощок, злutowаних між собою пазами. При допомозі двох дерев'яних кілків ("чопів") скриня відкривається, як на металевих завісах. Побутували також скрині, що мали пласке віко, зроблене з двох чи трьох дощок, які закладалися короткими боками у дві поперечні планочки (шпуги).

Скрині прикрашали геометричними узорами, що були виконані пласким різьбленням у вигляді прямих, скісних та ламаних ліній, різноманітних кругів і розеток. Незмінним компонентом скринь був багаторамений хрест, що губився серед нагромаджених кілець, зірок, громових та солярних знаків. Орнамент тут відіграв охоронну функцію. Задля більшої виразності орнаментальні мотиви вирізьблювали на скринях, що попередньо фарбувалися в темний колір природними барвниками, наприклад, відварами ягід бузини або вільхової кори. Скрині робили з твердих порід дерева, найчастіше — бука, а також смереки, кедр, явора.

Скрині спочатку виготовляли теслі, а з удосконаленням столярських знарядь — столяри. Основний різьбярський інструмент — ніж та долото. Долота різнилися за формою та довжиною вістря й мали відповідні назви: "рівняк", "скосок", "фасульки", "фуджок", "городничок".

На різьблених саркофагових скринях Карпат ще до 30 років ХХ ст. красувався давній, невідкладний часовий декор. Традиція, народне розуміння краси та відповідні світоглядні моменти збережені в цьому декорі. Водночас на Гуцульщині побутували зразки дерев'яної різьби, що демонструють композиційну вишуканість, багатство орнаменту й віртуозну виконавську майстерність. На Львівщині, Закарпатті, Буковині звіддавна побутували мальовані скрині.

війни — крамничними фарбами.

Основні орнаментальні мотиви komponували на передній стінці та віці скрині. Наприкінці ХІХ ст. ці орнаментальні композиції розміщувалися на одному полі, обведеному довкола прямими лініями білого кольору. На початку ХХ ст. орнаментальні композиції komponувалися у двох квадратних полях ("вікнах", "рамцях") із подвійною білою каймою.

Основні мотиви на яворівських мальованих скринях прослідковуються у вигляді "цяточок", "крапо-

ло їм великої стійкості та витривалості. Бічні сторони віка закріплялися вузькими листвами, а задній бік скрині сполучався з віком залізними завісами в такий спосіб, щоб одна частина завісів прикріплювалася до зовнішньої сторони заднього боку скрині, а друга — до внутрішньої сторони віка. Закарпатські скрині замикалися на замки. Довкола отвору для ключа робили металеве окуття ("шил дик"), яке досить вигадливо профілювали. Курта-лада містила прискринок для грошей, прикрас, документів.

РОСЛО ДОБРО... В СКРИНІ

Подорож по виставці скринь у Музеї народної архітектури та побуту України

До інтер'єру сільських хат в Україні традиційно входили: стіл, скриня, лави, мисник. Серед простих меблів особливе місце належало скрині. У побуті вона мала подвійне призначення: використовувалася як стіл, за яким сім'я споживала їжу, а також слугувала для збереження святкового одягу, полотна, килимів, цінних паперів, грошей. Скриню тримали в світлиці на видноті: біля столу, на лаві біля постелі або на покуті. Мальовані та різьблені скрині приваблювали своїм оздобленням, святково вирізняючись на тлі інших хатніх меблів.



ЯВОРІВСЬКІ МАЛЬОВАНІ СКРИНІ

На особливу увагу заслуговують ці скрині у формі паралелепіпеда на підніжках та колесах. Висота їх залежить від висоти підніжок ("кочел"). Єдина прикраса силуету яворівських скринь — різноманітне профілювання підніжок. Передні — мають різновидний профіль вирізів, а задні — витиналися переважно скісно. Майже кожен столяр мав своєрідну форму профілювання підніжок. Це й було основною прикметою, за якою визначали майстра, що робив скриню. Передні й задні боки ("причолки"), віко та дно скрині сполучали між собою ("чинками"), зв'язуючи всі частини в одну стійку цілісність. Основою для скрині служили підніжки 18—20 см заввишки. Підніжки й "кочела" підвищують скриню майже на чверть її висоти, надаючи їй красивішого вигляду й можливості виконувати функції стола. Усередині скрині — праворуч, невеликий (на 10 см завширшки й 12 см заввишки) прискринок. У ньому зберігали коралі та гроші. Прискринок замикався на потайні дерев'яні засувки.

Мальовані скрині виготовляли із соснових та липових дощок. Із соснових — завжди розмальовували, а з липових — ні. Останні мали природний колір дерева. У другій половині ХХ ст. скрині розмальовували рослинними, після Першої світової

чок", "черточок", "пасочок", "качечок", "гіллячок", "віночків", "зірочок", "руж" тощо. Своєрідними мотивами яворівського розпису на скринях треба вважати зображення "качечок", "вазонів", "віночків", "сонця". Загальна композиція цих мотивів передавалася століттями з роду в рід. Основою укладу орнаменту скринь є "квартири", "рамцята" або "вікна". Хоча кількість орнаментальних мотивів невелика, при вмілому їх розташуванні майстри досягали досить великої композиційної різноманітності.

Яворівські скрині розмальовували звичайно жінки чи дочки столярів і лише зрідка — самі майстри. Кожна майстриня намагалася розмальовувати скрині по-різному, бо тоді вони мали кращий збут. Покупці скринь, батьки дівчат, намагалися придбати таку скриню, якої ще ніхто в селі не мав.

ЗАКАРПАТСЬКІ МАЛЬОВАНІ СКРИНІ

Мальовані скрині з долинних районів Закарпаття мають форму невисокого видовженого прямокутника й називаються "курта-лада" (мала скриня). Довжина такої скрині 95—97 см, а висота — 40—42 см. Низ та віко скрині окантовували "гемисом" (фігурною планочкою). Курти-лади призначалися для зберігання прикрас, утиральників, весільної сорочки, весільних рушників та вінка. Крім курти-лади до віна входила ще й велика висока скриня (прямокутна) з різьбленням на передній стінці та віці — "сусік та ряндя". Під час сватання курта-лада знаходилася в коморі. Вона була основою згоди чи незгоди дівчини на одруження. Якщо не подобався дівчині легінь, то вона казала, що "курти-лади не є, осталаж ще не зробив".

Закарпатські народні столяри здавна займалися виготовленням скринь, тож виробили для них специфічну форму та своєрідні засоби оздоблення. Виготовляли скрині з дощок соснових, яворових, липових, що були завширшки 20—25 см і скріплювалися спеціальними клеями. Усі вертикальні грані скринь з'єднувалися на замки, що надава-

Закарпатські скрині, як і львівські, розмальовували жінки або дочки столярів. Для цього вони використовували широкі пензлі, виготовлені з кінського волосіння, або вепрячої щетини, вузькі пензлі з коров'ячої або котячої шерсті. Малювання скрині розпочиналося з нанесення зеленого, синього або ж вишневого ґрунту фарбами, що виготовлялися з ягід рослини шатлик із домішкою соди. Після просихання ґрунту малювали коричневою, білою та жовтою фарбами рамцята. Були вони прямокутної або фігурної форми. У цих рамцятах найперше зображали вазонки, гільце, рай-деревце (шлюбну символіку). Цей мотив прослідковується і в весільних піснях.

Трапляються й такі скрині, на яких рослинні мотиви присутні в дуже узагальнених формах. Вони komponуються в розкидку по всій декоративній площині. Побутували також скрині, на яких, крім орнаментальних рослинних розписів, зображалися Рай-птиці, зозульки, голубочки, півні, курочки. Рай-птиці розміщувалися у вазонкових композиціях, стилізованих під квіти — тюльпани, нарциси, едельвейси, ружі тощо. У закарпатських скринях рідко мало синій, зелений або ж темно-вишневий кольори.

БУКОВИНСЬКА МАЛЬОВАНА СКРИНЯ

На Буковині побутували мальовані скрині завдовжки 105—110 см і заввишки 45—50 см. На Чернівеччині була ще й маленька скринька (скринча). Тримали в ній коралі, салби — прикраси з монет, весільний вінчик та рушники. Така скриня була завдовжки 80—85 см, а заввишки — 35—40 см. Мальовані скрині з Буковини мають форму видовженого прямокутника, скринча — видовженого вгору паралелепіпеда. Такі скрині місцеві ковалі обковували, вставляли замки, робили скоби на колодочки.

У давніх скринях фігурно викуваними вінклями втягували передні та задні боки й причілки. На бічних стінках прибивали невеликі фігурні металеві ручки (вуха). Скриню ставили в світлиці на лаві біля постелі,

а скринчу — в кутку біля образів або на скриню. Виготовляли буковинські скрині з соснових, кедрових, яворових та липових дощок. Тло в них — зелене, вишневе та коричневе. Спочатку малювали передній бік та віко скрині, а причілки лише окантовували "капанкою", "підківками", "цяточками". Композиції орнаментальних мотивів у таких скринях творились у прямокутних полях (рамцях), що обводилися прямими або фігурними кольоровими лініями. Ці композиції складалися з великих та малих букетів, білих та червоних квітів ("трой-квітки") із незначною кількістю зелених листочків. На скринях кінця ХІХ — початку ХХ ст. у центрі рамців малювали квіти, що виростили з вазонки або півкулі. Квіти ці мали три або п'ять пагінців. Крім основних мотивів, по кутках рамців розміщували другорядні — "підківки", "цяточки", "кривульки", "косиці". На початку ХХ ст. з'являються скрині, у яких композиції з квіткових орнаментів повністю закривали передній бік. У центрі таких композицій малювали сердечко з вінчиком із смереки чи барвінку. На буковинських скринях зображали ще "зозульок, голубів із голубками та церкви з весільними деревцями". Розписи на скринях тісно пов'язували з весільним обрядом та пісенною символікою. Кожна деталь малюнка про щоось говорила: барвінчик малювали на невід'язку любов, голубочки — аби завжди в парі були, зозульку — щоб літ молодим накувала багато, ружі — аби життя цвіло, як троянда, барвінковий вінчик і сердечко символізували молодість, невід'язку кохання.

Красно мальована скриня ще мала засвідчити своїм вмістом працьовитість і майстерність дівчини:

*Гой, будем віно та рахувати,
чи не любила-с, ктнягине спати?*

*І що наляла, і що наткала —
що в скрині маєш,
з чим си віддала?*

А ще буковинська скриня хорошила в прискринку вінчик весільний. Зберігався він аж до смерті, і його зашивали в останню подушку.

Орнаментальна та колористична своєрідність українських різьблених і мальованих скринь з історико-етнографічного району "Карпати" свідчить про талановитість народних майстрів, велику любов до краси.

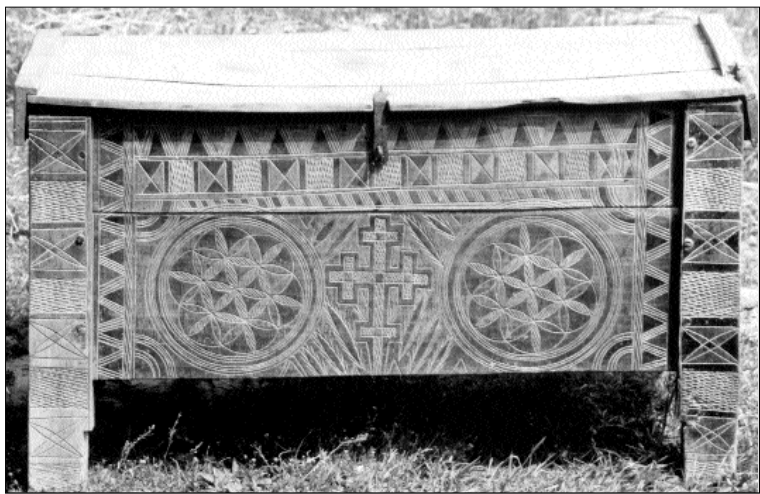
Форми давніх скринь та їх орнаментику використовують сучасні народні майстри та художники декоративно-прикладного мистецтва для виготовлення оригінальних сувенірів — шкатулок-скринь. Чудовий рослинний орнамент старих яворівських скринь зараз творчо використовують яворівські різьбярі, пристосовуючи його до плаского різьблення. Вони виготовляють дерев'яні шкатулки у вигляді мініатюрних яворівських скринь, розмальовують їх традиційними кольорами — темно-вишневою або темно-зеленою фарбами, полірують і прикрашають пласким різьбленням...

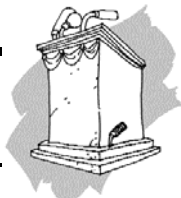
Скрині вже давно відійшли з побуту народу, їхнє місце зайняли зручніші у використанні шафи. Зайняли, та не замінили. Бо щось не складають про шафи коломийок, бо не тьохкає серце нашої юної сучасниці, коли вона вихоплює з них модернову вдяганку, бо годі шукати там віна духовності...

Тож уклонімося святковому зібранню прабабусиних скринь у Музеї народної архітектури та побуту України — вони того варті.

Виставка скринь експонується в хаті із с. Синевирська Поляна в експозиції "Закарпаття".

● **Романа КОБАЛЬЧИНСЬКА**, зав. сектору етнографії відділу "Карпати" Музею народної архітектури та побуту України
Фото автора





«ДОСИТЬ БРЕХАТИ!»

16 вересня в день 4-ї річниці вбивства журналіста Георгія Гонгадзе вечірній Хрещатик знову запалав тисячами свічок пам'яті. Молодь стала в живий ланцюг, який простягся вздовж головної вулиці столиці, нагадуючи з плакатів і транспарантів про те, що свободи слова, за яку загинув Георгій, за ці роки сповна вибороти так і не вдалося.

За кілька годин до появи на центральній вулиці столиці велелюдного ланцюга пам'яті громадськість своїм протестом закликала загальнонаціональні канали "1+1", "Перший Національний" та "Інтер" припинити брехливу інформаційну політику. Учасники акції "Досить брехати!" спочатку пікетували приміщення телеканалу "Інтер", а потім об'єдналися в живий ланцюг, що простягнувся від приміщення студії "1+1" на Майдані Незалежності до будівлі "Першого Національного" на Хрещатику. Громадськість вимагала припинити показ неправдивих новин та забезпечити об'єктивне висвітлення на загальнонаціональних телеканалах позицій усіх кандидатів у Президенти.

Багато часу минуло відтоді, як Україна вибухала масовими акціями протесту, несучи у своїх руках портрет грузинського патріота, що помер за Україну. Розголос про цю подію вже сотні разів обітнув земну кулю. Але мовчазні свічки вкотре нагадали, що "віз і нині там". Злочинців ще й досі не покарано. Влада продовжує вішати українцям на вуха "локшину". А тіло журналіста вже четвертий рік не поховане лежить у морзі.

Україна зустріла річницю втрати Гонгадзе велелюдними акціями пам'яті та тією ж інформаційною ізоляцією з боку провладних ЗМІ.

Водночас голова тимчасової слідчої комісії Верховної Ради, яка впродовж кількох років розслідувала обставини вбивств журналістів Георгія Гонгадзе та Ігоря Александрова, Григорій Омельченко, відповідно до своєї заяви, стверджує, що "керівництво Генпрокуратури впродовж 4-х років не лише не спромоглося, а й не бажав встановити та притягнути до відповідальності осіб, винних у викраденні та вбивстві журналіста Гонгадзе". За його словами, Генеральною Прокуратурою та слідчою комісією зібрано достатньо доказів, які дають підстави зробити такі висновки. Правоохоронні органи "незаконно переслідували опозиційних журналістів. Це переслідування було організоване тодішнім міністром внутрішніх справ Кравченком та Головою Служби Безпеки України Деркачем за особистим наказом Президента Кучми", — говорить в заяві. Документи ж про незаконне стеження були, за словами Омельченка, приховані, а деякі з них знищені. Натомість громадськість отримувала неправдиву інформацію про розслідування справи Гонгадзе та інших журналістів.

Понад 2 роки у Верховній Раді на чолі з її головою Володимиром Литвином блокується заслуховування слідчої комісії та генерального прокурора. На думку Омельченка, це робиться з метою недопущення оприлюднення офіційних висновків слідчої комісії, які засвідчують порушення особами, причетними до вбивства та переслідування журналістів, низки статей Кримінального Кодексу України, що, в свою чергу, може призвести до кримінальної відповідальності за вчинені злочини.

Б. Г.

«Я ЗНАЮ СВІЙ ОБОВ'ЯЗОК»

З виступу Віктора Ющенка на Європейській площі у Києві 18 вересня:

Я знаю, що має невідкладно зробити держава. Я не обіцяю, а присягаю — вона це зробить. Ось що я зроблю невідкладно:

Перше. Державний бюджет до останньої копійки служитиме людям. Я покладаю край розбазарюванню державних грошей. Якнайбільше буде виплачуватися громадянам у вигляді зарплат, пенсій, соціальної допомоги. Це буде не дарунок до виборів, а обов'язок влади.

Найповніше будуть фінансуватися освіта, медицина, культура, наука, Збройні Сили.

Це — головні пріоритети.

Податкова не буде слідувати за таксистами та бабусями біля метро, поки прибуткові підприємства не платять податків. Палади їхніх власників стали викликом усім, хто чесно працює. Я приймаю виклик. Податки будуть знижені, але платитимуть їх усі.

Друге. Ми введемо економіку з тіні. Всі будуть знати, які заводи і які землі за скільки приватизовані, й кому вони належать. Я не ставлю за мету перегляд результатів приватизації. Але розграбування держави буде припинене.

Закон вирішить долю всього



фото Ганни Оборської

"прихвизованого", бюджет отримає за нього справжню ціну. Ми змусимо нових власників виконувати всі зобов'язання перед державою і перед працівниками.

Третє. Ми створимо найсучасніші виробництва й нові робочі місця для наших громадян. Для цього ми запросимо і російських, і західних інвесторів. Ми повернемо українські капітали, вивезені за кордон. Усі будуть працювати за єдиними справедливими й прозорими правилами — в інтересах України.

Четверте. Тотальна корупція, яка паскудить наше життя, буде знищена. Працюватимуть закони, а не кабінетні рішення. Чесні професіонали замінять запламованих

чиновників. Правоохоронні органи нарешті захистять людей від криміналу. Суди судитимуть по справедливості, а не за гроші.

П'яте і найголовніше. Пріва, якою влада відгородилася від народу, буде подолана. Чиновники відвикнуть розглядати людей із вікон розкішних палаців і дорогих авто. Посадовці будуть бачити й чути кожну людину. Я зіб'ю пихатість, вигодовану за рахунок народу.

Я не пропоную програм, які обіцяють покращання тільки через десятки років. У мене є простий і зрозумілий кожному План дій "Десять кроків назустріч людям". Я їду в Президенти для того, щоб дер-

ЗДОРОВ'Я ТА ПОЗИЦІЇ ЛІДЕРА МІЦНІЮТЬ

"Аплодую кожному з Вас, хто прийшов на цей майдан. Знаю, що дорога багатьох сюди не була легкою. Останні два тижні були, мабуть, найтрагічніші в моєму житті. Я міг би не стояти тут сьогодні або навіть не сидіти в інвалідному візку. Але, дякуючи українським, і не тільки, лікарям, я стою на цій сцені поруч із вами.

Я звертаюся до сьогоднішньої влади: "Ви нас не отруїте! У вас не вистачить куль та КамАЗів! Нас вам не зламати! Завжди будуть знаходитися нові Гії Гонгадзе, Чорноволи, Гетьмани!" — сказав на Європейській площі в Києві перед багатотисячним морем прихильників кандидат у Президенти України Віктор Ющенко. У переддень проведення акції "Пісні свободи", у рамках якої виступив лідер "Нашої України", виникали побоювання щодо того, чи взагалі Ющенко зможе з'явитися на площі. Адже в п'ятницю керівник виборчої кампанії Віктора Ющенка, віце-спікер Верховної Ради Олександр Зінченко заявив, що є підстави говорити про замах на життя Віктора Андрійовича. Він оприлюднив діагноз лікарів австрійської клініки Рудольфінерхаус, які обстежили кандидата в Президенти та дійшли висновку, що погіршення здоров'я хворого "було викликане важкою вірусною інфекцією і хімічними речовинами, які зазвичай не входять до продуктів харчування". "Ідеться не про звичайне отруєння і навіть не про сильне отруєння. Мова йде про процеси, які загрожували життю Віктора Ющенка", — заявив Олександр Зінченко.

Симптоми отруєння були виявлені ще 7 вересня. Ющенко перебував під наглядом українських лікарів, але стан його здоров'я погіршувався. А тому було прийнято рішення про необхідність незалежного обстеження у спеціалізованій клініці. 10 вересня Віктора Ющенка було доставлено до віденської клініки Рудольфінерхаус.

Результати обстеження засвідчили, що "діагноз, поставлений попередньо поза клінікою, був абсолютно неадекватний. Передбачені за цим діагнозом методи лікування з медичної точки зору були протипоказані й могли б погіршити подальший хід захворювання". Австрійські лікарі повідомили, що у



фото Ганни Оборської

Віктора Ющенка виявлено "гострий панкреатит з інтерстиціальними набряковими змінами". І водночас зазначили, що завдяки гарній фізичній формі та міцному організму лідерові "Нашої України" вдалося впоратись із важким отруєнням.

Усе ж переконатися в тому, чи все гаразд із Віктором Ющенко, виборці змогли тільки в суботу. Трансляція виступу здійснювалася на всі обласні центри, тому можливість почути й побачити кандидата в Президенти змогли близько 500 тисяч українців. На площі перед Українським домом зібралася велика кількість людей. Молодь із символікою виборчої кампанії Ющенка повмощувалася навіть на прилеглих до площі пагорбах. Стало зрозуміло, що лідер "Нашої України" затримуватиметься. Тому розіграти публіку було доручено співакові

Тарасові Петриненку. Після виконання ним пісні "Україна", було оголошено про вихід лідера народної довіри. Здалося, що Ющенко все ж зміг одужати, бо зміг приїхати на площу. Спочатку сумнівів у "стабільному" стані його здоров'я практично не було. Впала в очі блідість. Хоча вона мала бути законо-

мірною після важкого отруєння. Майдан скандував: "Ющенко! Ющенко!" Відчувалося певне піднесення. Але після того, як кандидат у Президенти почав свій виступ, величезна армія його прихильників дещо притихла. Стало зрозуміло, що отруїли його добряче. Ющенко з труднощами читав свою промову. Були проблеми з вимовою. Як було видно зблизка, наслідки хвороби позначилися на його обличчі.

Але, з іншого боку, спостерігався прояв мужності людини, яка, попри проблеми зі здоров'ям, змогла вийти на площу і запалити десятки тисяч українців своєю незламністю. Я на мить повернувся до площі. Найперше відчуття, яке виникло в людей, — це відчуття шоку та співчуття. Але не те тихе співчуття приреченій людині. Це було відчуття подяки, єдності, не-

ПРЯМА МОВА

жава наблизилася до людей. Я знаю свій обов'язок. Ніхто не буде залишений сам на сам зі своїми проблемами. Ніхто не почуватиме себе покинутим напризволяще. Кожен, хто хоче працювати, матиме роботу. Його родина житиме в достатку. Наші батьки одержать пенсії, гідні їхньої великої праці й терпіння. Медичну допомогу отримають усі, хто її потребує. Освіта стане доступною нашим дітям. На столі в нас завжди буде хліб, який український селянин збере на власній землі.

Ми відродимо село, бо в ньому — душа українського народу. У стосунках із іншими народами наукою нам будуть слова гетьмана Богдана Хмельницького: "Всі наші зобов'язання ми обов'язково виконаємо, як тільки переконаємося, що друга сторона прийме це із вдячністю. Бо таким способом наша нація звикне добувати дружбу".

Ми будемо поруч із нашими союзними в боротьбі проти тероризму. Але українським солдатам не доведеться гинути там, де треба працювати дипломатам. Війська з Іраку невідкладно повернуться додому. Все це під силу державі, яка ставить понад усе інтереси своїх громадян, яка усвідомлює відповідальність за Україну.

Джерело: www.yuschenko.com.ua

БРУДНА ПОЛІТИКА

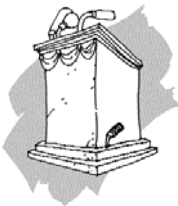
байдужості, бажання допомогти, підтримати, виправдати свою присутність на цій площі. Заявити своїм багатоголосим скандуванням про те, що людина, яка, попри проблеми зі здоров'ям, стоїть на сцені, ніколи не залишиться на одинці зі своїми труднощами.

Виступ на Європейській площі став переломним для передвиборчої кампанії. Став свідченням слабкості влади й незламності опозиційних сил, ілюстрацією програвності нецивілізованих, брудних методів зведення політичних рахунків. Але найголовніше — невдала спроба фізичної розправи над лідером народної довіри дозволила ще більшій кількості виборців визначитися зі своїм Кандидатом.

На тлі всіляких "жартів" із приводу хвороби Ющенка жоден політичний діяч не побажав йому якнайшвидшого одужання. Як повідомляє видання "Українська правда", це зробив тільки один політик — голова Верховної Ради Володимир Литвин. Мовчанка українського політикуму стала справжнім екзаменом людяності й свідченням справжніх намірів більшості його представників. Як би не намагалася влада через свої ЗМІ нав'язати суспільству брехню, звести факт отруєння, який за найгіршого розвитку сценарію міг переплютати всі карти і розв'язати владі руки, до події, що не має ґрунту для розголосу, — очевидно, що, за відсутності інших аргументів, політична кампанія набула найбруднішого характеру. У цій боротьбі про моральні й духовні цінності мовати не може.

Як би там не було, та Віктор Ющенко наступного дня після виступу в Києві, зустрічаючись із виборцями на Житомирщині, мав значно кращий вигляд. Як свідчать очевидці, до нього повернувся голос переможця. Незабаром суспільство дізнається про істинні причини й подробиці хвороби Ющенка, бо депутати з блоку "Наша Україна" почали своє розслідування. Але фактом залишається те, що подібні найбрудніші дії влади "вилазять їй боком" і зміцнюють позиції лідера народної довіри.

Богдан ГДАЛЬ



БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС ПОЧАВСЯ

Кабінет Міністрів України встиг подати до 15 вересня проект Бюджету на наступний рік. У понеділок уранці профільний комітет іще не бачив цих документів, однак на четвер 23 вересня вже призначено представлення бюджету в залі засідань Верховної Ради.

Згідно документа, уряд пропонує визначити доходи в розмірі 87 млрд. грн., а витрати — майже на 5 млрд. більше. Таким чином, планується дефіцит бюджету. Тільки перший погляд на таблиці відверто виявляє, що країна стоїть напередодні виборів.

Перш за все, необділеними залишаються представники силових відомств — на них лягає «головний тягар» виборчих перегонів. Так, Службу безпеки планують фінансувати на рівні... Академії наук (трохи більше 1 млрд. грн.). Удвічі більше коштів надається МВС та

фото Богдана Гдаля

Податковій адміністрації (2 млрд. грн.). Не відстає від силовиків і аграрний сектор. Держпідтримка будівництва та переоснащення шахт потребує 1,4 млрд.

Як відомо, діючий Прем'єр-міністр Віктор Янукович є одним із кандидатів у Президенти, тому видатки на соціальний бюджет передбачаються рекордні. Так, мінімальна заробітна платня буде фінансуватися в розмірі 262 грн., з відновленням міжпосадових окладів. Нарешті уряд запланував у бюджеті 690 млн. грн. на погашен-

ня заборгованості вчителям за багатостраждальною 57 статтею Закону про освіту. Якщо цих грошей не вистачить, Кабмін обіцяє розглянути питання про збільшення фінансування за підсумками першого півріччя наступного року.

Удвічі більше коштів отримає Пенсійний фонд, і 3 млрд. з них підуть на виплату пенсій. Так, уперше заплановано 110 млн. грн. на сплату страхових пенсійних внесків за солдатів строкової служби, матерів, які перебувають у відпустці з догляду за дитиною до трьох років.

АНСИ

Один цікавий секрет — на наступний рік уряд узагалі не планує грошей на обіцяну підвищену пенсію. На думку голови Бюджетного Комітету Петра Порошенка, уряд узагалі не має цих грошей. Тому пенсіонери будуть отримувати ці гроші рівно два місці до виборів, після чого ростиме заборгованість. Однак Микола Азаров вважає, що гроші з'являться за рахунок приватизації та... самого Пенсійного фонду.

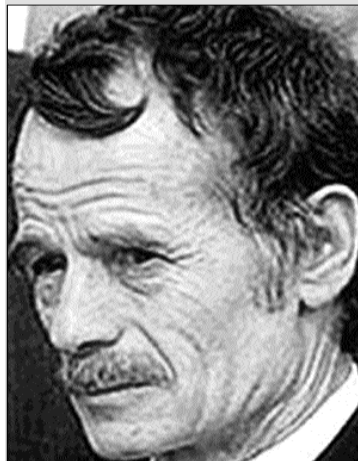
А стаття проекту закону про погашення знецінених вкладів на 6 млрд. грн. говорить про такий популізм, що не потребує роз'яснення. За рахунок цих сум обіцяють погасити комунальні борги, а сумлінним платникам — 20 % поточних платежів.

Петро Порошенко, який є одним із керівників передвиборчого штабу В. Ющенка, вважає нерéalним прийняття цього бюджету у визначений законом термін і прогнозує початок його розгляду після президентських виборів. Враховуючи той факт, що більшість фактично не існує, його прогноз має всі шанси втілитися в життя. Однак спікер Володимир Литвин висловлює більш оптимістичні прогнози з цього приводу.

● **Ірина КОЛЯКА**

РЕГІОНИ

КУРУЛТАЙ: КОГО ХОЧЕШ ВИБИРАЙ



— Ніхто нікого примушувати голосувати за ту чи іншу кандидатуру не буде, адже рішення меджлісу й курултаю завжди мали рекомендаційний характер, — наголосив на четвертому національному з'їзді кримськотатарського народу, який три дні тривав у Сімферополі, голова меджлісу, народний депутат Верховної Ради України Мустафа Джемільєв.

У своїй заяві курултай звернувся до співвітчизників, усіх виборців Криму, незалежно від національності й віросповідання, з заявою взяти участь у виборах Глави держави й проголосувати за кандидатуру лідера «Нашої України» Віктора Ющенка. Таке рішення курултаю ухвалив практично одностайно.

— Кримські татари беззастережно підтримують В. Ющенка, бо більшість із них вбачає в ньому людину, яка зможе, за умови обрання його Президентом України, вести прямий і відкритий діалог між владою і суспільством, — відзначив народний депутат України Рефат Чубаров. За словами голови меджлісу, деякі політичні сили розраховують на те, що при поляризації суспільства на кримських татар і слов'ян, або мусульман і християн, російськомовна більшість буде голосувати проти кандидата в президенти, якого підтримують кримські татари. Мустафа Джемільєв звернувся до регіональних меджлісів із проханням у період виборчої кампанії бути уважнішими при проведенні будь-яких акцій та взяти під особливий контроль діяльність угруповань із числа послідовників 31 нетрадиційної форми ісламу, які не підлягають муфтіату, й козацьких формувань, які, на думку лідера меджлісу, можуть використовуватися в ролі провокаторів.

Найзапальнішими стали дискусії навколо земельного питання, яке депутати запропонували внести до порядку денного в перший день з'їзду. Частина промовців вимагала негайно прийняти практичне рішення: від створення спеціального земельного фонду до призупинення продажу кримської землі й ухвали відповідного рішення, але більшість назвала це питання не підготовленим до обговорення, таким, що вимагає аналізу й доопрацювання. Курултай доручив меджлісу проаналізувати всі пропозиції й виробити резолюцію вже до президентських виборів.

● **Віктор ХОМЕНКО,**
Крим

ПОГЛЯД ЗБОКУ

Підсумкова конференція проекту «Просвіта виборців», який передбачав підготовку незалежних спостерігачів під час виборів Президента України в 2004 році, відбулася 10 вересня в Миргороді. Над реалізацією проекту, який діяв за підтримки Канадського агентства міжнародного розвитку та Посольства Канади в Україні, з березня цього року працював Полтавський обласний благодійний фонд «Милосердя і здоров'я».

Протягом восьми місяців на території Полтавської області проводилися семінари-тренінги з підготовки незалежних спостерігачів. Слухачі навчалися здійснювати неупереджений контроль за виконанням законодавства України про вибори Президента всіма учасниками виборчого процесу.

Оскільки громадські організації, відповідно до нової редакції Закону України «Про вибори Президента України», не стали суб'єктами виборчого процесу, незалежне спостереження здійснюватимуть представники незалежних засобів масової інформації, зокрема обласної газети «Полтавська думка». Про це під час конференції повідомила керівник проекту Ніна Носова, яка підбила підсумки діяльності проекту. Таке спостереження, за її

НЕЗАЛЕЖНІ СПОСТЕРІГАЧІ ГОТУЮТЬСЯ ДО КОНТРОЛЮ ЗА ВИБОРАМИ

словами, сприятиме уникненню зловживань та фальсифікації на всіх етапах виборчої кампанії, підвищить довіру та впевненість виборців у прозорості та чесності виборчого процесу.

Тренер проекту, магістр державного управління Тетяна Ксьондз звернула увагу присутніх на численні порушення законодавства, зафіксовані протягом перших двох місяців президентської виборчої кампанії під час висування кандидатів, збору підписів, агітації, формування виборчих комісій.

Про досвід участі у виборах різних рівнів розповів учасникам конференції Олександр Кулик — тренер проекту, народний депутат України у Верховній Раді третього скликання. Розповідаючи про важливість незалежного спостереження, він, зокрема, продемонстрував пакет виборчих бюлетенів однієї з дільниць, які після голосу-

вання на проміжних виборах до Верховної Ради 20 червня ц. р. замість того, щоб потрапити до Центральної виборчої комісії, опинилися на смітнику в Карлівці. О. Кулик запевнив присутніх, що точний підрахунок голосів на президентських виборах буде забезпечено на підставі протоколів усіх дільниць, отриманих членами ДВК і спостерігачами.

Волонтер проекту Анжела Дуброва-Руденко поділилася досвідом роботи спостерігачів під час цього річних проміжних виборів до Шишацької районної ради. Вона закликала до професійності в проведенні спостереження й наголосила на тому, що найкраще, коли на сільських дільницях присутні спостерігачі з інших населених пунктів — це дисциплінує як членів комісії, так і самих спостерігачів і виборців. Про роль неурядових організацій у просвіті виборців розповів прези-

дент фонду «Милосердя і здоров'я» Олександр Коблик. Він повідомив, що відбір слухачів семінарів-тренінгів було здійснено з урахуванням того, що кожен слухач сповідує принципи моральної й політичної незалежності, добровільності й діяльності на благодійній основі.

Учасники конференції також обговорили проект Декларації етичних засад діяльності громадських організацій та ухвалили Етичний кодекс фонду.

Насамкінець усі учасники конференції одержали методичні посібники «Незалежний спостерігач» із практичними рекомендаціями для виборців щодо попередження порушень під час виборів.

Цього тижня відбудуться заключні семінари проекту в Миргороді, Оржиці, Гребінці та Глобино-му.

● **Вікторія СОТНИК,**
м. Полтава

ТОЧКА ЗОРУ

ренко (Партія Реформи і Порядок); Юрій Кармазін («Наша Україна»); Григорій Омельченко (Блок Юлії Тимошенко); Михайло Волинець (голова Незалежної профспілки гірників); Іван Плющ («Наша Україна»); Олексій Івченко (голова підкомітету Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності); Микола Мельник (СПУ); Володимир Стретович («Наша Україна», голова Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією); Іван Лозовий, президент Інституту державності та демократії.

Із заявою під заголовком «Януковичу, майте совість!» комітет «Громадяни проти злочинців у політиці» закликав претендента на найвищу посаду в державі Віктора Януковича зняти свою кандидатуру.

«Якщо навіть Віктор Янукович дійде до дня голосування 31 жовтня як кандидат, це вже надасть сильного удару по іміджу України, яка стане відомою, як держава, у якій двічі осуджена особа може серйозно балотуватися в президенти», — заявив Михайло Волинець (БЮТ).

Шанси зняття власної кандидатури претендента в Президенти й діючого Прем'єр-міністра Віктора Януковича прокоментував член Комітету Іван Лозовий: «Якщо Вік-

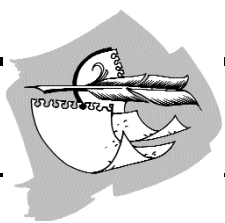
ВІКТОРА ЯНУКОВИЧА ЗАКЛИКАЮТЬ ЗНЯТИ СВОЮ КАНДИДАТУРУ

тор Янукович справді змінився після двох судимостей і внутрішньо засвоїв уроки їх зняття, тоді він обов'язково зніме свою кандидатуру найближчим часом. Дивніші речі вже відбувалися».

Довідка:

Комітет «Громадяни проти злочинців у політиці» створено 8 вересня 2004 року.

Мета створення комітету — до-



ВЕЛИКА ГУЦУЛКА З КРИВОРІВНІ



Сиджу на Івано-Франковому камені, наче на троні. Розлого, зручно, під ногами — кам'яна підставка, за плечима — кам'яні хрести. Осінній камінь, а тепло ще літнє. Хто і скільки разів сидів на цьому камені? Думаю, тут присідала Леся Українка, і два Михайли — Коцюбинський і Грушевський, два Володимири — Гнатюк і Шухевич, і Гнат Хоткевич, і Сергій Параджанов, Іван Миколайчук... Камінне крісло Івана Франка на Грашпарівці. У Криворівні. Біля Одоєїної хати.

Бо саме до Одосії живої і до Параски, вже мертвої, — моя дорога. Та Одосії вдома не застала, посиділа на колоді біля її хати, заглянула навіть у тихе віконечко.

...Зачерпну кухликом води з кринички Параски Плитки-Горицвіт. Вода джерельна, як саме життя. І чиста-чиста, як саме Небо. Дашок над криничкою прогнів. Ллється вода на дошки, як на душу. Ллється на малюнки самої Параски, які вона повисила ще за життя, ще років п'ять тому... Із внутрішніх обшитих дошками боків кринички — квіти і лелеки. Поранені лелеки і розірвані квіти. Завтра листочки розвіє вітер! Невже некому зібрати, склеїти, реставрувати і дах новий подарувати Парасчиній криниці?! Нема.

Звичайно, є. Є клуб "Українські Афіни", бо саме так назвав Криворівню відомий фольклорист і етнограф Володимир Гнатюк. Силами клубу вже перекрита хата Криворівненської Народної Письменниці. ТАКИ БУДЕ ЇЇ МУЗЕЙ У ЇЇ ХАТІ!

Криворівня славиться іменами тих, хто тут бував і творив, вертався сюди знову й знову. Тут є музей Івана Франка, відбудовується на присілку Грушівка оселя Михайла Грушевського, буде музей "Тині забутих предків" у хаті-гражді Палія Харука, де знімав свою кінострічку Сергій Параджанов. Багато ще інших музеїв задумано: писанкарства, парафіанства, ковальства. Дай, Бо-

же, здійснити задумане!

Стою біля хати Параски Плитки-Горицвіт. Слава Богу, вже під новим дахом! Занедбане подвір'я. Парасчині барвінки втопили листя в бур'янищах. Звичайно, не все одразу.

Криворівня — Гуцульська столиця. І в неї тільки одна Народна Письменниця — Параска Плитка-Горицвіт. З доробком у сорок томів по п'ятсот сторінок кожен! Гуцульською мовою! Це — народна геніальність, у яку ти, Криворівне, ще не смієш і повірити! Та й хто прочитав усі сорок томів Парасчиного гуцульського писання?! Переплетеного, розмальованого і випсаного її дивовижною каліграфією. В'язь, орнаменти, графіка — усе в тій каліграфії. Воно майже ніде не публікувалося. За її життя багато науковців хотіли просто її трудами підживитися. Не дала.

Заповіла Гуцульщині й Криворівні. Це — звичайний унікум, який ми ще не гідні осягнути. Схиляю голову перед могилою Параски Горицвіт. Горицвіт — не від горя, а для серця.

Я, волинянка, кланяюся тобі, Велика гуцулко! Молюся за тебе на твоїй могилі. Ти ще й сама не знаєш, що ти, і тільки ти, є і будеш найбільшою Славою своєї Криворівні. Найпахучішою квіткою Гуцульщини.

Бо ти сама — Вічна Пам'ять! Ти, Криворівне, маєш те, чого не має ніхто: поезії, легенди, перекази, казки, бувальщини твоєї Параски. Гуцульські мовні діаманти, колоритний і невідомий діалект. Перли звуків, бурштину зворотів, смарагди винятковості. Твою найголовнішу криворівненську повість! Яку ще ніхто не читав! Але її чув Франків камінь-трон, що в близькому сусідстві від Парасчиної хати.

Доля геніїв — не геніальна. Так дає Бог! Щоб хоч щось зрозуміли люди. А ми — нерозумні, і розуміти не хочемо. Може, тому й страждаємо. Може, тому і падають свічки зі свічників у старовинній Криворівненській церкві Різдва Пресвятої Богородиці. Навіть на її Богородичному святі.

Несвяточними були мої роздуми у світлий день Криворівні. Може, ми загорді? Перед Богом?! Може, ми заснули? Для Богородиці?! Може, може, може... Прости мене, Боже! Прости, Богородице! Простіте, добрі люди, і недобрі теж...

Душа, як струна, тремтить на вітрах. Душа, як трембіта, стогне й оплакує. Душа, як Черемош, реве і рветься. Рвуться думки. Колить серце. Кожна людина — музей. Для своїх нащадків. Кожна людина — Храм. Для своєї Престольності. Кожна людина — пантеон. Для своєї землі!

Дивовижна Гуцульщина! Люди тут дуже добрі. Коли я у Верховині вперше зустрілася з Черемошем, те три години зранку і десь стільки ж перед вечором аж до темноти дивилася в очі-води Черемошу, не могла від-

вести погляд від верховинських верховин, і народжувалися поезії. Дивилася, як загіпно-тизована, бо такою і була. Аж до мене спустилися вниз люди — ціла сім'я, яка поруч будувала хату. Поцікавилися, чи маю я де ночувати, чи не зробилося мені погано. А мені ж було так добре, так неповторно і так дивно, що я і часу не відчувала, що видалася дивачкою місцевим людям, які щодня беруть воду з Черемошу і щодня дивляться на свої гори. І їм здається, що в цілому світі так гарно, як у них.

...Сиджу в машині, що мчить гірськими петлями у Косів, на Гуцульський фестиваль. У руках тримаю веселковий великий том малюнків Параски Плитки-Горицвіт, який добрі люди теж везуть на фестиваль. Може, хтось зацікавиться.

Доля гуцулки... Малюнки і підписи. Що краще? Для мене, напевно, підписи. Бо це — поема гірська про долю горянки. Мовою гуцульських гір. Більше ста малюнків!

Доля гуцулки... Не встигла домалювати і дописати. Пішла на своє небо. А хто встигне нам подарувати її спадщину? Чи знайдеться на Гуцульському фестивалі хтось, кого схвилює велика спадщина Великої гуцулки? Напевно, не знайшлося... Бо серед великих розмаїтих і розпачливих промов на Гуцульській конференції, серед барвистих і запальних танців і пісень ні на відкритті, ні на закритті Гуцульського фестивалю не прозвучало і слова про поетичне й мальовниче диво Гуцулі! — Параску Плитку-Горицвіт. Із Криворівні.

А ще мені знаєте що подумалося? От якби кошти, витрачені на один Гуцульський фестиваль, та мудро витратити на видання спадщини Криворівненської Народної поетки! Усіх сорока томів!

Дивні ми люди: не розуміємо, де справжні цінності. Чи не хочемо зрозуміти? Танцювати можна, співати можна, а от слова українського хтось дуже боїться.

Бо в кожному Парасчиному томі — біль і правда, гуцульська мука, генетичність, Гуцульщина. Незвичайна, невичерпна, висока, як Гори Карпатські, чиста, як дно Черемошу.

Ішли колись люди до гуцульського газди Кривого на його рівню біля серповидного тут Черемошу. Ішли колись. І тепер ідуть письменники, етнографи, кіносценаристи до Криворівні по прекрасні думки і полотна. Ішли і їхали. Будуть йти і їздити. Допоки стоять Карпати, допоки Криворівня вирівнює душі! Параска Плитка-Горицвіт усе своє багатство залишила своїй Гуцульщині. Читай, осмислюй! Володарюй її дарами! Нема кому володарювати. Володар ще в жебрацьких шатах. А владі наш горицвіт не потрібен.

Та Гуцульщина просинається опісля летаргічного сну. Твердіє і твердішає.

Вродилася тишеченька, тільки грім замучив.

СКАРБИ НАШІ

Вивозили наших хлопців до Красного Луча. Здається, так змушені були співати гуцули, коли їх розлучали з Черемошем. Уже не вивезуть ні до Красного Луча, ні в Кривбас. Усі й усе залишаться вдома. Так, як заповіла Параска Горицвіт...

Я дивилася книгу її малюнків, так любовно і гарно переплетену її руками, з тими зав'язочками-кутасиками і тими розмальовочками кожної писаної букви. Дивилася й суворо наказувала собі, існуючій і не існуючій: "Бачиш, Антоніно, як треба робити, коли нема надії на інших? Треба робити на Вічність. Не собі — людям".

Але, попри все, хочу ще раз повернутися в Криворівню. На презентацію або, як по-нашому, святкування Парасчиних томів, усіх сорока, уже виданих!

...Сиджу над Черемошем, пройшовши всю Криворівню від Верховинської межі до річки Буковець. Зачарована, вражена гірською красою. Хати, як суніці, на схилах. Ворота біля хат, як райські входи. Гори, як Небесні Гриби. І рівнина! КРИВО—РІВНЯ! Як тернова хустка, розкинута перед водами Черемошу!

Тут мусить побувати кожен українець. Тут — Дух особливий. Тут Духовністю насичений усякий час. ТУТ ЗНАХОДИШ САМОГО СЕБЕ! На своїй єдиній Духовній Вершині! Це треба відчутти, про це розповісти неможливо. Саме тому тут і з'явилася Параска Плитка-Горицвіт. Тут вона зійшла, як гірська арніка.

Прийжджі, якими б вони рідними не стали, все одно від'їдуть до своєї рідні. Залишаються завжди лише свої. Чуєш, Криворівне, — свої! Бо твоя Параска — це твоя найрівніша рівнина й найвищою Гора!

Прозорий Черемош, як сльоза. Хочу пити. П'ю. З долони. Ще раз, ще раз... І ще. Вірю, що це — найчистіша вода. Не хочу йти. Хоча давно пора. Хвилини цементуються в роки. Я тут сиділа б ціле тисячоліття. І не засумувала б, дивлячись в очі цим вічним смарагдам і невмирущим водним дзеркалам. Так легко ще ніде не дихалося. Так радісно й великодно ще не було ніде. І чомусь так виходить, що поспішаєш саме там, де тобі треба зупинитися найдовше.

Душа, як тисячолітній камінь. Усе знає. Душа, як гірський едельвейс. Недоторканна й недоступна. Душа, як перша хвиля і як остання нота.

...Сиджу на Франковому камені. Біля Одоєїної хати. На Грашпарівці. У Криворівні. Вирівнюю мислі і думаю про все українство. І, зокрема, про одну українку-гуцулку Параску Плитку-Горицвіт. Трохи запізнилася на зустріч із нею. На якихось п'ять років, що стали раптом Вічністю. Але зустріч усе одно відбулася. НАШІ ДУШІ ПОХРИСТОСУВАЛИСЯ. НАВІКИ!

● **Антоніна ЛИСТОПАД**, лауреат премії імені Василя Стуса

ПОЕТИЧНИЙ АВТОГРАФ



Надія ДИЧКА

ВЕСІЛЬНІ КОНІ

*Минуться всі незгоди й негаразди.
Забудуться в любові чвари всі.
Летять весільні коні в позачасі.
Якщо і будь, то радісній сльозі!*

*Весна пливе. Погодиться Неділя.
Цвіте усе й надіється на День.
Сьогодні я оспівую в е с л л я!
Природи, птаства, квітів і людей!*

*Розбурхані потоком з гір відлуння:
О прикарпатські сонячні верхи!*

*Дзвіниця Сонця ловить вітру струни.
Тремтять круті дороги й береги.*

*Хай день нам не намотиться дзвонити
на Щастя й Радість, на тривке добро!
В душі слова подячної молитви.
За все, що буде. І що вже було.*

** * **
*Чому я часто думаю про степ,
коли зродилась у Карпатському краї?
Чому мені лелеки чорний креп
Козацьку "Чорну Раду" повідає?*

*Чому мені стежиною на зруб
полин неждано трапляється під ноги
І степовий нашле укропе дух,
І пригадає всі чужі тривоги?*

*Босоніж йтиму аж до трьох шляхів.
Трава очистить, вмие і зігріє...
Шумлять тупими схилами верхів
Старі, як світ, бескиди. Звечоріє.
Далеко ген і гори, і поля...
На міждоріжжя вдаваний "галаві"
аж за Дніпром себе відчую я.
В Соборній, вільній, квітнучій
державі.*

** * **
*Ця холодна, срібна тиша
за Карпатськими верхами...
Жде мелодія на вірша —
бродить синіми шляхами.
Скоро гряде хуртовина,
що буває із...громами!*

*За горою — мов дитина:
хата тулиться до "мами".
Ой, горо, — ти всім тут "мама",
та твоїй муж — Карпатський вітер
б'є тебе й за небесами,
потім спить — немов убитий.
Ти ж одна дітей притулиш,
що, мов сироти, у тебе.
Із туманами затужиш,
здивляючись у Небо.*

** * **
*Тут, де живу, немає голубів —
тут... гори й сонце, сойки і сороки...*

*І це — зустрінеш зрідка журавлів
або орлів із-понад хмар
високих.
На кілька літ раз горлиця майне
крилом тугим над садом
й сяде їсти.
(Зерна того, що курам —
не мене),
зрадієш ти, хоча противник
містик.
І все ж, і все ж... Це, може,
Божий знак?
А може, звістка про щось гарне
й світле?*



фото О. Цесури

*І заворкує горлиця, й луна
полине ген у юність через літо.
Та хтось, либонь, сполохає її —
і зникне враз та горлиця
надовго.
Розвеселять синиці і щиглі:
що ж, не сумуй, хоч в осін
йде дорога.
Чекай, люби, змагайся
знов щодня
із часом, з вітром, із
штормами долі.
І виглядай уперто солов'я,
котрий співати вміє лиш на волі.*

** * **
*Взялись за скрипки в тиші цвіркуні.
Заволоділи світом сні і зорі.
Вже літо... Поїзд ген із даліни
вужем швиденько сповз
по косогорі.
Ледь чутино пригальовує, пливе
той вуж залізний, за ліси і гори.
Як б'ється тиша! Як вона живе!
У цвіркунових впевнених мажорах.
Ще мить лякала гуркоту коліс,
та знову вже полонить ніч
Карпатську.
Згори по небу ген Чумацький Віз
до неї посміхається обачно...
Раює тиша: це її пора!
Підвладна їй рівнина і гора!*

● **м. Долина**
Івано-Франківської обл.



СКАРБИ НАШІ

Ані на одну мить не слід нам тут забувати, що життя нам дано для любові і що ми самі — твір Божої любові до нас.
Микола Гоголь

Кохання, любов — первинна потреба душі, одвічне прагнення людської душі жити. Людина досягає духовної зрілості, коли керується світлим, високим прагненням своєї душі. В душі й живе кохання.

Кохання — це ясний орієнтир, який допомагає людині розрізнати прагнення душі жити й потребу організму бути. Душа наділена позаземною безвічною сутністю, а організм обмежений земними проминущими й невтоленними потребами. Душа — осередок людського ества, а організм — фізична оболонка. Гармонізуючи потреби організму з високими прагненнями душі, людина досягає повноти життя.

Духовним чуттям людина віднаходить і відкриває душу. Душа розкривається в коханні, як квітка у квітванні. Без душевної взаємності не знаходить людина повноти щастя ні у вгамуванні природних потреб організму, ні в задоволенні прагматично-еґоїстичних забаганок розуму. Матеріальні розкоші й соціальні ілюзії — усе те проминуще й незбутнє, коли не одухотворене, не згармонізоване безкорисливістю люблячої душі.

Кохання й корисливість несумісні. Тільки гармонія душевної взаємності здатна подолати безпросвітність земного буття. Лише задоволенням головної потреби душі — жити в коханні — людина досягає повноти щастя. В коханні волею Духа прозирає людська душа. А зріла душа ставиться до життя як до вияву Всеєдиної Любові.

У ГАРМОНІЇ ОДВІЧНИХ ПЕРВИН

Наше прадавнє слово *кохання* нині так рідко промовляємо, що його можна почути хіба що в старовинних ліричних піснях. Завмирання слова на вустах — наслідок завмирання в людській душі тієї чистої інстинктивно-духовної життєтворчої потреби, яку соромливо називаємо цим майже забутим словом. Натомість широкоживаним, надто популярним серед молоді, стало міжнародне слово *секс*, яке сприймається, однак, як щось сороміцьке, непристойне, хоч і має притягальну силу.

Насправді обоє цих слів споріднені за змістом і позначають вияв одвічної життєтворчої дво-первинності Всеєдиного Світу в людському світі, що реалізується в духовно-продуктивній парній взаємодії чоловічої та жіночої первини.

Слово *секс* походить від латинського *сексус* — *стать* і позначає розмаїття чуттєвих переживань у стосунках між різними статями — чоловіком і жінкою. У давніх греків чуттєвий зв'язок між статями звався *еротикою* (буквально: *любовні первини*), а покровитель любовних первин іменувався *Еросом* — *Духом Кохання*. *Ерос* символізував найвищий духовний вияв статевого стосунку, що нашою мовою зветься *любов'ю* або *коханням*. *Ерос* мав спільну етимологію.

Слов'янське *любов* має спільну етимологію із санскритським (давніоіндійським) *любхати* — *жадати* й латинським *юбіре* — *любити*. Спільного змісту з ними й ук-

КОХАННЯ — ВОЛЯ ДУХА

Есея про плекання Ладу



Анатолій Буртовий. Гармонія двох. (<http://burtovyy.myrunet.com>)

раїнське *шлюб* — *злюблення* двох закоханих, освячені моральним законом любові стосунки чоловіка й жінки, тобто єднання в Космічному Еросі, в Духові Всеєдиного Кохання духовно-біологічного ества чоловіка й жінки.

У нашій мові в слові *любов* виявляються, передусім, сердечні стосунки чисто духовного рівня між закоханими, рідними, друзями й зрідка переживання фізіологічного рівня. А слово *кохання* вибрало всю повноту щирих чуттєвих взаємин, починаючи від сердечних переживань двох закоханих, їхньої духовної готовності увійти у фізіологічний контакт аж до реалізації чистих статевого інстинкту у дітонородженні.

Прадавнє українське слово *кохання* етимологічно споріднене з давньоіндійським *кама* — любовна пристрасть, жадання. Слово *кома* походить від містичного складу *ка*, що означає першопочаток (тому *к* — перша літера санскритської абетки), та *м* — знака людини (знак *м* був на стягові давньоіндійського Духа Кохання — *Ками*, якого зображували вродливим юнаком, що тримає в руках лук із цукрової тростини, де тятива — з бджіл, а стріли — з квітів).

Давньоукраїнське *кохання* й давньоіндійське *кама*, як архетипи спільної для наших культур давньоорієнтської духовної традиції, по суті означають одне й те саме — *зачин людини*.

Земне кохання — вінець біологічної й духовної зрілості двох різностатевих людей — чоловіка й жінки, а також зародження й творення нової людини волею Всеєдиної Любові. Через кохання реалізується в людях життєтворча сила самооновлюваної первини — Духа Всеєдиного Життя, що його в Україні одвіку іменують *Лад*. А саме кохання перебуває під заступництвом парної Ладові первини, заступниці Всеєдиної Любові — *Лади*. Про всі таїни кохання оповідає прадавня *Кама-сутра* — давньоіндійська священна книга, що увібрала багатовіковий духовно-фізіологічний досвід інтимної сфери життя орієнтських (хліборобських) народів, до яких належимо й ми — українці.

У здатності, вмінні кохати найповніше виявляється духовна практика людини — те, чим людина відрізняється від тварини. Голубитися, милуватися, ніжитися, пеститися, тішитися вміють птахи й тварини. Та тільки людина спроможна одухотворювати природні

інстинкти, спрямовувати енергію статевого інстинкту на продовження, плекання життя Безвічного Духу.

ДУХОВНЕ РАДІННЯ

Кохання як зрілість душі, духовне радіння — вища мета людського життя, а всі інші турботи — це лише засіб забезпечення життєтворчої сили кохання. Одночасно кохання — це й вищий спосіб самореалізації людини, пробудження життєвої сили й найповніший, найдовершеніший вияв людського духу. Всеєдиний Світ має багато сфер самовияву, і найвища, найтонша з них — уселадуюча сфера Всевишньої Любові. Людина може взаємодіяти з нею та досягнути через неї Світового Лад як Істину Всеєдиного Життя лише просвітленим у власному коханні серцем. Правду мовив Григорій Сковорода: «Істиною людиною є серце в людині». Серце тут мислиться не в анатомічному плані, а як психічний,

єдиного Життя, що виявляється в людині як вроджені духовні та біологічні потреби. Чисте серце вміщує в собі цілий Світ, як просвітлена Сонцем крапля води містить у собі сутність Океану. Кризь чисте серце струмує безвічний Час-Життя. Тому духовно зріла людина поєднує в серці минуле, нинішнє й майбутнє життя своє, свого роду й цілого етнічного ества. Через серце людське виявляється Закон Всеєдиного Ладу, за яким усе суще в світі має жити по своїй волі, єднаючись у Всеєдиній Любові. Всеєдина Любов — це не антропоцентрична, еґоїстична любов між людьми, а любов до всього живого у Світі, як Земля й Небо люблять усе суще між ними. Найвищий вияв людського кохання — життя в ладі з Єдиносущим. (Антропоцентризм як світоглядна доктрина ставить у центр Всеєдиної Світобудови людину, чим веде людство до катастрофічного порушення екологічного балансу з Космосом. За антропокосмічним принципом людина — органічна частка Всесвіту, і їй належить жити за Законом Ладу).

Кохання — глибоко особистісне, найінтимніше самоздійснення людини у Всеєдиній Любові. Воно починається з плекання власних почуттів, з очищення серця. Хто здатний відчути, досягнути себе, той відчує, досягне й люблячу душу. В коханні має бути повна відповідність природних інстинктів і духовних устремлінь. Сила кохання твориться єдністю фізіологічних, сердечних (психічних) і розумових зусиль чоловіка й жінки. У гармонії цих зусиль і виявляється життєтворче світло Всевишньої Любові. Це світло вносить ясність у життя, відкриває закоханим знання одне одного й цілого Світу, дає віру одне в одного, віру в життя. Жіноча віра живиться силою почуття її земної душі, чоловіча віра — силою просвітлення свідомості. Жінка у своїй вірі покладається на чоловічу ясну свідомість, а чоловік — на щирість жіночого почуття. Чоловікові енергією життєтворчого духу належить плекати жі-

життєродності чоловіків дух і почуттям плекати його снагу.

Саме так за міфо-релігійними знаннями наших предків у духовному світі чоловічої первини Батька-Першотворця — Лада — самозародилася жіноча первина Матері всього сущого, заступниці людського кохання й родинного життя — Лади. Це самозародження Першоматері відбулося під Золотою Вербою — Світовим Деревом оріїв, що виникло з первісних вод Космічного Океану. Такі й земні чоловіча та жіноча первини в духовній взаємодії, в гармонії подружнього життя творять лад родинного світу — внутрішню красу, яка рятує, животворить людський світ у безвічному пульсуванні світла Всевишньої Любові.

Людський світ здатна врятувати не зовнішня показна речова краса, а внутрішня краса, гармонія людського духовно-біологічного ества. Духовна сила внутрішнього ладу оберігає людину від гіпертрофії буденних потреб, вивільняє душу з-під гніту проминущого, розпросторує межі життєвої реальності до Безвічного. Ця гармонія-краса виявляється, передусім, у єдиному битті двох закоханих сердець. Отже, людський світ зможе самоврятуватися силою кохання — реалізацією в людині Всеєдиної Любові — Ладу.

Кохання неможливо придумати. Його може породити лише сила чистого природного інстинкту і ясного духу. «Кохання — духовного світла первісток», — так Леся Українка переклала рядок давньоорієнтського гімну Всеєдиному Духові. За праорієнтськими архетипними елементами *кохання* прочитується як *пробудження духовної сили* або *радіння в Духові*. В українських обрядових весільних піснях, у народній інтимній ліриці, як і в поезії інших орієнтських народів, зокрема в класичній індійській та персько-таджицькій, кохання набуває значення Космічного Ідеального Праобразу земного людського почуття й символізує єднання зрілої людської душі з усеполюючою життєтворчою Світлою Силою Всеєдиного Ладу.

Із коханням пов'язано багато слів-архетипів, які є виявом нерозчленованої міфо-релігійної свідомості — духовного осередка особистості й традиційної народної культури. Ось головні з них, що живуть у нашій народнопоетичній традиції: *закоханий* — людина, яка прагне єднання не лише з іншою людиною, а й із Єдиносущим через Усевишню Любов; *парубок, чоловік* — уособлення зрілого розуму й духовної здатності людини; *дівчина, жінка* — уособлення тілесної чуттєвої душі; *врода* — не зовнішня тілесна краса, а внутрішній лад людського ества, що в ньому виявляється краса-гармонія Життєтворчого Ладу; *вуста* — духовна вітха; *соловейко* — закоханий, який прагне єднання з коханою і Творцем; *квітка* — безвічна краса життя; *Сонце, Місяць* — вияви Всеєдиного Світа й символи парубочої вроди; *Зоря* — народження Світа, просвітлення душі, символ дівочої вроди; *страждання і єднання в коханні* — звільнення душі від тлінної множинності земного світу й прилучення до сфери Всевишньої Любові. На таке прилучення здатна лише душа чиста, просвітлена взаємним почуттям, яке породжує в людині життєву силу й волю — духовне радіння.

Далі буде

Олександр ШОКАЛО

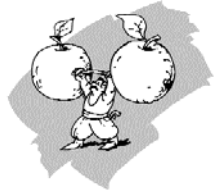


Анатолій Буртовий. Козацьке кохання

емоційний центр людського ества — душа.

У людському серці поєднуються духовна й біологічна сфери Все-

ночу душу в духовному полі родинного світу, як Сонце плекає у своєму життєдайному полі Землю. А жінці належить реалізувати в своїй



ПОГЛЯД

Чимало українців сьогодні сприймає гендерну тематику за формулою, якою ошасливив світ президент сусідньої країни, заявивши, що “надо уничтожить в России терроризм и секс”. Коментарі зайві. Не лише пересічний громадянин переконаний, що мова, в основному, йде про проблеми жінок і тільки, але й освічена частина населення вважає, що гендерна тематика — це захист прав жіноцтва, зокрема підтримка його владних домагань. А між тим, достатньо поцікавитися лише визначенням поняття “гендер”, як виявиться, що йдеться про соціальний паритет між чоловіками й жінками, а зовсім не про утвердження міфічного новітнього матриархату на теренах України.

Базовим документом, де свого часу були зафіксовані та узагальнені принципи положення щодо міжнародного правового статусу жінок, є Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок. Проведені в останні роки аналітичні дослідження виявили, що: 1) зміни, які відбулися в політичному та економічному житті країни, не є гендерно нейтральними; 2) у незалежній Україні різко знизився показник представництва жінок в органах влади, освіти та трудових колективах; 3) громадські жіночі організації мають малий реальний вплив на формування політичних та інших процесів у державі; 4) формування ринкової економіки призвело до значної дискримінації жінок на ринку праці. Серед зареєстрованих безробітних абсолютну більшість складають жінки, особливо з вищою та середньою спеціальною освітою. Крім того, існує приховане безробіття, коли жінка перебуває у вимушеній довгостроковій неоплачуваній відпустці тощо; 5) виникло й набуває загрозливих розмірів таке ганебне для суспільства явище, як работоргівля, що стосується особливо жінок України (в основному використовуються як сексуальний товар). Можна ще й ще раз повторювати, що ставлення до жінок є показником рівня цивілізованості суспільства.

Досвід розвинених країн показав, що жінка в політиці — це лакмусовий папірець, який виявляє прозорість політичних рішень і рівень корумпованості владних еліт. Що більше жінок на найвищих посадах у державі, що значніша їх частка в парламентах, то контрольованіша і, зрештою, цивілізованіша політика відрізняє цю країну. За даними соціологічного опитування, проведеного в Донбасі та Харківському регіонах, респонденти загалом позитивно ставляться до наявності жінок у владних структурах, але не на найвищій державній посаді. Розчарування і значну зневіру у можливості швидкого перетворення України на цивілізовану країну певна частина українців пов’язує із засиллям чоловіків у владних структурах. В Україні склалася сьогодні цікава ситуація — у суспільстві панують дві взаємовиключні суспільні думки: 1) тільки жінки, коли прийдуть до влади, можуть сьогодні подолати корупцію; 2) жінки не можуть бути політичними лідерами найвищих рангів. Це трохи нагадує “плюралізм в одній голові”.

Якщо ж проаналізувати реальний стан речей у політиці, то виявиться, що українська жінка та українська політика — теми мало популярні. На сьогодні важливість цієї проблематики визнається лише тому, що вона є даниною вимогам міжнародних документів, які підписала Україна на шляху до Європейської співдружності.

Очевидно, не буде дуже вже далеким від правди твердження, що так званий пересічний українець уявляє собі наше жіноцтво в політиці приблизно за формулою П. Загребельного, яка звучить так: “Ор-газм. Сарказм. Маразм”. Коротко і ясно. У тандемі “жінка—влада”, на думку автора, гине власне жіноче материнське начало, як то сталося з героїнею справді цікавої повісті П. Загребельного “Гола душа”. На яв виходить інший тип жіночності — повія, яка демонструє себе в найрозбещенішому вигляді. Складається враження, що вся українська культурна політика радянського часу пройшла “випробування” ліжком такої собі номенклатурної української левиці. А на прощання — палкий монолог невгамовної героїні повісті про необхідність докорінного винищення існуючого чоловічого світу. Який пафос! І все ж віритись мало. Чи знайдете ви сьогодні хоч одну українську жінку при своєму розумі, яка б вимагала: “Треба розтрощити цей маразматичний чоловічий світ, понизити все, що понави-гадували ці вдягнені у штани примітивні істоти, і створити свій жіночий світ, світ для блаженства, насолоді і розкошування!.. Чо-

ловіки — найпримітивніші істоти з усього суцього, їх треба відстрілювати за ліцензіями, а далі вирощувати для нашого задоволення на фермах... Заборонити всі релігії, науки й мистецтва, бо вони вигадані чоловіками... Екстаз і оргазм повинні запанувати на землі, а не сарказм і маразм від протухлих чоловіків!”

Яка вражаюча тирада! І все ж усі ці плачі викликають мало довіри.

Сказати б, “більше по-українськи по-жіночому” звучить зойк героїні роману О. Забужко, що треба ж було народитися жінкою, та ще й українкою. Бо саме перед нею стоїть вічний вибір між небуттям та “буттям-яке-вбиває”. І зовсім не феміністки та “гендеристки” створили ті реальні проблеми, які витворюють із України бантустан у центрі Європи. Проте ми всі в одному човні. Тому ця гола душа — одна на два “гендери” разом. І, хоч смійся, хоч плач, без жінки в реальній українській дійсності, в тому числі й політичній, не обійдешся з тієї простої причини, що ніхто ніколи не вирішить тут так званих жіночих проблем без самої жінки. На жаль, повністю має рацію М. Богачевська-Хом’як, коли стверджує, що жінки часто не усвідомлюють, що, живучи в “чоловічому суспільстві”, думають про себе так, як їм накинено традицією, культурою.

ГЕНДЕРНИЙ ПАРИТЕТ В УКРАЇНСЬКОМУ ВАРІАНТІ



Чоловіки кажуть: ось ми розв’яжемо всі питання, тоді візьмемося за ваші “жіночі проблеми”. Жінки знову й знову вислуховують тих, хто проголошує концепції і не має анінайменшого уявлення про справжні проблеми буденного життя. Ситуація з жінками нагадує ситуацію з шухлядою в комоді, яку при потребі висувають і, при відсутності ж такої, закривають на ключ з усім її “проблемним” наповненням.

Так, наприклад, Німеччина при Гітлерові дуже широко користувалася жіночими руками на ринку праці, особливо там, де мова йшла про дешеву робочу силу, одночасно прославляючи жінку — “чисту дівчину та матір”, а сталінізм усебічно використовував як ідеологічний, так і економічний тиск на жіноцтво. А що ж відбувалося на найвищих владних щаблях? Тут сталінізм і гітлеризм однакові: жодного жіночого обличчя в найвищому керівництві країни! Зрештою, пояснення ситуації психологічно точно дав сам Гітлер у довірчих застольних

бесідах зі своїми найближчими помічниками. Він стверджував, що політик може загинути, коли потрапить під владу жінки. Проте досвід таких країн, як Ісландія, де 13 років найвищий державний пост займають жінки, доводить, що звичка до “жіночих епох” правління не так уже й важко “прищеплюється” суспільній свідомості.

Сьогодні чутки про майбутнє висунення і можливу перемогу на найближчих президентських виборах Юлії Тимошенко звучать майже утопічно. Але соціологічні опитування громадян України доводять, що вона є впливовою політичною фігурою. А що вже зараз ця жінка-політик варта абсолютно всієї більшості Верховної Ради, вважає чимала кількість її співгромадян.

І все ж, за оцінками аналітиків та політехнологів, на найближчих виборах пані Тимошенко не вдасться зайняти найвищу посаду в державі. Є декілька чинників, що заважають сьогодні українським жінкам успішно реалізуватися в політиці. Серед них одними із найвпливовіших є діючі стереотипи масової свідомості.

Специфікою моменту щодо внутрішньої ситуації з жіноцтвом в Україні, за констатацією більшості міжнародних експертів, є низький статус жінок у суспільних та політичних організаціях і фактична відсутність у

за даними соціологів, не лише абсолютною більшістю українських чоловіків, але й не меншою кількістю самих жінок. На цей стереотип активно працюють і ЗМІ, що існують в Україні.

“Нерівноправність спричинила цілий ланцюг негативних наслідків — чоловіки відсунули жінок на другорядні суспільні ролі, самі ж виявили свою неспроможність у першорядній ролі, вибраній для себе. Це, у свою чергу, викликало зневажливе ставлення жінок до чоловіків і страху, які чоловіки тепер відчувають, — писала Соломія Павличко. — Вибудовується замкнуте коло, в якому немає “добрих” і “поганих”, а всі однаково винні й однаково страждають”.

У боротьбі з опонентами широко застосовуються методи “чорного” піару. Так, наприклад, зі статті “Сексуальна помста Тимошенко” Адаменка виборець може довідатися, що в основі протистояння партії В. Медведчука та БЮТ лежить не що інше, як “сексуальний психоз” Юлії Тимошенко. “Ще один спосіб перетворити серйозне політичне протистояння в очах громадськості на дешевий воведіль”, — коментує ситуацію Любомир Стрілець у статті “Уроки підлості від олігархів”.

В інтерв’ю журналу “Виднокола” письменник Валерій Шевчук заявляє: “На жаль, у політиці жінки з’являють себе як... конотопські відьми. Жінки зарекомендували себе в українському політикумі як найгірші й найпотворніші з-поміж інших”. У пересічного громадянина України такі “візії” трансформуються в побутові “імперативи”, які формують навіть несвідому настанову проти “фемінізації” політики. Це явище існує не лише в масовій свідомості українців.

Стереотипи масової свідомості надзвичайно “живучі”. Вони формують певні установки виборців. Тому з такими явищами доводиться дуже серйозно рахуватися. І якщо навіть у західних країнах, де за коректністю в цьому питанні слідує спеціальні служби, існує явище неоднакового ставлення до жінки та чоловіка в політиці, то на нашому географічному просторі про це доводиться тільки мріяти. Ситуацію лише частково можуть виправити ті заходи з налагодження гендерної освіти в Україні, на які виділені сьогодні спеціальні гранти ООН у межах спеціального проекту “Суспільство гендерної рівності”. Основні ж зусилля щодо формування нормального, збалансованого, громадянського, демократичного суспільства, яке, за визначенням, не може існувати без гендерної рівності, повинні докласти самі українські жінки та, не меншою мірою, чоловіки. І тут існує, можливо, найбільша складність. Адже жіноцтво сучасної України відрізняється досить великою пасивністю в політичній сфері попри наявність деяких яскравих особистостей на владному Олімпі.

Не можна не погодитись із думкою Р. Корогодського про те, що реальної не-подоланної межі між українськими чоловіками та жінками не існує в Україні. Існує страшний, укорінений у ментальні структури багатьох поколінь, сервілізм мислення, що й визначає якусь безберегу суспільну безвідповідальність за власну долю, долю своєї родини, а разом із тим і за долю України загалом. Відсутність внутрішньої свободи на рівні думання, визначена філософом С. Кримським як зростання хамства життя, стимулює до відтворення найпримітивніших, банальних схем існування, консервує досвід суспільного існування, який заважає українцям органічно вписуватися в сучасний європейський світ.

Реальний вплив жіночих громадських організацій на життя в країні не йде в жодне порівняння не лише з США, але й з країнами Балтії. У США жіночі організації сьогодні настільки впливові, що з їх рішеннями й думкою не може не рахуватися влада країни. Не можна стверджувати, що ці ідеї популярні в нашому суспільстві. Очевидно, найкрасномовніше свідчить про незадовільний стан справ той факт, що в нашій Верховній Раді 4,5 % жінок, а, наприклад, в Ірані — 7 %, а у Швеції — 50 %.

Звичайно, йти сьогодні всерйоз про Україну як суспільство гендерної рівності з розвинутим станом масової свідомості, що, власне, й перетворює будь-яке етнічне тіло в політичну націю, не можна. І все ж не можна не погодитись із думкою С. Павличко про те, що аналіз пострадянського політичного й культурного досвіду має глибокий сенс і потребу. Він може безпосередньо передувати свідомій боротьбі жінок за активну, рівноправну та повноважну роль у суспільстві. Без цього Україна ніколи не стане демократичною нацією.

●

Ірина ГРАБОВСЬКА



СІЯЧ УНОЧІ



Особа поета являє своєрідну тюрму, звідки витікають твори, за якими суспільство посилає навздогін поліцію і собак.

Жан Кокто

Близько двадцяти років знаю відомого на Полтавщині поета, не-перевершеного у регіоні знавця історії України, історії не лише тої, яку свого часу студював у Полтавському педагогічному інституті, активного у громадському житті лубенця Сергія Сурмача.

Народився він 1955 року на Полтавщині. Навчався в Полтавському педагогічному інституті, успішно завершив його 1977 року і отримав диплом учителя-історика. З юних літ цікавився історією України, ще в "совецькі" часи писав поезії, якими зацікавилися відповідні

служби, тому перебував під тиском репресивних органів КДБ.

1979 року рукопис першої книги поезій "Квіти заметілі" отримав схвальні відгуки офіційної критики, зокрема відомого поета Михайла Шевченка. Однак, з цензурних міркувань, книга так і не побачила світ... Друга збірка поезій "Вирій" протягом багатьох років перебуває у видавництві "Полтавський літератор", і через відсутність відповідних коштів видання її затримується на невизначений час.

Попри негаразди, що переслідували Сергія як поета, він не припиняє писати. Друкувався у багатьох газетах Полтавщини, журналах як вітчизняних, так і зарубіжних. Його смілива поезія була вміщена в альманасі "Новий обрій", що за життя українського письменника, вихідця Полтавщини, Дмитра Нитченка, щоп'ять років видавався у далекій Австралії.

Життєві обставини склалися так, що нині Сергій Сурмач проживає і працює у Кримській Автономії. Та незмінна любов до України, до її народу, до трагічної історії держави не дає спокою поетові від Бога. Нещодавно стало відомо про те, що Сергій Сурмач підготував до друку свою чергову книгу, яка має назву "Діє слово" і яка, зрештою, має побачити світ в одному з тамтешніх видавництв завдяки небайдужим до Слова людям.

Олександр ТАРАСЕНКО, член Національної спілки журналістів України, заступник голови Лубенської міської організації ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка

* * *

На зозулиних крилах
Ти розтанеш, мов змах,
Чорноземи змілілі
Полишивши в піснях.
Але ж до загибелі
Кожен знає одне —
Як нема України,
То не треба й мене.

Нас поманять хлібами
Нетутешніх пшениць.
Нас укриють снігами
Чужодальних столиць.
Та під снігом калина
В серці жар ворухне:
Як нема України,
То не треба й мене.

Нас позвуть на банкети —
І оці, і оті.
Нам накинуть тенета
Золотим-золоті.
Та п'янку павутинку
Гострий біль розітне:
Як нема України,
То не треба й мене.

* * *

В цих білих днях,
У цих зчорнілих днях,
Ну як нам бути?
Як нам далі жити?
Ми всі, ми всі
Доводимось рідня
Тим, хто вбивав,
І тим, кого убито.
Дарма, що час —
Безжальний коновал,
Лікує нас,
Наливши дози кінські.
Живе тут той,
Хто інших виживав,
А пам'ять — лиш цемент
Для обелісків.
Нас взяв обман
У безстроковий бран.

Нам все — ніщо.
Нам навіть Тризуб — "вила".
Якби воскрес Тарас
або Степан,
Ми б їх знову вбили.

СІЧ УНОЧІ
Горить багаття на Січі.
Іскри від дров-сторіч.
У мороці середньовіччя
Світиться Січ.
Доволі у долі плакати
Достойнішої судьби.
Наче у бранців кляпи,
Вибиті з діжок чопи.
Калганівки чи варенуха —
А ну'м, підставляй коряк.
Європо, стара свекрухо,
Вкраїні не докоряй.
Ой, далєбі ще не скоро
Заб'ються назад чопи.
Сьогодні падають зорі,
Завтра — наші чуби.

БАЛАДА ПРО
ПОВСТАНСЬКИЙ СКОРОСТРІЛ
Його в білизні вивели з ночей.
Зажмурився, хитнувся,
як на місточку,
І кулі густо вишили сорочку
Червоним стібом
та й на півгрудей.
Лежав юнак в снігу
як в молоці.
Він на Різдво уперше
поголився.
Красноармієць фахово
трудився,
Видряпуючи тризуб на лиці.
Ще у повітрі хрип його витав
Та передсмертне
"Слава Україні!",
Яка давно стояла на колінах,
А він Один
Затявся і не встав.
Вдоволений, нарешті,
звівся кат,

СЛОВО ЗБРОЯ

І очі обминаючи схололі,
Підважив в розчепірені долоні
Трофейний бандерівський
автомат.
Та вже мороз сягнув
ведмежих лап:
Зненацька з пальців
висковзнула зброя,
І брязнувши об трупа —
в три набой
Ударив скоростріл
останній залп.
Осів вояк, затиснувши живіт
І ноги уподібивши до ножиць,
А поруч воронений
переможець
Зухвалим оком цілився на схід

"ЗАПРЕТКА"
В концтаборах є смуга вогнева:
Колючий дріт і чорна
трафаретка
"Запрещено". І хто
там побува —
той не жилець.
На те вона й "запретка".

Та коли відчай зашморгне
весь світ,
І в'язневі життя тримать
не сила,
Він кидається загнано на дріт,
Щоб черга визвольницька
скосила.

...Сердешній волі
вернуто борги,
та щось життя —
як мильна оперетка.
І в чорну ніч від чорної нудьги
Так хочеться крізь дрі
і ланцюги
Сторчмаголов
рвонутись на "запретку".

ВІТАЛІЙ СТАРЧЕНКО:



ШЕВЧЕНКО НА ОРЕЛІ
— Звихнутий овид у мреві.
Поле ось: Дике воно.
Пагорбів стомлені леви,
хмар золоте руно.
Скиглять завчено вісі,
сухо порипує віз.
Хутір у сизій стрісі
із ковилами зливсь.
Душу так тягне до лугу,
у запорізькі залоги —
там, за гілейським пругом,
руку подать до порогів.
Та із краю Орелі
начебто чую ревіння
лицарської купелі.
Бачу порогів каміння,
поле шабель поржавілих.
Воль і неволь вузли
в'яжуть вінками могили
й царських редутив вали.
Видно далеко з редутив —
видно з редутив Сибір,

очі Петрові люті
й тризну козацьких офір...
Коні, ідіть поволі,
не поспішайте в долину —
ми у безмежжі волі.

...Але неволя в спину
глипає зором Аралу,
в'яже тернові думки.
Над Приоріллям смеркало.
Віяло вогко з ріки.

АРАЛЬСЬКІ КРИЛА
Мов за подушне оступили
Оце мене на чужині
Нудьга і осінь...
Тарас Шевченко. Кос-Арал
Струни кінської гриви гудуть в унісон барханам.
Кос-Арал у тумані, у колючім тумані пустель,
і туманом піску припадають невидимі рани
підло скривджених мрій,

що прозоріші за акварель.
Та не зраджує серця невигадливи міф про Ікара:
чи ж є крила сильніші за крила співця? —
І розбурхане море, і саманні казарми Аралу
протинає рішуче упертий політ олівця.
В Україну політ! У ранні морози — вже осінь.
Кобзарює самотньо між могилами степ.
Закоцюрблий народ йде шляхами своїми
наосліп —
кожен шлях затужавів, у кріпацтві затерп.
До сльозини побачив, до краплини уздрів
Україну,
бо ж невпинний політ соколино вигострює зір.
Крізь аральські шторми,
крізь піщану оцю хуртовину
видно навіть у стріхах незалатану темряву дір.
Видно очі народу — терплячі криниці гніву.
Та хоч трішки додай, — і розліється гнів.
Тьмяні вікна села дослухаються вільного співу —
кобзарєвого співу з невідомих селу берегів.

ВЗИМКУ, ЗА ОФОРТОМ
І Академія в Росії — форт...
Штрихів офортних збудені вогні
мигтять, горять, яко сніги рясні
закутої Неви. Худий, мов хорт,

міст втілює обійми кам'яні
столиці зла. У випарах кислот
рихтує в Академії офорт
Тарас: вкарбовує останні дні

в казенний дім — у келію робітну.
Арал чи Петербург — мала різниця.
Огромну цю пустелю безпросвітну

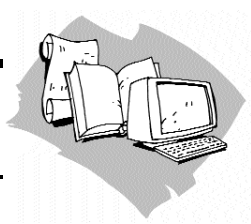
зорав блискучий штихель Кобзаря.
Чатують сфінкси місто, мов гробницю.
Горить офорт, а за вікном — зоря.

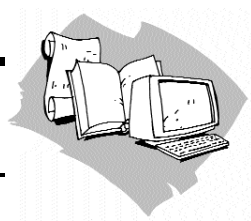
ПРОЩАННЯ У КИЄВІ
1
Тихо цокали копита, і жандарма довгий вус
сіпавсь чорно і нервово.
Обривалося намисто... сльози падали на брук.
В кулаки безмежжя рук

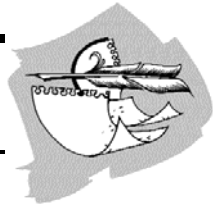
затискало древнє місто.
Зрячі йшли, і йшли сліпі:
аж до трону курява, до Пітера.
І якийсь розстрига-піп
селянину читав "Заповіт":
"Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте..."
І зупинились коні на мосту. І люд
поклав труну на тисячі рамен.
У небі Лавра стугоніла дзвонами,
і яблуні на схилах відцвітали...

2
Прокидались святі,
розправляли янголи крила кволі,
коли домовину при блиманні многих свічок
занесли у собор на убогім і древнім Подолі...
Крізь кадильні дими пронесла терновий вінок
жінка в чорному.
У саду опускалися вишні на вузлуваті коліна,
в конвойованій церкві здригнулись минулі віки,
гончарі й кожум'яки стояли і плакали,
коли порухом траурним блідої своєї руки
труну Кобзаря вінчала вінком Україна...
Скаженілі жандари,
губернатор цідив крізь зуби:
"И в гробу он бунтарь,
этот яростный малоросс!"
А під банями церкви дудніли янголи в сурми:
на терновий вінок
дивився скорботно Христос.

ПІК ШЕВЧЕНКА
Вершина, мов несписаний папір,
як дума Кобзарєва піднебесна,
що навіки вросла в громаддя гір,
прорвавши оболонку сріблястї перевесла.
Тарасова вершина... Пік чуття
любви до людей і ненависті
до наглого імперського злиття,
що нищить етноси, і лиш один "язик",
один на всіх народам залишає.
Вершина, як поема волі, сяє —
поема про нескорений Кавказ,
яка немов пронизливий намаз
для горців гордих та звитаєжних.
Високий блиск, міцна постава шпиля
нищителям свободи недосяжні —
його вартують правнуки Шамілія.







АВТОГРАФ



ДОВГА ДОРОГА-ПОВЕРНЕННЯ, або ГЕНІАЛЬНО-НЕВІДОМІЙ ВАСИЛЬ АВРАМЕНКО

Ця сторінка нашого тижневика має одного автора. Це — Михайло САЧЕНКО, поет і кінорежисер. Нам здається, що люди, побачені його очима, промовлені його словами, прочитані його думками, будуть небайдужі нашим читачам.

ші, Чехословаччини, США, Канаді, Аргентині, Австралії, Ізраїлі. Василь Авраменко володів неабияким літературним даром, його листи, щоденники, лібрето — то окремий острівець його творчого життя.

Якщо бодай-бо виривково згадати деякі біографічні факти Василя Авраменка, то вони становлять окремішньо-виосіблений, незалежний творчий світ українського митця світового обшюру. Наприклад, 1925 року Василь Авраменко прибуває до Канади за підтримки, як він потім напише, “блаженнішого митрополита Андрія Шептицького”, де він одразу ж засновує школу народних танців, і де кращі його вистави й концерти з величезним успіхом тріумфують по всій Канаді, а заосіблений танець “Чумацький” авторської композиції вже на той час визнали вершиною артистичної творчості Василя Авраменка. Саме там, у Канаді, Авраменко знайомиться і тісно співпрацює з композитором Олександром Кошицем і його знаменитим хором.

Молодий митець іще в ті роки виступає в канадському товаристві імені Т. Г. Шевченка з двогодинною промовою, де озвучує свій біль за український народ, за його нерозквітлу ще культуру, зокрема він узаичує:

“Ми маємо працювати для України не лише тоді, коли нас будуть вітати й вийдуть до нас густою юрбою, але ми маємо працювати для України й тоді, коли не схочуть до нас прийти і коли не схочуть із нами знатися, а навіть камінням кинуть”. Воістину біблійно-пророчі слова!

У Канаді танцювальний ансамбль під керівництвом В. Авраменка до 1928 року об’їздив усі великі й малі міста, найбільший виступ випав на Торонто, Саскатун, Едмонтон, Оттаву, Мелвил. І вже одтоді починається справжній переможний хід і похід українського танцю Авраменка до США.

Бурхлива діяльність Авраменка в Канаді й США поставила його в ряд визначних представників нашої творчої інтелігенції — поруч із композиторами О. Кошицем, Р. Придаткевичем, М. Гайворонським, Є. Турулою — та сприяла популяризації нашої культури за океаном.

Крім гастролей своїх численних шкіл, Авраменко організовує ряд масових концертів — на міжнародних виставках у Торонто, Чикаго, Нью-Йорку, в “Метрополітен-Опера”; в Білому домі в 1935 році був прийнятий дружиною президента Елеонорою Рузвельт.

Деталь-штрих: провідна газета

“Нью-Йорк Пост” визначила й увідомила творчому світові, що “В. Авраменко, без сумніву, людина виняткової особистості, високих талантів — можливо, й геній...” Потім була Мексика, та всі свої сили він віддавав слухачам “школи українського народного танку”, яка почала функціонувати під його керівництвом на американському континенті.

Підсумовуючи свою хореографічну діяльність, маестро видає книжечку “Українські національні танки, музика і стрій”, в якій описує складові елементи танцю.

Із прибуттям до США нової хвилі поселенців після Другої світової війни Авраменко й далі організовує танцювальні школи, а також їде з цією метою до Австралії, Південної Америки, Ізраїлю, видає унікальну 80-сторінкову книжечку “Українські національні танки, музика і стрій”, де, зокрема, одверто українськи-патріотично наголошує: “**Нам потрібна свідомо національна й сильна духом молодь! Український танок допоможе нашій молоді стати такою! Наш танок зміцнить дух поневоленої нації!**”

Олександр Кошиць, який захоплено писав, що в постановках Авраменка все так глибоко національно, так сміливо, яскраво і гор-

до зроблено, що, коли дивився на його полум’яні танці, “швидше б’ється українське серце, почуваші, як немов виростають за плечима могутні крила національної гордості”.

Як кіномитець, Авраменко має добрий десяток найрізноманітніших утематичених фільмів суто класично творчого спряму і суто документально подієвих, усьогочасних місцевими традиціями, побутом, етнографією, має знято-зафіксовану: “Розтин-розкадровку українського танцю”.

Чимало його творів увійшли до золотого фонду української духовності — “Козачок подільський”, “Гречаники”, “Великодня гаївка”, “Гопацький парубочий” та інші.

В умовах своєї творчої еміграції В. Авраменко крок за кроком переконував і стверджував своїм могутнім талантом, що українська культура жила, живе та буде вічно жити.

Проживаючи останні роки в родині відомого діяча західної діаспори Мар’яна Коця, Василь Авраменко просив спалити себе і поховати в Україні, в рідному Стеблеві біля своїх батьків, як тільки Україна стане вільною, а весь його творчий набуток-архів передати, коли це буде можливо, також на рідну Україну. Заповіт Авраменка було виконано.

КІНОЗАДУМ

Місто Стрий на Львівщині. Затишна квартира. В кухні пораються дві старенькі жінки. Одна з них відкриває холодильник. У ньому виє вітер, сипле сніг. Друга жінка підходить до чайника. Він кипить, свистить, парує...

А на екрані пропливає лісоповал, горить-палає вогнище. І тільки руки-руки-руки чоловічі, жіночі коло нього.

Біля телевізора сидять дві старенькі худенькі жінки. На екрані — кінокадри “переможної ходи будівників комунізму”, а в їхніх стомлених очах — інші картини.

...Село Старий Угринів на Калушині. Село як село. І люди як люди. Гомінка багатодітна родина пароха Андрія Бандери. Шестеро дітей, і всі різні, зі своїми характерами. На все село виділялися три красуні — Оксана, Володимира і Марта. Вже й хлопці почали залицятися до них, уже в юних душах прокинулося трепетне й ніжне перше дівоче почуття. Та не судилося їм приміряти білу шлюбну сукню, бачити свої весілля, мліти в обіймах суджених, народжувати дітей, стрічати в веселому сімейному гурті Різдва Христове, Великдень, писати листи до братів, милуватися дорідним урожаєм...

Усе це не для них. Бог та батьки дали їм життя і красу. А Доля від них не залежала.

О С Е С Т Р И ,

Володимира і Оксана Бандери... О сестри, сестри... Де ваша краса, ваші сонячно-променисті очі, розкішні коси, дзвінкий сміх, жагучі губи, тугі перса? Де?

За що? Навіщо? Чому? А за те, що ви — сестри Степана Бандери! За те вам і кара вища, ніж іншим людям.

Ви — єдині серед в’язнів ГУЛАГів витримали муки, розлуки, страждання довжиною в тридцять п’ять років кожна. А тепер ви сидите перед нами, легкі й світлі, як весняні кульбаби, як травневий кульбабовий сніг. Ви, які пройшли найстрашніші тортури і знущання, в Сибіру і на Колимі піднімали своїми руками такі тягарі, що в очах темніло, а з горла сочилась кров, були роз’єднані, але зберегли усмішку і якусь дивовижну віру в життя. Схилимося перед вами. О сестри, сестри...

Знімати цей фільм будемо два дні. Взямукі й навесні. Взямукі, як спогад про страшні роки ув’язнення і заслання, як символ людської непокори залізній льодово-бетонній системі нищення людей. І навесні, як спогад про юність сестер, про їхню цвітіння

серед розквіту вишень у саду, коли у відкрити криницю опадає вишневий цвіт.

О сестри, сестри... Ми проведемо вас весняною стежкою до вашого села. А ви нам покажете ваші далекі й гарячі стежки вашої пам’яті, вашої юності...

І ви будете йти в білому вбранні серед білих вишень і білих акацій. І промчить мимо вас, наче символ часу, білий кінь із білим лошам. І пролетять чорні розгнудані коні. Чорні-чорні зі своїм чорним іржанням. То вони вас вивезли, викрали, забрали з рідної землі...

О сестри, сестри... Ви вже не плачете. У вас уже сухі очі. Жодна сльозинка не зринує з ваших очей, бо останню ви вже виплакали. І там, де падали ваші сльози, нині ростуть верби і тополі, чорнобривці, любисток і незабудки.

О сестри, сестри...

Ми йдемо з вами пережесними стежками весни... Чуєте, як кує зозуля? Вона хоче відкувати назад вам вашу молодість і роки. Та жодній зозулі не вдається цього зробити, не вистачить голосу й весен... Нехай хоч ни-

ні вони накують вам і тихий спокій душі, і тишу тишу. Нехай накують вам ще хоч трішки щастя... Ви ж бачили самі суцільні зими в житті. Нехай вам нині тільки весни світять і горять... О сестри, сестри...

Цей фільм має бути, як блискавка серед темно-чорного неба... І в цім короткім спалаху вперше в світі пронесеться і відчуття легендарне життя двох легендарних і дивовижних жінок з України...

Не треба загадувати, якими будуть кадри і як вони будуть робитися. А робитися вони повинні, як дихання, як погляд обох сестер. Як вони йтимуть, як розмовлятимуть, як сядуть відпочити на зеленій весняній траві.

О сестри, сестри!

Ви — вічно жива історія в трагічно-великій Долі України... Ваше життя, страждання, ваша невольничо-в’язнична мужність — то Високий Символ незнищеного духу української нації, жертвовної боротьби за українську Соборну Самостійну Державу членів ОУН-УПА, і в нашому фільмі сповіді ваші, як і спогади ваших побратимів-соратників зазвучать новітнім голосом Совісті, Святості, Чистоти українського народу. Унікальні, збережено-конфісковано-повернуті знімки, книги, речі додадуть особливого колориту й значимості майбутньому фільму...

РЯДОК ОБРИВАЄТЬСЯ...

Той, хто не знав хоча б епізодично цього письменника й кінорежисера, уявляє його собі імпульсово-здинамним, крутовимірним, погордливо-іронічним, але ж і обережно-мудрим, за всієї своєї впертості та щирості. І, мабуть, читач таки не помилиться.

— говорив він рясно-гучною російською мовою...

Мені тоді не вірилося, що переді мною — автор “чистоукраїнсько-націоналістичних” “Набоїв для розстрілу”, бо саме таким його відрекомендував “утаємничено-секретно” кіностудійний оператор Федір Забігайло, що працював із Гелієм і знав його значно ближче, краще і ширше.

І в пам’яті ще лишився епізод: Снегірьов, уже знаючи про своє звільнення зі студії, розкуто-гнівно викрокував од приймальні до коридору, щоб підписати обхідний листок і нарешті, побачивши молоденьку секретарку, закричав: “Де цей педераст?” (це про директора студії — М. С.) — “А він на партбюро!” — несхибно-спокійно мовила

та. Без ніякого стуку він увірвався тоді до партбюро, і я нарешті почув справжньоукраїнську лайку — одвертість Гелія Снегірьова. Я не випадково задовжив цей давній спомин, бо ж у повісті постають ото-дішні живі, як можна їх назвати, — “кіногерої снігівського часу”.

Рафаїл Нахманович, Едуард Тимлін, “найвищий режисер” Михайло Юдін, начальник кіновиробничого процесу Наталя Самохвалова. Живуть в “Автопортреті” й письменник Володимир Кисельов зі своїм юно-обнадійливим сином-поетом Леонідом, і, звісно, Віктор Некрасов. Із розстани нинішнього часу парадоксально й цікаво прочитати розмаїтий епізод “підпільних кінозімонок” невідомого закладення пам’ятника, а натомість

— голосного мітингу пам’яті жертв Бабиного Яру: “*Чуєш, на тій нараді (в ЦК Компартії України — М. С.) сказали, що стихійна демонстрація в Бабинім Яру готувалася зарані, відомі всі імена “закаперщиків”, і всі, кому треба було, знали про це за кілька днів наперед. Ага, каже Микола Іванович (це директор кіно студії — М. С.), знають навіть про те, що з Москви спеціально приїжджали письменники (з-поміж інших — Войнович, син Якіра приїжджав, ждали Євтушенка).*... На хрена вам була здалась ця зйомка (відзначення двадцятип’ятиріччя Бабиного Яру — М. С.). Ну, ходило туди чоловік одинадцять — добре. Жаль, що не всі триста. І що самі пішли — прекрасно, але ж треба було подума-

ти, що через це ви позбудетеся гарного директора (кіностудії — М. С.) і, щонайперше, буде вам усім погано, ой, погано вам буде. І ти, Вікторе Платоновичу (В. П. Некрасов — ред.), теж тут пройшла-пав, сказав би ти їм, ти, мудрий старий обстріляний чоловік: та киньте ви ту апаратуру...”

“Автопортрет-66” Гелія Снегірьова — це жива доля непокороного письменника, це лабіринт поміж страхом і войовничою духовною одвагою творця-інтелігента, неадарма ж сам автор упереджує, що це “...своє, відверте, заповітне. Те, чого я ніколи тут не надрукую...” Так він тоді думав. А майже через тридцять років “Автопортрет” дійшов до справді терплячого читача.

Неадарма ж письменників син Пилип казав про “незгорілий рукопис” “Автопортрета”: “Ця проза заворує й сьогодні”.

Лиш хочеться наостанок додати справді прощально-снегірьовське: “Не полиш бо, читачу! І згинуть не дай! Бо це вже — останнє моє, і в цьому весь я... (рядок обривається — М. С.)”.

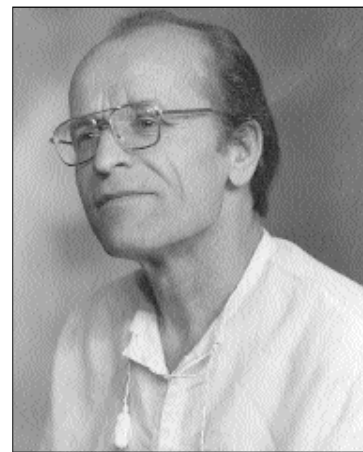


«ЛЮДСЬКА ДУША НЕТЛІННА...»

Українському поетові Миколі Самійленку (1917–2000) випала нелегка доля. Народився у с. Спаське на Дніпропетровщині в селянській родині, хотів бути філологом, вступив до університету, але — війна... Микола Самійленко вибрав свою дорогу — в українське національне підпілля. 1944 р. у повстанській польовій «друкарні» був затриманий контррозвідкою СМЕРШ. Вирок — 10 років концтаборів і довічне заслання.

1963 р. Микола Самійленко самовільно полишив Караганду й добрався до Києва. Тут осів, прижився в добре знайомій собі з часів ГУЛАГу ролі будівельника. Був у давній і писав, вірячи: «ти був і є, коли про тебе свідчать Любов і труд — вони і є твій слід».

НЕЗАБУТНІ



Де змовк наш гук свободи,
Цвітуть в лісах дзвіночки.
* * *

Приходим з небуття —
на мить життя!..
І в небуття йдемо —
воно лиш вічне.
І паморочний страх невороття
Химерою нам постає на вічі.
В безмежності твоя
світнула мить —
Пугар отрути повний
вже по вінця!
Його до дна в земний
світ час допить —
Невже то вічна доля українця?
Були ми, не були —
стає, як міф.
Хоч, може, на землі ми —
найдавніші!..
Аби ж того хтось
докопався міг,
Самі — еге-е!
Пісні складаєм, вірші...
Крім них, народе, ти
Чи що й припас?
З якої давнини ти
ними дмухнув,
З яких часів так гукає до нас
Цей справді неповторний
покликання духу?!
Його безсмертя
Подолася смертю!
Лише від остраху очисти душу.
Ладнайсь і — пий!
Пугар твій повний всергь.
А заодно і я свого,
Я — мушу!..

НА ПОКРОВУ
Сьогодні небо — золотаве!
І срібні — дзвони!..
Словам низатися б в октави,
Та кров холодне.
Покрово, золота матусю,
Рятуй, то — набір...
На Україну чи й вернуса —
Уріс в коншатабір.
Ба, небо — птаху! А мені —
Ярмо, Покрово.
І ровом у життя на дні
Йти — безголово.
Ба, я пенюк в тайгових нетрях
На віки вічні.
Готуюся. Мій шлях уже стрях —
Курить у вічі.
То — змилуйся.
Аби ж я — скеля
Німа й безкровна.
Кому постіль із глици стелеш,
Ясна Покрово?
Що — смерть?
Смерть — вічність.
А під небом
Благаю — паю!..
Надію на єдину тебе
Ще покладаю.

МЕСІЯ
І — по всьому!
Дихнуло згубою.
Всепогливаюча ненависть!
Смертолюбну Європа
пригублює,
А Росія її

дудлить!

П'яна Росіє, здрастуй!..
Месіанствує ім'ярек?..
Увічнює рабство
І комуніст, і зек.

Червоним мечем під корінь
Вирубана дотла,
В колінкуванні і непокорі
Ти себе відбула.

Де вже тобі, месіє,
Людство кудись вести?!
Стіли, імперська Росіє,
Пророки твої!
Й хрести!

НАД РІДНИМ ЛАНОМ
Найзаповітніший!.. Владар
Мого села, рідні моє!
Стою між тіннями примар
І неминучістю твоєю.

Найстраховинніший
з ланів!..
Лежиш мені між мишаками,
І я довбаю з-під снігів
Мишій голодними руками.
Ні, не од зашпорів стогну,
Тиран — живий
(то вам — з портрета) —
Мене, сільське хлоп'я, в труну
Живцем спихає в
тридцять третім.

Край надвечірніх синіх
гонів,
Як у безодні на краю,
Над пам'яттю семи мільйонів,
Печалю зломлений, стою.
Стою. Темнію у жалобі.
Спокутую батьківський гріх,
Що прашурів жахне у гробі,
Внучат і правників своїх.
Стою між
привидів страшних,
В запамороченні читаю
Найзаповітнішу із книг
Найзаповітнішого краю.
Од Колими і до Говерли

—
І небо вуст не розтуля!..
Попухли з голоду, померли —
І страшно так мовчить земля.

* * *
Все приймаю, земле!
Щиро дякую
За степи, за ранки голубі,
За громи, що здалеку

погрякують,
За грозу, що сам ношу в собі.

Дякую за ночі: місяць вповні —
Веселію й не збагну, чому?
Може, почуття то невимовні
І тому на голос не візьму.

Дякую за дні в зеленім полум'ї,
Холодки — темніші
від криниць...
Я хотів би вмерти влітку
в полудень
Під кущем калини горілиць —

В час, коли хмарки
злінають мєвами,
Іх з очей не вибере пітьма!..
Повінь літа. Люди під
деревами —
Кращого на світі і нема!

Хто там знає: близько
чи далеко
Та — остання — мить...
Дай же, земле, в твій
зелений клекіт
І себе краплиною долить.

* * *
Тепло модрину в зелень убира.
Душе моя, що без кінця ячати,
Хіба забути, що це та пора,
Коли у нас цвітуть
сади й дівчата?!

Знесилений, а думаю
й навлежки
Про втечу...
Воле, воле!..
Не мани!..

За зоною оточення —
ні стежки,
Ні навіть сліду хоч би звірини.

Легка ранкова мла
понад тайгою,

Сибір залито сонцем
з краю в край.
Ні, волею не важмо дорогою,
Побудьмо ще, надіє,
не вмирай!

* * *
Ба, звичне все, а що не ранок —
нові і світлотіні, й гами,
і починається все заново:
як між людьми, поміж словами
снугу, і повна голова
думок та мрій нерозповитих,
але не просто на словах
на тон півтону помінити,
бо є слова, що — нітелень,
є — горлані, є — на подзвіння,
до свят є, і на будній день,
болючіші є за сумління,
і є слова — ієзуїти,
агресори, і оборонці —
то ж за одним єдиним «сміти!»
ідеш по волоконцю.

* * *
Людська душа нетлінна,
Ніхто не зна, що з нами, —
І ступонить Вкраїна
Підземними шляхами.

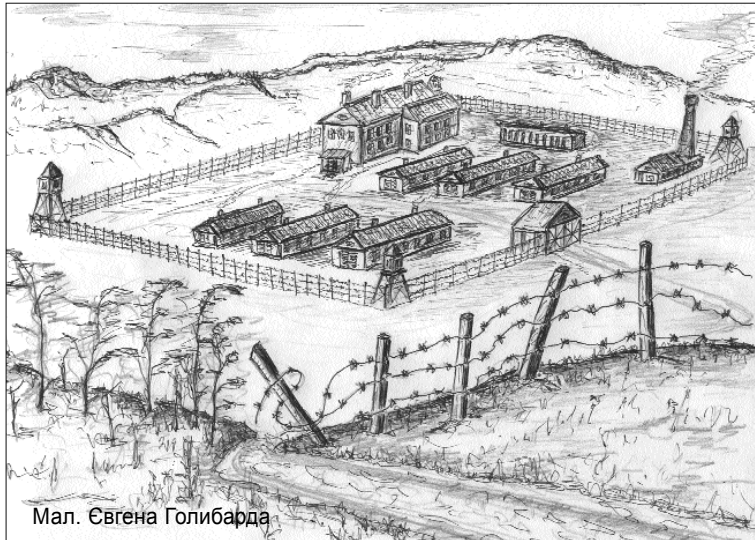
Коли ми умирили,
Нам дзвони не дзвонили.
Червоні генерали
Загнали нас в могили.

Від Дону до Говерли
Вчувається яса нам —
Ми не навіки вмерли,
У судний день ми встанем.

Земля здригнеться з ляку,
Що є нас так багато.
Не оживуть прокляті
Лиш кайні й пілати.

Трудний, безсмертний роде,
Сини Вкраїни й дочки,

ШЛЯХИ ВОЛОДИМИРА НАРБУТА



Мал. Євгена Голибарда

З діда-прадіда Нарбути проживали на хуторі Нарбутівка поблизу Глухова. Землі, що дісталася від предків-козаків, було обмаль, а тому батько працював конторником на товарній станції. Із трьох синів два старші — Георгій і Володимир — навчалися в Глухівській гімназії. Були кмітливі й дотепні, завжди вбиралися по-українськи, багато читали. Підлітком Володимира спіткало нещастя: його підстрілили з берданки, і він на все життя став кульгавим. Саме так прізвисько через 13 років після поранення приклеїв йому дотепний одесит, письменник Валентин Катаєв у повісті «Діамантовий мій вінок».

Брати Нарбути йдуть до Петербурга здобувати освіту в університеті. Старший — Георгій — з головою поринає в мистецтво, молод-

ший, Володимир, близько сходиться з Миколою Гумільовим, пише вірші. При його ж активній підтримці залучає до організації «Цех поетів», допомагає у виданні збірки поезій «Алілуя» (1912), яку ілюструє брат Георгій. Окремі свої вірші В. Нарбут супроводжує мотто з творів Сковороди, Шевченка, Гоголя. Мова його творів насичена українськими образами та пейзажами глухівської природи. Майже кожен рік брати Нарбути приїжджають до батьківських пенатів, але суспільно-політичним життям краю не цікавляться. Володимир весь час ходить ніби похмурий і замкнутий, щось приховує від батька та брата. Він не наважується зізнатися, що вступив до партії есерів, — до її радикального крила, що підтримувало більшовиків. А коли відбулася Лютнева револю-

ція в Росії, Володимир Нарбут якось зненацька випірнув у Глухові на посади редактора і видавця часопису «Глуховская жизнь».

І знову його спіткало лихо. У січні 1918 року, під час гостини з малолітнім братом у поміщика Лисенка, на садибу зненацька напали червоні повстанці. Загинув брат і керуючий маєткою, а Володимир Нарбут і дружина поміщика дістали поранення. У лікарні йому ампутували кисть лівої руки. Костянтин Паустовський прозвав його «Сухо-руким», натомість чекісти до рубрики «особливі прикмети» навично внесли запис: «На лівій руці нет кисти, деформирована левая нога» (о. с. № 141518).

Невдовзі Володимир Нарбут примкнув до більшовиків, став членом РКП(б). Спершу, з огляду на буремні революційні події, його призначили редактором «Южноронжских известий». Потім, підтримуючи тандем Х. Раковського й М. Скрипника, які за вказівкою з Кремля розбудовували «радянську» УНР, він перебрався до Харкова. І це тоді, коли його старший брат Георгій ще в жовтні 1917 року, переїхавши до Києва, з головою поринув у роботу на ниві національної культури. Його обрали професором і ректором новоутвореної Української Академії Мистецтв.

Громадянська війна в Україні сягнула апогею, і В. Нарбут дістає призначення директора організатора «ЮГРОСТА» в Одесу і керівника РТАУ в Харків. Словом, купається в стихії, як сир у сметані; за якийсь рік пише і видає близько десятих книжок віршів, зокрема «Веретено» в Києві, «Тіло» й «У вогняних стовпах» в Одесі, «Вірші про

війну» в Полтаві, «Радянську землю» в Харкові, «Червоноармійські вірші» в Ростові-на-Дону... На жаль, у Ростові він потрапляє в поле зору денкінської контррозвідки. Прикра обставина, але він нібито вийшов сухим із води: під загрозою розстрілу дав підписку, що відмовляється від співпраці з більшовиками, — і його відпустили на всі чотири сторони. Народжений у сорочці, він був покликаний на відповідальну посаду в секторі преси ЦК РКП(б).

1922 року його призначили керівником ним же організованого книжкового видавництва «Земля і фабрика» та головним редактором журналу «30 днів» і «Вокруг света». Працював до самозабуття.

Спливло майже десятиліття, і В. Нарбут став помітною постаттю. А тим часом у партії більшовиків розгорнулися широкомасштабні чистки. 1928 року Нарбута виключили з рядів ВКП(б), і він, щоб якось виправдати себе, подає до ЦК заяву з обвинуваченням в опортунізмі та вульгарному соціологізмі Олександра Воронського — професійного революціонера, письменника і критика, редактора першого радянського «грубого» журналу «Красная Новь». Натомість Воронський не залишається в боргу. Він роздобуває з-за кордону документ, підписаний Нарбутом у денкінській розвідці. Ба більше, він надає парткомісії монархістські вірші поета, які друкувалися в суворинському «Новом часі». Питання розглядалося на Політбюро. Автори вступної статті до книжки «Владимир Нарбут» (1990) Белосинська та М. Панченко стверджують, нібито Сталін виступив на захист В. Нарбути, але це не допомогло — знайшлися інші компрометую-

ДОЛЯ

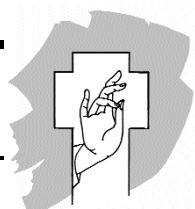
чі матеріали, його заарештували 11 листопада 1936 року.

Перебуваючи на межі смерті, В. Нарбут у листі до дружини пише 29.09.37 р.: «Послани мені випробування переноси твердо, героїчно — буду працювати, як лев. Я доведу, що я — не контрреволюціонер, ніколи ним не був і не буду — ні при яких обставинах».

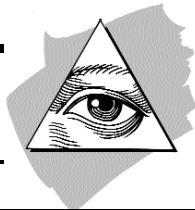
Не встиг він у таборі розглянути-ся, як його спіткала нова судимість. Я розгортаю справу № 10746, яку мені надав письменник Олександр Бірюков: «Володимир Іванович Нарбут, 1888 р. народження, уродженець Чернігівської області, м. Глухова, УРСР, за походженням — дворянин, росіянин, гр. СРСР, колишній член ВКП(б) з 1917 по 1928 р., виключений за приховування даних про службу в денкінській розвідці в 1919 р., засуджений ОСО НКВД СРСР за контрреволюційну діяльність у 1937 році строком на 5 років. У таборі «ДС» (Дальбуд) звинувачується за участь у контрреволюційній групі саботажників на другому каральному пересильному пункті м. Магадана, разом з іншими учасниками групи закликав в'язнів до організації масового саботажу (о. с. 7, 8, 9); займався антирадянською агітацією і розладом дисципліни в таборі (о. с. 7, 9); 7 квітня 1938 року Трійкою УНКВД по «ДС» засуджений до розстрілу».

Як свідчить акт (копія) з архівів УМВД Омської області, де нині зберігаються справи УКГБ по Магаданській області, 14 квітня 1938 р. у Магадані було розстріляно сто сімдесят шість зеків, серед них — Володимира Нарбути.

● **Іван ГРИШИН-ГРИЩУК**, письменник, лауреат літературної премії імені Дмитра Загула, м. Вижиця Чернівецької області.







ЧАС І ПРОСТІР

7 — ЧИСЛО ЩАСЛИВЕ, 2x7 — НАСТОРОЖУЄ, 40 — ВСЕЛЯЄ НАДІЮ

Про те, що втілення комуністичної ідеї, свідомість та організацію життя багатьох народів і держав деформувало нормальний розвиток цілого людства, — годі говорити. Номінальною темою нас цікавить актуальне питання: коли ж вона, оця клята "комуністична епоха", на решті закінчиться, а її божевільно брехливі апологети перестануть інфікувати чесних людей казочкою про світле майбутнє диктатури пролетаріату, використовуючи злочинців для утвердження цієї диктатури? Зрештою, які шанси комуністів на майбутніх виборах?

Якщо твердження про те, що корені всіх майбутніх подій знаходяться у минулому, почнемо від того кінця.

1847 року "Комуністичний Маніфест" провів майбутнє політичне зорганізування тих, хто був нічим, для перетворення їх у тих, хто стане всім. Проходить усього п'ять років, і К. Маркс підливає масла у вогонь: "Класова боротьба веде до диктатури пролетаріату". Ще якихось 40 років "розкрутки" комуністичної ідеї — і папа Леон XIII, стривожений тим, що "комунізм уже бродить по Європі", 15 травня 1891 року публікує "Енцикліку про робітничі питання", де читаємо: "...Тому зміна приватної власності на спільну, до якої прагнуть соціалісти (комуністи), погіршила б умови життя всіх працюючих, які отримують заробіток, оскільки в такому разі (тобто, за умови загальної власності) відібрана б їм свобода використання заробітку на довільні цілі, а тим самим відібрана б у них надія і можливість помноження родинного маєтку і поліпшення своєї долі".

Зовсім не випадково Глава Вселенської Церкви підписав Енцикліку 15 травня 1891 року, тобто через 14 днів після першої в Росії першотравневої демонстрації трудящих Санкт-Петербурга.

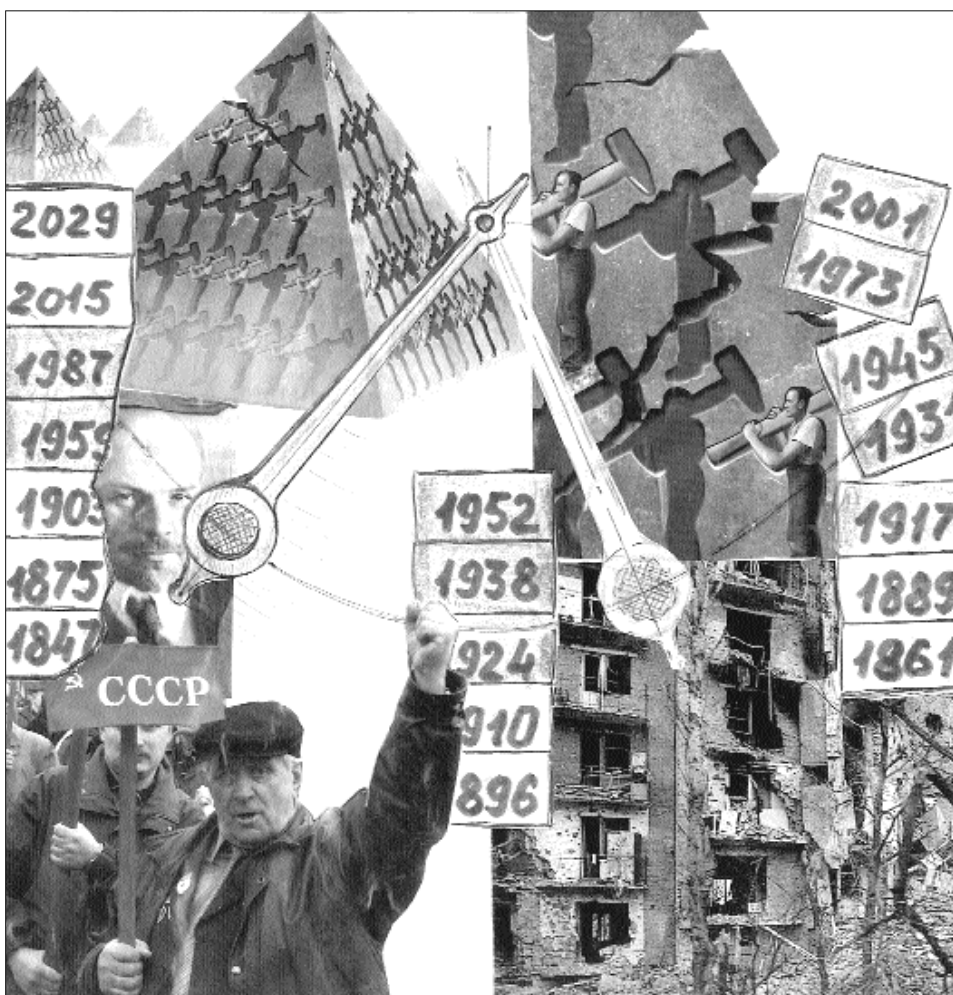
Але повернімося до історичного моменту, який зафіксував "Комуністичний маніфест" — **1847 рік**. Число 7 подобається всім, проте кількість часом переходить в іншу якість. Тому два рази по сім, тобто наступних **14 років** розвитку капіталістичних відносин, доводять до абсурду аграрний сектор господарства Російської імперії. Маятник основних тенденцій відхилився на плюс, і цар вимушений скасувати кріпацтво — **1861 рік**.

Упродовж наступних **14 років** активізується національно-визвольний рух у багатьох країнах Європи. Наростає стан тривоги, невизначеності й суперечливих тенденцій. 1870 р. народився В. Ульянов (Ленін). Але майже водночас у Львові створюється Товариство імені Т. Шевченка, невдовзі потім — засновується Чернівецький університет, виходить знакова праця В. Антоновича і М. Драгоманова "Історические песни малорусского народа" і самовчитель ("Elementarz") К. Промика в Галичині.

На перехідному моменті до наступного, загалом плюсового, 14-літнього циклу, попередні негативні тенденції нагромаджуються і вибухають Емським указом царя Олександра II про заборону друку і видання книжок українською мовою.

1889 рік — рубіж і початок наступного 14-літнього (мінусового) циклу; починає виходити журнал "Учитель", досягнуто угоди про взаємність між українцями й поляками, яка наступного 1890 року дістала назву "Нова ера" і була проголошена в галицькому сеймі

У нумерології нічого не смислю, а отже, й нікого не беруся переконувати. Проте деякі спостереження та порівняння на зрізі хронологічному дають підстави для неспішних і подекуди небезпідставних припущень.



лідером українського клубу Роменчуком.

Але... В. Ульянов (Ленін) повертається в Самару після першого заслання і стає на шлях здійснення ідеї диктатури пролетаріату; цього ж року народився Адольф Шикль-грубер — майбутній Гітлер — диктатор Німеччини, автор німецького варіанта комуністичної диктатури.

Минає ще **14 років**, настає 1903 р.; створюється партія більшовиків РСДРП(б)-РКП(б), яка починає готуватися до втілення ідеї "диктатури пролетаріату"; але загалом маятник відхиляється на плюс, оскільки Перша світова війна активізує процеси руйнування імперії через національно-демократичні рухи.

Рух маятника в мінус у наступному 14-річному циклі розпочинається 1917 року більшовицьким переворотом у Санкт-Петербурзі, звідки бере початок практичне впровадження ідеї "диктатури пролетаріату" в управління державою: ліквідація Держав-

ної думи, заборона страйків і демонстрацій, початок репресій проти інтелігенції, приватних власників та інакодумців. Далі — війна більшовиків проти власного народу за утвердження кримінальної влади.

Негативний **14-річний** цикл мав би закінчитися 1931 року, але... але ще живе Україна. Тому рух маятника в мінус продовжується розгортанням антиукраїнських репресій, ведеться підготовка до проведення голодомору, колективізації та індустріалізації, відбувається нищення української інтелігенції, створення системи ГУЛАГ; того ж 1931 року німецька націонал-соціалістична робітничка партія на чолі з А. Гітлером вступає на арену політичної боротьби за владу; того ж року народився М. Горбачов, який через 40 років стане членом ЦК КПСС і придумав перебудову.

Через сім років (половина 14-літнього циклу) — 1938 р. — маятник зупинився. Точка вибору. 1 січня М. С. Хрущова призначають керівником Компартії України. Остаточний

на придушення національно-визвольної боротьби ОУН-УПА, підтриманої українським народом; арешт митрополита Йосипа Сліпого; загострюються антиукраїнські репресії; локальний голод 1946—1947 років; наприкінці 1952 року захворів і невдовзі помер Й. Сталін, і маятник пішов у зворотному напрямку.

Через **14 років** після закінчення Другої світової війни — 1959 рік — початок "хрущовської відлиги"; маятник рухається на плюс; трохи відхиляється "залізна завіса", з'являються перші прояви розширення національно-демократичної свідомості в середовищі української інтелігенції і студентства.

1973 рік — помер С. М. Будьонний — колишній командир створеної Леніном 1-ої Кінної армії, яка вогнем і мечем встановлювала московську владу в Україні; тихо знімається гасло "диктатури пролетаріату"; проте маятник хилиться в мінус: загострення ситуації в національно-свідомих колах України у зв'язку з черговою хвилею боротьби проти "українського буржуазного націоналізму"; активно розвивається брежнєвський варіант "розвинутого соціалізму" з його чергами й дефіцитом, подвійною мораллю і доведенням комуністичної ідеї до абсурду; нова хвиля дисидентського руху і самвидаву; страйк робітників машинобудівного заводу в Києві.

1987 рік — плюсовий хід маятника: М. Горбачов розвиває проголошену ним перебудову (перестройку) — зміну устрою і господарчого механізму СССР; "гласність"; початок активних міжнародних контактів на рівні рядових громадян; заява країн Балтії про вихід із СССР; невдовзі потім — зруйнування берлінської стіни, національна революція в Польщі на чолі з об'єднанням "Солідарність", заборона компартії, а слідом — початок національно-демократичного зриву в Україні і здобуття незалежності.

2001 рік — перші прояви можливостей нормального розвитку незалежної України, зокрема переконливі успіхи національно-патріотичного уряду на чолі з Віктором Ющенком, але одразу по тому — мінусовий хід маятника — нова хвиля кучмономії і подальша криміналізація влади в Україні (у тому числі за рахунок російської експансії в усіх сферах життя країни).

2015 рік — ліквідація компартії, кінець комуністичної епохи; друге народження України після перемоги у громадянській війні проти кримінально-олігархічної корумпованої влади.

2029 рік — утвердження України як суверенної, демократичної, самодостатньої держави після 40 років (од 1989 р.) "блукання по пустелі".

* * *

Звичайно, деякі читачі можуть зі мною не погодитися. А тому пропоную всім бажаючим запропонувати свою періодизацію. Можливо, навіть більш оптимістичну.

Роман ЗАПОЛЬСЬКИЙ

РЕЗОНАНС

Відгук на статтю Юрія Іллєнка від 8—14 квітня 2004 р. "І мертвим, і живим, і ненародженим!"...

І відправили батька будувати Біломорсько-Балтійський канал. Але той адвокат, що був на суді, написав у Москву — куди потрібно, і батька через 8 місяців виправдали.

Батько не захотів ризикувати повертатися в с. Кричунове Любашівського р-ну Одеської обл., а поїхав на Донбас, де я народився в м. Макіївка. Тато усе життя й пробував робітником. До землі, котру він так любив, уже ніколи не повертався. Але, як кажуть, у генах кипить батьківська душа, і тому, закінчивши школу, я вступив до Уманського сільгоспінституту. Був агрономом, головою колгос-

УКРАЇНУ ПОТРІБНО РЯТУВАТИ...

Я, Зброжко Павло Миколайович, 1935 р. народження. Син людини, котра по-божому любила землю і вміла на ній господарювати. Та радянській владі думаючий і розумний господар був непотрібний, а то навіть і ворожий. У 1932 р. моєму батькові, як "ворогу" нової влади, присудили 12 років таборів. Та все ж, хоч і судила "трійка", на суді був присутній адвокат.

пу. Але, знову ж таки, бунтарські гени передалися мені, і я не міг бути звичайним гвинтиком. Бо ж біля землі не стільки потрібно виконувати циркуляри згори, як самому думати — думати й вирішувати. Проте система з цим не рахувалася. Хоч у мене й були гарні успіхи, мусив залишити сільське господарство.

Цей мій допис прошу вважати заявою про вступ до лав УПА. захищати Вітчизну мусять усі. А захищати потрібно. Бо вже так наб-

ридли жити на своїй землі приймаком. Так уже гидко слухати оту брехню нашої "руськоязычної" влади про прямо-таки шалені успіхи. Хоч би соромилися заявляти, що у нас темпи ВВП найвищі в Європі! Ну, це ж курям на сміх. В Україні за 12 років усі види виробництва впали майже до нуля. А Президент наш ніби чеке з моря погоди — коли нас запросять до об'єднаної Європи. Не може бути, щоб Україну туди запросили за просто так. Треба спочатку

щось гідне уваги й пошани самим зробити. Насправді ж наш Президент у Європу й не рветься. Його тягне в шатро до таких самих старців, як Україна (Росія, Білорусь, Казахстан). Потрібно пам'ятати, що Росія завжди дбає тільки про себе. Так що ЄП — це фата-моргана.

У розвинутих країнах Європи валовий прибуток на одну людину становить близько 20000 доларів на рік, а в Україні — близько 1000. Із такими нашими прибутками в

Європі робити нічого. Зайдіть у горіланчий магазин. Подивіться, які там шедеври зі скла. Неначе всі мистецькі потуги пішли на вигадкування форми пляшок. Ото ми й перетворилися з хліборобської держави на пляшкову.

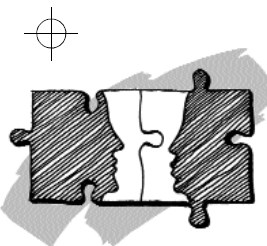
То чи є насправді Незалежна Україна? Швидше — ні.

Національна Церква — в загоні. Без національної ідеї — не може бути національної армії. Морів у нас, практично, немає, бо російський флот у Криму й "операція Тузла" вказали, кому належать моря.

То чи існує насправді наша держава? Потрібно насправді організувати УПА і боротися за відновлення Національної Української Держави і якнайшвидше.

Павло ЗБРОЖКО, смт. Саврань Одеської обл.









МАЛІ МІСТА УКРАЇНИ

Згадки про Липовецьке князівство зустрічаються у працях преосвященного Філарета Гумілевського, істориків М. Карамзіна, А. Буніна, В. Єнукова, В. Кучкіна, але кожен із них указував на інше місцезнаходження князівства, так що історія таємничого князівства почала нагадувати випадок із «летючим голландцем». Свою версію висловив також конотопський краєзнавець І. А. Лисий, який заявив, що літописний Липовецьк — це і є Конотоп. Можливо, ця версія не отримала б подальшого розвитку, якби не археологічні дослідження 1997—1998 рр., котрі підтвердили існування на території міста населеного пункту XII—XIII ст. Проте встановити, яке це було поселення — Липовецьк, чи якесь інше, — поки що не вдалося.

Друга частина історії Конотопа починається з моменту відродження чи навіть другого пришествя. Цього разу місто виходить на історичну сцену в першій половині XVII ст. в часи будівництва Польським королівством фортеці.

У той час ця місцевість належала канцлеру Польщі Юрію Оссолінському й знаходилася на польсько-московському кордоні, тому з метою його укріплення поляки зводять тут фортецю. У червні 1648 р. місто звільнили козаки Богдана Хмельницького. Створюється Конотопська сотня. Конотоп стає сотенним містом Чернігівського, потім — Ніжинського полку.

1659 року, під час визвольних змагань українського народу, Конотоп опинився в центрі військових баталій. П'ятитисячна залога козаків Ніжинського й Чернігівського полків під командуванням ніжинського полковника Григорія Гуляницького, що захищала Конотопську фортецю, витримала 70-денну облогу, відбиваючись від атак московського війська. Тим часом до стратегічного укріплення підійшли об'єднані козацько-татарські війська на чолі з гетьманом Іваном Виговським, які 28—29 червня за ст. ст. нанесли нищівну поразку війську супротивника, повністю знищивши російську елітну частину — кінноту... Є в місті вулиця імені Виговського, інша вулиця має назву Козацька.

Конотопська сотня складалася з чотирьох Куренів: міського, Волкогонівського, Дрижівського й Загребельського. Історія зберегла імена конотопських сотників. Це Іван Рибальченко, Лесько Лисенко, Іван Жданенко, Федір Кандиба, Андрій Кандиба, Григорій Костенецький, Андрій Лизогуб, Йосип Костенецький, Іван Парпура, Данило Кандиба, Андрій Таранський.

1781 року Гетьманщину було поділено на три губернії або намісництва: Київське, Чернігівське й

КОНОТОП — СИМВОЛ ПЕРЕМОГИ

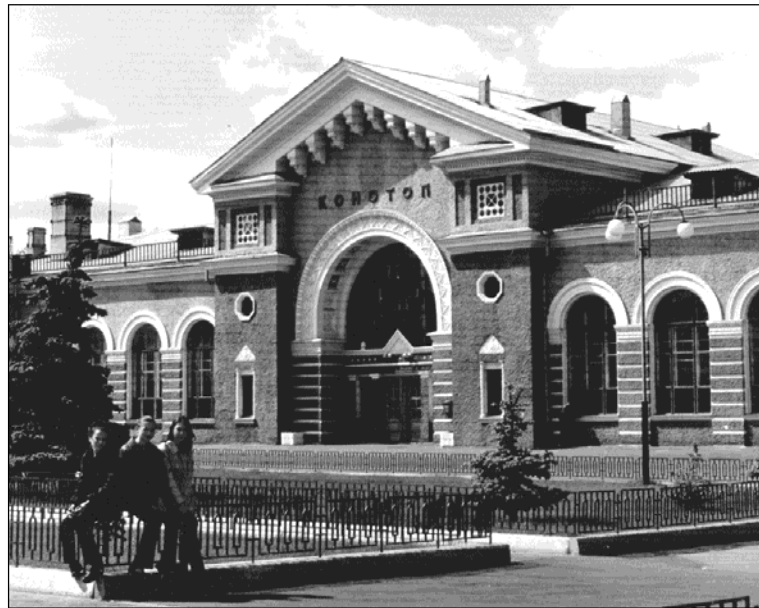


Художник І. Рєпін та конотопець М. Драгомиров

Одним із найзагадковіших населених пунктів Північно-Східної України є Конотоп, мешканці якого 6 вересня святкують день міста. Часу заснування міста документально не зафіксовано. За версією краєзнавця І. А. Лисого, Конотоп розташований на місці літописного Липовецька — центру однойменного князівства, яке згадується в 1283 році.

Новгород-Сіверське, які разом склали «Малоросійське генерал-губернаторство». Починаючи з 1782 р., Конотоп стає повітовим центром Новгород-Сіверського намісництва. Саме тоді, 7 червня 1782 р., департамент геральдики затвердив офіційний герб Конотопа, який у наш час рішенням Конотопської міської ради було відновлено.

1796 року Конотоп увійшов до складу Малоросійської губернії. Через два роки конотопець Максим Йосипович Парпура, який у той час був керівником друкарні Медичної академії в Петербурзі, власним коштом видає «Енеїду» І. П. Котляревського, яка стала першою книгою, надрукованою сучасною українською мовою. У подальшому М. Й. Парпура став професором Харківського університету. Саме на його кошти в Конотопі було збудовано лікарню. 1802 року



Конотоп стає повітовим містом Чернігівської губернії.

1833 року український письменник Григорій Квітка-Основ'яненко написав гумористично-сатиричну повість «Конотопська відьма», яка через чотири роки вперше з'явилася друком. У наш час образ конотопської відьми використовується як місцевий міфопоетичний бренд, що символізує прекрасну й чарівну, незрівнянну й загадкову дівчину, в яку, за повір'ям, кожного ранку перетворюється відьма, котра, маючи магічну силу, належить двом протилежним світам. З одного боку, вона належить до потойбічного світу, з іншого — до світу людей.

Я таємниці з цього не роблю — Над Конотопом древній дух витає.

І кожну ніч — скажу вам — наяву

Тут конотопська відьма пролітає...

Так співаєть у пісні місцевого поета О. І. Примака (музика композитора В. В. Малярова) про конотопську відьму.

У серпні 1859 р. в селах Гирявка, Гути та проїздом у Конотопі побував Тарас Григорович Шевченко, який підтримував дружні стосунки з родиною Лазаревських. Після смерті поета брати Лазаревські брали активну участь у похованні Т. Г. Шевченка в Петербурзі, а потім, виконуючи заповіт Кобзаря, супроводжували його труну на Чернечу гору в Канів. Найбільш відомим представником цієї родини був Олександр Матвійович Лазаревський — український історик та науковець, котрий більшу частину свого життя присвятив дослідженню історії Лівобережної України XVII—XVIII століть. За ініціативою О. М. Лазаревського в 1900 р. було



У місті сьогодні є два пам'ятники Шевченку

засновано Конотопський краєзнавчий музей, який зараз названо його іменем. Чималу бібліотеку передав до музею інший відомий конотопець — бібліограф та літературознавець Степан Іванович Пономарьов.

Помітний слід в історії військової справи залишив конотопець М. І. Драгомиров. Протягом одинадцяти років Драгомиров очолював Академію Генерального штабу в Петербурзі, а в 1889 році Михайла Івановича призначають командуючим військами Київського військового округу. У цьому ж році Драгомиров знайомиться з художником І. Ю. Рєпіним, якому згодом позував при зображенні кошового отамана Івана Сірка на картині «Запорожці пишуть листа турецькому султану». Ставши в 1898 році також Київським, Подільським та Волинським генерал-губернатором, М. І. Драгомиров, який прихильно ставився до всього українського, допомагав митцям та діячам української культури. Останні роки свого життя Драгомиров прожив у Конотопі, де й був похований на цвинтарі біля Вознесенської церкви.

У березні 1917 р. постала Центральна Рада. Законом ЦР про адміністративно-територіальний поділ України, прийнятим Малою Радою 6 березня 1918 р., Конотоп затвердили центром Посейм'я. Конотоп, як залізничний вузол, мав важливе значення. Певний час у місті перебував один із перших в армії УНР збройних підрозділів — полк ім. Дорошенка, який брав участь у військових парадах на Софійському майдані в Києві при оголошенні Універсалів Центральної Ради. Перебували в Конотопі й Січові Стрільці. У часи Української держави гетьмана П. Скоропадського та Директорії в районі Ко-

нотопу була розташована 1-а козацька стрілецька піша дивізія (сірожупанники). У Конотопі був сформований та розпочав свій бойовий шлях Курінь Смерті ім. Кошового Сірка у складі 400 багнетів під командою сотника Міляшевича. Створювалися на Конотопщині й загони Вільного Козацтва.

Од 1923 р. Конотоп стає центром Конотопського округу. До його складу входило 15 районів із 1004 населеними пунктами. У січні 1939 р. була створена Сумська область. Конотоп стає районним центром Сумщини. Тяжкі часи довелося пережити мешканцям міста в період голодомору та масових репресій, що їх організували більшовики, і в період німецько-фашистської окупації.

Здавна в Конотопі, як і в інших українських містах, було багато церков — спочатку дерев'яних, що руйнувалися з часом або гинули в пожежах. На їх місці парафіяни будували кам'яні з величними дзвіницями. На жаль, церкви Різдва Богородиці, Олександра Невського, Успенська, Богоявленська, що вражали сучасників своєю красою, дійшли до нас лише на фотокартках. У спроторизованому Конотопі церкви руйнували з особливою ретельністю, на відміну від сусідніх Сум, Охтирки чи Глухова.

Звичайно, в часи радянської влади не всі ставали на шлях колаборантства. 23 роки провів у в'язницях та концтаборах конотопець Петро Рубан, котрий із юнацьких років став на шлях активної боротьби проти тоталітарної системи, виступаючи за створення української незалежної держави. На клопотання Президента США Рональда Рейгана до радянського уряду відомий правозахисник був звільнений з ув'язнення і 13 липня 1988 р. у Вашингтоні, в Білому Домі, був прийнятий президентом США. Побувавши в багатьох країнах світу, Петро Рубан закликав урядовців та громадськість підтримати прагнення багатомільйонної Нації до волі. Під час історичного референдуму про статус України 1991 р. Петро Васильович повернувся на Батьківщину.

Конотоп є лише невеличкою частиною Української держави. Український народ вистояв і утвердився на рідній землі завдяки духовним та військовим перемогам, одна з яких відбулася під Конотопом 1659 року. Саме ця перемога додає віри, наснаги та впевненості у власних силах, які так необхідні нам для побудови сильної, багатой, цивілізованої України.

Олександр ВАКУЛЕНКО,
м. Конотоп
Світлина автора



Успенська церква, зруйнована в 30-х роках





ХОЛОДНА ТІНЬ ІТАЛІЙСЬКОГО СОНЦЯ

Никогда ни о чем не грусти

*Молодым, говорят
не годится.*

*Знай, что к счастью
ведут все пути
И его ты сумеешь добиться*

Вірш у фотоальбомі, подарованому друзями... Часто його банальні рядочки стають ніби дороговказом, своєрідною програмою життя...

Юрію Гнаповському — студенту Вінницького політехнічного інституту — його однокурсниці теж бажали вибрати одну із доріг, що ведуть до щастя. І він знайшов її — довжиною у 36 років...

А мені згадалося, як побачила Юру вперше. Ми стояли у черзі за квитками на Вінницькому автовокзалі. Звернула увагу на високого, стрункого й вродливого юнака, з приємним обличчям, осяяним посмішкою закоханої людини. Посмішка та була тільки для Інни — його дружини, що готувалася стати матір'ю. “Яка красива і щаслива пара”, — думалося тоді.

Пізніше випадково знову зустрілися в одному автобусі, що їхав до Сокирян. Моє місце було попереду, а Інні, яка ось-ось мала народити перше дитятко, довелося сидіти в кінці автобуса. Не знаю чому, але Юра попросив саме мене помінятися з нею місцем. А потім не відходив від молодшої дружини і, ніби той журавлик журавлицю, своїми руками і серцем намагався захистити її від найменшої незручності чи неприємності.

Напевно, тоді не тільки мене приємно подивувала така зворушлива увага до дружини.

Пройшов час, і знову доля звела нас: Інна Миколаївна і Юрій Петрович Гнаповські стали моїми колегами на заводі. Інні довірили посаду конструктора, Юрію — технолога. Працювалося з ними легко. Безпосередність і відкритість обох молодих спеціалістів імпонувала всім, з ким вони спілкувалися. Складні інженерні завдання часто виконували колегіально. Молодші не соромилися попросити поради, а ми із задоволенням ділилися досвідом.

Невдовзі сім'я Гнаповських поповнилася: донечці Ганнусі батьки подарували братика Михайлика. Юрій був люблячим батьком і чоловіком, старався поєднувати виконання службових обов'язків із турботами про сім'ю.

Нелегко було подружжю. Власного житла не мали: жили в заводському гуртожитку — холодному й незатишному. Але все-таки Інні та Юрі можна було по-доброму позаздрити — як вони ладили між собою.

Кожна жінка знає, скільки треба пережити, скільки недоспати, поки діти підростуть, зміцніють. І тільки тоді ця ноша не така важка, якщо поряд вірний і надійний друг. Таким був Юра.

...У перші місяці після знайомства, коли юнак повернувся зі служби в армії у групу, де навчалася Інна Боднар, він їй не сподобався, і навіть іноді дратував своєю незалежністю. На все Юрко мав власну думку і вмів її аргументовано відстояти. А Інна, (у перекладі з грецької “бурхливий потік”) майже відразу запала йому в душу. Веселу, говірливу, енергійну красуню-брюнетку з великими карими очима не можливо було не виділити серед інших дівчат. На лекціях Юра постійно намагався сісти поближче до неї. Інна так до цього звикла, що її вже дивувало та ображало навіть, коли хлопець з якоїсь причини був не біля неї. Разом із тим дівчина боялася зізнатися собі, що закохалася в Юру Гнаповського, за яким “сохла” не одна студентка.

...Розглядаємо фото в Юриному альбомі майже від дня його народження. Дитина, підліток, юнак... Ось він, щасливий, тримає на руках своє кохання... А тут вони

з Інною обнімають берізку... А ось з друзями в гуртожитку...

— Це Сергій — найкращий Юрин друг, — каже Інна. — Він загинув у Польщі, на заробітках. Узагалі, жодний із наших одногрупників не працює за фахом: хто на базарах, хто за кордоном...

В очах у співрозмовниці блиснула сльоза. Їй важко стримати душевний біль, бо в цю мить знову згадався Юрко. Інні важко змиритися з тим, що його немає. Куди не гляне, все нагадує коханого чоловіка: і збудована разом хата, і діти, народжені в любові. Найменшенька Оленька з'явилася на світ через декілька років після Михайлика і яку Юра любив безмежно.

А їй найменше дісталось татової уваги — не встиг...

Саме заради дітей, їхнього майбутнього, заради своєї Оленьки й подався Юрій Петрович у закордонні найми.

Італія, Німеччина, знову Італія... Чужина, важкі поневіряння в пошуках роботи. А вдома — нестерпно довгі ночі й дні чекання звісточки від чоловіка, батька. Як без рук, відчувала себе Інна без Юри. А серце краялося: як він там? Не пише, не дзвонить...

Якось ми зустрілися з нею, розговорилися. Поїду, каже до Юри, в

Італію. Як тут прожити на одну мою зарплату з трьома дітками? Малих поки-що з мамою залишу...

Можливо,десь у підсвідомості Інна відчувала, що повинна бути порядзі своїм судженням.

В Італії в місті Казаль-ді-Прінчепе влаштувалася прибиральницею у власника макаронного цеху. Коли після виробничого інструктажу — про кнопки на устаткуванні, які не можна зачіпати, як і що натискати — вона засміялася і сказала, що все це знає, бо має вищу інженерну освіту, сеньйор на довгий час загляк від здивування, а отямившись, взяв Інну за руку і побіг до своєї дружини показати “унікальний екземпляр” українки, чії знання у її країні стали нікому непотрібні й не ціняться, як того заслугують.

...Того дня, якраз на православне Благовіщення, подружжя трохи раніше виїхало на своєму моторолері на роботу. Інна ще не встигла ознайомитися зі всіма видатними місцями містечка. І Юра повів її до католицького храму святої Мадонни, незвичайного й красивого за своєю архітектурою.

А потім... була велетенська вантажівка, що мчала прямо на них, і... п'їтьма.

Інна й не встигла усвідомити небезпеки...

Лише тоді зрозуміла весь трагізм свого становища, коли, повернувшись до свідомості, відчувала себе, як у лещатах — у гіпсі, бинтах, майже нерухомою. І перше, що запитала: “Де Юра? Що з ним?”

Її заспокоювали, казали, що він в іншій лікарні. Інні довго не говорили правди, нестерпно важкої і страшної...

Потім були надзвичайно складні операції, які робили італійські хірурги, довгі суворі дні випробувань на мужність і силу волі.

І ось прийшов той найважчий для Інни день, коли сокирянські друзі Лариса і Сергій Пилипчуки, Тетяна Мостова, Олег і Ольга Махібороди, Анжела і Саша Багрії, Люба Харабара вже більше не змогли приховувати правду про те, що Юра... відійшов у вічність. І хоча вони, як могли, розраджували Інну, вона в розпачі голосила: “Не вірю! Цього не може бути!..” Життя втратило для неї сенс. Хіба про таке вони з Юрою мріяли? Як же тепер без нього їй, діткам?!

І лише згадка про них воскресила душу. А ще — велика підтримка знайомих із Чернівців, зі Львова, з Тернополя, італійських лікарів і родин тримала на світі. Вони ж допомогли добратися до Сокирян.

— Я тільки тоді відчувала, що жива, що я вдома, коли змогла пригорнути до себе діточок, — крізь сльози розповідає ця мужня жінка. Більше як півроку Інна була прикута до ліжка.

— Увесь цей час я не була самотньою. Поряд була мама. Їй найбільше дісталось. Вона взяла на себе весь тягар догляду за мною і своїми внуками. Постійно в нашій хаті хтось був із родини, друзів, колишніх колег. Без їхньої підтримки — і моральної, і матеріальної — не знаю, як би ми й жили. Аня з Мишком — теж мої надійні помічники. Син більше береться до чоловічої роботи, щоби бути, як татко... А я вже рада хоч тим, що можу потрохи ходити. Мрію про те, щоб на роботу вийти...

Інночко, Інно, Інно Миколаївно! Всі, хто Вас знає, теж раді, що Ваше здоров'я поліпшується. Віримо, що у Вашій сім'ї все буде гаразд, і ще усміхнеться Вам доля. Бо Ви — мати. І з Вами три Ваші сонечка. А ще — пам'ять про дорогу людину.

● **Галина БУДНЯК**, відповідальний секретар газети “Дністрові зорі”, заступник голови міського осередку “Просвіти”, м. Сокиряни Чернівецької обл.

«З ЖИРУ КАЗЯТЬСЯ», — казали моя бабуня...

СМІЙМОСЯ!

Оце ж я навклонялася з лопатою ділянки своїй — аж ноги гудуть, а рученьки терпнуть. Та це ж відомо: земелька, Божа дочечка (як казав Герасим Калитка), вимоглива до людей, не поклонішся їй — не нагодусь.

Вирішила трохи відпочити біля телевізора. Спасибі Поплавському — піснею нашою втішив. Уже хотіла вимкнути телевізор, аж тут Перший Національний став такі химери розповідати, що в мене весь сон вивітрився з голови. Подумала: “Чи не фантастика?” Бо ж розказували нам, сірим, про торгівлю ділянками на Місяці! Добралися вже

й туди! Ну, й зайло мене: скільки буду длубатися на Землі, пора й мені на орбіту виходити. Розпалилася я та, й гукаю чоловікові:

— Чого на дивані лежиш? Он ділянки на Місяці роздають, а тобі й байдуже! Там, кажуть, саме все росте, не треба так важко працювати.

Чоловік мій почував потилицю, та й каже:

— Жінко, охолонь! Казав же тобі: вступай до ордену Мальтійського, то й мала б зараз ділянку. Он Л. Кучма, В. Янукович, Д. Табачник уже мають! Високопосадовці — “князі” й “княгині” — вже придбали ділянки на Місяці. Правда, ціна якась несорідна — тисяча доларів. Хіба це сума?

Погиркалися ми ото з чоловіком, та я думку свою з голови не викинула, хоч міністр юстиції О. Лавринович і назвав це заняття наслідуванням Остапа Бендера. А як у людей уже грошей кури не клюють! Шо? А-а-а... Знов за рибу гроші! Дай бабі Гані на галосі, інвалідові на ліки, сироті на цукерку... А то ще на видавництво книжок, на освіту, на медицину... Дай один раз, то на голову сядуть зі своїм “дай”.

От люди не розуміють, що владі нашої теж нелегко: це ж яку голову треба мати, щоб продумати, як ті гроші здерти з нас, та ще й під малиновим соусом, та щоб ми повірили, що в нас значне економічне

зростання, що живемо ми не просто добре, а дуже добре. Не позаздриш!

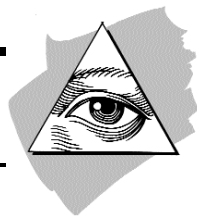
А то ще чую: сміються нерозумні люди з отих передач “Золота марка”, де переможцям тисне руки сам Леонід Макарович. Чого б й не тішитись нашим “новим”, коли гроші вже нікуди дівати. Я й тут прогавив своє: яку ж самогонку роблю — якби вчасно заявку подала, обов'язково якийсь “престиж” виграла б.

Та я оптимістка! Добре, що є в нас посольство Місяця, все одно свого доб'юся, бо пече вже тисяча доларів.

Так я собі думаю, а самій усе-таки досадно, що опинилася осторонь такої справи й залишилася “непрестижною”. Та після того,

як подивилася телепередачу “Бути жінкою”, аж ахнула: оце те, що мені треба! Лада Лузіна запрошувала всіх бажаючих узяти участь у параді відьом на Хрещатику. І грошей не треба великих на це, і розуму, думаю, теж. Є, значить, жінки, які хочуть здійснити щось грандіозне, “показати свою внутрішню сутність”, як каже Лузіна. Мені як очі відкрилися: он чому мені все хотілося на мітлі політати та щось таке гідке утнути! Тримайтеся, “престижні”! Настала наша черга з жиру біситися.

● **Леся ШПИЧКА**, відьма № 2, м. Іллічівськ Одеської обл.







ПРИТЧА ПРО НІМОГО ПАПУГА

ЖИТЕЙСЬКІ ПЕРЕХРЕСТЯ

Майя Максимівна Розумовська, відколи отримала інститутський диплом, жила самотньо в однокімнатній квартирі в центрі міста. Ні, вона не була відлюдкуватою, не цуралася концертів, виставок, гамірних вечорниць у гурті колег. Та коли закінчувалися розваги або чергове зібрання майже наукового товариства, до якого належала, — таки мусила вертатися в самоту, в своє тихе помешкання.

Однак думка про те, що ця вродлива й тілесно довершена тридцятирічна дівка, аж надто страждала від самотності, нарікала на власну долю, шукала собі розради в знайомствах із мужчинами або у вечірній чашці хмільного зілля, — була б поспішна, якщо не помилкова. Бо енергійна Ем-Ем (так її називали колеги) мала чим розважити душу, дати навантаження інтелектові. Як і м'язам свого тіла. Тіла досконалої краси, ідеальних пропорцій, тіла, що хоч якими довгими й просторими шатами його маскуй, а чоловічого ока, яке безцеремонно роздягає тебе кризь одіж, одверто милується тобою, — не обманеш!

Ох, ті мужчины, їм одне на гадці, максимум хтивості — мінімум Духовності. А під духовністю Майя Максимівна розуміла читання фоліантів східної філософії, нічні медитування, вегетаріанство, щоденні йогівські вправи, нічні мріяння у плетеному лозовому кріслі на балконі, коли зоряне небо вдвляється в тебе сонмищем незмірно далеких світів, коли Його Величність Космос дихає в обличчя, кличе до себе, обіцяє щось солодко-незбагненне, Сакральне, Трансцендентне...

І все-таки... І все-таки Майї іноді хотілося чути в своїй бездоганно прибраній оселі чийсь живий голос. Не обов'язково чоловічий. Просто лагідний голос. Який би сколихував застоюну багаторічну тишу, який озивався б у твоєму серці, голубив тебе. А ти вдячно розкривалася б йому назустріч, і, хоч би який істоті він належав, тобі було б приємно зогрівати ту істоту теплом своєї душі, втішати її, а може, годувати, поїти — чи ділитися з нею мріями, сумнівами, радощами.

Такі незвичні думки останнім часом усе частіше діймали Майю. І вдома, й на роботі. Не давали спокійно засинати. Вторгалися навіть у її нічні медитації, ті своєрідні замінники молитов, отой самозабутній стан, у якому ти зливаєшся не тільки з Часом теперішнім, минулим чи грядущим, а й із самим Абсолютном, розлитим у всьому безмежжі Всесвіту.

Старію я, чи що? — питала себе жінка (хоч називати її жінкою у вичерпному розумінні слова було б необачно, адже зберегла свою дівочу цноту, позаяк життя її досі було наскрізь духовним, виповненим високими пориваннями й екзальтаціями, властивими чи не всім представницям чарівної статі, котрі щиро й пристрасно віддаються в обійми екзотичних теософських віровчень).

Та ні ж бо, заспокоювала себе вранці, розглядаючи власне обличчя й чарівну наготу свою у старовинному дзеркалі, обмацуючи тонкими пальчиками граціну свою шию, проводячи долонями по засмаглих боках і стегнах... У ці хвилини у ній щось солодко тьохало, м'яло, дістаючи серця, перехоплювало подих. "О Небо, що зі мною діється?" — зараз же відступала од свічада, накидаючи на себе квітчастого японського халатика.

Оті прискіпливі саморозглядання-самовивчення, а ще невірні передчуття чогось незвіданого неабияк непокоїли Ем-Ем. Будили серед ночі, вабили. Або звалювалися на усеньке ество холодом Самотності й незнаной досі Туги.

Про що йтиметься? Чи ж тільки про папу, нездатного "визубрити" бодай один якийсь вислів? Чи, може, про людей, котрі "по-пташиному" засвоюють улампочки чужої культури, не переймаючись справді глибинним знанням культури вітчизняної? Чи про тих, хто вимірює своє життя лише "умовними одиницями"?

Либонь, мова — і про те, й про інше. Автор використав право змінити імена дійових осіб, із якими мав нагоду спілкуватися і, як наслідок, написав цю іронічну статтю.



фото Ганни Оборської

Так не може тривати вічно, — подумала якось Майя. — Старію чи ні, а таки мусить чиясь жива Душа оселитися в моїй обителі... От заведу собі собачку. Чи, може, кицю чистеньку.

Втім... Хіба ж кіт або пес здатні дарувати радісну Розкіш Діалогу? Ти — хоч слово, хоч десять, а воно тобі — "няв", "гав"! — і все спілкування...

І як же у цій майже драматичній ситуації не зрозуміти радості, що охопила Майю, коли вона дізналася від приятельки, що якийсь чоловік — напрохуд інтелігентний чоловік, адвокат — продає папу. Порода — жако, чия батьківщина — Екваторіальна Африка. Ну, скажімо, тіністі оази спекотної Кенії, чи джунглі Конго, чи баобабові зарості Берега Слонової Кості?..

Щось у цьому є... Справді, папуга — не кіт і не пес. З ним, все-таки, можна словом перекинутися. Яка ж то радість, коли прокидаєшся на світанку від бадьорого пташиного заклик: "Віддати швартові, підняти вітрила!" Або: "Доброго ранку! Як спалося?" Або ще щось. Ця ідея полонила Майю. Вона прискіпливо обмірковувала, де саме слід поставити чи підвісити клітку, які жердиочки та годівнички прилаштувати — так, либонь, вагітні жінки обдумують завтрашній день грядущих своїх первістків.

Хоч би настав уже той день!

Адвокатове помешкання, куди привела її давня приятелька Валентина, з японським телевизором, музичним центром, гарним посудом у серванті Майї сподобалося. Неприємно вразила лише попліниці (власне кажучи, висушена шкаралупа кокосового горіха) з сигаретним недопалком. І ще одне:

від господаря заносило спиртним.

— Ви що ж, дозволяєте собі палити у його присутності? — суворо запитала Майя. На що господар — лисуватий, приземкуватий чоловік років сорока — легенько почухуючи густий заріст на грудях, що сівів з-під напіврозстебнутої спортивної курточки, поблажливо всміхнувся:

— А наші пращури — курили. Нічого страшного — вікно ж одчинене.

Майя не чула його. По-дитячому розтуливши губи, зачудовано розглядала екзотичну африканську пташу: "Он ти який, маціпужечко... Та ні, не маціпужечко, раз довжина твоя — аж тридцять чотири сантиметри! Його ж ти кольору, пташечко? Ніби сірого. Оперення й справді сірувате. А от хвіст... Який же він яскраво-червоний, хвостик твій. А пір'я яке на голівці й на ший! З облямівочкою білою, ніби луска перламутрова. А на грудях? О, середина пера світла, а краєчки темніші. Які ж боки ясно-сірі, які ж голісінькі кільця довкола оченят! А дзьоб, ти тільки поглянь, Валюшо, який дзьоб..."

Подруга поблажливо усміхалася... А господар пускав струмінки диму у розкішні зарості дикого винограду, що обплутали балкон.

— Можна, я його погладжу? — ніжно лепетала Майя, просуюючи пальчика поміж дротяними прутками клітки.

— Не раджу цього робити, — відказав господар. — Забери руку, дурна!

— Чому? — не вгавала збуджена Ем-Ем, не зауваживши навіть епітету "дурна".

— Тому що...

— Ой-ой! — заверещала Майя. — А він б'ється, негідник!

— Просто дзьобає,— заперечив господар. — А ви чого чекали?

Ви ж на його суверенітет, на територію його зазіхнули. Покажіть-но... Яка ж гарна рука, аж не віриться, що такі бувають!.. Нічого страшного. Трапляється іноді — до крові. Неохоче відпустив Майїну руку, замислився на хвилину, а тоді мовби стрепенувся:

— То як ми далі, вельмишановні пані? По келишку коньячку закарпатського?

Майя одразу відмовилася, зате Валя такий розвиток подій схвалила.

На журнальному столику з'явилася уже трохи надпита пляшка коньяку, шоколад і навіть окраєць хліба, накритий жовклим салом.

Господар, галантно перекинувшись через столик, церемонно цокнувшись з Валентиною, щось промовив про здоров'я та про ясні перспективи... Випили, закусили.

— Може, приєднаєтесь? — звернувся господар до Майї. — Хоч цукерочку візьміть. Чи хліба з салом.

— Сало? — Майя зневажливо пхикнула. — Ви хочете, аби я, Майя Розумовська, жувала сало?

Валентина пояснила:

— Розумієш, Васю, — вона вегетаріанка, здається, вже років з десять.

— Нічого собі, — пробурмотів господар. — Як же це? Десять років без сала... Мене, до речі, звали Василем... По батькові? Ну як же може бути по батькові Василь? Правильно, Іванович. А Ви? Здається, Майя? Чудове ім'я. Весняне. Радісне... Ну — ще по одній. Ось так... А за папуку не хвилюйтеся, настане час — набриднуть його розмови. Йому ще й року немає. Пам'ятайте: купуючи цю пташу, ви отримуєте супутника життя, який, можливо, переживе вас. Він же, бестія, довгожитель. Знаю папуку, якого у сімнадцятім році минулого століття з Анголи до Одеси привезли. Досі балакає. Правда, вже не літає. І глухий як пень. Цікавий співбесідник.

Подмухуючи на пальчик, Майя вже з інтересом спостерігала за господарем.

Цікавий екземпляр. Широке чоло, вилицювате обличчя. Голова посаджена на потужну м'язисту шию. Кого ж він ї нагадує? Якогось кіноактора? А от щодо Духовності... Казала Валя: інтелігентний, іронічний, розумний, — та щось не бачу на його книжкових полицях ні "Листів махатми", ані "Бхагавад-гіти".

А господар продовжував монолог на честь папуги:

— Коли хтось купує такого красеня на пташиному ринку, то яка в покупця турбота? Аби птаха був здоровий. Мій — здоровий, це неозброєним оком видно. Погляньте, як щільно й гладенько прилягає до тіла пір'я! Це найперша ознака здоров'я. Подивіться, як блищать його очі, які вони жваві та бистрі, як міцно стоїть він на своїх лапках!.. Ну, щодо розуму, то навряд чи вам хотілося б, аби він читав чужі думки. Навіщо вам такий тип у хаті? Бо за що ми любимо котів, собак, тих самих папуг? За те, що всі вони дурні. А от у Кузьми все-таки дрібочка розуму є.

Папуга ж, легенько погойдувався на жердинці, перекиляв голівку й примружував око, наче уважно слухав мовлене господарем.

— Бачте? Розуміє, каналія гвінейська, що говорять — про нього... Його я не віддаю ні за що, якби не моя служба теперішньої. Доки їв тільки адвокатський хліб, — іще нічого. А пішов юристом у фірму... День удома — два в Києві, день тут — тиждень у Польщі, або десь у Литві. Ну ж бо, Валюшо, ще по одній... Ох, добре ж зілля. Знамените. А то в нас як? Усе хранцузький, хранцузький... Та тому "Наполеону" до "Ужгорода" ще рости й рости! До речі, якщо виникне амурна проблема, тобто

тую, є у мене знайомі...

Майя насторожилася... Чого він сказав — "до речі", "також забажає"? На кого натякає — на себе чи на мене? А може, на Валентину? Цікаво. Ну й нехай. Яке їй до цього діло. Та й, зрештою, ні за гадковості в ньому, ні шарму. Лиш сила пре од усього його ества. Пересічний мужичок, таких — мільйони. Що мені до його звичайності чи незвичайності?

— Хочу, аби ви знали, що я не маю наміру благодіти: купити мого Кузьму, бо він, мовляв, ляля. Більше того: оскільки він ще не навчився говорити, то віддаю його просто так. Заплатите, коли Кузьмич вимовить перше слово.

Того чудового вечора Ем-Ем вирушила додому з новенькою кліткою і з шикарним папугою в ній.

Відтоді Майїні вечори були схожі, як дві краплі води: жінка всідалася перед кліткою і повторювала одне й те ж, сподіваючись, що колись-таки птаха вимовить заповітні слова: "Віддати швартові, підняти вітрила!"

Однак папуга затято мовчав, бездумно кліпаючи. Або дзьобав заморський корм. Або перебирав пір'ячко гачкуватим дзьобом чи пурхав собі то в один, то в другий куточок просторої клітки.

Нічого, — втішала себе Майя, — я терпляча, даремно ж йогою стільки років займаюся.

Аж якось навідався до них сам Василь Іванович. Бездоганно вдягнутий, чисто виголений, напакчений. Вручив збентеженій Ем-Ем плитку пористого іспанського шоколаду, пляшку барселонського лікеру на стіл виставив (саме ж прибув із закордонного відрядження), став розпитувати про успіхи в пташиній орфоєпії. Майя Максимівна від алкоголю рішуче відмовилася, а от за шоколад щиро подякувала й призналася, що наука, власне, зовсім не просувається. "Не все одразу", — глибокодумно запевнив адвокат. І перекинув чарочку, знову налив, випив. І, після куценського джентльменського вступу, своєрідної розминкової інтродукції, наполегливо став домагатися у Ем-Ем того, що вже, отримувач од Валентини (подруга, звісно ж, призналася Майї в цьому буденному факті власної біографії). Дійшло до напористих обіймів, до спроби роздягання й брутального насилля, гарячкових обіцянок не брати платні за Кузьму, але Майя Максимівна, врешті, перемогла, нагородивши знахабнілого адвоката ляпасом. Після чого гість доброзичливо й інтелігентно запропонував:

— А чи не пішла б ти, мадемуазель...

І при цьому повідомив цілком конкретну адресу, за якою мала вирушити Ем-Ем. Адвокат поправив шикарну краватку, недбало кинув у портфель (перед тим старанно закрутивши корка) недопиту пляшку лікеру — та й рушив до виходу. На порозі спинився на мить і з лагідною усмішкою на губах зронив: "Гроші за Кузьму, триста умовних одиниць, надішлеш поштовим переказом, адресу, сподіваюсь, не забула". І причинив за собою двері. Не гримнув, а тільки причинив — безшумно й делікатно...

Ем-Ем упала знеможено на стілець, пригладила скуйовджені кучері й, потроху заспокоюючись, промовила:

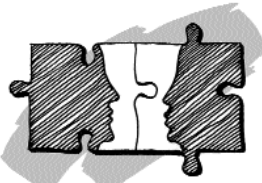
— От бачиш, Кузю, як воно буває...

І тут Кузьма, безголосий, німий Кузьма, озвався хрипкуватим людським голосом.

Промовив одну лише фразу, одну-однісіньку. Але яку!

— А чи не пішла б ти, мадемуазель...

● **Броніслав ГРИЩУК,**
м. Кам'янець-Подільський



ВЛАДА

Закінчення.
Поч. див: "СП", ч.37, 2004 р.

Певна частина **"науковців"** у адміністративній піраміді таки стає на шлях "чистої науки": аспірантура — кандидатська дисертація — монографія — докторська дисертація — лабораторія або кафедра — професор — лауреат.

Адміністрування у сфері науки — це ціла наука. Правда там буває прихована ще глибше, ніж наукова істина, інтриги — не гірші, ніж у театрі, а конкуренція вимагає більшого озброєння не лише ерудицією, а й егоізмом, спрямованим зовсім не на розвиток науки.

Зрештою, подібний стан речей характерний для всіх тих сфер діяльності, де досі панує бюджетне фінансування, а результатом є творчий продукт. Там на керівні посади ще з совєцьких часів висували адміністраторів, від котрих, передусім, вимагалось (і вимагається!) не стільки розумітися на справі, як бути лояльним, тобто абсолютно та безкритично відданим СИСТЕМИ.

НА ШЛЯХУ ДО "АКАДЕМІКА"

Для висуванця зовсім не обов'язково знатися на предметі керівництва; та й навіщо — адже є начальник, який скаже, що треба робити. Головне — це вміння впевнено й урочисто проголошувати банальні речі.

Добре, якщо такий адміністратор тихо куняє в кріслі, не втручаючись у творчий процес. На жаль, знаходяться й такі, що не хочуть бачити нового часу, нових вимог і можливостей; вони продовжують крутити той самий калейдоскоп, пересипаючи старі скельця. Бо вони — **"розпорядники"**.

"Розпорядники", яким переважало за 60, а вони досі лише віще, як правило, не завдають собі клопотів щодо вивчення методів. Якщо "науковець" на посаді начальника аварійної служби спирається у своїй діяльності на контроль виконання технологічного графіка організації виїзних бригад, роботою яких керує диспетчер із сучасного електронного пульта дистанційного управління, то **"розпорядник"** за першим сигналом про прорив трубопроводу кидає всі справи (навіть у неділю), терміново викликає екскаватор і сам стоїть над ямою, аж поки робітники не заварять стику. Бо знає, що в будь-якому варіанті розвитку подій він врятує себе (і свого начальника!), якщо потім доповість: "Я був на місці й особисто проконтролював!"

У сфері фінансів **"розпорядник"** нерідко досягає великих успіхів. Як, зрештою, на всіх посадах, де вміння **"мовчати й краще видаватися тупувати, ніж почати говорити й розвіяти всі сумніви з цього приводу"**, — цінується особливо.

Молоді "новатори", як правило, реалізують свою свіжу енергію постійним висуванням різноманітних ідей і пропозицій, чим найчастіше викликають лише поблажливі посмішки їхніх начальників — **"фахівців"**.

"Фахівці" — народ "битий". Це ті, хто "вбився в люди", пройшовши школу "новаторів" у перманентних конфліктах на рівні **середньої ланки**. Вони тому й вийшли на щабель "фахівців", що добре засвоїли **три адміністративні заповіді**, а особливо — третю, за якою приховується прозора рекомендація: **лестощі й підлабузництво** — це цілком придатні засоби просування вгору.

Кожен начальник любить **слухняних і передбачуваних** підлеглих. Саме таких "тягне" за собою, коли сам отримує підвищення, — бо на

кого ще може спертися на новому місці?

Серед "фахівців" найвиразнішими є три психотипи адміністраторів: **"комбінатор"**, **"чистюля"** і **"тихар"**.

"Чистюлю" легко помітити — на його великому полірованому робочому столі панує ідеальна чистота — жодної теки, чи навіть папірця. Натомість нерідко поряд із його кріслом установлено пульт управління, комп'ютер, засоби спецзв'язку, монітори, на які виведено зображення з телекамер у відділах, або, в крайньому разі, трансляція від прихованих мікрофонів...

Стіл **"комбінатора"** завалений масою тек, у яких він постійно

"Академіки" вміють сидіти з мудрим виразом обличчя в президіях високоповажних зібрань, радах директорів, на зустрічах із представниками ЄС, НАТО й Світового банку.

"Психологи" вміють однаково іміджово подати себе на міжнародних конференціях, симпозіумах і в саунах закритого типу, але нерідко повністю втрачають **рацію** заради **емоції**, набуваючи ознак зовсім іншого адмінпсихотипа, — **"самбо"**.

"Самбо" — самовпевнений бовдур — це завершений тип бюрократа, який в очевидний спосіб уособлює маразматичний шлагбаум для будь-яких проявів справжньої творчості й узагалі будь-яких

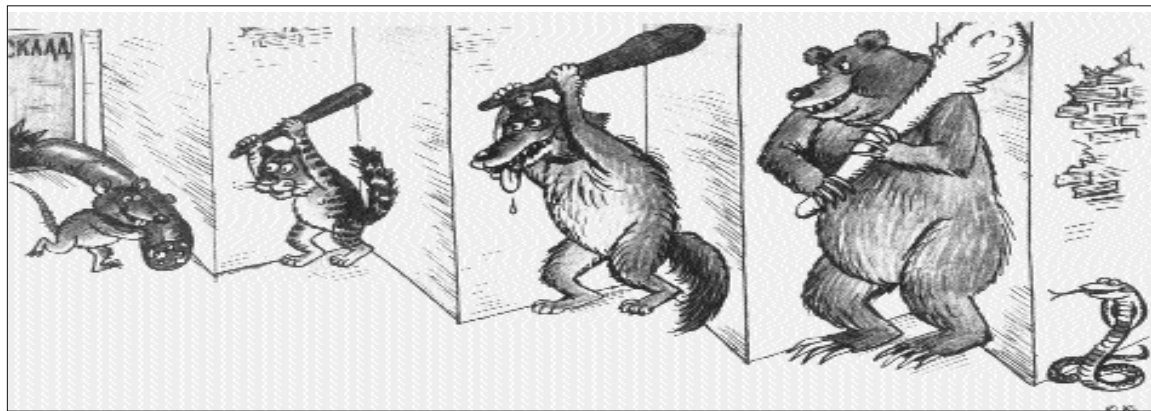
багато великих неприємностей у нашій історії, адже постійна боротьба характерів за місце в адміністративній ієрархії вимагає від людини, яка хоче досягти успіху (тобто, утриматись або стати ще вище на цій драбині), не зважати на зойки одурених і скривджених, а тим паче — на докори власного сумління. Бойовими трофеями цієї боротьби на різних етапах є щоразу більші привілеї і зовсім не службові доходи.

Вибір: сумління або кар'єра — це ще припустимо для молодих "новаторів", але не для підстаркуватих "фахівців".

Так що можете собі уявити, яка **психе** в того, хто посів крісло президента чи навіть віще. І які фор-

АД—МІНІ—СТРАТОРИ СТРАЧУЮТЬ СЕБЕ

Продовжуємо дивитися на проблему в її системному розрізі, не переходячи на персоналії. А тому будь-яка подібність розглянутих тут психотипів до конкретних осіб є абсолютно випадковою.



риється з нагоди тих чи інших подій, але в цьому хаосі ніколи не загубить окремої теки, в якій плекає свої особисті науково-кон'юнктурні амбіції. "Комбінатор" удало використовує своє службове становище для розширення й зміцнення потрібних особистих зв'язків на шляху до **"академіка"** (або й до академіка без лапок).

"Тихар" — особливий психотип адміністратора, який чи не найбільш уміло використовує складну конкурентну ситуацію в системі. Поведінка назовні — хоч до болячки прикладай: такий підкреслено ширий та привітний. Полюбляє короткі енергійні бесіди з відвідувачами. Імпозантна посмішка й короткі рубані слогани: "Так!", "Єсть!", "Добро!"

Але насправді добра в ньому дуже мало, позаяк нерідко фігури такого типу збирають компромат не лише на підвладних, а й на своїх зверхників. На його столі ви побачите чітко розкладені невеликі стопки поточних документів. Його особливе хобі — листи. Як ті, що він готує за дорученням начальства (і цим начальству подобається), так і листи "знизу", які він уміє майстерно використовувати в корисливих цілях.

Нерідко вважає себе психологом, що найчастіше є примітивною формою захисту від власних комплексів.

"Комбінатор" і "тихар" нерідко вирізняються однаковим потягом до алкогольних вливань і неофіційних грошей.

ПУБЛІЧНА ТАЄМНИЦЯ

Мало кому з величезної адмінпіраміди вдається досягти рівня **"досвідчених"**: **"академіків"**, **"психологів"** і **"самбо"**. Доходить (виздряється) на цей рівень народ, як правило, сивочолий, добре обтертий у жорнах адміністрування.

змін. Щоправда, він чи не більше од інших говорить про необхідність оновлення. Ефективно гальмує все прогресивне. Послідовно піклується про власний успіх (особливо — фінансовий). Майстер інтриги та брехні. Він завжди краще за всіх знає, що є правильним і як подати цю "правду" для інших.

Існуюча в Україні адміністративно-тоталітарна система вже стала потужним гальмом розвитку суспільства. Система тримається на адміністраторах совєцького типу. Вони — скрізь навколо, ми їх бачимо, але що ми про них знаємо? Що визначає їхню поведінку й діяльність, у результаті якої держава роками товчється на місці, а народ гибіє?

Коли говоримо, що **наше суспільство хворе**, і що **риба гниє з голови**, то, передусім, це стосується адміністраторів.

Психе (грец.) — душа, дух життя; **психікос** — що стосується душі. **Психоз** — хворобливі прояви неадекватної реакції в поведінці через тяжке ускладнення в центральній нервовій системі. Найчастіше проявляється у формі депресії, меланхолії, манії, шизофренії.

Не буду тут називати багато імен, але в історії людства серед тих, хто пройшов усі щаблі від **аматорів до досвідчених** і вийшов на адміністративну гору, мало кому вдалося уникнути вищезазначених патологій. **"Комплекс Наполеона"** по-своєму був характерним не лише для Гітлера й Муссоліні.

У медицині широковідомий **старечий психоз** або **маразм**, який доволі часто є наслідком адміністративної роботи. Цей діагноз свого часу не оминув навіть Генерального секретаря ЦК КПСС.

Азійсько-московська традиція утримування начальника на службовому посту, незважаючи на його повну непридатність, завдала вже

ми **психозу** приховуються за його професійно усміхненим фейсом. Адже у хвилини депресії він дуже добре усвідомлює той очевидний факт, що в нього, крім оцієї посади й посадових адміністративних повноважень (і привілеїв!), нічого більше за його власною **психе** немає.

Щоправда, цей факт давно очевидний для його **під-леглих** (особливо тих, які насправді "лежать" під ним за службовою розкладкою), але... Але в тому-то й суть: сила адміністративної системи (а також головного адміністратора та його пахолків) полягає в боягузтві, доведеному до вищої форми досконалості — терплячого очікування кожним членом системи змін на власну користь. Тим більше, що очікувати можна досить спокійно: адже існуюча система заздалегідь звільняє своїх членів од відповідальності.

ВИ — ВІЛЬНА ЛЮДИНА!

Отже, президенти (і віще-) приходять і відходять, тоді як досі вважалося, що **адміністративний апарат** залишається завжди. **Апарат**, який продукує президентів і віще-

Але в природі поряд із кожним рутинним правилом завжди трапляються винятки. І не лише прикрі. Адже — використовуючи лексику геологів, — серед величезної кількості пустої породи, час від часу трапляються золоті самородки.

Так і в історії людства. Буває, що треба чекати не одну сотню років, щоб народилися люди, котрі, попри власну велич і всі адміністративні спокуси та випробування системою, вміють (посміли!) зберегти чисту душу, здатність прислухатися до власної совісті й голосів покривджених людей. Вони не хочуть відділяти себе від народу, а тому система рано чи пізно починає сприймати їх як ворогів.

Хто сьогодні найбільший ворог

СИСТЕМИ, на думку функціонерів цієї системи? Кого нинішня система найбільше цькує та переслідує? На кого нинішні адмінфункціонери високого рангу найбільше виливають бруду, намагаючись скомпрометувати й не допустити бути обраними народом? Кого нинішня влада боїться найбільше? Відомо: Віктора Ющенка, Юлію Тимошенко, Юрія Костенка та інших однодумців із блоку "Наша Україна".

Саме на них, на обдарованих і одуховлених, кидається весь бруд системи, вся енергія президентів і віще-. Бо адмінфункціонери всіх рівнів хочуть надалі споживати **все**, не продукуючи **нічого**, лише інколи піднімаючи шлагбаум і дозволяючи **обдарованим** (тим, що **"мусять униз сидіти"**) робити лише те, що не змінює устоїв системи.

То що ж буде далі? Згідно із сьомим законом існування й розвитку систем — **законом переходу на мікрорівень**, — владні повноваження, значною мірою, мають опуститися з адміністративних вершин президентів і віще- на рівень продуцентів матеріального (у тому числі — а може, передусім, — творчого) продукту. Без жодних шлагбаумів.

До цього воно вже йдеться. Адже ви вже маєте вдома комп'ютер із принтером і мобільник у кишені. І ваші електронні зв'язки з колегами в Канаді — це ваша приватна справа. Вам уже не треба бігти до адміністратора-цензора по дозвіл на друк, бо немає Головліту з його шлагбаумом. Вашу друкарську машинку (комп'ютер) на роботі вже не треба здавати на вихідні до опечатаної адміністративної кімнати (щоб ви часом не надрукували самвидаву). Вам також не треба припинюватися перед адміністратором-парторгом із проханням, щоб він дав вам характеристику для поїздки за кордон (!).

Ці та багато інших адміністративних шлагбаумів відійшли в минуле. Ви стали незалежнішою людиною. Багато функцій у системі регулювання життя суспільства передано на ваш мікрорівень "обдарованих унізу".

Ви вже багато в чому сам собі адміністратор. Саме цей факт бентежить головного адміністратора і всіх його віще- на різних рівнях.

Особливо їх непокоїть ваше усвідомлення, що для повного щастя (тобто, щоб суттєво наблизитися до життя в громадянському суспільстві) вам не вистачає лише вміння (і звички!) обирати собі адміністраторів, вартих довіри, котрим ви доручаєте захищати ваші громадянські демократичні права. Тим більше, що все очевидніше стає чітка світова тенденція переходу функцій управління суспільством на мікрорівень — на наш із вами рівень, шановні громадяни!

Ви щоразу менше залежні від психотипів (і психопатів) та їхніх психозів, породжених адміністративною системою, яка збереглася в Україні від епохи воєнного комунізму (якщо не з часів московського боярства), як рудимент більшовизму з його брехливою "диктатурою пролетаріату".

Пам'ятайте: ви нічого не винні адміністраторові, бо він винен вам.

І бідні ми не тому, що не маємо розуму, а тому, що з часів лєнінсько-сталінського бузувірства віддалися на ласку адміністраторам.

Не бійтеся! На зміну епосі адміністраторів уже йде **епоха соціального партнерства**. Вона вже почалася солідарною і свідомою працею колег-однодумців у творчих колективах. Без жодних шлагбаумів та психів.

Пам'ятайте: всі демократичні свободи існують лише там і лише тоді, де і коли вони відвойовані в адміністраторів.

А може, наші шановні читачі дотримуються іншої думки?

● **Євген ГОЛИБАРД**





ВІН ВИКУВАВ УКРАЇНУ МАЙБУТНЬОГО У СВОЄМУ СЕРЦІ

Ми кажемо, Тарас Шевченко — співець. Говоримо — пророк. Перш за все — української свободи. Реалізується ця ідея, за ним же, коли запанують “у своїй хаті своя правда, і сила, і воля”. Нині українська громадськість, особливо її політично організовані сили, напружено осмислюють, на яких засадах найкраще консолідувати наше суспільство. Провідним мотивом цього є солідарність національно-демократичних сил, свідомих національної самобутності й самодостатності та краших зразків світової демократії. Як ці суспільства, на котрі буде орієнтуватися наш здоровий глузд? І які вони — українська воля, свобода, врешті, душа нації, що є посередником між світом почуттів та розуму і світом ідей?

Саме свобода, іншими словами — державна незалежність нації, виявить могутність, добродійну силу її. Силу, якої жахалися, і не безпідставно, ті, хто прагнув світового панування.

Цього року в травні минає 151 рік, як наш поет вирушив до рідного краю. Він приєднався змелею батьків, відчув тепло України в особі української еліти. Ще збавнув із усією ясністю стан Вітчизни:

Україна — розрита могила! Від таких контрастів у його душі постали у велич і трагізмі вищезгадані національні проблеми. Вилились, вибухнули в ті 23 вірші збірки “Три літа”, які є й будуть для всіх поколінь українців Пророчим Словом, рушієм визвольних змагань. Тоді Тарас Шевченко остаточно прозрів і просвітив поневолений люд: “Чиї сини? Яких батьків? Ким? За що закуті?...” Збавнув свою долю — бути рушієм української державності. Із травня 1843 року, періоду “Трьох літ” — однієї з вершин світової поетичної творчості, — українська державна ідея розвивається по висхідній. Принагідно зауважимо, що трохи пізніше, 1848 року, вперше в дев’ятнадцятому сторіччі замайорів синьо-жовтий прапор у Галичині.

Важливо простежити джерела формування в нашому поетові державницької ідеї. Із картин живопису, поетичних образів можна збагнути, що живив його пафос. Перший зразок, безсумнівно, — “братерська наша воля” — все добре й славне, пов’язане з козацько-республіканською Запорозькою Січчю та гетьманським часом.

Ось один штрих, кілька імен... Із них пласти історії спалахнуть у

нашій уяві: “У нас Брути і Коклеси! Славні, незабутні”. Розшифруємо. Брут Люцій Юній — римлянин, республіканець. Під його керівництвом повалено імператорську владу 509 року до н. е. За участь у змові проти республіканського устрою Брут засудив до страти двох своїх синів. Брут Марк Юній (85—42 роки) — учасник змови проти тирана Цезаря... Коклес Публій Горацій 507 року до нашої доби сам рятує Рим від етрусків... Не довільно поет оперує віками, епохами. Пильно вибирує... Республіканців усіх часів об’єднувало: любов до свободи й ненависть до гніту, насилля, до царів, імператорів, цезарів, генеральних секретарів. Тарас Шевченко — не виняток. Ще 1937 року, коли в ньому кипіла молода енергія, він малює “Смерть Сократа”, одного з найвеличніших людей, які жили на землі. Знову — не просто малюнок. В уяві молодого генія Сократ символізує демократичну Елладу, поліс-республіку. Сократ (близько 475—399 до н. е.) — один із перших в історії філософів док гніту, політичної думки принципово став на захист (ціною власного життя!) індивідуальної свободи й гідності. Тієї гідності, яка

все більше ставала принципом людської доброчинності й знайшла свій апогей розвитку в загальній Декларації прав людини, затвердженій ООН 1948 року.

Люди типу Сократа випереджували свої епохи на віки й тисячоліття. Найважливіше для них — щастя Вітчизни й гідне життя. Терзався цими проблемами й Тарас Шевченко: “Дрібніють люди на землі, ростуть і висяться царі”.

Поет знаходив у рідній історії, в світовій культурі подібних до себе натур: Палія, Вашингтона, Гуса та багатьох інших героїчних характерів. Він осмислював і шукав дорогу, як організувати життя по правді. Глибоко знав і шанував творчість Григорія Сковороди, зокрема його “Горню республіку”. Окремо можна говорити про вплив Тараса Шевченка на “Книгу буття українського народу” Костомарова.

Поет знайшов цей ідеал розбудови нашої державності в національній самобутності української демократії.

Нині цей ідеал, цю ідею називають республіканізмом, які він геніально відчув, передбачив, спостеріг і опосередковано як митець, пророк пропагував. За дві-

ті років ця ідея перетворила світ, стала універсальною політичною системою. Там, де вона панує, уники хаосу, геноциду, голодомору, абсолютизму.

Цей дух республіканізму, за Іваном Франком, — “дух, що тіло рве до бою, рве за поступ, щастя й волю...” — виблискував на лезах козацьких шабел у XVII—XVIII сторіччях, витав над десятками малих і великих наших республік від Турбаївської 1789 року до Медвинської та Холодноярської початку двадцятих років XX століття, над Карпатами й у Галичині в середині віку... Цей дух із нами сьогодні — як віха, дороговказ до суспільства здорового глузду.

Таку Україну майбутнього викував наш поет у своєму серці в неймовірно чорні дні її долі. Нині квітучого травня на роковини вічного повернення Кобзаря в Україну, серед великих протиріч і безладдя перехідного періоду, заклино лунає нам із “Трьох літ”:

*Страшно власти у кайдани,
Умирати в неволі,
А ще гірше — спати, спати,
і спати на волі...*

• **Олександр ДРОБАХА,**
член НСПУ

ДІТИ — ШЕВЧЕНКУ

У зв’язку зі своєю громадською діяльністю мені досить часто доводиться зустрічатися з учнями шкіл нашого міста. Розмовляємо, звісно, в основному про літературу й місце літератури в суспільстві, вбачаючи в письменниках авангард носіїв мови, її неповторної краси та величі. І що приємно вражає, у кожній школі є діти, котрі до самозабуття закохані в поезію, у Слово.

До подібних зустрічей я давно звик. Відчуття таке, немов ідеш добре второваним шляхом. Покликали — прийшов, зустрілися — пішов, десь у глибини совісті лишивши позначку про свій, нехай і невеличкий, але внесок у справу виховання молодого покоління, в якому вбачав дітей, а не особистостей.

Діти — та й годі. Звичайнісінькі наші діти: несвідомі, недосвідчені... Але недавня зустріч із учнями школи № 13 м. Юнокомунарівськ поламала всі мої стереотипи в питанні дитячої свідомості-несвідомості, відкривши очі на те, як мало ми їх знаємо, діточок наших!

У той день школа вшановувала Тараса Григоровича Шевченка. В актовій залі — жодного вільного стільця, жодного байдужого обличчя. Звучали українські пісні у виконанні хору міського палацу культури, уривки з поеми “Катерина” і “Наймичка”. І все це — з дивним натхненням і досконалістю.

Якась невідома сила зірвала мене з місця і, в друзки ламаючи репертуар свята, примусила зі словами подяки вклонитися і глядачам, і виконавцям, і організаторам цього справжнього форуму. А далі розповів, що сьогодні український народ збирає пожертви на побудову Кобзареві церкви на місці поховання Тараса Григоровича.

Отут і сталося те, чого я ніколи не чекав. Соромно, але як я недооцінював наших дітей, хоч і напевно знаю, що у зборі пожертв Схід і Південь України участі майже не беруть, за винятком поодиноких випадків. Наче вони — не Україна, а Тарас Григорович — іноземець. Може, люди не знають?

Але ж діти! Збудженням натовпом вони оточили мене, допитуючись, як можна перерахувати гроші на побудову церкви. Ошелешений, я дивився в палаючі рішучість дитячі оченята і бачив у них готовність на вчинок. Це був порив якраз тієї духовності, яку ми, на жаль, лише декларуємо, а не будимо. Бо ця духовність заснула спершу в нас і, як наслідок, генетично дрімає і в дітях наших.

А будити не вміємо або не хочемо. Швидше, не хочемо. Бо ні в відділі культури виконкому, ні в відділі освіти сном і духом ніхто не чув про акцію збору пожертв. Не чули, бо випадок у школі № 13 не поодинокий. Так само сталося і в школі

№ 40 поселення Вільхуватка.

Доки зібрався писати ці рядки, вже було зібрано 60 гривень, і збір пожертв продовжується. Цікаво, що вчителі виконують роль спостерігачів, учні все роблять самі. Несуть, хто скільки може. Але, як на мене, не сумою пожертв оцінюється Вчинок. Головне — участь у такій благородній акції.

Це чимось нагадує прекрасну українську традицію виходити до шанованих людей із хлібом-сіллю на вишитому рушнику. А кожна жертва кожної окремої людини і є отим хлібом на рушнику. Ось вона — духовність!

Мабуть, підсвідомо це розуміючи, учні школи № 13 через засоби масової інформації звернулися до своїх ровесників з інших шкіл і не тільки міста Єнакієве, а всієї області: “З хлібом-сіллю до Тараса, трудовий Донбасе!”

А я пишу. Пишу й бачу теперішніх дітей, що вже зі своїми дітьми, а то й онуками, приїждять до Кобзареві церкви і з любов’ю та гордістю пояснюють, що теж доклали зусиль, аби вона стояла. Чи не найкращий приклад для наслідування?

Впевнений, заклик учнів школи № 13 відгукнеться в серцях більшості: від пенсіонера до бізнесмена, від окремої людини до трудових колективів. Тобто, в серці кожного, хто вважає себе Людиною.

• **Василь ЧУБЕНКО,**
член НСПУ, м. Єнакієве
Донецької обл.



НЕ ВМРЕ, НЕ

Днями ми надіслали чергову суму пожертв на Тарасову церкву. Всього протягом Шевченківських днів студенти Київського енергетичного технікуму надіслали на відповідний рахунок понад 320 гривень. У цій благодійній акції взяли участь більшість студентів, у яких викладає Литвин Вікторія Миколаївна, досвідчений педагог і організатор. Саме вона розповіла нам про цей патріотичний рух в Україні. Хоча сума невелика, та гроші збирали від душі!

А ще ми провели яскраве й змістовне свято Тарасової поезії в кабінеті-музеї культурології, що в нашому технікумі є центром просвіти й національно-патріотичного виховання.

Удався цікавим усний випуск літературно-поетичного журналу під назвою “Тарасове слово житиме вічно!”, в якому взяло участь

майже 50 студентів.

Ми співали пісні “Реве та стогне Дніпр широкий”, “Думи мої, думи мої”, “Заповіт”, читали напам’ять вірші Генія української нації. Усього виступило 48 читців. Після цього заходу до фонду церкви Тараса надійшло ще близько 60 гривень!

Молодіють, поповнюються лави любителів і знавців Шевченкового слова — слава і справа Тараса Григоровича Шевченка “...не вмере, не загине...”

• **Студентські групи 1 ТМ-1 і 1 ТМ-2 Київського енергетичного технікуму**

P.S. Надсилаємо Вам світлинку, яку ми зробили на пам’ять про цю подію.

На фото: активісти театралізованого гуртка кабінету культурології з викладачем Литвин В. М.

ДО КОБЗАРЯ НА СПОВІДЬ...

Слово “офірувачі” поступово набуває нових значеннєвих відтінків. Виходячи з того, що доводиться чути і з ким знайомитися та спілкуватися з тих пір, як почався збір коштів на будівництво Тарасової церкви (як на мене, то краще б — “храму”), мимоволі приходиш до висновку, що коло так званих “офірувачів” складають саме ті, кого можна назвати красивим і немодним словом — *порядні* люди. Про декого з них ми вже писали й друкували в тижневику. Більшість — не

заходять до редакції, дехто в листах розповідає про себе та свої помисли й роздуми щодо побудови церкви, дехто повідомляє тільки прізвище та ім’я. А іноді трапляється й так, що людина заходить як офірувач, але заводиться цікава актуальна розмова, зміст якої може відтворити нехай локальну ситуацію чи суть людини, яка має власну сердечну потребу в тому, щоб ідея побудови канівського храму збулася.

Моїм співрозмовником став учитель-методист київської школи

№ 152 Микола Филимонович Петруля. Добре, симпатичне обличчя цієї людини та сумні очі спровокували запитання: “А як Ваші справи у школі, де вже не один десяток років викладає українську?” Відповідь мене не здивувала, бо загальні проблеми виховання столичних дітей знаю, але ж бувають і винятки — завдяки, як правило, вчителям, що сповідають українську ідею. Вони є, і в столиці їм, мабуть, найважче, бо тутешній підлітковий стиль життя, мораль та пріоритети оминають

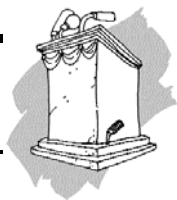
стежки до Тарасових вершин. Діти здебільшого або не хочуть, або просто не готові сприймати перлини національної культури. Від учителя в школі залежить дуже багато. Таким учителям-сподвижникам найважче бути на висоті. Тому й не здивувала мене сповідь Миколи Филимоновича, який своїми силами створює сприятливий для розвитку національних ідей клімат у школі, де панує “русскаязичіє” та в моді англомовні предмети. Але ж вітаю його, бо звернувся до своїх учнів, і підтримали його школярі, що разом із учителем стали офірувачами Тарасової церкви. Каже, що не всі захопили, дехто просто проігно-

рував його пропозицію. Але все ж, діти, яким не байдуже слово вчителя, та й просто українське, є й серед зграй цинічних і духовно обділених.

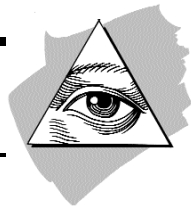
А очі в учителя сумні — такі сумні, що аж переймають своїм болем. Йому болять за Україну. Таким його виховали... І не батьки, бо він — сирота, як і Шевченко. Трапилися на його життєвому шляху добрі наставники. І втілює свою просту земну мрію в житті щоденною працею шкільного вчителя, якого знають і люблять діти, бо Филимонович, як той Святий Миколай, — добрий і чесний.

• **Леся САМІЙЛЕНКО**









МУЗЕЇ УКРАЇНИ

У зрізі урвища на Мар'янівській горі, що поблизу сучасного Новомосковська, — історія мільйонорічної давнини. Мар'янівська гора — унікальна пам'ятка нашого краю. У різнокольорових нашаруваннях порід криються свідчення про наступи льодовиків, розкішне буяння природи субтропічних часів, потопи й посухи...

Тут, на Мар'янівській горі, яка схожа на величезну долоню, що її ніби сам Господь поклав на нашу землю, з давніх-давен селилися люди. За часи пізнього палеоліту льодовик востаннє сповз сюди з Півночі, гнані холодом гурти теплолюбних мамонтів опинилися в цих краях. За велетенськими тваринами йшли мисливці. Відбувалися ці події близько 15 тисяч років тому. В ті часи — і тепер вже назавжди — на берегах Самари оселилися люди, які були нашими далекими предками.

...Мотиці, зроблені із рога оленя, — знаряддя праці неолітичного орача близько семи тисяч років. Знайдено її також у районі Мар'янівської гори.

Наші предки-землероби утворили тут неолітичну первісно-комуністичну протодержаву — союз племен орачів-орів — Аратту. Духовним центром її стала Кам'яна Могила, яка знаходиться сьогодні поблизу міста Мелітополя.

З усіх усюд Аратти сходились до Кам'яної Могили жерці-брахмани, аби віддати шану своїм богам, оспівати подвиги своїх героїв й діяння правителів. Вони й почали робити знакові карбування на стелях печер Могили у XII тисячолітті до нової ери. Аж до ранньослов'янських часів це було найголовніше святилище для наших предків — ще на початку нової ери волхви продовжували тут справу брахманів — карбували в печерах священні тексти.

Кам'яна Могила — пам'ятка світової культури — найдавніша бібліотека в світі! Петрогліфи Могили дошумерської доби розшифрував нещодавно видатний російський вчений-шумеролог, професор Анатолій Кіфішин. Первісна "бібліотека" стала доступною для "читачів" з усього світу.

Мовознавці ще в XIX столітті почали створювати порівняльні словники. Польський вчений Красуський зробив висновок, що з усіх мов українська найближча до санскриту — мови, якою написані індійські Веди, "Махабхарата" і "Рамаяна". Останні дослідження виявили, що наша мова по кількості ідентичних слів найближча й до інших архаїчних мов — шумерської, пелазгійської, етрусської, хетської... Втім, про давність української мови свідчить також її синонімічність.

Від предків ми отримали у спадок культ бика-тура, тварини, яка вміє захищатись навіть від лева.

САМАРСЬКА САГА



1 травня відкрилася нова експозиція Новомосковського історико-краєзнавчого музею ім. Петра Калнишевського, створена згідно вимог сучасної історіографії. Допомогали колективу музею в роботі над експозицією відомі вітчизняні вчені: професор І. Ф. Ковальова Дніпропетровський Національний університет, професор Ю. О. Шилов (МАУП), професор Ю. А. Мицик (Києво-Могилянська академія). По історії Присамар'я можна було б вивчати історію України... Переконайтеся в цьому самі.

Наші пращури віднайшли колесо, приручили коня. Від них ми навчилися пекти хліб, будувати житло з глини, робити керамічний посуд, розмальовувати ритуальні писанки. До речі, на Присамар'ї існує своєрідний стиль писанкарства. Всім відома українська казка "Яйце-райце". У цьому міфічному символі відтворилась ідея наших предків про світотворення.

Звісно, не наша заслуга в тому, що земля ця є разем земним — з пишними жирними чорноземами, щедрим рослинним і тваринним світом, гарним кліматом, багатствами надр і відсутністю природних катаклізмів. Такою дав нам цю землю Бог-Творець. Наші предки цінували дане Богом.

Загрозливим стало у неолітичні часи перенаселення. Мирне життя наших пращурів часів Трипілля-Аратти, коли правителями були жерці, ускладнилося намаганнями військової верхівки іншої касты — кшатріїв — перебрати владу на себе. Люди зі зброєю відмовилися підкорятися мудреця — це спричинило політичні конфлікти та великі й далекі переселення орачів зі Степу.

А на берегах Дніпра та його приток, тобто на берегах нашої Святої Самари, утворилася тепер уже класична держава: з нерівністю, державним апаратом насильства й керування суспільством, кордонами, законами, армією. Це — Кіммерія. Войовничі кіммерійці — перший у Європі народ, що залишився в історії під власним іменем. Втім, єгиптяни, які воювали з ними, називали їх гексосами і навіть малювали кіммерійців з "оселедцями" на головах... Греки вважали гексосів кентаврами...

Кіммерійці ж називали себе кімерами, сумерами, самарами. Тож саме вони нам, жителям Приса-

мар'я, подарували близько трьох тисяч років тому назву річки — Самара. На нашій землі розкопано кілька курганів кіммерійських часів.

Великий вихід орів (аріїв) до Індостану в II тисячолітті до н. е., військові кампанії і міграції Азією — все це передувало виникненню нової індо-арійської спільноти — етносу, відомого в історії під кількома іменами: саки, скоти, скіфи.

На початку I тисячоліття до н. е. відбулося повернення на історичну батьківщину нащадків тих, хто пішов колись за брахманами, — скіфів.

Скіфи не руйнують Кіммерію, не знищують народу, не витісняють його з цих земель. У свою чергу войовничі кіммерійці не чинять особливого опору завоюванню. Відбувається своєрідне злиття-асиміляція двох народів. Скіфський період — продовження творення корінного населення нашої землі. Життя у Присамар'ї в ті часи вирує. Тим паче, що в кількох десятках кілометрів на Південь знаходиться столиця Скіфії — Герри (тепер — селище Кам'янське). Активізується торгівля з Грецією, розвиваються ремесла. Скіфські царі беруть активну участь у військових кампаніях. Поблизу сучасного Новомосковська розкопані численні кургани скіфської доби.

Чергове повернення до рідних святилищ і вічних міфів — тепер із Малої Азії й Кавказу — здійснюють наприкінці I тисячоліття до н. е. сармати. З цим народом пов'язані історичні відомості про амазонок, які, не дочекавшись повернення чоловіків із довгих походів, утворюють жіночу державу — Амазонію. Українкам дісталась у спадок вдача сарматок: намагання відбутися на особистісному рівні, бажання домінувати, незалежність і навіть певна войовничість. Так само, як у давнину представники різ-

них народів за щастя вважали одружитися із полоненою амазонкою, так і сьогодні українка — бажана дружина для іноземців.

Нова — сарматська хвиля — нове донорське вливання в історичний процес становлення культури, мови, державотворення корінного населення нашої землі.

Споріднені орійським минулим скіфи і сармати переживають новий етап асиміляції. На межі ер зароджується новий етнос — слов'яни.

Іншомовні кочівники кожного разу наштвхуються на опір.

Присамар'я часів Київської Русі — наступниці Сарматії (відомо, що турецький султан ще в XVII столітті називав Богдана Хмельницького сарматським царем...) — це прикордоння. На заході й півночі — Русь. На південь від Самари — Степ і кочівники. Тут — слов'янські поселення (як, наприклад, на Огрені на Мар'янівській горі), там — орди. Чорні болгары, угри, хозари, авари, печеніги, торки, половці — це далеко не повний перелік іншомовних кочівників, із якими довелося вести боротьбу нашим предкам у VII—XIII століттях н. е. Русичі, русь, рос — всі ці імена пішли від санскритського "рос" — бик, тур.

Найдовшим було військово-політичне протистояння половців. На згадку про ці часи на Присамар'ї кочівники залишили велику кількість сакральних пам'яток — половецьких ідолів. Край протистояння був покладений татаро-монгольським нашествиям у XIII столітті, коли половці частково підтримали ханів Орди, частково — перейшли на бік київських князів, з якими перебували часто в родинних стосунках.

Нашестя стало великим стресом, нашим предкам довелося шукати підтримки в політичному союзі з Литвою. Так з'являється Русько-Литовське князівство. У XIV—XV столітті Присамар'я — кордон цієї держави. Гедемінас, Ольгерд, Вітовт успішно стримують наступи ногайських орд із півдня. Саме в ці часи відбувається становлення нації українців.

Але наприкінці XV століття виникає агресивна держава — Кримське ханство, яка швидко потрапляє у васальну залежність до Турецької Порти. Протистояння цій силі відтепер — питання життя та смерті для українців. Так з'являється історичний феномен — Козаччина. Чоловічий союз. Військово-демократична держава. Вольниця.

Місто Самарь стає одним із центрів Земель Війська Запорозького. У 1571 році пише з Самари лист королю Польщі Сигізмунду кримський хан Девлет-Гірей. Цей лист віднайшов у Варшавських архівах наш земляк, відомий український історик, професор Києво-Могилянської академії Юрій Мицик. Тож сьогодні ми можемо вважати

саме цей рік роком заснування Самари-Новомосковська — 1571. Принаймні до того часу, коли історики-архіографи знайдуть ще раніші письмові свідчення про наше місто.

У Самарі-Новомосковську свого часу перебували всі козацькі гетьмани, кошові отамани, видатні полководці. На лівому березі Самари 1618 року завдав нищівної поразки татарам видатний полководець Петро Сагайдачний. Це він тримав у остраху причорноморських васалів Турецької Порти. Ті навіть написали листа султану, в якому попередили, що перейдуть під владу Сагайдачного, бо султан не в змозі їх захистити від козаків. На Самарі відбулась одна із битв з татарами легендарного, непереможного кошового Івана Сірка.

У народній думі співається: "Чим тая Самарка славная стала? Що много війська козацького у себе видала"...

Густо полита земля Присамарська козацькою кров'ю...

У нашому місті виник перший козацький монастир. 1576 року на березі Самарчука існувала фортеця з дерев'яною церквою, з 1602 року тут розташовано Самарський Пустельно-Микільський монастир. Це, по суті, невеличке містечко з фортифікаційними мурами й ровами. Монахи-лицарі під час татарських набігів забезпечували захист самарцям, які потрапляли до монастиря з Самарі через підземний перехід. Пізніше монастир сполучався ходами з Орлівчанським монастирем та Свято-Троїцьким собором.

При Самарському монастирі працювала школа юних козачат — джур, а також доживали свій вік понівечені на війні самотні літні козаки.

На території монастиря похований наш видатний земляк Кирило Тарловський, "дикий піп", наставник онука Петра Першого, настоятель церкви на Січі, один із перших українських меценатів, який побудував на Присамар'ї кілька церков, заснував на Новомосковщині кілька сіл, допомагав колишнім козакам розбудовувати господарства після скасування Січі. На вулиці Парковій у нашому місті зберігся будинок, в якому жив Кирило Тарновський.

Самарь — центр "золотої" Самарської паланки — адміністративно-територіальної одиниці Земель Січі. "Золотою" паланку називали не дарма, адже край наш — справжня скарбниця. Невичерпні природні багатства: хвойні ліси й діброви, річки, які кишіли рибою (в тому числі, й осетровими), плодючі землі, сади, копальни. А ще мед, зернові культури, городина. Виготовляли в Самарі-Новомосковську зброю, гончарні й скляні вироби, сільськогосподарський реманент, тканини, шили теплий одяг для козаків. Під час військових дій паланка давала Січі добре вишколених вояків.

Прекрасна, дзвінка й тужлива пісня часів Козаччини — Новомосковський Свято-Троїцький собор. Розпочали будувати його за отамування останнього кошового Петра Калнишевського у 1773 році. Закінчили ж 1778-го, коли Січ була скасована Катериною Другою, кошовий сидів у в'язниці на Соловках, а козаки пішли у світи: на Дунай і Дон, на Кубань і Ставропілля, на Урал і Далекий Схід... Так відбулося ще одне велике переселення з нашої землі.

Ця пісня величч українського духу побудована за проектом самотнього зодчого Якіма Погрібняка. Собор — шедевр архітектури, якому немає подібного у світі. Майстри, що будували його, відмовилися від цвяхів, мотивуючи це тим, що Ісуса прибивали цвяхами до хреста і використовували для кріплення дерев'яні замки. Побачити казкової краси храм люди їдуть до нашого міста з усього світу.

● **Надія ТУБАЛЬЦЕВА,**
директор музею







ВИДАТНИЙ ДЕРЖАВОТВОРЕЦЬ

ЗГАДАЙМО!

125-річний ювілей від дня народження Симона Петлюри, що мав відзначитися 10 травня 2004 року, наша держава “не помітила”. Так само тихо 25 травня минула 78-ма річниця з того дня, коли один із найвидатніших провідників української нації загинув від руки кремлівського найманця Шварцбарда. У рідному місті Симона Петлюри — Полтаві — з нагоди ювілею було відкрито виставку, відбулися традиційні Петлюрівські читання, організатором яких виступає полтавська “Просвіта”.

Ні в рідному місті Симона Петлюри, ні в столиці немає пам’ятни-

ка цьому видатному державному діячеві України. Немає і меморіальної дошки на будівлі колишньої семінарії (нині сільгоспакадемія), де навчався Симон. Ніяк не стане вулиця Артема вулицею Петлюри...

У свіжому випуску часопису Полтавської єпархії УПЦ Київського патріархату “Полтавські єпархіальні відомості” друкується вельми цікава й багата фактажем стаття “До життєпису Симона Петлюри”, що належить перу його небожа Степана Скрипника, майбутнього першого Патріарха України Мстислава, яка була опублікована 1976 року в “Українському православному слові”.

Стаття приваблює спокійним,

об’єктивним тоном. Але за ним відкривається безодня болю — за пониженим боголюбиві родини “на нашій не своїй землі”. І сьогодні саме в таких родинах, де панує любов до Бога, до народного звичаю, де живуть по совісті, народжуються ті, кого називаємо справжніми українцями. На жаль, і нині ці родини зазнають нищення, — якщо не фізичного, як у випадках із Чорноволом чи Гонгадзе, то морального, — як у випадку з лідерами опозиції. Що тут скажеш? Залишається лише нагадати нищителям Шевченкове: “О роде суєтний, проклятий, коли ти видохнеш?”

Ганна ДЕНИСКО

ДОЛЯ

Симон Петлюра народився 10 травня 1879 р. в Полтаві (Загородня вулиця, 20). Батько його, Василь Павлович, був приписаний до міщан міста Полтава. Мав він при Загородній вулиці невеликий дерев’яний дім та провадив т. зв. “кіну біржу”. Маючи пересічно 5—6 пар коней і стільки ж фаєтонів, висилав їх до міста на заробітки. Фаєтони В. Петлюри були в Полтаві дуже популярні. Полтавці їх винаймали на весілля й похорони. Користалася з них охоче й молодь, що була вже під вусом, для проїздки і перегонів довкола “корпусного саду”, особливо зимою, бо коні у Василя Петлюри були гарні, а візники чепурні, чисто вбрані. Та “біржа” була єдиним джерелом на життя досить численної родини В. Петлюри. Мав він ще десятину лісу коло Будиш, недалеко Полтави, що було на бідній на ліси Полтавщині великим скарбом, який забезпечував хату опалом на цілу зиму. Та коли Симона було заарештовано в Катеринодарі на Кубані, Василь Петлюра, бажаючи взяти сина на поруки, ліс продав, за що й визволив свого сина з в’язниці. Гроші пропали, бо Симон виїхав нелегально на університетські студії у Львові.

Звідки й коли рід Петлюр прийшов до Полтави, — точно не знати. Дехто пов’язував це з початком XVIII століття, а навіть із 1709 р. і трагічною битвою під Полтавою. Поза Полтавою прізвище “Петлюра” неznane. В самій же Полтаві це прізвище мали ще тільки дві родини — одна на Кобишанах, а друга на Монастирській вулиці, — які були повсюдені з Василем Петлюрою.

Мати Василя Петлюри пішла після смерті чоловіка до монастиря й прийняла чернецтво. Мала вона чималі організаторські здібності, а тому й була на керівних становищах у кількох монастирях на Полтавщині. Згодом їй доручено організувати Св.-Покровський Тепловський монастир коло Феодосії (Крим), де вона й упокоїлася, прийнявши перед смертю схиму й ім’я Антонія. В 1918 році, беручи участь у поході Запорізької дивізії на Крим, відвідала я при тій нагоді й Тепловський монастир. Старші показали мені могили схимігумені Антонії та її внучки — черниці Гавриїли, рідної сестри С. Петлюри, світське ім’я якої було Євфросинія. Могили знаходились коло монастирської церкви, а з їх зовнішнього вигляду й оповідань черниць довідався про глибоку пошану до бабусі Симона Петлюри, яка, за словами черниць, була одною з основоположниць того монастиря.

Мати Симона — Ольга Олексіївна — походила з родини полтавських козаків Марченків, що мешкала коло Хрестовоздвиженського монастиря в Полтаві. Батько її, повдовівши, постригся в ченці. Чернече ім’я його було Аркадій, а помер він у сані ієромонаха. Поховано його в Київському Іонівському скиті, основоположником якого, разом з ігуменом Іоною, був і він.

Мати Симона мала надзвичайно лагідну вдачу. Разом зі своїм чолові-

ком були вони напрочуд згармонізованою парою, єдиною метою якої було віддати все своїм дітям, особливо для їхньої освіти. Це вимагало від них надзвичайних зусиль, бо всіх дітей мали вони дванадцяттеро. Троє дітей померло ще немовлятами. З синів найстарішим був Іван, який, уже студентом останньої богословської класи Полтавської духовної семінарії, перестудився, дістав нагальні сухоти й помер у 1900 р. За ним ішов Федір, який по закінченні тієї ж семінарії вчителював деякий час у Карлівці під Полтавою. Кинувши вчителювання, вступив він до сільськогосподарського інституту в Пулавах (теперішня Польща), по закінченню якого одержав посаду повітового агронома в Кобеляках на Полтавщині. Брав він діяльну участь у революційних організаціях і помер несподівано й загадково в 1906 р. Знайшли його мертвим коло власної хати під ранок. Третім був Симон, а наймолодшим — Олександр, який після закінчення духовної семінарії вибрав собі військову кар’єру.

Як бачимо, всі сини Василя Петлюри одержали повну духовну освіту, але жоден із них не пішов на шлях пастирського служіння, що дуже тяжко переживав їхній батько і що значною мірою скоротило його життя. Будучи дуже релігійним та перебуваючи під впливом своєї матері-ігумені й маючи по матері багато священників-своєків, Василь Петлюра прагнув і своїх синів бачити священиками. Та революційні настрої кінця XIX і початку XX століть захопили його синів, особливо Симона.

З доньок Василя й Ольги Петлюри одержали повну духовну освіту, але жоден із них не пішов на шлях пастирського служіння, що дуже тяжко переживав їхній батько і що значною мірою скоротило його життя. Будучи дуже релігійним та перебуваючи під впливом своєї матері-ігумені й маючи по матері багато священників-своєків, Василь Петлюра прагнув і своїх синів бачити священиками. Та революційні настрої кінця XIX і початку XX століть захопили його синів, особливо Симона.

З доньок Василя й Ольги Петлюри одержали повну духовну освіту, але жоден із них не пішов на шлях пастирського служіння, що дуже тяжко переживав їхній батько і що значною мірою скоротило його життя. Будучи дуже релігійним та перебуваючи під впливом своєї матері-ігумені й маючи по матері багато священників-своєків, Василь Петлюра прагнув і своїх синів бачити священиками. Та революційні настрої кінця XIX і початку XX століть захопили його синів, особливо Симона.

Наймолодші доні Василя й Ольги Петлюри — Марина й Феодосія — заміж не вийшли й залишилися при родичах як опікуни їхньої старости. Були вони надзвичайно



побожні, щодня бували на ранній службі Божій у Хрестовоздвиженському монастирі, віддаленому від їхньої хати більш як на три кілометри. Зимою вставали ще перед світанком і поверталися додому звичайно о 8-й годині ранку, щоб цілий день провести в праці по господарству. Їх обох спіткала лиха доля: в 1937 р., під час “єжовщини”, по них і слід загинув. Одразу після арешту й короткого перебування в Полтавській в’язниці їх вивезли більшовики невідомо куди. Тоді ж, у тій же самій в’язниці, розстріляли більшовики внука Василя Петлюри, сина його дочки Маріамни — о. Сильвестра Скрипника, священика УАП Церкви.

Василь Петлюра більше дбав про освіту синів, даючи дочкам тільки загальну, початкову. Помер він у 1909 р. Дружина його — мати Симона — померла в березні 1919 р. у віці 70 літ. Причиною її смерті була більшовицька в’язниця, після звільнення з якої вона на третій день і упокоїлася. Мала вона лагідну вдачу й ніжну душу. Знала силу старих українських пісень, мала розкішне сопрано й не тільки над коліскою своїх дітей, але й у віці

60—65 років чарувала ще всіх своїм співом, за що чоловік часом її журив, хоча й сам, коли не було чужих людей, не раз звертався до неї: “Ану, Ольго Олексіївно, заспівайте “Чи я в полі не калина була”, — бо цю пісню вони обоє дуже любили.

До речі згадати, що Ольга Петлюра вміла лікувати очі, особливо коли хто мав більмо. Не раз, звичайно під неділю, двір був повний возів, а пацієнти приїжджали з таких віддалених місцевостей, як Зіньків, Опішня, Коломак, Старі й Нові Санжари, Білики, Кобеляки та Конград, як тоді люди називали Константиноград, який тепер зветься Червоноградом. Ольга Петлюра лікування починала й закінчувала молитвою.

Моя мати й тітки Марина та Феодосія, оповідаючи про свого брата Симона, підкреслювали, що мав він лагідну вдачу, але був і тою. На виявляв свою

звільняли його з семінарії. Двічі рятувало Симона втручання полтавського єпископа Іларіона та обер-прокурора сенату Случевського. Востаннє, за два тижні до закінчення науки в семінарії, звільнили його “з вочим білетом”, замикаючи цим дорогу до дальших студій у вищих школах Росії.

Дивним може видатися, що такі люди, як єпископ Іларіон та обер-прокурор російського сенату Случевський, аж двічі допомагали С. Петлюрі вийти із прикрої ситуації. Прихильність Случевського пояснювали його “українофільством” та тим, що його синів, учнів полтавської гімназії, “вивів у люди” С. Петлюра, допомагаючи їм у науці. Опіку ж єпископа Іларіона пояснювали його доброю вдачею і, зокрема, прихильним ставленням до Симона Петлюри як одного з найкращих учнів семінарії. У 1942 р. митрополит Феофіл Булдовський, колишній помічник інспектора Полтавської духовної семінарії, пояснював мені прихильність єпископа Іларіона до

Петлюри ще й тим, що хоч останній був в очах начальства “революционером і соціалістом”, проте ніколи не кепкував із релігії, як це в ті часи люди ради” робили старші семінаристи та студенти вищих шкіл. Шкільна влада вважала С. Петлюру за “непоправного мазепинця”, що в її очах було значно лагіднішим явищем, ніж вусатий і бородатий соціаліст. Крім того, як оповідав митрополит Феофіл, серед учительського персоналу семінарії було чимало свідомих українців, які всебічно допомагали С. Петлюрі, в тім числі й матеріально, даючи йому “на репетицію” слабших учнів. Цінили ті вчителі й надзвичайне замилювання Симона до тих періодів історії Церкви, що були пов’язані з Україною та її минулими. Шкільні завдання на ці теми він писав із великою увагою, просиджуючи днями в архіві полтавського “архирейського дому” й вишукуючи там усе нові й нові джерела. Уважно вивчав він і канонічне право. Митрополит Феофіл пригадує, що С. Петлюру, незважаючи на його “революційність і мазепинство”, вважали за майбутнього стипендіата духовної академії та пророчили йому професорську катедру. Та, як знаємо, доля скерувала С. Петлюру на інший шлях. До речі тут згадати, що в рік після звільнення С. Петлюри з семінарії звільнили також із посади помічника інспектора й о. Ф. Булдовського, пізнішого митрополита Феофила, також за “мазепинство”. У 1941—1943 рр. він очолював Харківську Єпархію УАП Церкви.

Хоч коротко, а личить згадати про внуків Василя Петлюри. Подружжя Симона та Ольги Нільської обдарувало його внучкою Лариною (Лесею), яка померла від сухот восени 1941 р. у Франції, в Камбо ле Бен, над еспанським кордоном. Найбільшим числом внуків обдарувало подружжя дочки Маріамни з Іваном Скрипником: Степаном (автор статті — прим. ред.), Андрієм, Сильвестром, Зінаїдою та Валер’яном. Ученого д-ра. ветеринарії Андрія і священика УАПЦ о. Сильвестра розстріляли більшовики в 1937 р., першого — в Чернігові, а другого — в Полтаві. Наймолодшого — Валер’яна — за-суджено в 1937 р. на довічне каторгу в північних торах, у яких він пробував понад 14 років. Внучка Зінаїда разом із батьком, Іваном Скрипником, загинула від англійської бомби 1944 р. в Югославії. Подружжя наймолодшого сина Олександра з Іреною з Вітковицьких обдарувало Василя Петлюру внуком Володимиром, який мешкає тепер у Канаді й викладає в коледжі фізику й математику. Як бачимо, Василь і Ольга Петлюри зложили на вівтар Батьківщини велику жертву — життя своїх рідних і найдорожчих. Найбільшою ж жертвою була трагічна смерть Симона, що загинув у Парижі від руки московського вбивці 25 травня 1926 р.

Степан СКРИПНИК

